

ЛДКЧ+
Лоиҳаи дастгирии соҳаи кишоварзӣ дар заминаи
ҷомеа «плюс»

Замимаи 6

Арзёбии муҳити иҷтимоӣ ва иқлим – АМИИ

Расм: Замимаи 16

Мундариҷа

Маълумоти мухтасар	1
1. Муқаддима	3
2. Таҳлили ҳолат ва таъсири эҳтимолии барнома	3
2.1 Арзёбии иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ғизо	Ошибка! Закладка не определена.
2.2 Муҳити зист ва иқлим, тамоюлҳо ва оқибатҳо	10
3. Таҳлили институтсионалӣ	18
4. Категорияи муҳити зист ва иҷтимоӣ	18
5. Категорияи хавфи иқлимӣ	19
6. Тавсияҳо барои таҳия ва татбиқи барнома	19
7. Тадқиқоти минбаъдаи лозима	22
8. Мониторинг ва арзёбӣ	22
Маълумотномаҳо	Ошибка! Закладка не определена.
10. Матритсаи нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ :	26
<i>Иловаи 1: Стратегияҳои гендерӣ, ҳадафгирӣ ва фарогирии иҷтимоӣ</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Стратегияи гендерӣ	Ошибка! Закладка не определена.
Стратегияи ҷавонон	48
Механизмҳои ҳадафгирӣ ва стратегияи фарогирии иҷтимоӣ	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Иловаи 2: Таҳлили институтсионалӣ ва қонунҳои дахлдор оид ба муҳити зист, тандурустӣ ва бехатарӣ дар Тоҷикистон</i>	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Иловаи 3. Саволҳои роҳнамоӣ барои таҳқиқи ҳатари муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим</i>	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Иловаи 4. Механизми баррасии шикоятҳо</i>	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Иловаи 5. Пешниҳодшудаи фарогирии иҷтимоӣ ва нишондиҳандаҳои марбут ба муҳити зист ва иқлим</i>	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Иловаи 6: Ҳамгироии принципҳои агроэкологӣ дар ЛДКЧ+</i>	104
<i>Иловаи 7: Нақшҳо ва ӯҳдадорихо</i>	Ошибка! Закладка не определена.
а. Муайянкунии ҷонибҳои манфиатдор	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Иловаи 8: Ҷалби ҷонибҳои манфиатдор</i>	Ошибка! Закладка не определена.

Маълумоти мухтасар

- i. Тоҷикистон яке аз осебпазиртарин кишварҳои Осиёи Марказӣ дар баробари хатарҳои иқлим ба ҳисоб меравад. Дар саросари кишвар ҳарорати ҳаво баланд шуда, дар шакли боришот тағйироти равшан ба мушоҳида мерасад. Ин дигаргунӣ ба тақвими зироатҳои хоҷагии қишлоқ ва инчунин ба ҳосилнокии чарогоҳҳо таҳдид мекунад. Ба ҳосилнокии зироатҳои инчунин ҳарорати баланд таъсири манфӣ мерасонад, ки бухоршавиро зиёд карда ба афзоиши растаниҳои таъсири манфӣ мерасонад. Воситаҳои махсусгардонидашуда, ки барои пешгӯии таъсири тағйирёбии иқлим ба истеҳсоли кишоварзӣ таҳия шудаанд, ба монанди Мутобиқсозии иқлим дар рушди деҳот (МИРД) пешгӯӣ мекунад, ки тағйирёбии иқлим ҳам ба системаҳои истеҳсоли обёришаванда ва ҳам лалмӣ таъсир мерасонад ва дар зерӣ хатари пессимистӣ, ки тамоми ҳосили зироатҳои муқаррар мекунад, дар панҷ соли оянда то соли 2025 ба таври мӯътадил коҳиш ёфта то соли 2050 ба таври ҷиддӣ коҳиш хоҳад ёфт. Истеҳсоли шолӣ низ пас аз гандум ва офтобпараст бештар осеб хоҳад دید. Мавриди интизорист, ки тағйирёбии иқлим инчунин ба истеҳсоли хӯроки чорво ва иқтисоди чарогоҳҳо ва беморшавӣ ва марги ҳайвонот таъсир расонад, ки метавонад ба таври ғайриоддӣ ба захираи зиёдатӣ ҳамчун чораи коҳиш додани хатар аз ҷониби хоҷагии деҳқонии хурд кӯшиши нигоҳ доштани воситаҳои зиндагии осебпазирӣ худро расонад. Тағйирёбии иқлим инчунин метавонад ба дастрасии об барои чорво, инчунин саломатӣ, некӯаҳволӣ ва ҳосилнокии ҳайвонот тавассути пайдоиши бемориҳои нав ва баланд шудани ҳарорат ба физиологияи ҳайвонот таъсир расонад. Кишвар инчунин зуд-зуд ба офатҳои табиӣ, аз ҷумла обҳезӣ, сел, ярҷ ва хушксолӣ дучор мешавад. Пешгӯиҳои иқлим бад шудани тамоюлҳо ва рӯйдодҳои ба таъсири назаррас ба экосистемаҳо, воситаҳои зиндагӣ ва иқтисод пешбинӣ мекунад. Хусусиятҳои ҷуғрофии кишвар, инчунин сатҳи баланди камбизоатӣ ва вобастагии он аз бахши кишоварзӣ барои мутобиқшавӣ дар оянда мушкilotи ҷиддиро ба вучуд меоранд. Таҳлили осебпазирӣ тағйирёбии иқлим ниёзҳои бештари мутобиқшавӣ дар манотиқи кӯҳистонии деҳотро пешниҳод менамояд.
- ii. Дар маҷмӯъ, лоиҳа дар асоси тартиби арзёбӣ ва саволномаи стандартӣ, ки эҳтимолият, басомад, шиддатнокӣ, идорашавандагӣ, давомнокӣ ва баргардонидани як қатор хатарҳо ва аҳамияти таъсири эҳтимолий паст (ё миёна дар якҷанд ҳолатҳо) арзёбӣ мешавад, ҳамчун **категорияи В** гурӯҳбандӣ карда мешавад. Умуман, интизорӣ намеравад, ки барнома ягон оқибати манфии экологӣ ё иҷтимоӣ дошта бошад. Хавфҳои экологии вобаста ба фаъолиятҳо, аз қабилӣ сохтмони инфрасохтори кишоварзӣ ё барқарорсозии роҳҳои деҳот тибқи қонунҳои экологии Тоҷикистон ва сиёсати экологӣ ва иҷтимоии ФБРК рӯя мешаванд. Тоҷикистон дорои заминаи мукаммали ҳуқуқӣ ва меъёрии экологӣ мебошад. Қонунгузориҳои ҷорӣ экологии Тоҷикистон санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва қонунҳоро дар мавзӯҳои зерин: (i) ҳифзи муҳити зист; (ii) аудит ва мониторинги экологӣ; (iii) ҳифзи олами набототи ҳайвонот; (iv) иттилоот ва таълими муҳити зист; (v) сифати хок, об ва ҳаво; (vi) бехатарии биологӣ; (vii) саломатӣ ва бехатарии одамон; ва (viii) идоракунии партовҳо ва кимиёвӣ дар бар мегирад. Ин қонунҳо дар баробари низомномаҳои тасвибкардаи Ҳукумати Тоҷикистон заминаи мусоиди ҳуқуқии ҳифзи муҳити зист ва истифода ва ҳифзи сарватҳои табиӣ кишварро фароҳам меоранд.
- iii. Ин ҳуҷҷат тартиби муфассали Арзёбии иҷтимоӣ, муҳити зист ва иқлимро (**АМИИ**) муаррифӣ мекунад. Он шарҳи мушкilotи асосии иҷтимоӣ, экологӣ ва иқлимро дар Тоҷикистон пешкаш мекунад (**Қисматҳои 2-5**). Он якҷанд тавсияҳоро барои роҳнамоӣ ба субъектҳои иҷрокунанда пешниҳод мекунад (**Қисматҳои 6-8**). НИМИ дар қисмати 10 оварда шудааст. Замимаҳо воситаҳои заруриро барои татбиқ, фарогирии воситаҳои мақсаднок (**Замимаи 1**), таҳлили институтсионалӣ (**Замимаи 2**), саволҳои роҳнамо барои НИМИ ва супоришҳои техникаи мутахассисони арзёбии муҳити зист ва таъсир (**Замимаи 3**), механизмҳои муфассали баррасии шикоятҳо (**Замимаи 4**), пешниҳодшудаи фарогирии иҷтимоӣ ва нишондиҳандаҳои марбут ба муҳити зист ва иқлим ба иқлим (**Замимаи 5**), ҳамгирии принципҳои агроэкологӣ дар фаъолиятҳои ЛДКҚ+ (**Замимаи 6**), Нақш ва уҳдадорӣҳои марбут ба кафолатҳо дар татбиқ (**Замимаи 7**) ва ишора ба раванди ҷалби ҷонибҳои манфиатдор (**Замимаи 8**) пешниҳод мекунад. Ин ҳуҷҷат бо маълумоти муфассал ва ишорашуда оид ба иқлим ва муҳити зист, ки дар **Замимаи 2.1** ЛДКҚ+ (Таъсири ТИ ва осебпазирӣ иқлим) ва **Замимаи 16** (атласи иқлим) оварда шудааст, пурра карда шудааст.

- iv. Санҷиши ЛДКЧ+ дар асоси пешакӣ дар марҳилаи консепсияи лоиҳа барои баррасӣ дар марҳилаи баррасии Кумитаи стратегияи амалиётӣ ва роҳнамоии сиёсати ФБРК (КАС) гузаронида шуда, сипас пеш аз баррасии такмили сифат пурра карда шуд. Машваратҳое, ки дар доираи раванди тарҳрезӣ сурат гирифтанд, азназаргузаронии ибтидоиро тасдиқ карданд. Раванди арзёбӣ баррасӣ ва тасдиқи ҳуҷҷатҳои лоиҳа аз ҷониби Шӯрои иҷроияи ФБРК, ВК/Марказ ва КҲМЗ ҳамчун як қисми раванди тасдиқи давраи лоиҳа дар бар мегирад. Дар ҳамаи марҳилаҳо, як қатор баҳодиҳандагони дохилӣ ва хориҷӣ саҳм ва баррасии дақиқи равандро пешниҳод карданд.

1. Муқаддима

1. Ҳадафи асосии Тартиби арзёбии муҳити иҷтимоӣ ва иқлим (АМИИ) ин маълумот додан ва равона кардани самти стратегии дастаи ЛДКЧ+ ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои иҷтимоӣ, муҳити зист ва тағйирёбии иқлим мебошад. Он: (i) синтези иқлим, мушкилоти асосии экологӣ ва иҷтимоӣ, ки ҳамчун афзалиятҳои асосии ФБРК ва ФИС муайян шудаанд; (ii) таҳлили институтсионалӣ; ва (iii) тавсияҳои асосӣ барои ҳалли мушкилот дар самти ҳадафи гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла занон, ҷавонон, мардуми таҷҷоӣ, маъҷубон ва шахсони камғизоро дар баробари тағйирёбии иқлим, таназзули замин ва дигар мушкилоти экологӣ дар бар мегирад. Замима оид ба таъсири тағйирёбии иқлим, таҳлили осебпазирии иқлим барои ҳадафгирии ҷуғрофӣ ва тавсияҳои марбут ба бахшҳо ҳамчун як қисми Асосноккунии техникӣ-иқтисодӣ замима карда мешавад.
2. Ҳангоми омӯзиши ёддошти АМИИ маҳдудиятҳои ҷиддӣ вучуд доштанд. Пандемияи Ковид-19 ба дастаи тарроҳии аслии имкон надод, ки миссияро дар кишвар иҷро кунад. Гурӯҳи миссия дар фосилаи дур якҷоя кор карда, вохӯриҳои маҷозиро барои ҳамроҳангсозӣ бо мақомоти ҳукумати маҳаллӣ ва дигар ҷонибҳои манфиатдор ташкил карданд.
3. Аз ин рӯ, ин тадқиқот асосан ба баррасии мизи корӣ асос ёфта аз инҳо ғанӣ гардонида мешавад: натиҷаҳои муҳокимаҳои дахлдор бо ҳукумат ва шарикон; қори даставӣ бо мушовирони маҳаллӣ, ки дар саҳро ҳозир буданд; таҳлили маҷмӯи маълумотҳои системаи иттилоотии ҷуғрофӣ, ки дар сатҳи миллии барои Тоҷикистон бо роҳи ташхиси фосилавӣ кам карда шудаанд; ва маълумот аз Ҳуҷҷатҳои корӣ оид ба идоракунии захираҳои табиӣ ва роҳбарикунӣ, ки барои омодакунии (давомдор) Нақшаи миллии сармоягузори барои рушди устувори кишоварзӣ ва амнияти озуқаворӣ барои солҳои 2021-2030 (НМС) таҳия шудааст.

2. Таҳлили вазъият ва таъсири эҳтимолии барнома

2.1 Арзёбии иҷтимоию иқтисодӣ ва ғизоӣ

4. **Аҳоли:** Мувофиқи маълумоти Агентии миллии омор, шумораи умумии аҳолии Тоҷикистон 9,3 миллион нафарро ташкил медиҳад. Дар моҳи июли соли 2020 тақсими аҳолии минтақавӣ чунин буд, ки ғизо бештарро дар вилояти Хатлон (3,3 миллион) ва баъдан Суғд (2,7 миллион) нишон дод¹:

	Шумораи аҳоли ба 01.07.2020 Ҳазор. одам	% ба давраи дахлдори соли қаблӣ
Ҷумҳурии Тоҷикистон	9391,7	101,9
ВМКБ	230,0	100,9
Суғд	2726,0	101,8
Хатлон	3380,8	102,1
Душанбе	867,4	101,9
НТМ	2187,5	102,0

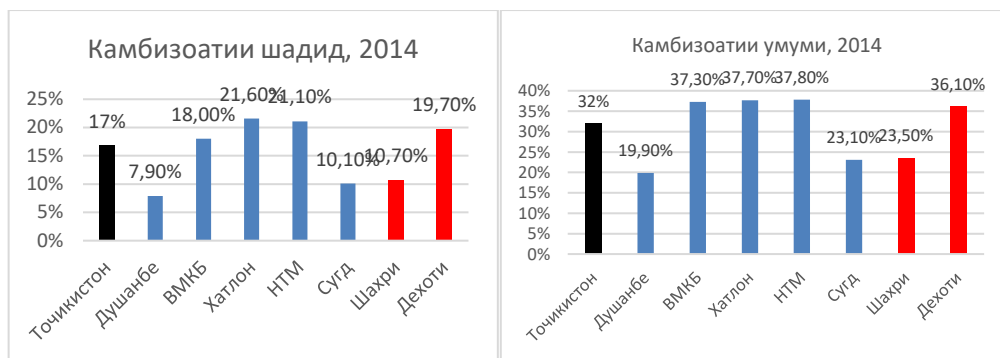
Тасвири 1: Аҳоли аз рӯи минтақа. Манбаъ: Бехатарии озуқаворӣ ва камбизоатӣ, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2020.

5. Занон 51,5 ғизо аҳолиро ташкил медиҳанд. Шумораи хонаводаҳо ба ҳисоби миёна дар деҳот (6,5 нафар) нисбат ба шаҳрҳо (4,8 нафар) калонтар аст. Дар маҷмӯъ, мардон сарвари аксарияти хонаводаҳо (79%) мебошанд, танҳо 21% хонаводаҳо занон сарварӣ мекунанд (84% мардҳо ва 16% занҳо дар деҳот хонаводаҳо сарварӣ мекунанд). Зиеда аз нисфи аҳолиро (55%) синни то 25-сола ва 38% -ро ҷавонтар аз 15-сола ташкил медиҳанд. Ҷор ғизо аҳолиро синнашон 65 ва калонтар ташкил медиҳанд (TajDHS, 2017)².

¹ Бехатарии озуқаворӣ ва камбизоатӣ, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2020 дар сомонии зерин дастрас аст: https://stat.wv.tj/posts/February2021/2-2020_angl.pdf

² Тоҷикистон, Тадқиқоти демографӣ ва саломатӣ, 2 Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2017
Дар: <https://dhsprogram.com/publications/publication-fr341-dhs-final-reports.cfm>

6. **Камбизоатӣ:** Камбизоатии шадид, ки аз рӯи хати байналмилалӣ камбизоатии 1,90 доллари ИМА дар як рӯз чен карда мешавад (маълумоти БЧ аз соли 2003 то 2014) аз 27 дарсади соли 2003 то 4 дарсад дар соли 2014 ба таври назаррас коҳиш ёфт. Тибқи ҳисобҳои худӣ Ҳукумат, бо истифода аз нишондодҳои миллии хати камбизоатӣ, камбизоатӣ дар ҳамин давра аз 81 фоиз то 32 фоиз дар соли 2014 коҳиш ёфт (Агентии Омор, 2015)³.
7. Маълумоти охири камбизоатӣ, ки дар сатҳи миллии мавҷуд аст (2019) коҳиши минбаъдаро то 26,3 бо сатҳи камбизоатии шадид дар 10,7 (Агентии Омор, 2020)⁴ ба қайд мегирад. Ҳадди хати камбизоатии миллии (2009) оид ба истеъмоли моҳона чунин ҳисоб карда мешавад: камтар аз 162 сомонӣ барои камбизоатон, камтар аз 230 сомонӣ барои табақаҳои осебпазир ва камтар аз 294 сомонӣ барои табақаи миёна⁵.
8. Муқоисаи маҷмӯи ҳармоҳаи истеъмол ба ҳар сари аҳолии бо хатҳои камбизоатӣ сатҳи камбизоатии шадиди миллии (озуқаворӣ) 16,8 фоиз ва сатҳи умумии камбизоатӣ 32 фоизро ташкил медиҳад (маълумоти расмӣ соли 2014). Сатҳи камбизоатӣ дар Тоҷикистон (маълумоти соли 2014) дар ноҳияҳои тобеи марказ, Хатлон ва ВМКБ баландтар ва дар вилояти Суғд камтар аст. Камбизоатӣ низ дар деҳот (36,1 фоиз) нисбат ба хонаводаҳои шаҳрӣ (23,5 фоиз) баландтар аст. Камбизоатии шадид дар деҳот 19,7 фоизро ташкил медиҳад⁶.

Расми 2: Камбизоатии умумӣ ва камбизоатии шадид дар Тоҷикистон дар соли 2014. Манбаъ: Агентии омор, Андозагирии камбизоатӣ дар Тоҷикистон, 2015

9. Дар соли 2014 дар вилояти Хатлон фоизи баландтарини камбизоатии шадид 21%, баъд аз он НТМ 21,1%, ВМКБ 18% ва баъдан Суғд бо 10% рост меояд. Мардуми камбизоат дар деҳоти Тоҷикистон (81%) ва дар се вилояти Хатлон, ВМКБ ва НТМ мутамарказанд. Воқеан ҳам аз панҷ нафари камбизоат тақрибан чор нафар дар хонаводаҳои деҳот зиндагӣ мекунанд. Инчунин, ба маълумоти омили соли 2014 қариб 2/3 аҳолии камбизоатро дар вилоятҳои Суғд (30,2%) ва Хатлон (36,7%) ташкил медиҳанд.

³ Маълумоти расмӣ нишон медиҳад, ки сатҳи камбизоатӣ аз 81%-и соли 2000 то 30,3% дар соли 2016 коҳиш ёфтааст. Сарчашма: «Динамикаи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Тоҷикистон», Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сатҳи камбизоатии шадид (бо хати камбизоатии озуқаворӣ дар як рӯз 2250 ккал барои як нафар) аз 20% дар соли 2012 то 16,8% дар соли 2014 коҳиш ёфт, дар ин ҷо дастрас аст: <http://www.stat.tj/ru/news/307/> https://stat.wv.tj/files/metodologia_bednosti_anglisi.pdf

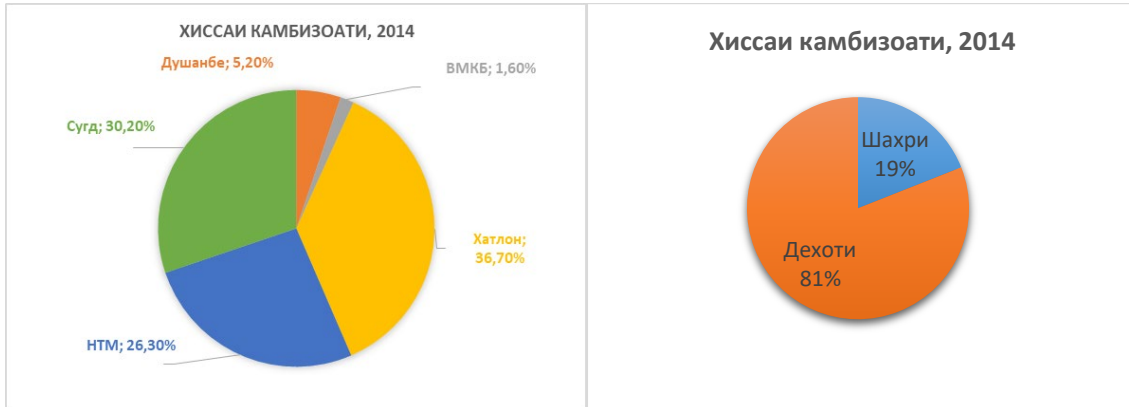
⁴ Сатҳи камбизоатӣ дар соли 2019 тибқи Агентии миллии омор: Амнияти озуқаворӣ ва камбизоатӣ, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2020 (матритсаи саҳ.144).

https://stat.wv.tj/posts/February2021/2-2020_angl..pdf

⁵ Андозагирии камбизоатӣ дар Тоҷикистон: ёддошти методӣ, Агентии омор 2015.

Дар: https://stat.wv.tj/files/metodologia_bednosti_anglisi.pdf дастрас аст

⁶ *Ibidem*

Расми 3: Ҳиссаи аҳолии камбизоат дар Тоҷикистон дар соли 2014. Манбаъ: Агентии омор, андозагирии камбизоатӣ дар Тоҷикистон, 2015

10. Дар камбизоатӣ фарқияти ҷиддии фазой ва мавсимӣ вучуд дорад. Аксари манотиқи деҳот нисбат ба шаҳрҳо камбизоаттаранд ва камбизоатӣ ва ноамнии даромад дар фасли зимистон ва баҳор баландтар аст.
11. **Камбизоатии шадид ва гендер:** Дар соли 2015 БРСММ тадқиқотро дар мавзӯи: “харитакашии камбизоатии шадиди ба қайд гирифташуда дар деҳоти Тоҷикистон (2016)” гузаронид. Таҳлил бар асоси маълумоти камбизоатӣ дар 427 ҷамоати деҳот ва шаҳракҳо, ки дар онҳо тақрибан 79% аҳолии кишвар зиндагӣ мекунанд, асос ёфтааст. Маълум гашт, ки шумораи умумии камбизоатони шадид, ки дар ҷамоатҳо ба қайд гирифта шудаанд, 163617 нафар ва 40 фоизи ин нишондодро занон ташкил медиҳанд.

Вилоят	Аҳоли	Камбизоат	Занони камбизоат	Хонаводаҳои камбизоат	Хонаводаҳои камбизоате, ки сарваршан занон ҳастанд
ВМКБ	192,136	4,364	1,722	803	257
НТМ	1,842,253	45,758	18,505	8,668	3,076
Хатлон	2,723,180	65,354	25,395	11,796	4,315
Сугд	1,977,271	48,141	19,352	9,137	3,365
Ҷамъ	6,734,840	163,617	64,974	30,404	11,013

Расми 4: Камбизоатии шадид дар Тоҷикистон аз рӯи минтақаҳо дар соли 2015. Сарчашмаҳо: Маҷмӯаи маълумоти ҶАМБИ, дар асоси сабтҳои комиссияҳои кӯмаки иҷтимоии ҷамоатҳо.

12. Маълумоте, ки ҷамоатҳо ҷамъоварӣ кардаанд, имкон медиҳад, ки фарқияти гендерӣ дар робита бо камбизоатии шадид таҳқиқ карда шавад. Тавре ки рақамҳои гузоришшуда нишон медиҳанд, дар соли 2015 дар ҷамоатҳои деҳот ва шаҳракҳо 64,974 нафар занон ё 39,7% камбизоатии шадид ба қайд гирифта шудаанд. Аз 30,404 хонаводаҳои ниҳоят камбизоат, ки дар ҳамин ҳафта оварда шудаанд, 11,013-ро занон сарварӣ мекарданд, ки 36,2 % ҳиссаи хонаводаҳое, ки занон сарварӣ мекунанд дар байни ҳамаи хонаводаҳои ниҳоят камбизоатро дар бар мегирад. (БРСММ, 2016).
13. **Индекси рушди инсонӣ (ИРИ):** Индекси рушди инсон дар Тоҷикистон дар соли 2019 0,668 аз нишондиҳандаи миёнаи 0,631 барои кишварҳои гурӯҳи миёнаи рушди инсонӣ болотар ва дар кишварҳои Аврупо ва Осиёи Марказӣ аз 0,791 камтар аст. Аз Аврупо ва Осиёи Марказӣ Тоҷикистонро бо Қирғизистон ва Ўзбекистон муқоиса мекунанд, ки ин нишондиҳандаҳо мутаносибан 120 ва 106-ро ишғол мекунанд (БРСММ, 2020) ⁷.

⁷ БРСММ, Ҳисобот оид ба рушди инсон, 2020
Хуҷҷат дар ин ҷо дастрас аст: http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/TJK.pdf

	Арзиши индекси рушди инсон	Дарачаи индекси рушди инсон (ИРИ)	Давомнокии умр ҳангоми таваллуд	Солҳои интизории таҳсил	Солҳои таҳсили миёна	Даромади умумии миллий ба ҳар сари аҳоли
Тоҷикистон	0,668	125	71,1	11,7	10,7	3,954
Қирғизистон	0,697	120	71,5	13,0	11,1	4,864
Узбекистон	0,720	106	71,7	12,1	11,8	7,142
Аврупо ва Осиёи Миёна	0,791	-	74,4	14,7	10,4	17,939
ИРИ миёна	0,631	-	69,3	11,5	6,3	6,153

Расми 5: Индекси рушди инсон дар Тоҷикистон (ИРИ). Сарчашма: Ҳисобот оид ба рушди инсонии БРСММ, 2020

14. **Индекси рушди гендерӣ (ИРГ):** 2019 Индекси рушди гендерӣ барои занон дар Тоҷикистон 0,586 дар муқоиса бо 0,712 барои мардон аст, ки дар натиҷа арзиши ИРГ 0,823 буда, онро ба гурӯҳи 5,2 дохил мекунад. Дар муқоиса, арзишҳои ИРГ барои Қирғизистон ва Узбекистон чунинанд. мутаносибан 0,957 ва 0,939 (БРСММ, 2020).

	Таносуби ғизо ба масс	Дарачаи индекси рушди инсон (ИРИ)		Давомнокии умр ҳангоми таваллуд		Солҳои интизории таҳсил		Солҳои таҳсили миёна		Даромади умумии миллий ба ҳар сари аҳоли	
	Арзиши индекси рушди инсон	занон	мардон	занон	мардон	занон	мардон	занон	мардон	занон	мардон
Тоҷикистон	0,823	0,586	0,712	73,4	68,9	10,7	12,6	10,2	11,3	1,440	6,427
Қирғизистон	0,957	0,677	0,707	75,6	67,4	13,2	12,7	11,2	11,0	2,971	6,798
Узбекистон	0,939	0,695	0,740	73,8	69,6	11,9	12,2	11,6	12,0	5,064	9,230
Аврупо ва Осиёи Миёна	0,959	0,768	0,806	77,7	71,1	14,5	14,8	9,9	10,7	12,373	23,801
ИРИ миёна	0,835	0,567	0,679	70,8	67,9	11,7	11,4	5,3	8,1	2,530	9,598

Расми 6: Индекси рушди гендерии Тоҷикистон (ИРГ). Сарчашма: Ҳисобот оид ба рушди инсонии БРСММ, 2020

15. Дар Тоҷикистон 20,0 дарсади курсҳои парламонро занон ишғол мекунад. Давомнокии умр дар вақти таваллуд барои аҳолии умумӣ (ҳарду ҷинс) 70 солро ташкил медиҳад. Он барои занон 70 сол нисбат ба мардон 67,9 сол зиёд аст. Шумораи миёнаи солҳои таҳсил дар байни занон 10,2 сол дар муқоиса бо 11,3 сол барои мардон (БРСММ, 2020).
16. **Нобаробарии гендерӣ.** Бино ба гузориши мухтасари Созмони Занони СММ барои Тоҷикистон, занон дар ҳаёти иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва сиёсӣ бо таъбиз ва нобаробарӣ рӯбарӯ мешаванд. Намоёндагии онҳо дар сиёсат ва тасмимгириҳои Тоҷикистон поинтар аз меъёрҳои байналмилалӣ боқӣ мемонад. Иқтисоди камбизоати дохилӣ шояд он шудааст, ки тақрибан аз ҳар панҷ як шаҳрванди Тоҷикистон – 1,5 миллион нафар дар хорича кор мекунад, ки тақрибан 90 дарсади онҳо дар Русия ҳастанд. Аксари муҳоҷирон мардонанд. Занҳои пасмонда ё “занҳои партофташуда”-и онҳо воқеан сарони хонаводаҳо буда танҳо барои дарёфти даромади оила масъуланд – сарфи назар аз дастрасии маҳдуд ба таҳсилот, захираҳо, қарзҳои хурд, хифзи иҷтимоӣ ва шуғл, бахусус дар деҳот. Партофтан бо меъёрҳои манфии иҷтимоӣ ва муносибатҳои анъанавӣ ба мақом ва ҳуқуқҳои занон дар оила ва ҷомеа шадидтар мешавад (Созмони Занони СММ, 2020).
17. Фаслҳо оид ба қонунҳо ва сиёсатҳо оид ба баробарии гендерӣ, механизмҳои миллий, зӯроварии гендерӣ дар оила, нақши занон дар фаъолияти кишоварзӣ ва хоҷагии деҳқонии таҳти роҳбарии занон дар **замини 1** оварда шудаанд.
18. **Осебпазирӣ ба тағйирёбии иқлим аз нуқтаи назари гендерӣ:** Тоҷикистон дар ҳатари ҷиддии офатҳои табиӣ қарор дорад. Беҳатарии озӯкаворӣ ба хушсолӣ хеле осебпазир аст ва робитаҳо нақлиётӣ ба обхезӣ осебпазиранд. Тағйирёбии иқлим ба беҳатарии озӯкаворӣ махсусан барои онҳое, ки ба хоҷагии хурди натуралӣ вобастаанд, таҳдид мекунад. Занҳо аз ин ноамнӣ ба таври номутаносиб азоб мекашанд, зеро онҳо аксар вақт барои таъмини даромад аз қитъаҳои кишоварзӣ ва таъмини оилаҳои худ масъуланд; аммо дастрасии онҳо ба иттилоот ва дастгирӣ маҳдуд аст. Деҳқонони зан ва хонаводаҳо, ки занон сарварӣ мекунад, аксаран дар минтақаҳои деҳот осебпазиранд ва аксаран қобилияти хеле маҳдуд барои мубориза бурдан ё барқарор кардани талафоти вобаста ба обу ҳаво

доранд. Ин ба таври возеҳ аз машварат бо гурӯҳҳои занон тавассути Муҳокимаи Гурӯҳи Фокусӣ (МГФ), ки дар ҷараёни Миссияи тарроҳии ЛДКЧ+ (апрели соли 2021) баргузор гардид, ба миён омад. Қайдҳои асосӣ аз машваратҳои, ки дар ноҳияҳои Ҳамадонӣ, Ш. Шолин, Шахритус ва Мастҷох баргузор шуданд, дар гузориши машваратӣ бо ҷонибҳои манфиатдор дастрасанд.

19. Тибқи Арзёбии гендерии Тоҷикистон (БОР, 2016) нишондиҳандаҳои асосии тағйирёбии иқлим дар Тоҷикистон болоравии ҳарорат, боришоти нобаробар ва обшавии пирахҳо мебошанд; ин дигаргунӣҳо дар навбати худ метавонанд боиси офатҳои табиӣ ба мисли обхезӣ ва сел ё хушксолӣ шаванд. Аҳолии деҳот махсусан ба тағйирёбии иқлим осебпазир мебошанд, зеро онҳо аз кишоварзии хурд ва захираҳои табиӣ вобастагӣ доранд. Тибқи назарсанҷии БОР, ки барои таҳияи арзёбии гендерӣ гузаронида шудааст, заноне, ки дар Мусоҳибаҳои Гурӯҳи Фокусӣ (МГФ) иштирок доштанд, бахусус занони деҳқон, ҳавои гарми ғайрифаслӣ ва пас аз боридаи боронҳои шадид, ки харобшудани зироатҳоро тавсиф кардаанд (БОР, 2016). Бозёфтҳои шабеҳ аз ҷониби заноне, ки тавассути муҳокимаҳои Гурӯҳи Фокусӣ аз ҷониби миссияи тарҳрезии лоиҳа мусоҳиба карда шуданд, тасдиқ карда шуданд⁸.
20. Хонаводаҳои, ки занон сарварӣ мекунанд, аз ҷумлаи камбизоаттарин мебошанд ва «аксаран қобилияти хеле маҳдуд барои мубориза бурдан ё барқарор кардани талафоти вобаста ба обу ҳаво»; минбаъд, онҳо низ ба таври номутаносиб аз нарасидани молҳои асосӣ таъсир хоҳанд гирифт. Илова бар афзоиши сарбории ҷисмонӣ вобаста ба ҷамъовариҳои захираҳои камёб, занон ва кӯдакон зери хатари беморӣ аз оби нӯшоқӣ ва сӯзишвории нопок қарор доранд (Оксфам, 2011)⁹.
21. Сатҳи пасти таҳсилоти занон, набудани дониши техникӣ ва иштироки маҳдуд дар қабули қарорҳо низ ба мутобиқшавии онҳо ба тағйирёбии иқлим таъсир мерасонад. Мувофиқи маълумоти Оксфам, хонаводаҳои, ки дар он занҳо сарварӣ мекунанд, ки хоҷагӣҳои хурд доранд, нисбат ба хонаводаҳои, ки мардон сарварӣ мекунанд, равандҳои идоракунии устувори заминро камтар нишон медиҳанд, ки ин метавонад аз сабаби надоштани дониши техникӣ ё молии нокифоя бошад. Гузашта аз ин, дар гузориши зерин зикр шудааст, ки тағйироти марбут ба об ба имконоти занон барои ҷамъовариҳои об таъсири ҷашмас ва фаврӣ доранд. Вақте ки манбаъҳои об кам мешаванд, он деҳқононе, ки аз системаҳои ирригатсионӣ дуртар ҷойгиранд ё қобилияти гуфтушунид дар бораи ҳуқуқи обро надоранд ё наметавонанд дастрасии худро ба об муҳофизат кунанд, аввал мағлуб мешаванд (Оксфам, 2011).
22. **Чавонон:** Сиёсати миллии чавонони Тоҷикистон (2004) чавонро шахсони аз 14 то 30 сола муайян мекунад. Чавонон асосан бекор, камкор ва каммузд мебошанд ва онҳо дар қатори камбизоатҳои меҳнатӣ қарор доранд. Сатҳи бекорӣ чавонон (синни 15-24 сола) 20,9% (БҶ, 2020)¹⁰ мебошад. Соли 2017 Бонки Ҷаҳонӣ як таҳқиқоти ташхиси ҷойҳои корӣ дар Тоҷикистонро нашр кард. Тибқи ин пажӯҳиш, танҳо 43 дарсади аҳолии қобили кори Тоҷикистон дар нирӯи корӣ ҳастанд. Аксарияти онҳое, ки дар баҳши ғайрирасмӣ дар ҷойҳои пастсифат кор мекунанд. Гузашта аз ин, шумораи зиёди ҷойҳои корӣ дар Тоҷикистон мавсимӣ ё муваққатӣ буда, бо мурури замон сахми онҳо афзоиш ёфтааст. Занону чавонон дар қувваи коргарӣ камтарин намоянда доранд. Чавонони ғайрифаслӣ, яъне онҳое, ки на ҷои кор доранд ва на дар мактаб, 40 дарсади ҷамъияти чавонро ташкил медиҳанд, ки аз рӯи меъёрҳои байналмилалӣ баланд аст. Дар ҳоле, ки чавонон нисбат ба калонсолон бештар дар қатори музнок дар баҳши хусусӣ кор мекунанд, тақрибан сеяки чавонони бо кор таъминшуда дар қатори бемузд (ғайрирасмӣ) ҳастанд, дар ҳоле ки 15 фоизи калонсолон¹¹ на дар мактаб кор мекунанд (NEET), 40 фоизи шумораи умумиро ташкил медиҳанд, ки аз рӯи стандартҳои байналмилалӣ баланд аст. Дар байни солҳои 2003 ва 2013, сарфи назар аз шароити нисбатан мусоиди иқтисодӣ, сатҳи NEET дар байни чавонон аз 37 то 41 фоиз афзоиш ёфт. Гузашта аз ин, сатҳи NEET барои чавондухтарон нисбат ба чавонони мард хеле баландтар аст. Дар ҳоле ки чавонон нисбат ба калонсолон бештар дар қатори музнок дар баҳши хусусӣ кор мекунанд, тақрибан сеяки чавонони бо кор таъминшуда дар муқоиса бо 15 фоизи калонсолон дар қатори бемузд (ғайрирасмӣ) кор мекунанд. Чавонон низ эҳтимоли ба таври

⁸ Тафсилот дар гузориши машваратӣ бо ҷонибҳои манфиатдор оид ба МГФ-ҳои алоҳида бо занон (ЛДКЧ+ Миссияи тарҳрезӣ, апрели 2021) гузориш дода шудааст.

⁹ Тағйирёбии иқлим: Ғайр аз мубориза бурдан. Занони фермерҳои хурд дар Тоҷикистон, Оксфам, 2011

¹⁰ БҶ, 2020: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS?locations=TJ>

¹¹ Тоҷикистон: Ҳалли мушкилот барои эҷоди ҷойҳои бештар ва бехтар, БҶ 2017 дар сомонӣ зер дастрас аст <https://www.worldbank.org/en/country/tajikistan/publication/tajikistan-addressing-challenges-to-create-more-and-better-jobs>

қобили мулоҳизае ба худкор машғул шудан доранд (5 Ҷоиз дар муқоиса бо 11 Ҷоиз дар байни қалонсолон)¹².

23. Аз сабаби набудани таҷрибаи қорӣ, қавонон метавонанд пас аз қанд қӯшиши ноқом аз қувваи қорӣ қорӣ шавад. Эҳтимол дорад, ки бархе аз дурнамои номусоид дар бозори меҳнат дар Тоҷикистон боиси тарқи нерӯи қори дохилии қавонон ба нафъи муқочирати байналмилалӣ шавад. Зарурати қаврӣ барои ҳалли ин сатҳҳои баланди рӯҳафтадагии бозори меҳнати қавонон вучуд дорад, ки қисман аз сабаби он, ки ин захираи беҳуда аст, аммо чун қавонон ҳар қадар дар ҳолати ғайрифаволияти қарор доранд, дубора қавол қардани ин қоргарон ҳамон қадар мушкилтар мешавад (БҚ, 2017). Аз шумораи умумии муқочирони меҳнати 474,578 нафар (85,7 Ҷоиз) соқинони деҳот буданд, дар ҳоле ки танҳо 79,290 нафар (14,3 Ҷоиз) соқинони шаҳр буданд (ICRMW, 2017). Ин як муқочирӣ маъмулӣ марди нисбатан қавони оиладор буда, дорои маълумоти миёна ва дар деҳоти Тоҷикистон зиндагӣ мекунад. Пеш аз муқочират, ин муқочирӣ маъмулӣ ё ҳамчун қорғари беихтисос қор мекунад ё беқор. Ба ғайр аз он, ки пешниҳоди воқеии қойҳои қорӣ барои қонеъ қардани талабот қойӣ нест, таққоти Бонки Қавонӣ инчунин ба он ишора мекунад, ки қоргарон метавонанд аз қойҳои қорӣ даст қашанд, зеро пардохтҳои қорӣ нисбат ба қойҳои қорӣ хеле баландтар аст. Қорҳои муқочирон қонаводақоро таъмин мекунад, ки ба ҳисоби миёна 7,5 нафарро таққил медиҳанд ва дар ақсари мавридҳои муқочирон соҳиби қарзанд мебошанд (БҚ, 2017).
24. Қарқанд дар қорӣ шумораи муқочирони қорӣ тавофуқи қатъӣ вучуд надорад, таққи ҳисобҳои шумораи онҳо то 1 миллион нафар аст. Ақсарият, ки то 98 дарсади дигар ба оқори сарқадӣ, ба Федератсияи Русия муқочират мекунад, 2 Ҷоизи боқимонда ба қишварҳои дигари зерминтақа муқочират мекунад. Хеле қам ба қишварҳои берун аз зерминтақа муқочират мекунад. Таққикоте, ки дар қаворқуби пешниҳоди Тоҷикистон ба Қонвенсияи байналмилалӣ дар қорӣ ҳиқзи ҳуқуқи қамии муқочирони меҳнати ва азқои оилаи онҳо анқом шудааст, нишон медиҳад, ки 28 дарсади муқочирон то 6 моҳ ва 27 дарсади онҳо то 1 сол дар муқочират қарор дошта 47 Ҷоиз барои зиёда аз 1 сол дар қорӣ буданд (ICRMW, 2017). Пандемияи COVID-19 ба муқочират низ таъсири бузург расонид ва вазорати меҳнати Тоҷикистон нишон дод, ки муқочирати меҳнати нисбат ба соли 2019 76% (401 076 нафар) қам шудааст. Ин ақсан ба COVID-19 марбут буд. Дар як қажӯқиши вижа оид ба таъсири иҷтимоӣ ва иқтисодии COVID-19 дар Тоҷикистон, Бонки Қавонӣ нишон медиҳад, ки беш аз 61 дарсади қонаводаҳо дар қорӣ қоқиши интиқоли пули муқочирон қабар додаанд (БҚ, 2020)¹³.
25. Якқанд омилҳои қурд вучуд доранд, ки эҳтимолияти шугли қавонони таққиро нишон медиҳанд, аз қабилӣ қинс ва дарқайи маълумот. Дуқтарон дар муқоиса бо мардони якхела таққибан 23 дарсад қамтар қор мекунад ва одамоне, ки мақтаби миёнаро хатм қардаанд, бештар аз ҳашт дарсад бештар қор мекунад. Сатҳи баъдиқипломӣ дар мақтаби миёна нисбат ба одамони якхела, ки мақтаби ибтидоиро хатм нақардаанд, бештар аз 25 банди Ҷоизӣ бештар қор мекунад. Мушкилот дар он аст, ки дақтрасӣ ва хатми таққил одилона нест. Қормандони қонаводаҳои сарватманд дорои маълумоти олий қастанд ва аз басқи маълумоти олий ба нақчаҳои беҳтари шугл оварда меқасонад, баъзе далелҳои маққуданд, ки қонаводаҳои бойтар барқарии байни наслҳои доранд (БҚ, 2017).
26. Ниҳоят, бо мақсади қароқам овардани қойҳои қорӣ, мақсусан барои қавонон, Бонки Қавонӣ нуқтаҳои сершумори вурудро дар бақши қишварзӣ муайян нақуд. Аввалан, Бонки Қавонӣ ба ҳуқумат тақсия медиҳад, ки рушди занқираи арзишро беҳтар дастқирӣ қунад. Истеҳсолқунандагони ибтидоӣ ба ин васила метавонистанд даромади беҳтари мақсулоти худ ва дақтрасии устувори бозорқоро дар робита бо қорқардқунандагони қоёноб ба даст оранд. Ин ба тақри муақсир боиси беҳтар шудани сифати қойҳои қорӣ ҳам барои қорғарони музднок ва ҳам барои худмашғул меқардад. Дуқом, қорқонаҳои қурду миёна дар деҳот бояд беҳтар муқаққаз қарда шавад, то ба эҳтиёқоти бозорҳои рушдбанда тақассути дақтрасӣ ба моқия ва дақтрасӣ ба ҳадамоти рушди тақорат посух диҳанд. Сеқом, системаи маориф бояд аз нақ тамаркуз қарда шавад, то ки ба талаботи ояндаи бозор беҳтар қавоб диҳад (БҚ, 2017).

¹² Таққиси қойҳои қорӣ дар Тоҷикистон: қаворқубаи стратегӣ барои қойҳои қорӣ (Бонки қавонӣ 2017) дар соқонии зер дақтрас аст: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26029>

¹³ Бонки қавонӣ, 2020: Таъсири иқтисодӣ ва иҷтимоии COVID-19 Нақсозиҳо аз шунидани Таққикоти Тоҷикистон.

27. Кумитаи давлатии қор бо ҷавонон, варзиш ва сайёҳии Тоҷикистон мақомоти марказии иҷроияи ҷумҳурии дар бахшҳои ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ мебошад. Он барои таҳияи сиёсати муттасили миллий ва заминаи ҳуқуқӣ дар соҳаҳои зикршуда масъул аст. Кумитаи фаъолияти муассисаҳо, муассисаҳои таълимӣ, корпоратсияҳо ва дигар ташкилотҳо, ки дар доираи масъулияти он амал мекунанд, Ҳамоҳанг ва дастгирӣ мекунанд. Барои ин Кумита бо доираи васеи ҷонибҳои манфиатдор, аз қабилҳои мақомоти марказии иҷроия, мақомоти давлатӣ ва созмонҳои ҷамъиятӣ ҳамкорӣ мекунанд¹⁴. Сиёсати охиринаи миллии ҷавонон аз соли 2006 тааллуқ дорад ва то соли 2020 амал мекунанд. Аммо аз он замон барномаи миллии рушди иҷтимоӣ барои ҷавонон дар соли 2013 ҷорӣ шудааст.
28. Ҳамоҳангсози нақшаи мазкур Кумитаи давлатии қор бо ҷавонон, варзиш ва сайёҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад¹⁵. Ҳадафҳои умумии барнома: «муҳайё намудани шароити имкониятҳои мусоид барои худташқили, худшиносӣ ва тарбия ва камолоти маърифати ҷавонон дар рӯҳияи худшиносии миллий ва ватандӯстӣ, беҳбудӣ вази иҷтимоӣ иқтисодӣ, дастгирии ҳуқуқӣ. ва ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон». (Ҷураев Қ.Қ., 2012) Барои амали намудани ин ҳадафҳо самтҳои зерин муайян карда шуданд: (i) тарбияи ватандӯстии ҷавонон; (ii) рушди имкониятҳои иҷтимоӣ ва кӯмак; (iii) истиқлолияти иқтисодии ҷавонон; (iv) рушди саломатии ҷавонон; (v) мусоидат ба рушди таҳсилоти муосир ва дастгирии эҷодиёти ҷавонон; (vi) таҳияи ҷанбаҳои илмӣ-методӣ ва иттилоотии сиёсати давлатии ҷавонон; (vii) баланд бардоштани малакаи меҳнатии мутахассисон ва рушди муносибатҳои байналмилалӣ. Барои татбиқи ин фаъолиятҳо, даҳлатҳо ва ҷонибҳои манфиатдор муайян карда шудаанд. Нақша аз ҳисоби маҷмӯи маблағҳои давлатӣ, ки тақрибан 1/3 ба нақша саҳм мегузоранд, инчунин аз ҳисоби ҷалби маблағҳои ташкилотҳои байналмилалӣ, ки тақрибан 2/3 ба нақша саҳм мегузоранд, маблағгузорӣ карда мешавад (Ҷураев Қ.Қ., 2012).
29. **Ғизодиҳӣ:** Тоҷикистон дар роҳи иҷро кардани ҳадафҳои глобалӣ оид ба вазни зиёдатӣ ва қадпасти кӯдакони синни то 5-сола қарор дорад, аммо албатта наметавонад ба ҳадафҳои ҳама нишондиҳандаҳои дигар, ки бо маълумоти мувофиқ таҳлил карда шудаанд, ҷавобгӯ бошад. Ҳарчанд он дар муқоиса бо дигар кишварҳои рӯ ба тараққӣ ба хубӣ баромад мекунанд, Тоҷикистон ҳанӯз ҳам дар байни аҳолии зерин синни панҷсолааш бори гарони камғизоӣ дорад. Тибқи Ҳисоботи глобалии ғизо (Профили ғизои Тоҷикистон, 2019)¹⁶ бар асоси маълумоти охиринаи Таҷқиқоти демографӣ ва хонаводаҳо дар соли 2017, паҳншавии вазни зиёдатии кӯдакони то 5-сола дар кишвар 3,3% -ро ташкил медиҳад, ки аз 6,7% дар соли 2012 коҳиш ёфтааст. паҳншавии қадпасти синни то 5-сола дар кишвар 17,5 фоизро ташкил медиҳад, ки ин аз нишондиҳандаҳои миёнаи кишварҳои рӯ ба инкишоф 25 фоиз камтар аст. Паҳншавии исрофкори кӯдакони то панҷсола дар Тоҷикистон 5,6% низ аз сатҳи миёнаи кишварҳои рӯ ба тараққӣ, яъне 8,9% камтар аст. Дар Тоҷикистон 35,8 дарсади кӯдакони то 6 моҳа танҳо шири сина мегиранд. Дар соли 2015 паҳншавии вазни пасти таваллуд дар Тоҷикистон 5,6% аз 6,2% дар соли 2000 каме коҳиш ёфтааст.
30. Аҳолии калонсоли Тоҷикистон низ бо бори камғизоӣ рӯбарӯ аст. 30,5% занони синни репродуктивӣ камхунӣ ва 10,3% мардони калонсол дар муқоиса бо 9,9% занон гирифтори диабетӣ қанд мебошанд. Дар ҳама ҳол, 16,7% занон ва 11,6% мардон фарбеҳанд.
31. Мувофиқи профили БҚО дар Тоҷикистон (2020), норасоии витаминҳо ва минералҳо дар кишвар зиёд аст; зиёда аз 40 дарсади занону кӯдакон гирифтори камхунӣ ва беш аз 50 дарсади занону кӯдакон аз норасоии йод гирифтор шудаанд. Тибқи таҳлили «Пур кардани холигии ғизоӣ» дар соли 2018, тахминан аз 30 то 56 дарсади хонаводаҳо вобаста ба минтақа наметавонанд ғизои серғизоро харидорӣ кунанд.¹⁷
32. **Маъҷубон:** Маъҷубон дар Тоҷикистон, мисли дигар кишварҳои рӯ ба тараққӣ, дар роҳи таъмини зиндагии шоиста бо монсаҳои зиёд рӯбарӯ мешаванд. Мушқилот дар муайян кардани ҷойҳои қорӣ мувофиқ, дастрас будан, муносибати манфӣ ва надоштани маълумот ва малакаи аз омилҳои умдаест, ки ба зиндагии онҳо таъсир мерасонад. Дар ҳоле ки сатҳи камбизоатӣ ҳанӯз ҳам қобили таваҷҷӯҳ аст, махсусан дар деҳот, шумораи дақиқи маъҷубонро, ки дар камбизоатӣ зиндагӣ мекунанд, бо сабаби мавҷуд набудани маълумоти кофӣ ва дақиқ наметавон боэътимод муайян кард. Тибқи Таҳлили вазъият:

¹⁴ Кумитаи давлатии қор бо ҷавонон, варзиш ва сайёҳии Тоҷикистон (2020).

¹⁵ Ҷураев Қ.Қ., 2012: Дастури методӣ ва амалӣ: Барномаи миллии иҷтимоӣ рушди ҷавонон дар Тоҷикистон

¹⁶ Профили ғизои Тоҷикистон, Гузориши глобалии ғизо, 2019: <https://globalnutritionreport.org/media/profiles/3.0.3/pdfs/tajikistan.pdf>

¹⁷ БҚО, Маълумоти мухтасари кишвар 2020: <https://www.wfp.org/countries/tajikistan>

Ҳолати тавонбахшӣ дар Тоҷикистон (СҚТ, 2015)¹⁸, таҳлили эмпирикӣ нишон медиҳад, ки аксари маъюбон дар Тоҷикистон имкони шуғл надоранд. Ҳарчанд тахмин мезананд, ки мизони бекорӣ дар байни маъюбон хеле баланд аст, аммо маълумоти дақиқ мавҷуд нест.

33. Ҳамин тавр, дар бораи шуғли мустақилона дар байни маъюбон маълумоте вучуд надорад. Ба таври васеъ эътироф шудааст, ки шуғл ва тавлиди даромад омилҳои асосии тавонмандсозӣ ва мусоидат ба фарогирии маъюбон ба ҷомеа мебошанд. Мувофиқи маълумоти арзёбии гендерии БОР (2016) қонони маъюб аксар вақт дар ёфтани ҷои кор нисбат ба мардон бо сабаби муносибати манфӣ нисбати қонони маъюб бо мушкилоти бештар рӯбарӯ мешаванд¹⁹.

2.2 Контексти муҳити зист ва иқлим, тамоюлҳо ва оқибатҳо

Арзёбии муҳити зист

34. **Об** – Тоҷикистон аз ҷиҳати захираи об яке аз сарватмандтарин кишварҳои ҷаҳон мебошад. Дар Осиёи Марказӣ ҳиссаи захираҳои оби Тоҷикистон беш аз 60%²⁰ - ро ташкил медиҳад. Ба ҷараёнҳои об ғайр аз ҷараёнҳои фаровони дарёҳо, обҳои зеризаминӣ, чашмаҳо, кӯлҳо, пирияхҳо ва дигар объектҳои обро дар бар мегиранд. Манбаи асосии оби дарёҳои Тоҷикистон пирияхҳои кӯҳҳои Помир, Тиён-Шон ва Олой мебошанд. Пирияхҳо 4,8 дарсади қаламрави Тоҷикистонро ташкил медиҳанд ва иқтидори муҳими захиравии обро ташкил медиҳанд, ки дорои 550 км³ оби тоза мебошад²¹.
35. Ҳарчанд чунин ҳулосае буд, ки дар ду даҳсолаи оянда²² коҳиши назарраси захираҳои об ба назар намерасад, обшавии пирияхҳо метавонад дар муддати тӯлонӣ ҷараёни обро ба дарёҳои кишвар кам кунад. Воқеан, кам шудани бориши барф дар ҷанд манотиқи кишвар метавонад ба ҷараёни оби дарёҳо дар фасли баҳор таъсири мустақим дошта бошад, зеро дар фасли зимистон об кам захира мешавад. Ғайр аз он, об хангоми об шудани барф аз сабаби ҳарорати баланд, ки метавонад хатари обхезӣ, эрозия ва хушксолиро зиёд кунад, об зудтар озод мешавад.
36. Маҷрои умумии солони барқароршавандаи об дар қаламрави Тоҷикистон тақрибан 63,46 км³²³ ва захираҳои барқароршавандаи оби зеризаминӣ дар Тоҷикистон тақрибан 18,7 км³/сол ҳисоб карда мешаванд. Ба ҳисоби миёна захираҳои оби рӯизаминии Тоҷикистон 12,98 км³ дар як солро ташкил медиҳад. Кишоварзии обӣ истеъмолкунандаи асосии об буда, тақрибан 80 фоизи ҳаҷми умумии истифодаи обро²⁴ ташкил медиҳад ва ҳаҷми умумии обе, ки аз тамоми манбаъҳо барои обёрӣ гирифта мешавад, ба ҳисоби миёна дар як сол 8,0-10,0 км³-ро ташкил медиҳад. Система ва шабакаҳои обёрӣ дар кишвар нокифоя буда, арзиши маҳсулоти истеҳсолшуда дар як метри мукааб оби ирригатсионӣ хеле паст боқӣ мемонад, ки ин боиси фишори захираҳои обии бисёр ҷамоатҳои деҳот мегардад²⁵.
37. Якҷоя истифодаи бесамари замин ва об боиси норасоии об ва бад шудани сифати об ва хок мегардад²⁶. Ҳамин тариқ, масъалаи асосии марбут ба захираҳои об дар Тоҷикистон идоракунии нокифояи об ва истифодаи он мебошад. Майдони хеле кам ба воситаи обёрӣ катравӣ обёрӣ карда мешавад²⁷. Дар ҳоле ки захираҳои оби дарёҳои асосӣ қариб пурра истифода мешаванд, дар соҳаи кишоварзӣ барои сарфаи об ва истифодаи самаранокии имкониятҳои қалон мавҷуданд. Сармоягузорӣ аз ин нерӯ хеле муҳим аст, зеро тахмин зада мешавад, ки то соли 2030 талабот ба об то 30 дарсад афзоиш хоҳад ёфт. Ҳамин тариқ, норасоии захираҳои об барои обёрӣ бо назардошти коҳиши пешбинишудаи ҳаҷми

¹⁸ СҚТ, Таҳлили вазъият: Ҳолати барқарорсозӣ дар Тоҷикистон: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/276480/State-Rehabilitation-Tajikistan-Report-en.pdf

¹⁹ БОР, Арзёбии гендерии кишвар, 2017 (с. 30).

²⁰ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Агентии гидрометеорологияи назди Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2018. Аввалин Гузориши дусолаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи инвентаризатсияи газҳои гулхонаӣ дар доираи Конвенсияи ҷаҳорҷӯбаи СММ оид ба тағирёбии иқлим.

²¹ Раёсати давлатии обуҳавошиносии Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2014. Баёнияти сеюми миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи Конвенсияи ҷаҳорҷӯбаи СММ оид ба тағирёбии иқлим.

²² *Ibid.*

²³ 2017 Маълумоти СОК

²⁴ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2015. Барномаи ислоҳоти соҳаи об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2025.

²⁵ Бонки ҷаҳонӣ. Ҳикояи хусусият. 13 март соли 2020. Дар Тоҷикистон идоракунии беҳтари захираҳои об барои бехатарии озӯқаворӣ ва воситаҳои зиндагӣ муҳим аст.

²⁶ Гролл, М., Опп, С., Кулматов, Р. ва дигарон. Илмҳои муҳити зист (2015) 73: 743. doi:10.1007/s12665-013-2988-5

²⁷ Тақрибан 100 га дар соли 2014 - Баёнияти сеюми миллии Тоҷикистон оид ба тағирёбии иқлим ба Конвенсияи ҷаҳорҷӯбаи Созмони Милали Муттаҳид оид ба тағирёбии иқлим, 2014.

пиряхҳо, боришот дар шакли барф ва чараёни дарёҳои асосӣ дар давраи тобистону тирамоҳ эҳтимол зиёд шаванд²⁸.

38. Барои воқуниш ба ин мушкилот, ЛДКЧ+ шабакаҳои агрегатҳои обчамъкунӣ ва анборро дар сатҳи ҳавзаҳои обёрӣ, ки метавонанд бо системаҳои обёрии қатрагӣ ҳамроҳ шаванд, ҷойгир мекунад. Ғайр аз он, барнома ба рушди устувори кишоварзӣ ва таҷрибаҳои агроэкологӣ барои кам кардани талафот ва бадшавии об ва баланд бардоштани самаранокии истифодаи он мусоидат мекунад.
39. **Чангал ва гуногунии биологӣ** – Масоҳати заминҳои муҳофизатшаванда 2685 ҳазор га мебошад. Ҳиссаи асосии ин замин ба Боғи миллии Тоҷикистон тааллуқ дорад²⁹. Захираҳои давлатии чангал 1342 ҳазор гектар, аз ҷумла 412 ҳазор гектарро чангал ташкил медиҳад. Сарпӯши чангал дар Тоҷикистон пастрин дар байни кишварҳои Осиёи Марказӣ буда, қисми зиёди майдони чангал барои истифодаи дарозмуддат ҳамчун чарогоҳ дода шудааст³⁰. Гумон меравад, ки дар асри 19 чангалҳо тақрибан 25 дарсади масоҳати умумии Тоҷикистонро ташкил медоданд. Бо мурури замон бо сабаби афзоиши аҳоли, талабот ба ҳезум, чарогоҳи ҳайвонот, сӯхтор, афзоиши ҳашароти зараррасони чангал ва тағирёбии истифодаи замин³¹, майдони умумии чангал ҳоло каме камтар аз 3 фоизро ташкил медиҳад. Барқарорсозии чангал нисбат ба соли 1990 50% -ро ташкил медиҳад ва зичии дарахтон аз ин давра пайваста коҳиш ёфтааст. Дар соли 1990 ба ҳисоби миёна 0,5—0,6 вазни киёсии коэффицентҳои захиракунии 50 фоизро ташкил дод; дар солҳои 2007-2010, он ба 30% коҳиш ёфт³².
40. Зиёда аз чоряки чангалҳо барои ҳифзи гуногунии биологӣ ҳифз шудаанд. Чангалҳои Тоҷикистон ба фаъолияти экосистема саҳм мегузоранд ва макони бисёр дарахту буттаҳои мевадиханда ва буттаҳои нодир ва пурарзиш, инчунин ҳайвоноти ваҳшӣ мебошанд.
41. Чангалҳо дар ҳаёти аҳолии деҳоти Тоҷикистон низ нақши калидӣ доранд; ҳезум, хуроки чорво, растаниҳои шифобахш, меваҳои чормағз ба маҳалҳо фурухта мешавад, ки манбаи муҳими даромадро таъмин мекунад. Навъҳои асосии дарахтони дар чангалҳои плантатсия истифодашаванда pista, бодом, сафедор ва арча (арча) мебошанд. Ба барпо намудани плантацияҳои зироатҳои чормағз (pista, чормағз, бодом, ангат) диққати калон дода мешавад. Барои коней гардондани талабот ба чубу тахта кишти сафедор ва бед барин навъҳои зуд нашъунамо вусъат ёфт.
42. Маҳсулоти чангали ғайриҳезум, махсусан дарахтони мевадиханда, инчунин чормағз, буттамева ва ширӣ низ барои зинда мондани молиявии корхонаҳои давлатии чангал³³ муҳим аст. Сарфи назар аз гуногунии фаровони олами набототи Тоҷикистон (тақрибан 5000 намуд), минтақаҳои фарогирии ин навъҳои растаниҳо, мавсимҳои ҳосилгундорӣ, ҳосилнокӣ ва манфиатҳои эҳтимолии иқтисодӣ ба кишвар пурра омӯхта нашудаанд³⁴.
43. ЛДКЧ+ ба барқарорсозии чангалҳо дар минтақаҳо, ки потенциали баланди барқарорсозии чангалро дар Боби 1 пешниҳод шудааст, мусоидат хоҳад кард. Барнома тавассути хоҷагиҳои деҳқонӣ ва Идоракунии муштараки чангал (ИМЧ)³⁵ кор хоҳад кард, то равишро, ки GIZ барои нишон додани татбиқ ва таъсири чангал пешбинӣ кардааст, тақмил диҳад. ИМЧ дар экосистемаҳои гуногуни чангал³⁶. Барнома инчунин ба истифода ва ҳифзи намудҳои безътиношуда ва кам истифодашаванда (масалан, маҳсулоти чангали ғайричубӣ) ва ҳамкорӣ бо шарикони ботачриба дар ин соҳа (масалан, Slow Food, ки аллакай дар НТЧ ва ВМКБ мавҷуд аст) дастгирӣ хоҳад кард. Потенциали бузург барои эҷоди шабакаҳои ҷамоатҳо ё “convivium” ва ҳифзи гуногунии биологӣ хангоми фароҳам овардани имкониятҳои тичорат вучуд дорад.

²⁸ Ibid.

²⁹ Боғҳо ва мамнӯғҳоҳои миллии дар Тоҷикистон дар Замимаи 2, боби 1 GCG оварда шудаанд.

³⁰ Фонди давлатии чангал 1,8 миллион гектарро ташкил медиҳад, ки аз он 0,4 миллион гектараш чангал ва 1,4 миллион гектараш заминҳои ғайричангал, масалан чарогоҳҳо мебошанд.

³¹ СММ ва СОК. 2019. Баррасии вазъи чангал ва идораи чангал дар Тоҷикистон.

³² СММ ва СОК. 2019. Баррасии вазъи чангал ва идораи чангал дар Тоҷикистон.

³³ Баёнияти сеюми миллии Тоҷикистон оид ба тағирёбии иқлим ба UNFCCC, 2014.

³⁴ Ахмадов, К. 2008. Ҳуҷати муҳофизаи Женева чубу тахта ва чангал 46. Тартиби кишвари чангал ва маҳсулоти чангал: Тоҷикистон. СММ ва СОК.

³⁵ ИМЧ аслан иҷораи заминҳои чангалро ба мардуми маҳаллӣ дар тӯли дарозмуддат дар бар мегирад. Иҷоракорон участкаҳои чангали худро мувофиқи нақшаҳои идоракунии барқарор карда, истифода мебаранд. Корхонаҳои маҳаллии чангал ба онҳо дар бобати барқарор намудани чангал маслаҳат медиҳанд.

³⁶ GIZ. Мутабоқишавӣ ба тағирёбии иқлим тавассути идоракунии устувори чангал дар Тоҷикистон (2013-2018):

<https://www.giz.de/en/worldwide/29916.html>

44. ЛДКЧ+ василаи нави арзёбии гуногунии биологиро, ки аз ҷониби СОК таҳия шудааст, бо номи Восита баҳодихии интеграсионӣ ва баҳисобгирии гуногунии боилогӣ (ВБИБГБ) В-INTACT) озмоиш мекунад. Таҳлили пешакӣ дар асоси як қатор таҳминҳо дар чор ҳавзаи обчамъкунӣ дар ноҳияи Рӯдакӣ, Мастҷох, Ш. Шохин ва Данғара барои арзёбии таъсири лоиҳа ба гуногунии биологӣ гузаронида шуда буд. Бо дастрас шудани маълумот дар бораи тағйироти мушаххаси истифодаи замин, ки дар натиҷаи муҳолилаҳои лоиҳа ба амал меоянд, таҳлил навсозӣ ва такмил дода мешавад. Ҳангоми татбиқи лоиҳа В-INTACT метавонад ҳамчун воситаи қабули қарорҳои муштарак барои муайян намудани минтақаҳои истифода шавад, ки таъсири мусбат ба гуногунии биологӣ бештар хоҳад буд. Дар маҷмӯъ, таҳлили пешакӣ нишон дод, ки таъсир ба гуногунии биологӣ дар ҷаҳор ҳавзаи обчамъшавандаи муайяншуда мусбат буда, сатҳи бетағйирёбии гуногунии биологӣ дар ҳама таҳқиқоти мисолӣ афзоиш меёбад (ниг. **Боби 1-и Таҳқиқоти техникӣ-иқтисодӣ**).
45. **Таназзули замин ва хок** – Дар Тоҷикистон таназзули замин як масъалаи ҷиддиест, ки бо омилҳои табиӣ ва антропогенӣ ба вучуд омадааст. Эрозия дар алафзорҳо нисбат ба дигар намудҳои замин³⁷ асосан аз сабаби набудани растанӣ зиёдтар аст. Воқеан, дар Тоҷикистон минтақаҳои ҷангал фаро гирифташуда навъи заминест, ки эрозияи камтар дорад. Алафзорҳо нисбат ба заминҳои кишт дар Тоҷикистон ҳиссаи бештари заминро ташкил медиҳанд. Аксари ҷароғоҳҳои табиӣ Тоҷикистон дар мавзёҳои баландқуҳ, дар баландии аз 1700-2000 то 3500 м аз сатҳи баҳр ҷойгир шудаанд. Аз 3,8 миллион гектар ҷароғоҳҳои кишвар, бузургтарин ҷароғоҳҳо дар вилояти Хатлон (31 фоиз) ва НТҶ (28 фоиз) ҷойгиранд³⁸.
46. Чорводорӣ манбаи асосии рӯзгори деҳқонони тоҷик мебошад. Аз соли 2000 инҷониб саршумори воҳидҳои чорво, ки аз ҳисоби афзоиши аҳоли ва интиқоли маблағҳои муҳочирони меҳнатӣ дар кишвар зиёд шуда истодааст, мунтазам меафзояд. Воҳиди баланди чорво боиси аз ҳад зиёд ҷаронидани ҷароғоҳҳо гардид, ки ин сифати хокро боз ҳам бадтар намуда, ба эрозия мусоидат мекунад. Тибқи ҳисобҳо, таназзули замин аз эрозия, ки дар натиҷаи таъсири аз ҳад зиёди ҷароғоҳҳо ба вучуд омадааст, тақрибан 85 фоизи тамоми ҷароғоҳҳо³⁹; 89 фоизи ҷароғоҳҳои тобистона ва 97 фоизи ҷароғоҳҳои зимистона ба эрозияи миёна ва баланд дучор шудаанд⁴⁰.
47. Минтақаҳои агроҷангалпарварии растаниҳои бисёрсола одатан бо осеби ками хок идора карда мешаванд; ҳамин тавр, устувори агрегатҳои хок ва ҳифзи хок дар минтақаҳои ҷангалпарварӣ меафзояд. Ҷамъоварии бештари моддаҳои органикӣ, маводи ғизоӣ дар биомасса вучуд дорад ва зичии реша ҷараёни обро аз заминҳои кишт ҳангоми ҳамгиро шудани агроҷангалҳо ба майдонҳо дар муқоиса бо хок бо танҳо киштзор ё алафзор кам мекунад⁴¹. Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки дар муқоиса бо минтақаҳои ҷангалпарварӣ, дар он ҷо дар солҳои 1990-ум кишти зироатҳои солана бартарӣ дошта, ҳоло кишт партофта шудааст, сатҳи пасти таркиби карбонҳои органикии хокро нишон медиҳанд. Аз тарафи дигар, далелҳои қавӣ вучуд доранд, ки ҷангалсозӣ ва боғҳои мевадиханда дар солҳои 1980-ум дар ҳифзи захираҳои хок муваффақ буданд⁴².
48. ЛДКЧ+ идоракунии устувори ҷароғоҳҳо тавассути Ҷамъиятҳои истифодабарандагони ҷароғоҳҳои аллакай мавҷудбуда, ки дар доираи лоҳаҳои қаблии ФБРК бомуваффақият таъсис дода шудаанд (масалан, ЛРЧЧ 1 ва 2) мусоидат хоҳад кард ва Ҷамъиятҳои навро таъсис хоҳад дод. Лоиҳа инчунин ба барқарорсозии ҷароғоҳҳо дар минтақаҳои харобшуда тавассути бунёди системаҳои силвопасторалӣ бо растаниҳои маҳаллӣ ва дарахтони хӯроки чорво мусоидат мекунад. Пешбурди идоракунии пору ба ҳамин монанд ба барқарорсозии хок ва беҳбуди заминҳои ҷароғоҳ ва зироаткорӣ мусоидат мекунад.

³⁷ Замимаи 2 ФИС, Боби 1: Таъсири тағйирёбии иқлим, таҳлили осебпазирии иқлим, барои ҳадафгирии ҷуғрофӣ ва тавсияҳои марбут ба бахш.

³⁸ Ҳукумати ҷумҳурии Тоҷикистон Агентии гидрометеорологияи назди Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати ҷумҳурии Тоҷикистон. 2018. Аввалин Гузориши дусолаи ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи инвентаризатсияи газҳои гулхонаӣ дар доираи Конвенсияи ҷаҳорҷубаи СММ оид ба тағйирёбии иқлим.

³⁹ Бонки ҷаҳонӣ. Хикояи очерк май 2018. "Идораи устувори захираҳои табиӣ ба ҷомеаҳои тоҷикон ба тағйирёбии иқлим мутобиқ шудан кумак мекунад" <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2018/05/04/sustainable-management-of-natural-resources-helps-tajik-communities-adapt-to-climate-change>

⁴⁰ Ҳукумати ҷумҳурии Тоҷикистон Агентии гидрометеорологияи назди Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати ҷумҳурии Тоҷикистон. 2018. Аввалин Гузориши дусолаи ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи инвентаризатсияи газҳои гулхонаӣ дар доираи Конвенсияи ҷаҳорҷубаи СММ оид ба тағйирёбии иқлим.

⁴¹ М. Паудел; Э. Нелсон; С.В. Даунер; Р. Хотҷис, 2011. Муқоисаи қобилияти моделҳои тақсимшудаи гидрологӣ барои таҳлили таъсири тағйирёбии истифодаи замин. кафедраи гидроинформатика (2011) 13 (3): 461–473. <https://doi.org/10.2166/hydro.2010.100>

⁴² Вольфграмм, Беттина ва Зайлер, Бруно ва Кнеубюлер, Матиас ва Линигер, Ханспетер. (2007). Арзёбии фазои эрозия ва таъсири он ба ҳосилхезии хок дар доманақӯҳҳои Тоҷикистон. EARSel eProceedings. 6. 10.5167/uzh-77957.

49. Тамоюлҳо ва таъсири иқлим

50. Тибқи индекси ND-GAIN, ки осебпазирии кишварро ба тағирёбии иқлим ва дигар ҷолишҳои глобалӣ ва омодагии онро барои баланд бардоштани устуворӣ нишон медиҳад, Тоҷикистон осебпазиртарин кишвари Осиёи Марказӣ мебошад⁴³. **Таҳлилҳои муфассал дар боби 1 Тадқиқоти имконпазири АМИИ оварда шудаанд. Дар саросари кишвар ҳарорати ҳаво баланд шуда, дар шакли боришот тағирёбии равшан мушоҳида мешавад. Дар кишвар зуд-зуд ба офатҳои табиӣ, аз ҷумла обхезӣ, сел, ярҷ, хушксолӣ ва норасоии об моил аст; таназзули чарогоҳҳо ва ҷангалҳо аз тағирёбии иқлим аллакай ба назар мерасад⁴⁴. Пешгӯиҳои иқлимӣ бад шудани тамоюлҳо ва ҳодисаҳои дар боло зикршударо бо таъсири назаррас ба ин экосистемаҳо ва дар натиҷа ба хидматрасонии экосистема, воситаҳои зиндагии мардум ва иқтисод, пешгӯӣ мекунад^{45,46,47}.**
51. Бо дарназардошти беш аз 70% аҳоли дар деҳот⁴⁸, шуғл дар бахши кишоварзӣ баландтарин дар Осиёи Марказӣ буда, 58% шумораи умумии аҳолии меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзӣ дар соли 2015⁴⁹ мебошад. Вобаста ба замин барои рӯзгор ва ғизо, иқлим ҳамеша омили муҳими муайянкунандаи даромад ва зиндагии мардуми деҳот буд. Зарбаҳо ва стрессҳои экологӣ ба камбизоатони деҳот таъсир мерасонанд, ки захираҳо ва имкониятҳои маҳдуди мутобикшавӣ доранд.
52. Тавре ки аз таҳлили иқлимӣ ва муҳити зист⁵⁰ маълум аст, иқлими кишвар хушкӣ, ҳарорати баланд ва тағирёбии назарраси байнисолаи қариб ҳамаи унсурҳои иқлимиро ҳамчун хусусиятҳои бартаридошта муаррифӣ мекунад. Дар давраи солҳои 1901-2017 болоравии миёна ва ҳадди ақали ҳарорат дар як даҳсола ба ҳисоби миёна 0,12 ва 0,2°C ба қайд гирифта шуда, дар давраи солҳои 1970-2017 тамоюли мусбати ҳарорати миёна бо афзоиши 0,28°C боз ҳам баландтар буд. дар даҳсола назар ба 0,01°C дар давоми солҳои 1901—1969^{51,52}. Тамоюли мусбӣ дар моҳҳои зимистон баландтар аст (масалан, тамоюли моҳҳои декабр барои истоҳи обухавошиносии пиряхи Федченко)⁵³ бо таъсири ошкоршуда ба пиряхҳо ва қабати барф.

⁴³ ND-GAIN, 2018: <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/rankings/>

⁴⁴ Замимаи 2 ФИС, Боби 1: Таъсирот ба тағирёбии иқлим, таҳлили осебпазирии иқлим, барои ҳадафгирии ҷуғрофӣ ва тавсияҳои марбут ба бахшҳо; & Замимаи 5: Атласи иқлим ва тамоюлҳои Тоҷикистон сах. 12-15

⁴⁵ Хавфҳои иқлимӣ ва амнияти озӯқаворӣ дар Тоҷикистон. Баррасии далелҳо ва афзалиятҳои стратегияҳои мутобикшавӣ. апрели 2017. БҶО.

⁴⁶ Тоҷикистон: Арзёбии вазъи кишвар Ҳуҷҷати қорӣ, 2015. CARECECO, PRISE.

⁴⁷ Тоҷикистон – Мутобиксозии худмухтор ба тағирёбии иқлим: имкониятҳои иқтисодӣ ва маҳдудиятҳои институтсионалӣ барои хоҷагиҳои деҳқонӣ. Бонки ҷаҳонӣ. 2014. Вашингтон.

⁴⁸ Маълумотҳои Бонки ҷаҳонӣ. 2019: <https://data.worldbank.org/>

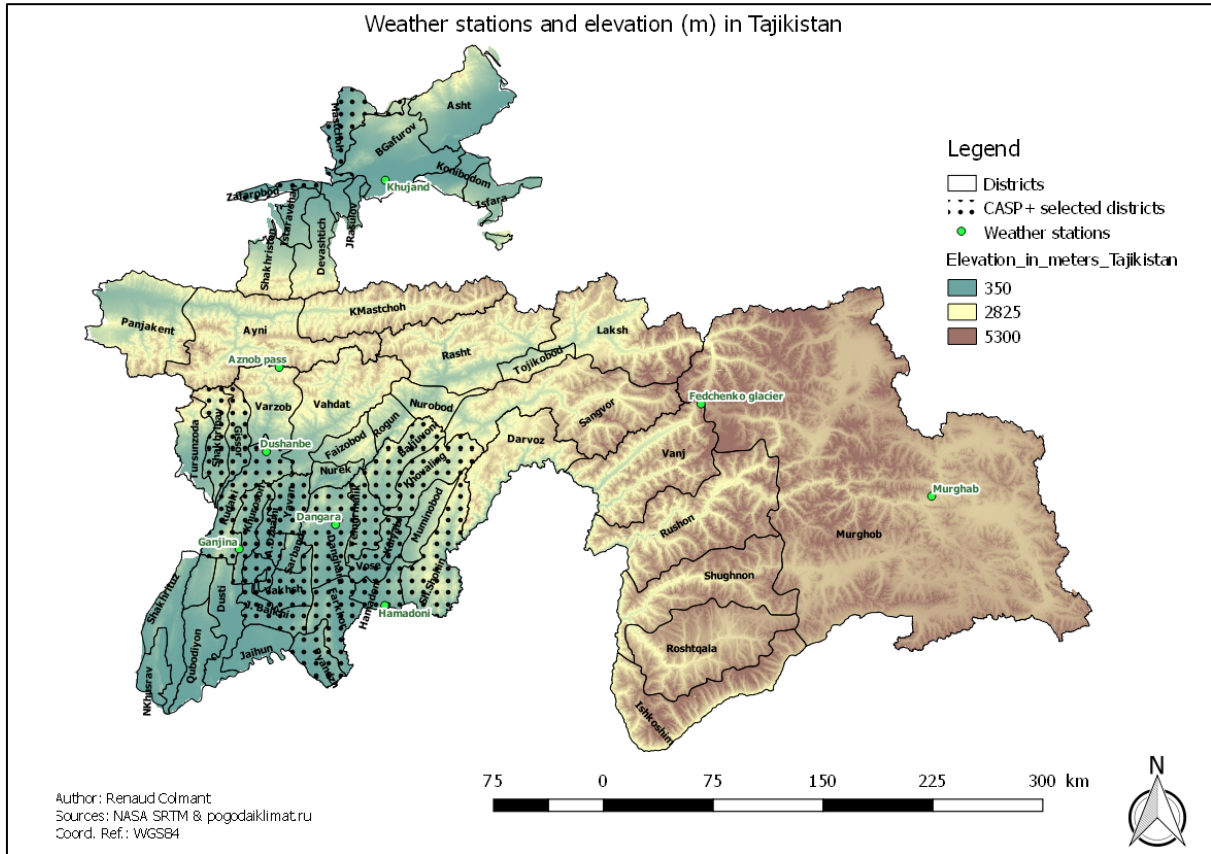
⁴⁹ СОК. 2018. Таҳлили сиёсати сахмҳои миллии муайяншуда дар Аврупо ва Осиёи Марказӣ. Будапешт, 84 сах.

⁵⁰ Замимаи 2 GCF, Боби 1: Таъсири тағирёбии иқлим, таҳлили осебпазирии иқлим, барои ҳадафгирии ҷуғрофӣ ва тавсияҳои марбут ба бахш

⁵¹ Баёнияти сеюми миллии Тоҷикистон оид ба тағирёбии иқлим ба Конвенсияи ҷаҳорҷӯбаи Созмони Милали Муттаҳид оид ба тағирёбии иқлим, 2014.

⁵² GCG Замимаи 2, Боби 1: Таъсири тағирёбии иқлим, таҳлили осебпазирии иқлим, барои ҳадафгирии ҷуғрофӣ ва тавсияҳои марбут ба бахш

⁵³ Ibid.

Расми 1: Ҷойгиршавии истоғоҳҳои маҳаллии обуҳавошиносӣ, ки барои таҳлили тарҳи ЛДКҶ+ дар Тоҷикистон истифода шудаанд

53. Дар давраи солҳои 2000-2020 дар зиёда аз 50% тамоми ҳудуд ба таври назаррас камшавии ҳаҷми барф мушоҳида мешавад⁵⁴. Сарчашмаи асосии оби рӯдхонаҳои Тоҷикистон пирияхҳо мебошанд⁵⁵ ва ҳарчанд маҷрои рӯдхонаҳо то ба ҳол кохиши қобили мулоҳизае надоштааст ва шояд то соли 2050 дар фасли баҳор ҳатто афзоиш ёбад, интизор меравад, ки обшавии пирияхҳо дар муддати тӯлонӣ чараёни обро дар дарёҳо кохиш диҳад махсусан дар фасли тобистон ва тирамоҳ 20—25%⁵⁶ зиёд мешавад. Афзоиши миёнамӯҳлат дар фасли баҳор метавонад ба эрозия, обхезӣ ва сел мусоидат кунад. Тайи бист соли охир дар Тоҷикистон бар асари офатҳои табиӣ беш аз 2000 нафар ба ҳалокат расида, хисороти иқтисодӣ беш аз 160 миллион доллари амрикоӣ расидааст. Сел ва обхезӣ дар солҳои 1998, 1999, 2005 ва 2010 харобиовартарин⁵⁷ буданд ва тадбирҳои таҳкими ҳифзи хок ва ҷангал бояд авлабияти баланд дошта бошанд.
54. Дар сатҳи ҷумҳурӣ дар давраи солҳои 1901-2018 боришоти солна (борону барф) ба таври назаррас 15-20% зиёд шуд. Таҳлили станцияи обуҳавосанҷии маҳаллӣ ин хулосаҳоро бо кам шудани боришот дар фасли баҳор ва аксари фасли тобистон тасдиқ мекунад⁵⁸. Афзоиши боришот дар мавсими феврал-май бештар дар қисмати ғарбии Тоҷикистон мутамарказ шуда, тамоюли мусбати боришоти барф дар кӯҳҳои баланд, ки ҳарорати ҳаво имкон медиҳад, дар мавсими июн-октябр 4 мм/даҳсола⁵⁹ кам мешавад. Тағйироти мазкур ба тақвими зироатҳои кишоварзӣ ва ҳосилнокии чарогоҳҳо тавассути тағир додани одатҳои чаронидани чорво ва мавҷудияти чарогоҳҳои ҳосилхез, ки дар деҳот бартарӣ доранд, таҳдид мекунад. Тағйирёбии возеҳ дар шакли боришот ба назар мерасад, ки ба мавҷудияти об

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Баёниҳои сеюми миллии Тоҷикистон оид ба тағйирёбии иқлим ба Конвенсияи ҷаҳорҷӯбаи Созмони Милалӣ Муттаҳид оид ба тағйирёбии иқлим, 2014.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Хавфҳои иқлимӣ ва амнияти озуқаворӣ дар Тоҷикистон. Баррасии далелҳо ва афзалиятҳои стратегияҳои мутобиқшавӣ. апрели 2017. БҶО.

⁵⁸ Замимаи 2 ФИС, Боби 1: Таъсири тағйирёбии иқлим, таҳлили осебпазирии иқлим – Иқлими таърихӣ ва ҷорӣ, боришот, таҳлили истоғоҳҳои обуҳавошиносии маҳаллӣ

⁵⁹ Дар марказ ва шимолу ғарби кишвар дар муқоиса бо шимолӣ вилояти Суғд, шарқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва ҷануби вилояти Хатлон дар як сол ба ҳисоби миёна 700-900 миллиметрро ташкил медиҳад, ки дар як сол тақрибан 100-300 мм. барои солҳои 1981—2018.

байни охири мавсими тар дар моҳи май ва оғози он дар моҳҳои ноябр-декабр таъсири калон мерасонад, ки дар навбати худ осебпазириро зиёд мекунад (яъне, боришоти шадид, ҳарорати аз ҳад зиёд, хушксоли) экосистемаҳо ва аз ин рӯ, аҳоли. Хушксолии солҳои 2000/01 ба Тоҷикистон таъсири ҷиддие расонд, ки тахминан 5 дарсади ММД-ро ташкил меод. Зиёда аз 3 миллион нафар (ё нисфи аҳолии он вақт кишварҳо) осеб дидаанд.

55. Хушксолии ин давра ба қисмҳои зиёди кишвар таъсир расонд. Таҳлили стандартикунонидашудаи боришот-бухоршавӣ (ТСББ)⁶⁰ бадтаршавиро дар 18 моҳ дар тӯли солҳои 1980–2019 дар сатҳи миллии нишон медиҳад. Афзоиши хушксоли бо мурури замон дар вилояти Суғди Шимолӣ, Хатлони Шарқӣ, ноҳияҳои тобеи марказ ва ВМКБ-и ғарбӣ мушоҳида мешавад. Тақрор шудани чунин ҳодисаҳо аз соли 1980 дар сатҳи ҷумҳури аз 3 то 5 солро ташкил медиҳад ва ТСББ аз соли 2013⁶¹ инҷониб бефосила арзишҳои манфиро пешниҳод мекунад, ки аз кам шудани захираҳои об дар қабатҳои амиқи хок шаҳодат медиҳад. Боришоти шадид (>10 мм/рӯз) дар охири тобистон, оғози бориш дар Ганҷина, Азнов ва Душанбе, вақте ки заминҳо хушктар ва пӯшиши наботот камтар (яъне ба ярч ва сел бештар моил мешаванд) шиддат мегиранд.
56. Пешгӯиҳои тағирёбии иқлим назар ба маълумоти таърихӣ асосан ҳамон тамоюлҳоро риоя мекунад. Пешгӯиҳо аз ҷониби Лоихаи Муқоисавии Модели Марҳилаи 5 (ЛММ5), ки дар Ҳисоботи Панҷумин Арзёбии Панели байниҳукумати Созмони Милали Муттаҳид оид ба тағирёбии иқлим (AR5) дохил карда шудаанд, пешбинӣ мекунад, ки ҳарорати миёнаи солона то соли 2050 тақрибан 2°C гармтар мешавад. Ғайр аз ин, рӯзҳои хунук то соли 2050 коҳиш меёбанд. То соли 2050 35 рӯз. Боришоти миёнаи солона дар сатҳи миллии то 5% коҳиш меёбад, аммо дар кишвар фарқиятҳои ҷуғрофӣ эҳсос хоҳанд шуд. Қисмати ғарбии кишвар бояд ҳар сол камшавии боришотро аз сар гузаронад, ки тамоюли мусбати таърихӣ зимистон аз соли 1981 ба мушоҳида мерасад, дар ҳоле ки қисмати шарқӣ ва марказӣ бояд то соли 2050 афзоиш ёбад. Рӯзҳои хушк тақрибан 3 рӯз зиёд мешаванд. ба гузариши эҳтимолияти хушксолии шадиди солона аз як маротиба дар 5 сол дар соли 2020 ба як маротиба дар 3 сол дар соли 2050⁶². Дар назар аст, ки зимистон хушктар ва тобистон гармтар шавад, ки ин метавонад ҳам боиси афзоиши обхезиҳо ва ҳам хушксоли гардад.
57. Дар натиҷа, то соли 2050 ҳосили зироатҳои асосӣ⁶³ метавонад аз 5 то 35 дарсад коҳиш ёбад ва ҳамин тавр, дар чарогоҳҳо, ки чорво дар онҳо вобастаанд, аз сабаби фишори ҳарорати баланд ва суръати бухоршавӣ коҳиши сифат ва миқдор дар назар аст⁶⁴. Баландшавии ҳарорат инчунин эҳтимол дорад, ки экосистемаҳо тағир диҳад ва барои афзоиши ҳашароти зараррасон ва бемориҳои имконият фароҳам оварад, ки ба истеҳсоли ғизо дар як қатор бахшҳои кишоварзӣ^{65,66} таъсир расонад. Воқеан, Тоҷикистон ба бемориҳои ба иқлим ҳассос, аз қабили вируси барги картошка, ки тавассути aphids паҳн мешавад ва бадшавии дер дар истеҳсоли картошка⁶⁷ ва касалии Peste des Petits kавушанда, бемории пову даҳон ва гельминтоз дар соҳаи чорводорӣ дучор мешавад⁶⁸.
58. Таҳлили шохиси осебпазирии иқлим⁶⁹ нишон медиҳад, ки осебпазирии бештар ба иқлим дар шарқ ва маркази Хатлон ва дар ҷанубу шарқи Суғд мушоҳида мешавад. Сабаби асосии ин мавзёҳои мушаххас на танҳо бо таъсири манфии тағирёбии иқлим, балки ҳассосияти баланди муҳити зист, сифати пасти зиндагӣ ва нокифоя будани даромади аҳоли мебошад. Ин бозёфтҳои мушоҳидаҳо ва арзёбии таҳқиқоти каблиро пурра мекунад^{70,71}. Дар соли 2010, 11% шумораи умумии аҳоли дар заминҳои харобшуда

⁶⁰ Индекси стандартии бухоршавии боришоти бисёрҷабҳаи хушксоли дар асоси маълумоти иқлимӣ (боришҳо, бухоршавӣ) мебошад, ки ба индекс имкон медиҳад, ки таъсири ҳароратро ба рушди хушксоли тавассути ҳисоби асосии тавозуни об ҳисоб кунад. SPEI дорои миқёси шиддатнокӣ мебошад, ки дар он ҳам арзишҳои мусбат ва ҳам манфӣ (-5,5) ҳисоб карда мешаванд, ки ҳодисаҳои тар ва хушкро муайян мекунад. Онро барои марҳилаҳои вақт аз 1 моҳ то 48 моҳ ё бештар аз он ҳисоб кардан мумкин аст, бо давраи дарозтар қабати амиктарӣ хоҳро таҳлил кардан мумкин аст. Манбаъ: Тағирёбии иқлим Хадамоти Коперник ERA5 таҳлили дубора.

⁶¹ Замимаи ФИС 2, боби 1

⁶² Портали дониш оид ба тағирёбии иқлим, 2020: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/>

⁶³ Чормағзи заминӣ, ҷуворимакка, алафи идорашаванда. Рапс, шолӣ, сорго, офтобпараст, гандум, картошка

⁶⁴ Замимаи ФИС 2, боби 1: таҳлили CARD

⁶⁵ IPCC, AR5, 2014.

⁶⁶ Л.Липпер, Н.Маккарти, Д.Зилберман, С.Асфои, Г.Бранка. 2018. Кишоварзии оқилонаи иқлим, идоракунии захираҳои табиӣ ва сиёсати 52, СОК, DOI 10.1007/978-3-319-61194-5_10

⁶⁷ Р. Ҳичманс. Таъсири тағирёбии иқлим ба истеҳсоли ҷаҳонии картошка, июли 2003. Маҷаллаи Амрико оид ба таҳқиқоти картошка 80(4). DOI: 10.1007/BF02855363

⁶⁸ Абдела, Н.; Чило, К. Таъсири тағирёбии иқлим ба саломати чорво: Барраси. Global Vet. 2016, 16, 419–424

⁶⁹ Замимаи ФИС 2, боби 1

⁷⁰ Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид 2012. Имконият барои муқовимат ба иқлим дар Тоҷикистон: Баҳисобгирӣ ва арзёбии институтсионали.

⁷¹ Хавфҳои иқлимӣ ва амнияти озуқаворӣ дар Тоҷикистон. Баррасии далелҳо ва афзалиятҳои стратегияҳои мутобиқшавӣ. апрели 2017. БОҶ.

зиндагӣ мекарданд⁷². Минтақаҳои кӯҳӣ махсусан ба тағйирёбии иқлим осебпазиранд ва аз ин рӯ, идоракунии оптималии замин ва обро талаб мекунанд^{73,74}. Барқарорсозии мунтазами ҷангал ва идораи чарогоҳҳо тибқи Барномаҳои давлатии қабулшуда саҳми назарраси кишвар дар паст кардани таъсири манфӣ ба системаи иқлим мебошад⁷⁵.

с. Паст кардани таъсири паёмдҳои тағйирёбии иқлим

59. Миқдори умумии партовҳои газҳои гулхонагӣ (ПГГ) дар Тоҷикистон 0,02 дарсади ПГГ ҷаҳониро ташкил медиҳад. 52,0% партовҳои эквиваленти карбон дар Тоҷикистон аз ҳисоби соҳаи кишоварзӣ, асосан аз фаъолияти чорводорӣ сарчашма мегиранд⁷⁶. Корҳо оид ба ПГГ ва азхудкунии тавассути такмил додани системаи мавҷудаи истеҳсолоти кишоварзӣ (бо агроэкология) ва баланд бардоштани иқтидори азхудкунии (идоракунии бехтари чарогоҳҳо, барқарорсозии ҷангал) боиси коҳиши партовҳои эквиваленти CO₂ дар сатҳи миллии ва бехтар кардани мутобиқшавӣ мегардад. Идоракунии бехтари биомассаи дохилиҷогагӣ як қисми идоракунии устувори замин⁷⁷ ва кишоварзии устувор мебошад⁷⁸. Илова бар ин, бо такмили имконпазири сифати хӯроки чорво, саломатии ҳайвонот ва парвариши партовҳо эҳтимолиан коҳиш дода мешавад⁷⁹.

60. Таҳлили қаблӣ тавозуни ҳолиси афзоиандаи карбонро дар тӯли 20 соли лоиҳа дар муқоиса бо вазъияти бидуни лоиҳа -2,95 миллион тонна CO₂ нишон медиҳад. 72% ин бақия чорвои калони шохдор, 22% гӯсфанд ва 6% буз 2.3 намудҳои гурӯҳи мақсаднок

Сатҳи зиндагӣ ва таъсири тағйирёбии иқлим

61. Бо дарназардошти беш аз 70% аҳоли дар деҳот⁸⁰, шуғл дар баҳши кишоварзӣ баландтарин дар кишварҳои узви ИА дар ҳориҷа буда, дар соли 2015⁸¹ 58% шумораи умумии аҳолии меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзӣ машғул аст. Вобаста ба замин барои рӯзгор ва ғизо, иқлим ҳамеша омили муҳими муайянкунандаи даромад ва зиндагии мардуми деҳот буд. Зарбаҳо ва стрессҳои экологӣ ба камбизоатони деҳот таъсир мерасонанд, ки захираҳо ва имкониятҳои маҳдуди мутобиқшавӣ доранд.

62. Дар соли 2010, 11% шумораи умумии аҳоли дар заминҳои харобшуда⁸² зиндагӣ мекарданд. Минтақаҳои кӯҳӣ махсусан ба тағйирёбии иқлим осебпазиранд ва аз ин рӯ, идоракунии оптималии замин ва обро талаб мекунанд^{83,84}. Барқарорсозии мунтазами ҷангалҳо тибқи барномаҳои давлатии қабулшуда саҳми назарраси кишвар дар паст кардани таъсири манфӣ ба системаи иқлим мебошад⁸⁵. Мутобиқшавӣ дар соҳаи кишоварзӣ ва амнияти озуқаворӣ муносибати системаи озуқавориро талаб мекунад ва бояд гуногунии воситаҳои зиндагиро барои коҳиш додани ҳассосияти даромадҳои деҳот дар бар гирад.

63. **Гуруҳи асосии зерҳадаф** аз ҷомеаҳои камбизоат ва он хонаводаҳои иборат аст, ки зиндагии онҳо аз тағйирёбии иқлим ба таври ҷиддӣ осеб дидааст. Онҳоро мардон ва заноне намоёндагӣ мекунанд, ки ба системаҳои анъанавии зиндагӣ машғуланд дар асоси: (i) чорводорӣ (парвариши чорво: гов, гӯсфанд ва буз) ё агроҷарогоҳӣ/фермерии омехта; ва (ii) яқоя кардани истеҳсоли чорводорӣ хурд ва миёна (аз ҷумла гӯсфанду буз, гов ва парранда) бо фаъолияти кишоварзӣ (зироаткорӣ/боғдорӣ ва мевачот).

⁷² БРСММ. 2013. Гузориши рушди инсон 2013. Болоравии ҷануб: пешрафти инсон дар ҷаҳони гуногун.

⁷³ Грейт-Регамей А, Бруннер Ш., Киенаст Ф. 2012. Хидматҳои экосистемаи кӯҳӣ: Кӣ ғамхорӣ мекунанд? Тадқиқот ва рушди кӯҳҳо 32(1):23-34.

⁷⁴ Ариза С, Маселли Д, Колер Т. 2013. Кӯҳҳо: Ҳаёти мо, Ояндаи мо. Пешравӣ ва дурнамои рушди устувори кӯҳистон аз Рио 1992 то Рио 2012 ва пас аз он. Берн, Швейтсария: [Агентии Швейтсария оид ба рушд ва ҳамкорӣ],[Маркази рушд ва муҳити зист]

⁷⁵ Саҳми навшудаи миллии барои ноил шудан ба ҳадафи глобалии Конвенсияи ҷаҳонӣ СММ оид ба тағйирёбии иқлим аз ҷониби ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021.

⁷⁶ Инвентаризатсияи газҳои гармидиҳии дар СОК оварда шудааст. 2018. Таҳлили сиёсати саҳми миллии муайяншуда дар Аврупо ва Осиёи Марказӣ. Будапешт, 84 саҳ. Ҳиссаи партовҳои кишоварзӣ (AR5) – Маълумот дар соли 2017, Манбаъ: ФАО стат, машварат дар моҳи декабри 2020.

⁷⁷ Лингер Х, МекдасМекдаци Студер Р, Хауерт С, Гуртнер М. 2011. Идоракунии устувори замин дар амал - Роҳнамо ва таҷрибаҳои бехтарин барои Африқои Сахара. Рим, Италия: TerrAfrica, WOCAT [Шарҳи умумиҷаҳонии равишҳо ва технологияҳои ҷиғзи табиат] ва СОК.

⁷⁸ Дункам АЖ, Жерард Б, Руфина МС, Теуфел Н, ван Руен А, ван Вейк М.Т. 2012. Ҷиғзи кишоварзӣ дар системаҳои омехтаи зироаткорӣ-чорводорӣ: Ҳаҷми муомилоти боқимондаи зироат дар Африқои ҷануби Сахара ва Осиёи ҷанубӣ. Тадқиқоти зироатҳои саҳроӣ 132:175-184.

⁷⁹ Гербер, П.Д., Стеинфелд, Х., Хендэнсон, Б., Моттет А., Опло, С., Дичман, Д., Фалкуки, А. Ва Темпио, Г. 2013. Мубориза бо тағйирёбии иқлим тавассути чорводорӣ - Арзёбии глобалии Партовҳо ва имкониятҳои кам кардани таъсири онҳо, СОК, Рим.

⁸⁰ Маълумоти БҶ. 2019: <https://data.worldbank.org/>

⁸¹ СОК. 2018. Таҳлили сиёсати саҳми миллии муайяншуда дар Аврупо ва Осиёи Марказӣ. Будапешт, 84 саҳ.

⁸² БРСММ. 2013. Гузориши рушди инсон 2013. Болоравии ҷануб: пешрафти инсон дар ҷаҳони гуногун.

⁸³ Gre't-Regamey A, Brunner SH, Kienast F. 2012. Mountain ecosystem services: Who cares? Mountain Research and Development 32(1):23-34.

⁸⁴ Ariza C, Maselli D, Kohler T. 2013. Кӯҳҳо: Ҳаёти мо, Ояндаи мо. Пешравӣ ва дурнамои рушди устувори кӯҳистон аз Рио 1992 то Рио 2012 ва пас аз он. Берн, Швейтсария: SDC [Агентии Швейтсария оид ба рушд ва ҳамкорӣ], CDE [Маркази рушд ва муҳити зист]

⁸⁵ Саҳми навшудаи миллии муайяншуда (NDC) барои ноил шудан ба ҳадафи глобалии Конвенсияи ҷаҳонӣ СММ оид ба тағйирёбии иқлим (UNFCCC) аз ҷониби ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021.

Интихоби гурӯҳҳои мақсаднок ва фаъолиятҳои пешниҳодшуда бо Эзоҳи стратегии кишвар (2016) ва ҳадафи стратегии он мувофиқат мекунад⁸⁶.

64. Дар ин сурат, барнома барои шахсони воқеӣ ё эҳтимолии иқтисодӣ фаъол дар байни аҳолии зерини мақсаднок хизматрасониҳои барномавӣ пешкаш мекунад: (i) мардон ва занони деҳқони дорони имконияти баланд, аз ҷумла онҳое, ки меҳонад ба кишоварзии тичоратӣ гузаранд; (ii) мардон ва занони бениҳоят камбизоат (таваҷҷӯҳ ба хонаводаҳое, ки сарварашон занонанд), ки дар зерини ҳатти фақр зиндагӣ мекунанд, ки бе замин ҳастанд ё дар қитъаҳои наздиқавлигӣ сатҳи ҳадди ақали зиндагиро таъмин мекунанд; (iii) ҷавонони бекори деҳот ва худмашғул (аз ҷумла муҳочирони баргашта).
65. Дар доираи ин гурӯҳҳо ба дастрас намудани **деҳқонони камбизоат ва нимтаъмини дорони имконияти рушд** таваҷҷӯҳ зоҳир карда мешавад: Деҳқонони хурди ин категория тавассути шартномаҳои иҷора (тақрибан 1 га) ба замин дастрасӣ доранд ва онҳо одатан ба ҳисоби миёна 5 сар чорвои калони шохдор ва 15—20 сар чорвои майда, ки дар чарогоҳи чамбиятӣ мечаранд. Онҳо (дарачаҳои гуногун) ба захираҳои табиӣ, аз ҷумла майдонҳои чарогоҳҳо ва захираҳои оби дастрасӣ доранд, аммо аз механизатсия, обёрӣ, тухмӣ ва пайвастанавӣ ба шабакаҳо ва бозорҳо, аз ҷумла иттилооти бозор, иқтидори техникаӣ ва миқёс надоранд. Ба ин категория хоҷагиҳои *деҳқонии оилавӣ* тааллуқ доранд, ки ҳаҷми яхелаи захираҳои истеҳсоли (замин ва чорво) доранд. Онҳо иқтидори пайваста афзоиш додани миқдор ва сифати маҳсулоти худро барои қонё кардани стандартҳои мутобиқат ва талаботи бозор (маҳаллӣ/минтақавӣ) доранд. Аз нуқтаи назари камбизоатӣ⁸⁷ ин гурӯҳҳо аз камбизоатон ва муваққатӣ иборатанд (болотар аз ҳатти камбизоатӣ, вале хеле осебпазир ва зерини хатари лағжиш аз тақонҳои иқлимӣ/дигар тағирёбандаҳои манфӣ ва тамоюлҳои мавсимӣ)⁸⁸.
66. **Хонаводаҳои ниҳоят камбизоат, ки дар сатҳи пасти маҳсулот истеҳсол мекунанд:** Ин хонаводаҳои камбизоат аз ҳисоби чорводорони хеле хурд, дар баробари кишоварзӣ ва дигар даромадҳое, ки аз фаъолияти берун аз хоҷагидорӣ (паррандапарварӣ, маҳсулоти ширӣ аз ҷониби занон) ба даст меоянд ва инчунин дар яққоягӣ бо чорводорони номунтазам зиндагӣ мекунанд нитқоли пул аз меҳнати баъзан (мардон ва ҷавонон). Ба инҳо мардону занони камбизоат машғуланд, ки дар майдонҳои хурд, одатан “боғҳои наздиқавлигӣ” тақрибан 0,2 га кишт мекунанд ва онҳо ба замини берун аз қитъаҳои наздиқавлигӣ дастрасӣ надоранд. Одатан барои истеъмоли дохилӣ як миқдор сабзавот парвариш карда, як миқдор чорво (1-2 сар чорво, 5-10 сар чорвои майда ва 10-20 парранда) нигоҳ медоранд.
67. Ба гуруҳҳои мақсаднок инчунин **категорияҳои аз ҳама осебпазир иҷтимоӣ иқтисодӣ** дохил мешаванд: занони камбизоати деҳот, бахусус онҳое, ки сарварони хоҷагиҳо, пиронсолон, ҷавонони камбизоати деҳот (аз ҷумла муҳочирони баргашта) пиронсолон ва маъюбон мебошанд. Ин категорияҳо бо дорониҳои ғайриҷашмдошт ё хеле маҳдуд зиндагӣ мекунанд, онҳо бекоранд ва дар ҷустуҷӯи имкониятҳои алтернативии зиндагӣ дар асоси фаъолияти хоҷагии деҳқонӣ (масалан, паррандапарварӣ, истеҳсоли шир, коркарди шир) ё фаъолияти берун аз хоҷагӣ (меҳнати тасодуфӣ, рушди корхонаҳо), хизматрасонӣ дар доираи занҷирҳои интихобшудаи арзиши).
68. **Баҳрабарандагон ҳадафнокӣ ва фарогирии иҷтимоӣ:** муайян ва интихоби баҳрабарандагон дар силсила қадамҳои зерин амалӣ карда мешаванд: (i) маъракаи сафарбаркунӣ барои муаррифии Лоиха; (ii) баҳодихии сатҳи зиндагӣ, ки аз ҷониби ширкати хизматрасон ва маҳсусан аз ҷониби Сафарбаркунандаи чома, аз ҷумла дастгирии СВО маҳаллӣ бо назардошти дониши онҳо дар бораи хонаводаҳои камбизоат, бахусус гирандагони кӯмаки иҷтимоӣ ва инчунин маъюбон гузаронида мешавад; (iii) ҷалби роҳбарони чомаи маҳаллӣ/кумитаҳо барои тасдиқи баҳрабарандагони пешниҳодшуда ва пешгирӣ аз хатари забти элитаҳо; (iv) тафтиш аз ҷониби кормандони Лоиха

⁸⁶ Ҳуҷҷат дар: <https://www.ifad.org/en/-/document/country-strategy-no-3> дастрас аст

⁸⁷ Дар соли 2018 сатҳи камбизоатӣ 27,4 (БҶ, 2020) дарсадро ташкил медиҳад, ки 27,4 фоизи аҳоли дар зерини ҳатти камбизоатии миллии зиндагӣ мекунанд. Илова бар ин, тибқи маълумоти Бонки ҷаҳонӣ, 4,8 дарсади одамон бо камтар аз 1,90 доллар дар як рӯз зиндагӣ мекунанд. https://databank.worldbank.org/data/download/poverty/33EF03BB-9722-4AE2-ABC7-AA2972D68AFE/Global_POVEQ_TJK.pdf
The extreme poverty rate (measured by food poverty line at 2,250 Kcal per person a day) dropped from 20%in 2012 to 16.8%in 2014 (UNDP, 2017). http://untj.org/jambi-project/images/Extreme-Poverty_ENG.pdf

⁸⁸ Мувофиқи маълумоти WFP, мавсимии камбизоатӣ ҳам дар деҳот ва ҳам дар шаҳрҳо равшан аст, аммо дар деҳот, ки 75 дарсади аҳоли барои дарёфти даромад аз соҳаи кишоварзӣ саҳт вобастагӣ доранд, равшантар аст. Дар соҳаи яқум ва дуҷуми соли тақвими – мавсимии камбизоат – ҳиссаи аҳолии зерини ҳатти камбизоатӣ ба таври назаррас меафзояд, вақте ки фаъолияти қами кишоварзӣ сурат мегирад, даромадҳо камтар мешаванд ва хонаводаҳо бештар аз бозор ба маводи ғизоӣ вобастагӣ доранд. Сатҳи камбизоатӣ дар соҳаҳои сеюм ва чорум хангоми ҷамъоварии ҳосил коҳиш меёбад ва барои онҳое, ки маҳсулоти кишоварзӣ истеҳсол ва мефурӯшанд, даромад ва ғизои бештар вучуд дорад (Атласи осебпазирӣ ва устувории WFP, 2019)). <https://unwfp.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=1e262af203064241b087c64a7a399d35>

тавассути боздидҳои ҷисмонӣ ба хонаводаҳо ва санҷиши раванди тасдиқи ҷомеаҳо (протоколҳои вохӯриҳо ва дигар ҳуҷҷатҳои, ки барои таъмини шаффоф будани раванд ва ба таври лозимӣ нигоҳ доштани сабтҳо ҳамчун як қисми талаботи М ва А пешниҳод карда мешаванд, аз ҷумла тарзи баррасии шикоятҳои эҳтимоли дар давоми давраи корӣ). Баҳодиҳии сатҳи зиндагӣ дар сатҳи ҷомеа бо мақсади муайян кардани камбизоаттарин ва беҳтар, дар асоси таҷрибаи ЛРЧЧ, ки чунин машқ аз ҷониби Бунёди Оғохон (АКФ) ⁸⁹ гузаронида шуда буд ва тафсилоти татбиқ дар Дастурамал оид ба татбиқи Лоиха гузориш дода мешавад дар Замимаи 21 пешниҳоди ФИС.

69. Усулҳои ҳадафگیرӣ: Лоиха маҷмӯи усулҳои ҳадафگیرии мустақим ва худидоракунии ҳадафро истифода хоҳад кард. ЛДКЧ+ хидматҳоро мувофиқи эҳтиёҷоти ҳамаи гурӯҳҳои зерҳадаф пешбарӣ мекунад. Баъзе фаъолиятҳо дар маҷмӯъ барои ҷомеа манфиатдор хоҳанд буд: яъне Нақшаи рушди ҷомеа ҳассос ба иқлим (НРЧ) барои инфрасохтори истеҳсолӣ ва иҷтимоӣ/мутобиксозӣ ва кам кардани таъсир ва аз ин рӯ, ҳамаи аъзоён тавассути МХЧ, ҚЧ, АИО ва гурӯҳҳои занон сафарбар карда мешаванд. Фаъолиятҳои мустақими мақсаднок барои гурӯҳҳои мушаххас, махсусан камбизоаттарин ва осебпазир пешбинӣ карда мешаванд. Хонаводаҳои камбизоат ва камбизоаттарин тавассути баҳодиҳии сатҳи зиндагӣ ва меъёрҳои асосии марбут ба камбизоатӣ ва осебпазирӣ барои иштироки онҳо дар Гурӯҳҳои муштараки манфиатдор (ГММ) ва дастрасӣ ба маблағгузорию грантӣ муайян ва интихоб карда мешаванд. Меъёрҳои ҷонибдори камбизоат барои дастрасӣ ба грантҳо (шахсон ва гурӯҳҳо) таҳия шудаанд. Тафсилоти иловагиро дар Замимаи 1 пайдо кардан мумкин аст.

3. Таҳлили институтсионалӣ

70. Таҳлили институтсионалӣ дар чадвали замимаи 2 оварда шудааст: Таҳлили институтсионалӣ ва қонунҳои дахлдор оид ба муҳити зист, саломатӣ ва беҳатарӣ дар Тоҷикистон

4. Категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ

71. Лоиха категорияи Б ҳисобида мешавад. Дар маҷмӯъ, Лоиха ягон оқибати манфии назарраси экологӣ ва иҷтимоӣ дар назар надорад. Хавфҳои экологии вобаста ба фаъолиятҳо, аз қабилӣ сохтмони инфрасохтори кишоварзӣ ё барқарорсозии роҳҳои деҳот тибқи қонунҳои экологии Тоҷикистон ва сиёсати экологӣ ва иҷтимоии ФБРК риоя мешаванд. Тоҷикистон дорои заминаи мукаммали ҳуқуқӣ ва меъёри экологӣ мебошад. Қонунгузорию ҷорӣ экологии Тоҷикистон санадҳои меъёри ҳуқуқӣ ва қонунҳоро дар мавзӯҳои зерин дар бар мегирад: (i) ҳифзи муҳити зист; (ii) аудит ва мониторинги экологӣ; (iii) ҳифзи олами набототу ҳайвонот; (iv) иттилоот ва маорифи экологӣ; (v) сифати ҳок, об ва ҳаво; (vi) беҳатарии биологӣ; (vii) саломатӣ ва беҳатарии одамон; ва (viii) идоракунии партовҳо ва кимиёвӣ. Ин қонунҳо дар баробари низомномаҳои тасвибкардаи Ҳукумати Тоҷикистон заминаи мусоиди ҳуқуқии ҳифзи муҳити зист ва истифода ва ҳифзи сарватҳои табиӣ кишварро фароҳам меоранд. Барнома бояд ба расмиёти таъсиррасонӣ ба муҳити зист мутобиқи Қонун дар бораи баҳодиҳии таъсир ба муҳити зист (2017), ки дар Замимаи 2-и АМИИ ва сиёсати экологӣ ва иҷтимоии ФБРК ва ФИС муфассал оварда шудааст, риоя кунад.

72. Илова бар ин, Лоиха ба баланд бардоштани идоракунии захираҳои табиӣ ва кам кардани истифодаи аз ҳад зиёди замин, ҷароғоҳ ва захираҳои нигаронида шудааст. Барномаи пешниҳодшуда ҳамбастагии иҷтимоиро аз ҳисоби таҳкими занҷирҳои арзиш афзоиш медиҳад ва ба ҳифзи муҳити зист ва устувории муҳити зист аз ҳисоби таваҷҷӯҳи он ба барқарорсозии заминҳои харобшуда, барқарорсозии ҷангал, ҷорӣ намудани таҷрибаҳо ва технологияҳои нави идоракунии ва нигоҳдорӣ ва коҳиш додани фишори антропоикӣ ба ҷароғоҳҳо ва ҷароғоҳҳо. Барномаи пешниҳодшуда ба таври қатъӣ қонунҳо ва қоидаҳои мавҷудаи муҳити зистро, ки дар кишвар татбиқ мешаванд, риоя хоҳад кард ва равиши ИЗТ-ро барои истифодаи сармояи табиӣ дар Тоҷикистон мавҷудбуда ифода мекунад. Лоиха барои баланд бардоштани имкониятҳои тичорати устувор ва устувори хонаводаҳои осебпазирӣ деҳот тавассути идоракунии оқилонаи захираҳои табиӣ, кишоварзии устувор ва агроэкология, пешбурди минтақа ва якпорчагии экологии он ҳамчун омилҳои асосии иқтисодиёти маҳаллӣ пешбинӣ шудааст.

⁸⁹ Машварат бо намоёнҳои АКФ ҳангоми миссияи тарҳрезии оид ба дурустии методологияи пешниҳодшуда ва дарси омӯхташуда.

5. Категорияи хатари иқлим

73. Тағйирёбии иқлим ва тамоюлҳои таърихӣ тағйирёбанда (ҳам аз истгоҳҳои обуҳавошиносӣ маҳаллӣ ва ҳам аз маълумотҳои ҷамъшудаи ташҳиси фосилавӣ) ва сенарияҳои ояндаи Тоҷикистон ҳангоми тарҳрезӣ, ки дар **замимаҳои 4 ва 5-и АМИИ** пешниҳод шудаанд, муфассал таҳлил карда шудаанд. Таснифи хатари иқлими барнома **баланд** аст. Бар асоси арзёбӣ, ки ҳангоми таҳияи Эҷомаи концепсия андешида шудаанд, интизор меравад, ки барнома ба хатарҳои иқлимӣ, асосан аз сабаби дучор шудани бахши кишоварзии Тоҷикистон ба болоравии пешбинишудаи ҳарорат ва тағйироти обшавии боришот ва пиряхҳо, ки эҳтимол дорад, ба хатарҳои иқлимӣ ҳассос, амнияти озуқаворӣ, амнияти энергетикӣ ва мушкилоти камбизоатӣ. Таъсири асосии тағйирёбии иқлим ба захираҳои табиӣ (чангал, чарогоҳ, обанборҳо ва ғайра), инчунин ба инфрасохтори деҳот, аз қабилӣ роҳҳо ва нуктаҳои обтаъминкунӣ ошкор карда шудааст. Барнома саъй хоҳад кард, ки ин мушкилиро тавассути беҳбуди идоракунии дар сатҳи ҳукумат ва ҷомеа ва беҳбуди таҷрибаҳои идоракунии замин дар ҷомеа, хоҳиш диҳад. Ҳадафи ин барнома хоҳиш додани осебпазирии мардуми камбизоати деҳот ба ин хатарҳо буда, маблағҳои барномавӣ барои таъмини мутобиқшавӣ ба иқлим ва устувории ҳам инфрасохторҳо ва ҳам воситаҳои зиндагии мардум ҷудо карда мешаванд. Илова бар ин, як пешниҳоди Фонди Иқлими Сабз дар баробари таҳия карда мешавад ва метавонад мутобиқсозии барнома, инчунин хоҳиш додани фаъолиятҳои тақвият диҳад.

6. Тавсияҳо барои таҳия ва татбиқи Лоиҳа

74. Дасти АМИИ дасти тарроҳиро дар давоми тамоми концепсия ва раванди тарҳрезӣ фаъолона дастгирӣ намуд. Тавсияҳо дар таҳия мустақиман дар доираи фаъолиятҳои ЛДКЧ+ якҷоя ва дар равишҳои мақсаднокӣ, ки дар замимаҳо ва ДАЛ қабул ва пешниҳод шудаанд, инъикос меёбанд. Ин бахш ва бахшҳои тавсияҳои Замимаи 1 (якҷоякунии иҷтимоӣ) ва боби 1-и Асосноккунии техника-иқтисодӣ (Муҳити зист ва иқлим) дар бораи ҳамгироии расмиёти арзёбии иҷтимоӣ, муҳити зист ва иқлим дар доираи ЛДКЧ+ тасаввуроти равшан медиҳанд.
75. Гузоришҳои асосии байналмилалӣ ахир⁹⁰ таъсири ташвишҳои системаҳои истеҳсоли ғизоро ба тағйирёбии иқлим, замин ва гуногунии биологӣ таъкид кардаанд. Пандемияи COVID-19 боз як мисоли зарурати системаҳои устувори ғизоӣ медиҳад, ки бо табиат қор мекунад, на бар зидди табиат, ҳамзамон таъмини беҳатаарии озуқаворӣ ва воситаҳои зиндагии шоиста барои аҳоли босуръат меафзояд.
76. ЛДКЧ+ воқуниш ба таназзули чарогоҳҳо ва чангалҳо мебошад, ки дар натиҷаи тағйирёбии иқлим ва фаъолиятҳои антропогенӣ устувор (асосан қорво) ба вучуд омадааст. Ҳадафи барнома баланд бардоштани устуворӣ ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардуми осебпазир, ҷамоатҳо ва минтақаҳо мебошад. Ҳадафи ин барнома хоҳиш додани партовҳо аз истифодаи замин, буридани чангал, таназзули чангал ва тавассути идоракунии устувори чангалҳо ва ҳифз ва афзоиши захираҳои карбонҳои чангал мебошад.
77. Маҳсулоти қорводорӣ барои саҳми назаррас дар партовҳои газҳои гулхонаӣ масъул аст⁹¹. Дар ҳоле, ки Тоҷикистон ба газҳои гармхонаӣ маблағи назаррасе саҳм намегузорад, он метавонад минбаъд партовҳои қорво хоҳиш диҳад ва роҳи аз ҷиҳати экологӣ устувортарро тавассути хоҳиш додани саршумори қорво ва сармоягузорӣ ба ҳайвоноти сермаҳсул ва солим, ки партовҳои камтарро ба вучуд меорад, оғоз кунад⁹².
78. Тавассути банақшагирии ҳамгирошуда ва сармоягузориҳои чангал ва чарогоҳҳо, ЛДКЧ+ ба минтақаҳои осебпазире, ки ба хатарҳои аз иқлим вобастаанд, аз қабилӣ обхезии дарёҳо, ҳодисаҳои боришоти шадид, обхезии шадид, сел, фишори гармӣ дар тобистон ва хушксолӣ пас аз равиши ҳадафгирии ҷуғрофӣ таҳияшуда даҳлат хоҳад кард. Дар доираи АМИИ ва дар боби 1 асосноккунии техника-иқтисодӣ дар Замимаи 2 пешниҳод карда мешавад. Деҳаҳо дар ҳавзаҳои осебпазиртарин зерҳаҷмҳои

⁹⁰ Ларбодьер, Л., Дэвис, Ч., Шмидт, Р., Магеро, К., Видал, Арройо Шнелл, А., Бучер, П., Магиннис, С., Кокс, Н., Хазингер, О., Абхилаш, П.С., Коннер, Н., Вестерберг, В., Коста, Л. (2020). Асоси умумӣ: барқарорсозии саломати замин барои кишоварзии устувор. Gland, Швейтсария: IUCN.

⁹¹ <http://www.fao.org/3/a-i3437e.pdf>

⁹² https://www.climatechange.org.uk/media/2031/livestock_health_and_ghg.pdf

об, дар асоси осебпазирии онҳо ба тағирёбии иқлим ва қобилияти маҳдуди мутобиқшавӣашон интиҳоб карда мешаванд. Барнома кӯшиш мекунад, ки амалияҳои номатлуби идоракунии ҷангалзорхоро, ки боиси таназзули замин мегардад, ки дар натиҷаи тағирёбии иқлим боз ҳам шадидтар мешавад, ҳал кунад.

79. Афзоиши фишори ҷорво ба экосистема, аз ҳад зиёд ҷаронидани ҷарогоҳҳо ва ҷангалҳо ва ифлосшавии обҳо масъалаҳои мебошанд, ки аз ҷониби барнома бояд дар миқёси ландшафтҳо ҳал карда шаванд. Таҷрибаҳои идоракунии ландшафтҳо ба кишоварзӣ ва ҳосилнокии ландшафтҳо ва сатҳи пешниҳоди хидматҳои экосистема таъсири мустақим доранд. ЛДКЧ+ дорои ду ҷузъи асосии дар зер овардашуда мебошад:

80. Қисмати 1. Тақвияти иқтисодии бахши давлатӣ барои идоракунии захираҳои табиӣ тағйирёбанда ба иқлим тобовар

81. ЛДКЧ+ ба дастгирии институтсионалӣ дар таҳкими иқтисодии институтсионалӣ ва маҳаллӣ барои банақшагири, назорат ва арзёбии идоракунии захираҳои табиӣ дар шароити афзоиши фишорҳои марбут ба тағирёбии иқлим машғул хоҳад шуд. Ҳадафи барнома таҳкими системаҳои институтсионалӣ ва танзимкунанда (таҳкими дурдаст, назорат) оид ба банақшагирии мутобиқшавӣ ба иқлим ва мониторинги ЗТ мебошад. Илова бар ин, лоиҳа усули инноватсионии мониторинги ҷарогоҳхоро бо истифода аз забӯрҳо дар майдони озмоишии 3500 га озмоиш мекунад. ЛДКЧ+ иқтисодии вазорату кумитаҳои дахлдор, муассисаҳои маҳаллӣ ва муассисаҳои тадқиқоти барои банақшагирии муштараки ба далелҳои асосёфтаи захираҳои табиӣ ба иқлим мутобиқшаванда (масъалан, ҷарогоҳҳо, ҷангалҳо, заминҳои кишоварзӣ, ҷорводорӣ, ҳавзаҳои об/дарё) тақвият хоҳад дод. Дар доираи ҷузъи 1, барнома инчунин сиёсати дахлдори ба далелҳои асосёфта ва беҳбуди ҷаҳорҷӯби минтақавиро пешниҳод мекунад (масалан, ИЗТ ҳамгиришуда, заминистифодабарӣ, ҳалли низоъҳо ва бақайдгири ва ғ.). Ғайр аз он, барнома ба муҳити агробизнес тавассути мусоидат ба муколамаҳои сиёсии бисёрҷиҳзӣ (ҷамъиятӣ, хусусӣ, ҷомеаи шахрвандӣ) барои беҳтар намудани имкониятҳои иқтисодӣ (аз ҷумла ҳамкориҳои бахшҳои давлативу хусусӣ) имкон медиҳад.

82. Қисмати 2. Сармоягузорию ҷомеа ба иқлим ҳассос дар минтақаҳои деҳоти осебпазир аз тағйирёбии иқлим

83. Лоиҳа таҳкими иқтисодии сармоягузорию мардуми деҳотро (Кӯмаки техникаӣ ва сармоягузорию) дар фаъолиятҳои мутобиқшавӣ ба иқлим ва аз ҷиҳати иҷтимоӣ-иқтисодӣ истехсолӣ бо гузариш ба тадриҷан ба коҳиши партовҳои гази гармхонаҳо (тавассути агроэкология, такмил додани таҷрибаи идоракунии ҷорво, ва ғайра), ва робитаҳои поён дар занҷирҳои арзиш/бозори ниҳой зерҳадаф хоҳад дод. Тавассути ин фаъолиятҳои ин қисмат бояд қобилияти мутобиқшавӣ дар деҳот афзоиш ёбад (аз ҷумла коҳиши дучоршавӣ ба хатарҳои иқлим).

84. Лоиҳа таҳия, иҷро, мониторинг ва арзёбии Нақшаҳои рушди ҷомеа ба иқлим ҳассосро (НРЧ) дастгири мекунад. НРЧ сармоягузориҳои мутобиқсозӣ (идоракунии беҳтаршудаи ҷарогоҳҳо, инфрасохтори ба иқлим тобовар, техникаи кишоварзӣ) ва дар ҳолатҳои зарурӣ инчунин сармоягузориҳои хоҷагии ҷангалро вобаста ба мавҷудияти хоҷагии ҷангал дар ноҳия ва имкони дарахтбурӣ ва барқарорсозии ҷангал дар бар мегирад.

85. НРЧ аз ҷониби муассисаҳои дахлдори маҳаллӣ (МХЧ, ҚЧ, АИО) ва мақомоти давлатӣ (Корхонаҳои ҷангал, муассисаҳои хоҷагии об, маъмуриятҳои маҳаллӣ ва ғ.) тарҳрезӣ ва тасдиқ карда шуда, сипас аз ҷониби ин муассисаҳои маҳаллӣ иҷро карда мешаванд.

86. Он ба ҷомеаи маҳаллӣ дастрасиро ба малакаҳо, технологияҳо ва маблағгузорию барои истифода ва рушди бисёрмақсадноки ҷарогоҳҳо, ҷангалҳо ва ҳавзаҳои обёрӣ таъмин мекунад (ниг. ба **Замимаи 2 Боби 1** барои сармоягузориҳои пешниҳодшуда аз рӯи бахшҳо дар марҳилаи аввали тарҳрезӣ ва дар тавсифи ҷузъҳои инъикос ёфтааст).

87. Қисмати 3. Тақвият додани сатҳи зиндагӣ барои баланд бардоштани устуворӣ тавассути равишҳои бозор,

88. **Лоиҳа хонаводаҳои алоҳидаро ва ташкилотҳои истехсолкунандаро ба фаъолиятҳои иқтисодии** ба иқлим мутобиқшавандаи маҳсулоти кишоварзӣ ҷалб мекунад. Он ба интиқоли дониш ва рушди иқтидор барои баланд бардоштани ҳосилнокии кишоварзӣ (масалан, МФД) мусоидат мекунад. Он инчунин генетикаи чорво ва саломатии ҳайвонотро тавассути хидматрасонии байторӣ беҳтар мекунад. Ғайр аз он, барнома дастрасиро ба бозор барои занҷирҳои интихобшудаи арзиш тавассути сармоягузори ба иқлим устувор афзоиш медиҳад.
89. Фаъолиятҳои асосии гендерӣ, ки аз ҷониби АМИИ аз рӯи ҷузъҳо тавсия шудаанд, дар **Замимаи 1** оварда шудаанд.
90. **Механизми баррасии шикоятҳо** – Механизми баррасии шикоятҳо мутобиқи талаботи ФБРК ва ҳам ФИС таҳия шудааст. МБШ равиши се сатҳро барои пешниҳоди шикоятҳо барои ҷамоатҳо инъикос мекунад, ки аз сатҳи ҷомеа оғоз карда, дар ФБРК ҳамчун қорбари ҷораи охири ба анҷом мерасад. ЛДКЧ+ паҳншавии МБШ – ро дар байни ҷомеаи маҳаллӣ пеш аз оғози фаъолиятҳои Лоиҳа таъмин хоҳад кард ва ҳуҷҷатҳои муқаммалро барои шикоятҳои воридшуда дар давоми амали барнома нигоҳ дошта сатҳи воқунишро (таъмини фикру мулоҳиза) пайгирӣ мекунад. Шарҳи ин МБШ, ки қисми пешниҳоди маблағгузори ФИС мебошад, дар Замимаи 4-и АМИИ дохил карда шудааст. Замима инчунин шарҳи ҷонибҳои манфиатдори ғайриҷамоаро дар бар мегирад (масалан, муассисаҳои тадқиқотӣ ва созмонҳои байналмилалӣ, ки бо мақсади боварӣ ҳосил кардани он, ки лоиҳа дар давоми таъбиқи он аҳамиятнок боқӣ мемонад, мунтазам машварат хоҳанд кард).
91. **Пешгирии хатарҳои афзоишдаи истисмори чинсӣ, таҳқир ва таъқиб:** Барои пешгирии ИҚТТ лоиҳа ҷораҳои қоҳишдиҳиро таъбиқ хоҳад кард, ки дар матритсаи Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ низ таъкид шудаанд. Қормандон Лоиҳа қормандони вобаста ба лоиҳа оид ба ин мавзӯ омӯзонида раисони деҳаҳо ва кумитаҳои дахлдорро барои ҷораҳои дастгирӣ аз ҷониби ҷомеа оғоҳ ва сафарбар мекунад. Мутахассис оид ба гендер ва фарогирии иҷтимоӣ инчунин шахси масъул оид ба масъалаҳои марбут ба ИҚТТ хоҳад буд ва дар ҳолати зарурӣ иҷроӣ дурусти ҳама гуна фаъолият/тадбирҳои кам кардани таъсирро назорат хоҳад кард. Усулҳои амалиётӣ ба сиёсати ФБРК оид ба ИҚТТ мувофиқ карда мешаванд (сиёсати ФБРК оид ба ИҚТТ).
92. Мутобиқи сиёсати ИҚТТ – и ФБРК, ЛДКЧ+ дастгирии ҷабридагонро тавассути хидматҳо, барномаҳо ва шабакаҳои мавҷуда таъмин хоҳад кард. Дар Тоҷикистон ин ҳадамот аз ҷониби Кумитаи қор бо занон ва оила (шарикҳои лоиҳа) амалӣ карда мешавад. ЛДКЧ+ қафолат медиҳад, ки тамоми маълумоти зарурӣ барои дуруст ҷабридагон ба хидматрасон дастрас карда мешавад.
93. Субъектҳои иҷрокунанда барои таъмини ягонагии равишҳо ва қафолат додани он, ки хавфҳо ба таври пайваста мутобиқ ба сиёсати АЕ ҳамоҳанг карда мешаванд. Ҳам АЕ ва ҳам ИЛ расмиёти МБШ-ро риоя хоҳанд кард.
94. Механизми баррасии шикоятҳои лоиҳа пурзӯр карда мешавад, то шикоятҳои марбут ба ИҚТТ ва МБШ ба таври қофӣ бо роҳҳои фарогир, мутамақкази наҷотёфтагон ва гендерӣ идора карда шаванд, то гузориши маҳфӣ бо ҳуҷҷатгузори беҳатар ва ахлоқии парвандаҳои ИҚТТ таъмин карда шаванд.
95. Ҳама гузоришҳо дар бораи озори чинсӣ ва ИҚТТ бо маҳфияти қатъӣ муносибат мекунад. Маҳфияти қатъӣ маънои онро дорад, ки шахсияти ҷониби гузоришдиҳанда берун аз Дафтари ахлоқӣ ва Дафтари аудит ва назорат ба қасе ифшо карда намешавад, ба истисноӣ ҳолатҳое, ки ҷониби гузоришдиҳанда ба ифшо розигӣ надиҳад ё иттиҳомоти бад нияти бад содир шуда бошад ё дар он ҷое, ки ифшо карда шавад. аз ҷониби ФБРК барои иҷроӣ талаботи раванди мувофиқ дар ҷараёни тафтишот ё ҳангоми мавҷудияти хатарӣ возеҳ ва ноғузир ба ҳаёт ё саломатии шахс зарур доништа мешавад. ФБРК воқуниши фаврӣ ба ҳама иттиҳомоти гузоришшуда оид ба озори чинсӣ ва ИҚТТ -ро таъмин мекунад (Сиёсати ФБРК оиди ИҚТТ, банди 19, саҳ. 6).
96. ФБРК ва ташкилотҳои иҷрокунандаи лоиҳа (ИЛ) тавассути механизмҳои аз ҷиҳати фарҳангӣ мувофиқ ба ҷамоатҳо дар бораи МБШ маълумот медиҳанд, то ин ки иттилоот дар бораи механизмҳо дар ҳар се сатҳ интиқол дода шавад.

7. Тадқиқоти иловагии лозима

97. Дар доираи Қисмати 1. Мустаҳкам намудани шароити мусоид барои идоракунии тағйирёбанда ба иқлим мутобиқшавандаи захираҳои табиӣ. Лоиха коршиносии байналмилалӣи гендериро барои (i) вазифаҳои баҳисобгирӣ (баррасии сиёсат ва таҳлил) ва (ii) кори саҳроӣ барои саҳмгузорӣ дар арзёбии ташхис (гендер ва тағйирёбии иқлим) ҷалб мекунад. Ҳадафи таҳлили гендерӣ ва тағйирёбии иқлим беҳтар фаҳмидани заминаи миллӣ, бахусус тамаркуз ба масъалаҳои баробарии гендерӣ дар бахшҳои асосии иқлим аз нуқтаи назари гендерӣ ва тағйирёбии иқлим мебошад. Тадқиқот тавсияҳои мушаххаси кӯтоҳмуддат ва дарозмуддатро ҳамчун як қисми зерин пешниҳод хоҳад кард: (i) муколамаи сиёсат ва таҳияи сиёсат барои беҳтар кардани рӯзномаи гендерӣ ва тағйирёбии иқлим ва (ii) ҳалли муфассали техникӣ барои занони камбизоати деҳот бо мақсади ба ҳадди ақал расондани таъсири манфии тағйирёбии иқлим ва мустаҳкам намудани устувории онҳо. Бозёфтҳо ва тавсияҳои асосӣ дар чараҳои семинарҳои мавзӯӣ оид ба гендер ва тағйирёбии иқлим дар сатҳи миллӣ барои таҳиякунандагон сиёсат (тавассути паҳн кардани натиҷаҳо аз омӯзиши гендерӣ, ташхис, арзёбӣ) муҳокима карда мешаванд, то сиёсати ТИ ва ИЗТ/чаҳорҷубҳои ҳуқуқӣ баррасӣ кардани тавсияҳои мушаххаси гендериро таъмин кунанд. Тадқиқот баъдан нашр карда мешавад, то ба паҳншавии васеътари дониш саҳм гузорад.

8. Мониторинг ва арзёбӣ

98. Системаи МА ба мониторинги иҷрои ҳадафҳо диққати ҷиддӣ медиҳад. Аз ҳама шарикони иҷрокунанда (ШИ) талаб карда мешавад, ки маълумоти тақсимишуда оид ба иштироки занон ва ҷавонро дар робита бо ҳадафҳои умумӣ барнома, аз ҷумла тақсими минбаъдаи одамони дорой маълумият (ба қадри имкон) пешниҳод кунанд. Системаи мониторинг ва арзёбӣ маълумот дар бораи фарогирии барнома, самаранокии стратегияи мақсаднок ва имтиёзҳои мушаххас барои занон ва ҷавонон ҷамъоварӣ ва таҳлил хоҳад кард. Ин ҳамоҳангӣ ва ҳамкориҳои қавӣ байни шахси масъули мониторинг ва арзёбӣ ва коршиносони гендерӣ ва рушди иҷтимоӣ/Нутқҳои мутамарказ дар ҳама сатҳҳои талаб мекунад. Таъсир дар асоси маълумотҳои методологии ҳассос ба гендерӣ, тадқиқоти миёнамӯҳлат ва анҷомдодашуда арзёбӣ мешавад, ки нишондиҳандаҳои асосиро барои ҷен кардани тавонмандии занон ва фарогирии ҷавонон истифода хоҳанд кард. Нишондиҳандаҳои пешниҳодшудаи фарогирии иҷтимоӣ ва вобаста ба муҳити зист ва иқлим дар **Замимаи 5** оварда шудаанд.

99. Нақш ва уҳдадориҳои субъектҳои иҷрокунанда дар мониторинг дар **Замимаи 7** оварда шудаанд.

Адабиёт

- Абдела, Н. Цило, К. Таъсири тағирёбии иқлим ба саломатии чорво: Барраси. *Global Vet.* 2016, 16, 419–424
- БОР, Арзёбии гендерии кишвар, 2016
- Аҳмадов, К. 2008. Ҳуҷҷати муҳокимаи Женева Чубу тахта ва чангал 46. Тарзи кишвари чангал ва маҳсулоти чангал: Тоҷикистон. СММ ва ФАО.
- CARECECO & PRISE. Тоҷикистон: Арзёбии вазъи кишвар Ҳуҷҷати корӣ, 2015.
- Дункам АЖ, Жерард Б, Руфина МС, Теуфел Н, ван Руен А, ван Вейк М.Т. 2012. Ҳифзи кишоварзӣ дар системаҳои омехтаи зироаткорӣ-чорводорӣ: Ҳаҷми муомилоти боқимондаи зироат дар Африқои Ҷануби Саҳара ва Осиёи Ҷанубӣ. *Тадқиқоти зироатҳои саҳроӣ* 132:175–184.
- EARSel eProceedings. Вольфграмм, Беттина ва Зайлер, Бруно ва Кнеубюлер, Матиас ва Линигер, Ханспетер. (2007). Арзёбии фазои эрозия ва таъсири он ба ҳосилхезии хок дар доманакӯҳҳои Тоҷикистон. 6. 10.5167/уж-77957.
- СОК ва СММ. 2019. Баррасии вазъи чангал ва идораи чангал дар Тоҷикистон.
- Маълумоти СОК AQUASTAT (2017)
- СОК, Профили миллии гендерии воситаҳои зиндагӣ дар соҳаи кишоварзӣ ва деҳот – Тоҷикистон, 2016
- СОК, Варақаи маълумот оид ба хоҷагиҳои хурди оилавӣ, 2018
- СОК. 2018. Таҳлили сиёсати саҳмҳои миллии муайяншуда дар Аврупо ва Осиёи Марказӣ. Будапешт, 84 саҳ.
- СОК. Gerber, P.J., Steinfeld, H., Henderson, B., Mottet, A., Opio, C., Dijkman, J., Falcucci, A. & Tempio, G. 2013. Мубориза бо тағирёбии иқлим тавассути чорводорӣ – Арзёбии глобалии партовҳо ва имкониятҳои кам кардани коҳиш, Рим.
- СОК. Л.Липпер, Н.Маккарти, Д.Зилберман, С.Асфоу, Г.Бранка. 2018. Кишоварзии оқилонаи иқлим, идоракунии захираҳои табиӣ ва сиёсати 52, DOI 10.1007/978-3-319-61194-5_10
- Ҷамъияти Олмон оид ба ҳамкориҳои байналмилалӣ. Мутобикшавӣ ба тағирёбии иқлим тавассути идоракунии устувори чангал дар Тоҷикистон (2013-2018): <https://www.giz.de/en/worldwide/29916.html>
- Профили ғизои Тоҷикистон, Гузориши глобалии ғизо, 2019
- Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Агентии гидрометеорологияи назди Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2018. Аввалин Гузориши дусолаи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба инвентаризатсияи газҳои гулхонаӣ дар доираи Конвенсияи ҷаҳорҷӯбаи СММ оид ба тағирёбии иқлим.
- Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2018. Дар бораи Барномаи комплекси рушди соҳаи чорводорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2022.
- Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2015. Барномаи ислоҳоти соҳаи об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2025.
- Gret-Regamey A, Brunner SH, Kienast F. 2012. Хидматҳои экосистемаи кӯҳӣ: Кӣ ғамхорӣ мекунад? *Тадқиқот ва рушди кӯҳҳо* 32(1):23–34.
- Гролл, М., Опп, Ц., Кулматов, Р. *Environ Earth Sci* (2015) 73: 743. doi: 10.1007/s12665-013-2988-5
- IPCC, AR5, 2014.

- IUCN. Ларбодьер, Л., Дэвис, Ч., Шмидт, Р., Магеро, К., Видал, Арройо Шнелл, А., Бучер, П., Магиннис, С., Кокс, Н., Хазингер, О., Абхилаш, П.С., Коннер, Н., Вестерберг, В., Коста, Л. (2020). Асоси умумӣ: барқарорсозии саломатии замин барои кишоварзии устувор. Гланд, Швейтсария:
- Вазорати кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сентябри соли 2012. Барномаи ислоҳоти бахши кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020.
- Саҳми навшудаи Миллии Муайяншуда барои ноил шудан ба ҳадафи глобалии Конвенсияи ҷаҳорҷубаи СММ оид ба тағирёбии иқлим аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2021.
- ND-GAIN, 2018: <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/rankings/>
- Р. Хичманс. Таъсири тағирёбии иқлим ба истеҳсоли картошкаи ҷаҳонӣ, июли 2003. Амрико, Тадқиқоти Картошка 80(4) маҷаллари пайғирӣ кунед. DOI: 10.1007 / BF02855363
- Агентии Швейтсария оид ба рушд ва ҳамкорӣ], [Маркази рушд ва муҳити зист]. Ариза С, Маселли Д, Колер Т. 2013. Кӯҳҳо: Ҳаёти мо, Ояндаи мо. Пешравӣ ва дурнамои рушди устувори кӯҳистон аз Рио 1992 то Рио 2012 ва пас аз он. Берн, Швейтсария:
- Идораи давлатии обуҳавошиносии Қумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2014. Паёми сеюми миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи Конвенсияи ҷаҳорҷубаи СММ оид ба тағирёбии иқлим.
- Агентии давлатии омор: Андозагирии камбизоатӣ дар Тоҷикистон, ёддошти методӣ, 2015
- Агентии давлатии омор, Тадқиқоти демографӣ ва тандурустии Тоҷикистон, 2017
- Агентии давлатии омор, нишондиҳандаҳои гендерӣ дар хоҷагии деҳқонӣ, 2015
- Агентии давлатии омор, Пойгоҳи омили гендерӣ, 2015
- Баёни сеюми миллии Тоҷикистон оид ба тағирёбии иқлим , 2014.
- Созмони Занони СММ, Маълумоти мухтасари Тоҷикистон, 2019
- БРСММ, Гузориши рушди инсон дар Тоҷикистон, 2019
- БРСММ, Харитасозии камбизоатии шадиди ба қайд гирифташуда дар деҳоти Тоҷикистон, 2017
- БРСММ. 2013. Гузориши рушди инсон дар соли 2013. Афзоиши ҷануб: пешрафти инсон дар ҷаҳони гуногун.
- СММ ва ФАО. 2019. Баррасии вазъи ҷангал ва идораи ҷангал дар Тоҷикистон.
- UNECE. 2017. Баррасии иҷрои муҳити зист. Конспекти баррасии сеюм.
- Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид (UNDP). 2012. Имконият барои муқовимат ба иқлим дар Тоҷикистон: Баҳисобгирӣ ва арзёбии институтсионалӣ.
- Волф, М., Клишеш, П., Ламарре, Г.П.А., Редмонд, С.М., Зайферт, К.Л., Абе, Т., Ауга, Ч., Андерсон-Тейшейра, К., Бассет, Ю., Бекетт, С., Баттерилл, П.Т., Дрозд, П., Гонсалес-Акре, Э., Каман, О., Камата, Н., Лэйрд-Хопкинс, Б., Либра, М., Манумбор, М., Миллер, С.Е., Модем, К. ., ва дигарон (2019) Арзёбии микдории таъсири мутақобилаи растаниҳо ва буғумҳо дар соябонҳои ҷангал: Раёши ба қитъа асосёфта. PLOS ONE, 14. <http://dx.plos.org/10.1371/journal.pone.0222119>
- БОҶ, Маълумоти мухтасари кишвар дар Тоҷикистон, 2020
- БОҶ. Хавфҳои иқлимӣ ва амнияти озукаворӣ дар Тоҷикистон. Баррасии далелҳо ва афзалиятҳои стратегияҳои мутобиқшавӣ. апрели 2017.

- ТУТ, Таҳлили вазъият: Ҳолати барқарорсозӣ дар Тоҷикистон, 2015
- WOCAT [Шарҳи умумичаҳони равишҳо ва технологияҳои ҳифзи табиат] ва Созмони озуқаворӣ ва кишоварзии Созмони Милали Муттаҳид [ФАО]. Liniger H, Mekdaschi Studer R, Hauert C, Gurtner M. 2011. Идоракунии устувори замин дар амал - Роҳнамо ва таҷрибаҳои беҳтарин барои Африқои Саҳара. Рим, Италия: TerrAfrica,
- Бонки Ҷаҳонӣ, Ҳалли мушкилот барои эҷоди ҷойҳои кор бештар ва беҳтар, 2017
- Бонки Ҷаҳонӣ, Таҳлили ҷойҳои кории Тоҷикистон: Ҷорҷуби стратегӣ барои ҷойҳои корӣ, 2017
- Бонки Ҷаҳонӣ. 2019: <https://data.worldbank.org/>
- Бонки Ҷаҳонӣ. Портали дониш дар бораи тағирёбии иқлим, 2020: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/>

10. Матритсаи Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ:

Таҳлил якҷанд намуди хатарҳои асосиро муайян кардааст, ки метавонанд истисно ва забти элита, ҳалалдоршавӣ дар натиҷаи сохтмони инфрасохтори кишоварзӣ ё барқарорсозии роҳҳои деҳот, хатарҳои баланди иқлимӣ бахши кишоварзӣ ба болоравии пешбинишудаи ҳарорат ва тағирёбии боришот ва шаклҳои обшавии пирахҳо, ки эҳтимолан мушкilotи мавҷудаи беҳатарии озуқаворӣ, амнияти энергетикӣ ва камбизоатӣ ва хатарҳои марбут ба истисмори чинсӣ Сӯиистеъмом ва Таъкибро муттаҳид созанд. Ҳар яке аз онҳо дар поён муҳокима карда мешаванд ва чораҳои дахлдор дида мешаванд. Дастур оид ба таҳқиқи хатари иқлим инчунин хатарҳои мушаххасро барои бахшҳои чорводорӣ ва зироаткорӣ муайян кардааст, ки дар матритсаи ESMP баррасӣ шудаанд.

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи татбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдихӣ)	Басомади тафтиш	Сметаи хароҷот
Хатари истисно, забти элита, зарари экологӣ аз ҳисоби сохтмони роҳҳо ва оқибатҳои зараровари сармоягузориҳои инфрасохторӣ, хатарҳои иқлимӣ ва истисмори шаҳвонӣ ва GBV бидуни чораҳои кам кардани таъсир гузориш дода намешаванд.	(1) Механизми баррасии шикоятҳо (МБШ) мувофиқи тарҳи пурраи АМИИ, аз ҷумла муқаррароти калидӣ барои ИҶСТ ва ЗГ татбиқ кунед. (2) Пеш аз оғози фаъолиятҳои барномавӣ паҳн кардани МБШ дар байни ҷомеаи маҳаллӣ, таъмини татбиқи равиши фарҳангӣ ва фарогир. (3) Ҳуҷҷатҳои муқамалро оид ба шикоятҳои воридшуда ҳангоми амалисозии барнома нигоҳ дошта сатҳи воқуниш (таъмини фикру мулоҳиза) ва чораҳои андешидашуда ва ҳалли масъалаҳои ба миёномада пайгирӣ шаванд.	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор.	Марказ ⁹³	Баррасии шумораи шикоятҳои воридшуда. Баррасии шумораи шикоятҳои ҳалшуда, механизмҳои истифодашуда ва вақти ҳалли онҳо. Таваҷҷӯҳ ба шикоятҳои мушаххаси занон ва дар робита ба ИҶСТ ва ЗГ	Ҳармоҳа	Хароҷоти фаъолияти мониторинг (C1,C2,C3)
Норозигӣ ва таъбиз аз баҳрабарандагон.	Эҷоди арзёбии сифатии орзуҳои занон ва мардонӣ гурӯҳҳои синну соли гуногун, махсусан осебпазиртарин (зани сарвари хонаводаҳо, ҷавонон, махсусан духтарони ҷавон), тавассути муҳокимаҳои гурӯҳӣ фокусӣ, дарёфти фикру мулоҳизаҳо оид ба мушкilotе, ки онҳо бо онҳо рӯ ба рӯ мешаванд, фикру мулоҳизаҳо дар бораи роҳҳои ҳал ва механизмҳои мубориза бо онҳо, инчунин фикру мулоҳизаҳо оид ба барномаҳои таълимӣ ва ҷӣ гуна онҳоро дар тамоми марҳилаҳои барнома беҳтар кардан мумкин аст.	Гурӯҳҳои фокуси ҷомеа (ГФҶ) дар марҳилаи ибтидоӣ ва ҳангоми татбиқ	Марказ	Муҳокимаи гурӯҳӣ Фокусӣ бо баҳрабардорон	Нимсола	Хароҷот дар доираи фаъолиятҳои сафарбаркунии иҷтимоӣ (C2)

⁹³ Вазорати кишоварзӣ ҳамчун субъекти иҷрокунанда тавассути Муассисаи давлатии «Маркази идораи лоиҳаи «Рушди чорводорӣ ва чарогоҳҳо» (Марказ).

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
Иҷтимоӣ: Занон, ҷавонон ва дигар категорияҳои осебпазир аз имтиёзҳои барнома хориҷ карда шудаанд	Дар ҷараёни сафарбаркунӣ дар сатҳҳои гуногун оид ба ҳадафҳои барнома, меъёрҳои мутобиқат ва раванди интиҳоб барои фаъолиятҳои мушаххас, ки ба категорияҳои мушаххаси иҷтимоӣ нигаронида шудаанд ва механизмҳои дастраси баррасии шиқоятҳои машваратҳои қавии ҷамъиятӣ гузаронида шаванд. Ин бояд дар ҳамкорӣ бо роҳбарони ҷомеа анҷом дода шаванд.	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор.	Марказ ва дигар шарикони тағбиқку нанда	Ҳисобот дар бораи раванди сафарбаркунӣ ва интиҳоби баҳрабарандагон бояд дуруст ҳуҷҷатгузори карда шаванд, аз ҷумла меъёрҳои рейтинги сатҳи зиндагӣ, ки барои муайян кардани категорияҳои камбизоат ва камбизоатгарин ба нақша гирифта шудаанд.	Огози барнома	Хароҷот дар доираи ҷорабиниҳои сафарбаркунӣ иҷтимоӣ (С2)
Иҷтимоӣ: Масъалаҳои гендерӣ ва ҳама шаклҳои зӯровариҳои гендерӣ, аз ҷумла озори ҷинсӣ ва сӯиистифода ва таъкиби ҷинсӣ аз сабаби афзоиши сафарбаркунӣ занон барои иштирок дар ҷорабиниҳои барнома	1) Баланд бардоштани ҷалби ташкилотҳои маҳаллӣ барои қор бо роҳбарони маҳаллӣ ва аъзоёни марди хонавода ва пешбурди маърака барои ҳассосият дар бораи баробарии гендерӣ ва бар зидди ғаразҳои гендерӣ ва ЗГ. Сатҳи ҷомеа ва хонавода. 2) Гузаронидани машваратҳо оид ба ҳассоси гендерӣ ва иштироки ҳангоми ҷамъбаст ва тарҳрезии фаъолиятҳои гуногуни зербарнома. Инҳо бояд ҷойҳои амн/гурӯҳҳои фокусиро барои занон дар бар гиранд, то иштироки пурмазмун занон дар машваратҳоро ҳавасманд кунанд. 3) Ташкили ҷойҳои танҳо барои занон барои тренингҳо ва хирматҳо (Гурӯҳҳои занон) 4) Ҷорабиниҳо оид ба танзими гендерӣ бояд ҳамчун як қисми Нақшаи рушди гендерӣ (НРГ) таҳия карда шаванд, ки аз ҷониби ШР-ҳо, ки ба тағбиқи онҳо машғуланд. 5) Қор бо ҳукуматҳои маҳаллӣ ё мақомот барои огоҳонидани аъзоёни ҷомеа оид ба ҳифзи ИҚСТ; 6) Муайян кардани мардони фаол, ки дар ҳолатҳои имконпазир ҳамчун иттифоқчи дар ҳифзи ИҚСТ амал мекунанд; 7) Таъмини омӯзиши ИҚСТ ба ҷонибҳои манфиатдори лоиҳа ва ҷомеаҳо.	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор.	Марказ ва шарикони тағбиқку нанда	(1) Ҷамъовариҳои маълумоти мониторинг ва арзёбӣ аз рӯи гендерӣ тақсимшуда барои пайгирӣ кардани он, ки то чӣ андоза занон аз фаъолиятҳои барнома иштирок ва манфиат гирифтаанд (аз ҷумла занони сарвари хонавода) (2) Ҳодисаҳои озори ҷинсӣ ва истисмори ҷинсӣ ва сӯиистифода (ИҚСТ) бояд мувофиқи Сиёсати ФБРК оид ба пешгирӣ ва воқуниш ба ИҚСТ баррасӣ карда шаванд ва муваққиман ба ФБРК гузориш дода шаванд.	Солона	Хароҷот дар доираи фаъолиятҳои сафарбаркунӣ иҷтимоӣ (С2), ки огоҳии гендериро дар бар мегирад.

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
	8) Гузаронидани маърақаҳо/тренингҳо оид ба ҳассосияти ИҶСТ ва/ё паҳн кардани паёмҳои дахлдори ИҶСТ ба ҷомеаи зерҳадаф; 9) Ҳамчун як қисми машваратҳо бо ҷонибҳои манфиатдори барнома, амвол шахсони ҳадафи барномаро дар бораи хатарҳои ИҶСТ ва фаъолиятҳои барнома оғох мекунад, то фикру мулоҳизаҳои худро оид ба тарҳрезии барнома ва масъалаҳои муҳофизатӣ ба даст оранд. Машваратҳо бояд бо ҷонибҳои гуногуни манфиатдор (пешвоёни сиёсӣ, фарҳангӣ ё динӣ, гурӯҳҳои тандурустӣ, шӯроҳои маҳаллӣ, кормандони иҷтимоӣ, созмонҳои занон ва гурӯҳҳо) ҷалб карда шаванд ва бояд дар оғоз ва дар давоми тағбиқи барнома баргузор шаванд. 10) расмиёти мушаххас барои ИҶСТ, аз ҷумла гузоришдиҳии махфӣ бо ҳуҷҷатгузори бехатар ва ахлоқии парвандаҳои ИҶСТ бояд омода карда шаванд. 11) Барои харид: Талабот ва интизориҳои ИҶСТ – ро дар ҳуҷҷатҳои тендерӣ дақиқ муайян кунед. 12) Ҳисоботдиҳии пудратчиро арзёбӣ кунед ва пеш аз ба итмом расонидани шартнома қобилияти пудратчӣ барои қонеъ кардани талаботи барнома оид ба пешгирӣ ва вокуниш ба ИҶСТ – ро тасдиқ кунед. 13) Кодекси рафтор: мувофиқашуда барои ҳалли рафтор, ки дар барнома барои коргарони пудратчӣ, аз ҷумла зерпудратчиён ва таъминкунандагон мувофиқат ба қоидаҳои марбут ба ИҶСТ истифода мешавад. 14) Андешидани мунтазами мониторинг ва арзёбии пешрафт оид ба фаъолиятҳои пешгирӣ ва вокуниш ба ИҶСТ, аз ҷумла арзёбии дубораи хатарҳо дар ҳолати зарурӣ.					

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
Муҳити зист ва иқлим: Набудани сиёсат ва ҳамоҳангии институтсионалӣ ва дастгирӣ барои барқарорсозии ҷангал ва ҷарогоҳҳо.	Дар доираи Қисмати 1, ЛДҚЧ+ ба дастгирии институтсионалӣ дар таҳкими иқтисодии институтсионалӣ ва маҳаллӣ барои банақшагири, назорат ва арзёбии идоракунии захираҳои табиӣ дар шароити афзоиши фишорҳои марбут ба тағирёбии иқлим машғул хоҳад шуд. Ҳадафи барнома таҳкими системаҳои институтсионалӣ ва танзимкунанда (таҳкими дурдаст, назорат) оид ба банақшагирии мутобиқшавӣ ба иқлим ва мониторинги ЗТ мебошад. ЛДҚЧ+ иқтисодии ҳукуматҳои дахлдор, муассисаҳои маҳаллӣ ва муассисаҳои тадқиқотӣ/университетҳои барои банақшагирии муштараки ба далелҳо асосёфтаи захираҳои табиӣ ба иқлим мутобиқшаванда (масалан, ҷарогоҳҳо, ҷангалҳо, заминҳои кишоварзӣ, ҷорводорӣ, ҳавзаҳои об/дарё) тақвият хоҳад дод. Дар доираи қисмати 1, барнома сиёсати дахлдори ба далелҳо асосёфта ва беҳбуди ҷаҳорҷӯби минтақавиро пешниҳод мекунад (масалан, ИЗТ ҳамгирошуда, ҳуқуқи замин, ҳалли низоъҳо ва бақайдгирӣ ва ғ.).	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор ва дар давоми муҳлати тағбиқ.	Марказ ва шарикони тағбиқкунанда	Андешидани тадбирҳои таҳияи сиёсат ва ҷорӣ намудани амалияҳои ҳассос ба иқлими кишоварзӣ. Миёнамӯҳлат ва ниҳой: истифодаи воситаҳои дастгирии сиёсат ба монанди SIPT, GLEAM, EXACT, ВБИГБ (В-INTACT)	Дар ду сол як маротиба + Миёнамӯҳлат ва ниҳой	Арзиш дар доираи зерфаъолияти 1.2.1.1. Андешидани тадбирҳо оид ба таҳияи сиёсат ва ҷорӣ намудани таҷрибаи ҳассос ба иқлими гендерӣ ва мутобиқшавӣ ба иқлим ва зерфаъолияти 1.2.1.2. Омӯзиш оид ба истифодаи воситаҳои дастгирии сиёсат, масалан. SIPT, GLEAM, EXACT, В-INTACT
Муҳити зист ва иқлим: Шиддати тӯфон ва ҳаводиси боришоти шадид метавонад ба ҷарогоҳҳо, афзоиши эрозия, талафи хок ва маҷрои об ва мутобиқшавӣ аз фаъолиятҳои ЛДҚЧ+ таъсир расонад.	Дар доираи қисмати 2, барнома ба таъсири ҷамъиятҳои истифодабарандагони ҷарогоҳ ва нақшаҳои идоракунии ҷарогоҳҳо дар доираи НРҚ мусоидат мекунад. Нақшаҳо ба барқарорсозии ҷарогоҳҳои харобшуда тавассути ҷарогоҳгардон ва маҳкамкунии атроф, беҳбуди қабати наботот ва барқарорсозии ҷангалҳои минтақаҳои харобшудаи болооб барои НТР мусоидат хоҳанд кард. ИҶСТ мушаххас барои ҳар як НРҚ омода карда мешавад. Дар доираи қисмати 1, омезиши зеҳни фосилавӣ ва мониторинги занбӯри асал ба Марказ имкон медиҳад, ки таъсири фаъолиятро ба захираҳои	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор ва дар давоми муҳлати тағбиқ.	Марказ ва шарикони тағбиқкунанда	Таҳлили фосилавӣ, мониторинги саҳро ва мониторинги занбӯри асал. Нишондиҳандаи ҳангоми оғозёбии муайян карда мешавад. Мониторинги ИЧ (аз ҷониби ТЧ). Дар як сол ду боздид аз ҷониби кормандони ТЧ дар як ҷЧ	Солона	Арзиш дар доираи Фаъолияти 1.1.2: Ҷорӣ кардани мониторинг ва идоракунии захираҳои табиӣ якҷояи фосилавӣ ва муштарак (КҶМЗ) Зер-фаъолияти 2.2.1.2: Тағбиқи нақшаи

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
	табӣӣ, аз идоракунии об, чарогоҳ, ҷангал ва саломатии хок, сатҳи эрозия ва ифлосшавӣ пайгирӣ кунад.					идоракунии чарогоҳҳо
Муҳити зист ва иқлим: Норасоии об дар чарогоҳи тобистона барои чорво, ҷамъ шудани хайвонот дар ҷойҳои стратеги, ифлосшавии дарёхоро зиёд мекунад. Дар фасли зимистон дар анборҳо ҷамъ шудани поруи чорво ва ифлос шудани заминҳо ва дарёҳои наздик.	Дар доираи қисмати 2 , барнома ба таъсири ҷамъиятҳои истифодабарандагони чарогоҳ ва нақшаҳои идоракунии чарогоҳҳо дар доираи НРҶ мусоидат мекунад. Нақшаҳо ба барқарорсозии чарогоҳҳои харобшуда тавассути чарогоҳгардон ва маҳкамкунии атроф, беҳбудии қабати наботот ва барқарорсозии ҷангалҳои минтақаҳои харобшудаи болооб барои НТР мусоидат хоҳанд кард. Ғайр аз он, барнома идоракунии пору ва фаъолиятҳои компост, барқарорсозӣ ва насби нуқтаҳои обтаъминкуниро дар чарогоҳҳо, тадбирҳои идоракунии об, масъалан. панҷараҳо барои соя, чораҳои нигоҳ доштани об дар хок, заҳкашӣ, барқарорсозии чашмаҳои дарё ва об, ҳифз ва сояфкан тавассути барқарор кардани ҷангал дар нуқтаҳои обро иҷро менамояд. Дар доираи қисмати 1, омезиши зеҳни фосилавӣ ва мониторинги занбӯри асал ба Марказ имкон медиҳад, ки таъсири фаъолиятро ба захираҳои табӣӣ, аз идоракунии об, чарогоҳ, ҷангал ва саломатии хок, сатҳи эрозия ва ифлосшавӣ пайгирӣ намояд.	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор ва дар давоми муҳлати тағбиқ.	Марказ ва шарикони тағбиқку нанда	Таҳлили фосилавӣ, мониторинги саҳро ва мониторинги занбӯри асал. Нишондиҳандаи хангоми оғозёбӣ муайян карда мешавад.	Солона	Арзиш дар доираи Фаъолияти 1.1.2: Ҷорӣ кардани мониторинг ва идоракунии захираҳои табӣӣ якҷояи фосилавӣ ва муштарак (КҶМЗ)
Муҳити зист ва иқлим: Хавфи хушксолӣ ва камобӣ дар моҳҳои тобистон метавонад ба бахрабардорон ва фаъолиятҳои таъсир расонад, зеро миқдори боришот дар баъзе минтақаҳо кам ва қабати	Дар доираи қисми 2 , барнома ба идоракунии устувори об тавассути эҷоди шабакаи ҷамъоварии оби борон дар сатҳи ҳавзаҳои дарёҳо дар доираи НРҶ мусоидат хоҳад кард. Илова бар ин, барнома ба идоракунии устувори чарогоҳҳо бо барқарорсозӣ/таъсири нуқтаҳои об барои чорво мусоидат хоҳад кард.	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор ва дар давоми муҳлати тағбиқ.	Марказ ва шарикони тағбиқку нанда	Таҳлили фосилавӣ, мониторинги саҳро ва мониторинги занбӯри асал. Нишондиҳандаи хангоми оғозёбӣ муайян карда мешавад.	Солона	Фаъолияти 1.1.2: Ҷорӣ кардани мониторинг ва идоракунии захираҳои табӣӣ якҷояи фосилавӣ ва муштарак (КҶМЗ)

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
барф кам шуда ҳарорати шадид баланд мешавад.						
Иҷтимоӣ: Кушодани роҳҳо боиси зиёд шудани садамаҳои нақлиётӣ, махсусан миёни коркунони кишоварзӣ шуда метавонад. Муҳочирати ҷисмонӣ ё кўчонидани иқтисодӣ: Агар бодикқат ҳамоҳанг карда нашавад, рушди роҳҳои деҳот метавонад кўчонидан ва ҷобачокунии онҳоро талаб кунад ё махсусан аз даст додани заминҳои кишоварзиро дар бар гирад. Муҳити зист ва иқлим Хавфи таъсири манфӣ ба захираҳои табиӣ аз барқарорсозӣ/сохтмони инфрасохтор ва ҷангалзорҳо, махсусан дар наздикии минтақаҳои муҳофизатшаванда (буферҳо).	Дар доираи қисмати 2, барнома ба таъсиси ҷамъиятҳои истифодабарандагони чарогоҳ ва нақшаҳои идоракунии чарогоҳҳо дар доираи НРЧ мусоидат мекунад. Нақшаҳо ба барқарорсозии чарогоҳҳои харобшуда тавассути чарогоҳгардон ва маҳкамкунии атроф, рушди қабати наботот ва барқарорсозии ҷангалҳои минтақаҳои харобшудаи болооб барои НТР мусоидат хоҳанд кард. ЛДҚЧ+ инчунин сармоягузориҳои инфрасохтори ба иқлим тобоварро тавассути санҷиш ва маҳдудиятҳо ва кафолатҳои муайяншуда дастгирӣ хоҳад кард, НРЧ омехтаи мутавозини фаъолиятҳои сармоягузорию дар бар мегиранд ва онҳо зарурати мудоҳилаҳои мушаххасро оид ба мутобикшавӣ ба тағирёбии иқлим ва коҳиши хатари офатҳои табиӣ ба таври дуруст дарк мекунанд. Роҳҳои деҳот ба беҳтар шудани интиқол ва алоқа барои табақаҳои осебпазири деҳот мусоидат мекунанд. Беҳтар намудани ҳаракат имкон медиҳад, ки дастрасӣ ба: (i) хизматрасониҳо (кишоварзӣ, маориф, тандурустӣ, молия); (ii) бозорҳо (маҳсулоти саноатӣ, агросаноатӣ, савдои яклухт, чакана, содирот); (iii) фаъолиятҳои, ки даромад меоранд; (iv) фаъолияти иҷтимоӣ, сиёсӣ ва ҷамъиятӣ; ва (v) интиқоли технология. Ҳама таҳдидҳои эҳтимолии иқлим дар доираи банақшагирии НРЧ эътироф карда мешаванд ва стандартҳои тарҳрезӣ ва тарҳрезии роҳҳои деҳот, махсусан барои захкаш, бояд ислоҳ карда шаванд, то аз афзоиши зарари экологӣ пешгирӣ карда	Семинари ибтидоӣ бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор ва дар давоми муҳлати тағбиқ.	Марказ ва шарикони тағбиқкунанда	Таҳлили техникӣ-иқтисодӣ ва мониторинг Ҳармоҳа	Ҳисоботҳои ҳармоҳа, ҳисоботҳои солона ба ФИС ва ФБРК	Арзиш дар доираи зерфаъолияти 2.1.3.1: Банақшагири ва тарҳрезии НРЧ Зерфаъолияти 2.1.4.1: Тақвияти тавонмандии муассисаҳои маҳаллӣ барои мониторинг ва арзёбии НРЧ

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
	шаванд. Бо тағирёбии иқлим ва афзоиши хатарҳои марбут ба хатарҳои иқлимӣ, бояд давраи такроршавии ҳодисаҳо зиёд карда, насби корҳои заҳқашӣ ва гузаргоҳҳои дарёҳо мутобиқ карда шаванд. Лоиҳа кӯшиш мекунад, ки ба ҳадди ақали таъсири манфӣ мувофиқат кунад - вақте ки лоиҳа азнавсозии роҳи мавҷударо дар бар мегирад, он ҳама алтернативаҳоро баррасӣ карда роҳро интихоб мекунад, ки бо назардошти ҳок, иқлим, геология, топография, гидрология, экология, заминистифодабарӣ, истифодабарии мавҷуда ва дигар омилҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ (тавассути муносибати иштироки лоиҳа) таъсири камтарин мустақим ва ғайримустақим дошта бошад. Ҳеҷ гуна кӯчонидани ҷисмонӣ ё кӯчонидани иқтисодӣ интизор нахоҳад шуд. Илова бар ин, лоиҳа тарҳрезии машваратии қитъаҳои роҳро бо истифода аз донишҳои маҳаллӣ пешбинӣ мекунад ва чораҳои беҳатарӣ тибқи қонунгузории миллий ба тарҳрезии чорабиниҳои барқарорсозии роҳҳо дохил карда мешаванд. Рушди инфрасохторҳо бо эҳтиёҷоте, ки дар равиши муштарак ифода ёфтааст, алоқаманд хоҳад буд. Тарҳ барои беҳатарии роҳ барои ҳамаи истифодабарандагони эҳтимолии пешбинишуда, аз суръати тарҳи стандартии миллий барои роҳҳои деҳот зиёд нахоҳад буд; ва дар манотики сераҳолӣ, ба монанди деҳаҳо, мактабҳо, бозорҳо ва дигар марказҳо суръати ҳаракатро (бо аломатҳои огоҳкунанда) таъмин мешаванд. Арзёбии беҳатарии роҳ барои ҳар як марҳилаи лоиҳа гузаронида мешавад ва ҳодисаҳо ва садамаҳоро назорат мекунад ва барои ҳалли онҳо					

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
	чораҳо андешида барои мониторинги ин намуди фаъолият гузоришҳои мунтазам омода мекунад Ниҳолҳои ҷангал дар минтақаҳои буферӣ бо навъҳои худгардон ва ғайриинвазивӣ бо дарназардошти аҳамияти микробҳои дифференсионӣ анҷом дода мешаванд. (ниг. Изҳороти роҳнамои 1 ва 5-и АМИИ) бе истифодаи агрохимикатҳои (Изоҳоти роҳнамои 2-и АМИИ). Ғайр аз он, идоракунии дурусти ҷангал ва банақшагирии мувофиқ бо нақшаи идоракунии минтақаҳои муҳофизатшаванда, тавре ки дар ДТЛ тавсифи шудааст (дастгирии лоиҳа барои таҳкими нақшаҳои идоракунии мавҷуда ё таҳияи нақшаҳои нав) ҷорӣ карда мешавад. Маркази мушовиронро (2 ҲМЗ ва ТИ ва 2 фарогирии иҷтимоӣ) дар давраи омодагунии НРЧ барои арзёбии лоиҳаи фаъолиятҳои пешниҳодшуда ва таъмини ҳамгирии чораҳои кам кардани таъсир дар доираи Нақшаи идораи муҳити муҳити ва иҷтимоӣ (НИМИ) барои ҳар як НРЧ ҷалб мекунад. Ғайр аз он, коршиносон барои фаъолиятҳои дар минтақаҳои буферии мамнӯъгоҳҳо ва боғҳои миллий (ниҳолҳо) Арзёбии таъсири экологӣ ва иҷтимоӣ (АТЭИ)-ро тавре таҳия мекунанд, ки дар ДТЛ пешниҳод шудаанд. Ташкили омӯзиши 18 мутахассисони ноҳиявии Марказ ва 8 КҲМЗ оид ба риояи талаботи ФИС (масъалан, АТЭИ)					
Муҳити зист ва иқлим:	Дар доираи қисмати 3 , барномаи хизматрасонии васеъро ба баҳрабарандагон пешбарӣ мекунад. Таъмини захираҳо, аз ҷумла хӯроки концентратӣ ва доруҳои байторӣ ва истеҳсоли хӯроки хушсифат	Дар рафти тағбиқ	Маркази шарикони Тағбиқ	Ҳисоботи МСД, ҳисоботи солона	Солона	Арзиш дар доираи зерфаъолияти

Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/ иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи тағбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Басомади тағтиш	Сметаи хароҷот
Тағйирёбии иқлим метавонад боиси пайдоиши бемориҳо дар чорво ва чангал гардад.	дар равиши барнома афзалияти асосӣ хоҳад буд. Таъмини хизматрасониҳои байторӣ, аз ҷумла нигоҳубини профилактикӣ барои коҳиш додани таъсири бемориҳои истеҳсоли аз иқлим (нигаред ба боби 1-и асосноккунии техникӣ). Шароити дар огилхонаҳо беҳтар намудани нигоҳубини хайвонот.					3.1.3.3: Баровардани МСД
Муҳити зист ва иқлим: Дар Тоҷикистон зоти чорвои сермаҳсул, ки ба шароити муҳити зист ва иқлим мутобиқ нестанд.	Дар доираи қисмати 3 , барнома қорҳои бордоркунии сунъӣ ва беҳтар намудани хизматрасонии байторӣ мусоидат мекунад. Хизматрасонии бордоркунии сунъӣ, истифода бурдани тухмии зотӣ ба шароити маҳал мувофиқшуда.	Дар рафти тағбиқ	Марказ ва шарикони Татбиқ	Ҳисоботи МСД, ҳисоботи солона	Ҳисоботи МСД, ҳисоботи солона	Арзиш дар доираи зерфаъолияти 3.1.3.3: Баровардани МСД
Муҳити зист ва иқлим: АД-ҳо, ки ба иқлим товар нестанд ва ГММ-ҳо, ки қобилияти оғози тичорат надоранд. Масъалаҳои ифлосшавӣ аз истифодаи пеститсидҳо ва ашёи минералӣ.	Дар доираи қисмати 3 , ЛДҚЧ+ ба шахсони алоҳида ва ГММ барои дастрасӣ ба хизматҳои дастгирӣ барои муайян, таҳлил ва сармоягузорӣ дар занҷирҳои арзиши устувор ва фоидаовар мусоидат хоҳад кард. Тавачҷӯҳ ба таҳкими иқтисодии хоҷагиҳои хурд барои мутобиқ кардани системаҳои истеҳсоли онҳо барои устуворгар ба шароити тағйирёбандаи иқлим ва муайян кардани дастрасӣ ба бозорҳои маҳаллӣ ва милли равона карда мешавад. ЛДҚЧ+ омӯзиши кишоварзонро дар истифодаи муносиби пеститсидҳо ва захираҳои минералӣ дастгирӣ хоҳад кард. Ғайр аз он, истифодаи саҳми органикӣ дастгирӣ карда мешавад, ки истеҳсоли чорворо бо истеҳсоли жола ва дигар АД-ҳо тавассути идоракунии пору ва фаъолиятҳои компост пайваст мекунад.	Дар рафти тағбиқ	Марказ ва шарикони Татбиқ	Ҳисоботи МСД, ҳисоботи солона	Солона	Арзиш дар доираи зерфаъолияти 3.1.3.3: Баровардани МСД Зерфаъолият 3.3.1.3 Такмили иқтисод оид ба технологияҳои товари интеллектуалии иқлим барои Баҳрабарандагони Равзанаи 1 ва 2 ва Зерфаъолияти 3.2.1.2. Таҳлили техникӣ-иқтисодии тадбирҳои тиҷоратии пешниҳодшуда, аз ҷумла иттиҳодияҳои истеҳсоли

Қайдҳои муфассали бучет Ҷамъ (Доллари ИМА)

Арзёбии таъсири муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТМИ) – Ҷалби 2 мутахассис оид ба муҳити зист/тағйирёбии иқлим	48000
Арзёбии таъсири муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТМИ) – Ҷалби 2 мутахассис оид ба фарогирии иҷтимоӣ	48000
Арзёбии таъсири муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТМИ) – Сафари мутахассисон	20000
Ташкили омӯзиши 16 мутахассиси Марказ ва 5 мутахассиси ҚХМЗ оиди соҳаи хоҷагии ҷангал оид ба риояи талаботи ФИС (масъалан, АТЭИ)	2000
Тренер барои омӯзиш (аз ҷумла оморасозии мавод) 16 мутахассиси Марказ ва 5 мутахассиси ҚХМЗ оиди соҳаи хоҷагии ҷангал оид ба риояи талаботи ФИС (масъалан, АТЭИ)	4000
Мутахассиси сиёсати гендер ва ҷавонон	82000
Ҷамъ	204000

Замимаи 1: Стратегияҳои гендерӣ, ҳадафгирӣ ва фарогирии иҷтимоӣ

100. **Қонунҳо ва сиёсатҳо оид ба баробарии гендерӣ:** Дар даҳсолаи охир заминаи баробарии иҷтимоии гендерӣ тавассути қабули қонунҳои нав, тағйири иловаҳо ба қонунҳои амалкунанда, таҳияи барномаҳои миллий ва ворид намудани ҳадафҳо ба ҳуҷҷатҳои умумии сиёсатгузорӣ васеъ ва тақвият ёфт. Аммо, дар аксари мавридҳо, чунин таҳаввулот на ба баробар кардани масъулияти имкониятҳо барои занону мардон ва ё барҳам додани қолабҳои гендерӣ, балки ба баланд бардоштани мақоми занону духтарон ва рафъи монеаҳо дар роҳи татбиқи ҳуқуқҳои онҳо нигаронида шудааст.
101. Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи байналмилалиро ҳамчун ҷузъи таркибии системаи ҳуқуқии миллий⁹⁴ эътироф мекунад ва Тоҷикистон давлати узв дар Конвенсия оид ба барҳам додани ҳама шаклҳои таъбиз нисбати занон (КБДТНЗ) ва дигар ҳуқуқҳои асосии инсон мебошад. Соли 2014 порлумон Протоколи факултативиро ба КБДТНЗ тасвиб/тасдиқ кард, ки он ба занони алоҳида дар Тоҷикистон имкон медиҳад, ки ба Кумитаи КБДТНЗ шикоят фиристанд ва ба онҳо барои нақзи Конвенсия як роҳи иловагӣ медиҳад. Ҳамчунин барои иҷрои қатъномаҳои Шӯрои Амнияти Созмони Милли Муттаҳид оид ба занон, сулҳ ва амният (1325 ва 2122) бо таҳияи нақшаи чорабиниҳои миллий иқдомоти муҳим андешида шуданд. Конститутсия ҳуқуқҳои баробарро аз рӯи ҷинс қафолат медиҳад (моддаи 17) ва принципҳои поймол накардани таъбиз дар қонунгузорию асосӣ, масалан, Кодекси оила, Кодекси меҳнат, Кодекси замин, Кодекси ҷиноятӣ, Қонун дар бораи маориф ва Қонун дар бораи нигоҳдории тандурустӣ муқаррар карда шудаанд.
102. Дар соли 2005 Ҷумҳурии Тоҷикистон қонун «Дар бораи қафолатҳои давлатии ҳуқуқ ва имкониятҳои баробари мардону занонро» қабул намуд, ки он ягона қонунест, ки мафҳумҳои гендерӣ ва таъбизи ҷинсро муайян мекунад. Қонун таъбизро аз рӯи ҷинс манъ намуда, дар ҳоле ки чораҳои махсуси ҳифзи ҳомиладорӣ ва саломатии занону мардонро фарқ мекунад ва ҳуқуқҳои баробарро дар мақомоти давлатӣ, хизмати давлатӣ, маориф, меҳнат ва оила қафолат медиҳад.
103. Дигар ислоҳоти қонунгузорӣ ба ҳифзи бештари ҳуқуқҳои занон нигаронида шудаанд, масалан, қонунҳо оид ба мубориза бо хариду фурӯши одамон (2008), зӯрварӣ дар оила (2013) ва ҳифзи ширхурон (2006). Соли 2010 ба Кодекси оила тағйирот ворид карда шуд, ки синни қонунии ақди никоҳро то 18 сол (ҳам барои занон ва ҳам барои мардон) боло бурд, ки онро ба КБДТНЗ мутобиқ кард.
104. Аз соли 2006 инҷониб Тоҷикистон як қатор ҳуҷҷатҳои сиёсӣ, барномаҳои миллий ва стратегияҳоро қабул кард, ки ҳадафҳои баробарии гендериро дастгирӣ мекунад. Бархе аз онҳо барои татбиқи қонунҳои мушаххас пешбинӣ шуда буданд, масалан, Барномаи маҷмуии мубориза бо хариду фурӯши одамон барои солҳои 2006-2010 ва Барномаи давлатии пешгирии зӯрварӣ дар оила барои солҳои 2014-2023, Барномаи давлатии таълим, интиҳоб ва ҷобачогузорию занҳо ва духтарони қобили меҳнат дар вазифаҳои роҳбарикунанда барои солҳои 2007-2016 (дар соли 2006 қабул карда шуданд) ҳадафи коҳиш додани монеаҳое мебошад, ки барои ворид шудан ба роҳбарияти баланд занон монеъ мешаванд.
105. Сиёсати мустақил, ки соли 2010 қабул шудааст, Стратегияи миллии баланд бардоштани нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2020, набудани фаҳмиши баробарии гендерӣ ва дастгирии сиёсати гендерӣ, нақши стереотипҳо ва зарурати татбиқи баробарии расмӣ мавҷуда, вале бо вуҷуди ин он самтҳоеро фаро мегирад, ки занон дар онҳо монеаҳо дучор мешаванд: иштироки сиёсӣ, бозори меҳнат, соҳибкорӣ ва маориф. Дар стратегия тадбирҳои мушаххас оид ба ҳар як бахш номбар шудаанд, аммо мақомоти масъул, мӯҳлат бо марҳалаҳо, манбаъҳои маблағгузорӣ ва нақшаи мониторингро муқаррар накардаанд.
106. Ҳукумат дар самти ворид намудани масъалаҳои гендерӣ ба стратегияҳои миллии рушди иҷтимоию иқтисодӣ, аз қабули Стратегияҳои паст кардани сатҳи камбизоатӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2007-2009 ва 2010-2012 ба пешравиҳои назаррас ноил гардид. Ин стратегияҳо ва Стратегияи ҷорӣ оид ба бехтар намудани сатҳи зиндагӣ барои 2013-2015 ва Стратегияи миллии рушд барои соли 2015 ҳама

⁹⁴ Моддаи 10, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон.

бобхоро ба баробарии гендерӣ ҳамчун чузъи рушди нерӯи инсонии кишвар бахшидаанд. Дохил намудани ҳадафҳои баробарии гендерӣ ба ин ҳуҷҷатҳои стратегӣ кафолат медиҳад, ки нишондиҳандаҳо, агентҳои иҷрокунанда ва маблағгузори низ муайян карда шудаанд.

107. Сарфи назар аз заминаи мустаҳкамаи қонунӣ ва сиёсӣ барои ҳифзи ҳуқуқи занон ва то андозае, пешбурди баробарии гендерӣ, бисёре аз тадбирҳои пешбинишуда бинобар нокифоя будани механизмҳои таъбиқ, сусти мониторинг ва арзёбӣ ва набудани маблағҳои махсус амалӣ намешаванд.
108. **Механизмҳои миллӣ:** Кумитаи кор бо занон ва оила (Кумитаи занон) соли 1991 таъсис ёфта, салоҳияти он дар соли 2006 афзоиш ёфта, ба мақоми марказии амалӣкунандаи сиёсати давлатӣ оид ба ҳифзи манфиатҳо ва ҳуқуқҳои занон таъдил ёфт. Кумитаи занон дорои ваколатҳои васеъ мебошад, ки тарбияи ҳуқуқҳои занон, ҳалли иштироки иҷтимоӣ иқтисодии занон ва расонидани хидматҳои давлатиро дар бар мегирад.
109. Кумитаи занон марказҳои минтақавии иттилоотӣ-машваратӣ ва бӯҳрониро дар саросари кишвар (ҷамъ 110) амалӣ карда аз ҳисоби маблағҳои маҳаллӣ маблағгузори мешавад. Раиси Кумитаи занон як ваколати ҳукумат буда, то соли 2014 дорои 22 дастгоҳи марказӣ мебошад. Фаъолияти Кумитаи занон гуногун аст, аз тадқиқот то баррасии шикоятҳои шаҳрвандон, пешбурди ҳуқуқи занон тавассути ВАО, мониторинги риояи стандартҳои байналмилалӣ, ҷамоҳангсозии гендерии ҳукумат ва ғайриҳукуматӣ фаъолияти баробарҳуқуқӣ ва омӯзиш. Нақшаи кори Кумитаи занон, ки филиалҳоро дастгирӣ мекунад, дар қатори дигар бандҳо, тағирёбии иқлим, дастгирии занони муҳочирони меҳнатӣ ва масъалаҳои сулҳу амниятро дар бар мегирад.
110. Кумита инчунин ба шӯрои ҷамоҳангсозии оид ба пешгирии зӯрварӣ нисбат ба занон шомил аст, ки аз намоёндагон аз Вазорати адлия, Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоӣ, Вазорати тандурустӣ, Вазорати корҳои дохилӣ, қормандони судҳо, намоёндагони мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ, Прокуратураи генералӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ иборат аст.
111. **Зӯрварии гендерӣ дар оила:** Мувофиқи Тадқиқоти демографӣ ва саломатии Тоҷикистон (ТЧТДС 2017), 24% занони 15-49 сола аз синни 15-солагӣ ва 17% дар давоми 12 моҳи пеш аз тадқиқот аз зӯрварии ҷисмонӣ дучор шудаанд. Танҳо ду дарсади занон боре ба хушунати ҷинсӣ дучор шудаанд. Дар робита ба хушунати ҳамсарон, гузориш шудааст, ки 31% занони шавҳардор аз ҷониби шавҳари ҳозира ё охиринашон хушунати ҷисмонӣ, ҷинсӣ ё ҳиссиётӣ аз сар гузаронидаанд. Паҳншавии зӯрварӣ дар байни зану шавҳар дар 5 соли пас аз қабули ТЧТДС дар соли 2012 7 дарсад афзоиш ёфтааст. Дар байни занони ҳамеша шавҳардоре, ки аз ҳамсарашон зӯрварии ҷисмонӣ ё ҷинсиро аз сар гузаронидаанд, 23% ягон намуди осеб дидаанд, аз ҳар 10 зан як нафар барои ҷилавгирӣ аз зӯрварӣ, ки аз сар гузаронидаанд, кумак хостааст. Аз чор зан се се нафарашон на ба кумак муроҷиат кардаанд ва на ба касе дар бораи хушунат хабар намодаанд.
112. Дар маҷмӯъ, таҷрибаи занон аз хушунати ҷисмонӣ, ҷинсӣ ё ҳиссиётӣ ҳамсарон аз ҷониби шавҳари ҳозира ё охиринашон бо синну сол ва шумораи кӯдакон афзоиш меёбад. Заноне, ки аз шавҳар ҷудошуда ё боқӣ мондаанд, нисбат ба заноне, ки айни ҳол оиладор ҳастанд (30%) эҳтимоли зӯрварии ҳамсарро (47%) аз сар гузаронидаанд. Ҳиссаи заноне, ки мавриди хушунати ҳамсар қарор гирифтаанд, аз 16% дар Душанбе то 43% дар Хатлон (ДДТ, 2017) дар минтақаҳо хеле фарқ мекунад⁹⁵.
113. Тибқи гузориши шашуми даврии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Кумитаи барҳамдиҳии таъъиз нисбат ба занон (КБТЗ) дар моҳи октябри соли 2018, ки дар давраи солҳои 2013-2017 дар бар мегирад, ба мақомоти милитсия дар маҷмӯъ 1296 шикоят дар мавриди зӯрварии хонаводагӣ ворид шудааст, ки аз ин шумора. 1036 нафарро инспекторони участкавии милитсия ва 260 нафарро нозирони махсус таъин ва омӯзонидашудаи пешгирии зӯрварӣ дар оила тафтиш кардаанд. 996 шикоят нисбат ба мардон ва 296 шикоят нисбати занон будааст. Танҳо 65 парвандаи ҷиноятӣ тибқи моддаҳои гуногуни Кодекси ҷиноятӣ оғоз карда шудааст. Комиссияи баррасии гузориш таъкид кард, ки барои баланд бардоштани сатҳи огоҳии аҳоли ва қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба Қонуни миллӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила

⁹⁵ *Ibidem*

(соли 2013 қабул шудааст) ва Барномаи дахлдори давлатӣ (КБТЗ) зарурати баланд бардоштани сатҳи оғоҳии зӯрварӣ дар оила вучуд дорад. (Ҳисоботи КБТЗ, октябри 2018)⁹⁶.

114. **Нақши занон дар соҳаи кишоварзӣ:** Тибқи Арзёбии гендерии Тоҷикистон, ки аз ҷониби Бонки Осиёи Рушд (БОР, 2016)⁹⁷ гузаронида шудааст, занон дар тамоми раванди истеҳсоли зироатҳо ба таври ҷиддӣ машғуланд. Ҷалби занон (соҳибон, истифодабарандагон ё коргарон) дар соҳаи кишоварзӣ ба таври расмӣ танҳо хангоми ба қайд гирифта шудани онҳо ҳамчун шахси ҳуқуқӣ ё коргари хоҷагӣ ҳисоб карда мешавад. Занон инчунин ба меҳнати бемузд дар оила ҷалб карда мешаванд – онҳо оилаи чанд наслро нигоҳубин мекунанд ва барои боғи хона ва таъмини обу ғизо масъуланд. Гарчанде ки маҳсулоти кишоварзии боғҳои наздиҳавлигӣ ба истеҳсолот ва амнияти озуқаворӣ саҳми назаррас мегузорад, он дар омор ва ҳисоботҳои миллӣ бидуни ишора ба ҷинсӣ оварда шудааст (БОР, 2016).
115. Далелҳои кам вучуд доранд, ки занон тавассути кишоварзӣ тавонманд шудаанд. Коршиносони гендерӣ бахши кишоварзиро яке аз соҳаҳои истисморшавандатарин арзёбӣ мекунанд. Тавре ки дар боло шарҳ дода шуд, қори кишоварзӣ занон бо вазифаҳои мавсимӣ, каммузд ва каммузд ё бемузд, ноамнӣ дар ҷои қор, шаронти ақибнишинӣ, набудани дастрасӣ ва назорат аз болои захираҳои истеҳсолӣ, иштироки маҳдуд дар фаъолиятҳои қабули қарорҳо ва дониши пасти техникӣ ва маҳсус (БОР, 2016)⁹⁸.
116. Занонро аксар вақт ҳамчун малака ва донишҳои мувофиқ, хоҳ фермер ё мудири хоҷагидорӣ, ки ба қобилияти онҳо дар иҷрои ин нақшо таъсир мерасонанд, тавсиф мекунанд. Иштироки доимии онҳо ҳамчун коргарони ғайрирасмӣ ва мавсимӣ ақидаро дар бораи он, ки занон дар соҳаи кишоварзӣ таҷриба ва дониш надоранд, тақвият мебахшад. Инро ақидаи васеъ паҳн кардани он боз ҳам мустаҳкамтар мекунанд, ки мардон ҳамчун ноновар ва сардорони хоҷагӣ, сарфи назар аз он ки дар ин соҳа фаъоланд ё не, роҳбари хоҷагӣ мебошанд. Аз ин рӯ, вазифаи занон асосан бо қорҳои саҳроӣ, аз қабили алафҳои бегона, қишт, шинондан ва ҷамъоварии ҳосил маҳдуд карда мешавад, ки қабули қарорро талаб намекунад, дар ҳоле ки интиҳоби тухмӣ, нуриҳои минералӣ ва маводи муҳофизати растанӣ аз ҷониби мардон назорат карда мешавад. Ғайр аз он, гарчанде ки ҳам мардон ва ҳам занон ба қорводорӣ машғуланд, дар бораи хариду фурӯш ва дигар амалиётҳои марбут ба идоракунии он маҳз мардон қарор қабул мекунанд (БОР, 2016)⁹⁹.
117. Қорводорӣ соҳаи асосии кишоварзӣ буда, парвариши қорво барои хонаводаҳои деҳот муқаррарӣ мебошад (73 фоизи хонаводаҳо қорвои қалон, аз ҷумла гов, асп, хар, ҳаҷир, ҳук, гӯсфанд, буз ва парранда мебошанд). Тафовути гендерӣ дар бораи то ҷӣ андоза бо қорводорӣ машғул будани хонаводаҳо вучуд дорад. Хонаводаҳое, ки дар онҳо мардон сарварӣ мекунанд, нисбат ба хонаводаҳое, ки занон сарварӣ мекунанд, эҳтимоли бештари қорводорӣ доранд ва дар ҳамаи категорияҳои моликияти ҳайвонот шумораи бештари ҳайвонот доранд. Вақте ки ХЗ қорво дорад, онҳо майл доранд қорво ва парранда доранд, эҳтимол аз он ки кишоварзӣ ширӣ одатан ҳамчун қори “занон” ҳисобида мешавад ё фурӯши шир ва тухми изофӣ воситаи нисбатан камшиддати иловагии даромади хонавода аст (СИК, 2016).
118. Намунаи моликияти қорводорӣ одатан барои занон ва мардон яқхел аст; аксарияти қорвои қалони хоҷагӣ (мутаносибан 54 фоиз ва 66 фоизи саршумори ХЗ ва ХМ). Паррандапарварӣ шакли навбатии маъмултари қорво мебошад (тақрибан сеяки хонаводаҳои деҳот моликияти онҳост).
119. **Хоҷагиҳои деҳқонӣ, ки таҳти сарвари занон мебошанд:** Мушкилоти маҳсус ин кам будани намоёндагии занон ҳамчун соҳибони унвонҳои кишоварзӣ ё шахсони тасмимгиранда мебошад. Хоҷагиҳои деҳқонӣ дар Тоҷикистон намуди маъмултари хоҷагии қишлоқ мебошанд. Онҳо хоҷагиҳои тиҷоратии хусусӣ мебошанд, ки ҳамчун қорхонаи ҳуқуқӣ амал мекунанд ва метавонанд ба қори шахси воқеӣ (соҳибқори инфиродӣ), оила ё гурӯҳи одамон (коллектив) асос ёбанд. Ба хоҷагиҳои деҳқонии оилавӣ ва

⁹⁶ Созмони Милали Муттаҳид оид ба ҳуқуқи инсон: Қумитаи барҳам додани таъбиз алайҳи занон, гузориши шашуми Тоҷикистон (31 октябри 2018) <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23807&LangID=E>

Ҳисоботи пурра дар ин ҷо дастрас аст:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/TJK/6&Lang=en

⁹⁷ Арзёбии гендерии Тоҷикистон, БОР, 2016.

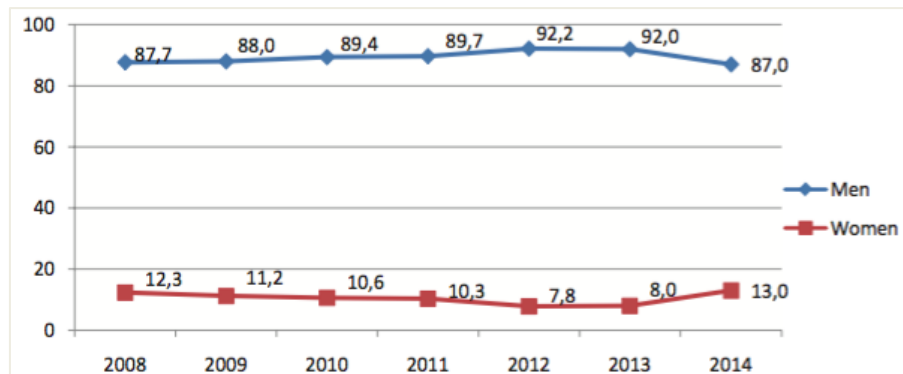
Ҳуҷҷат дар ин ҷо дастрас аст: <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/185615/tajikistan-cga.pdf>

⁹⁸ *Ibidem*

⁹⁹ *ibidem*

колхозӣ роҳбаре роҳбарӣ мекунад, ки расман шаҳодатномаи бақайдгирии замини хоҷагиро дорад ва манфиатҳои қонунии хоҷагии деҳқониро ифода мекунад. Шумораи хоҷагиҳои деҳқонӣ ҳамамола аз 30842 адад дар соли 2008 то ба 108035 дар соли 2014 афзоиш ёфт (СОК, 2016) ¹⁰⁰.

120. Агар махсусан ба хоҷагиҳои деҳқонӣ назар андозем, дар баробари афзоиши умумии онҳо шумораи занон, ки онҳоро идора мекунад, меафзояд. Дар соли 2014 занон ба 13% хоҷагиҳои деҳқонӣ роҳбарӣ мекарданд (назар ба соли қаблӣ 8% баланд). Афзоиши хоҷагиҳои деҳқонии тахти сарвари занон аз соли 2013 то 2014 ба талошҳои давлат ва донорҳо оид ба баланд бардоштани ҷалби занон ба деҳқонӣ ва ба қайд гирифтани ашхосе, ки замоне дар хоҷагиҳои деҳқонӣ ҳамчун фермери инфиродӣ кор мекарданд, вобаста аст (СОК, 2016).

Расми 7: Тамоюлҳои идоракунии хоҷагии деҳқонӣ аз ҷониби занон ва мардон, 2008-2014 (%) Манбаъ: Арзёбии гендерии СОК, 2016

121. Бо вуҷуди ин, ҳаҷми миёнаи хоҷагиҳои деҳқонӣ, ки занон сарварӣ мекунад, нисбат ба хоҷагиҳои деҳқонӣ, ки аз ҷониби мардон идора карда мешаванд, хурдтар аст ва дар соли 2014 занон танҳо 6,4% тамоми заминҳои киштшавандаро дар хоҷагиҳои деҳқонӣ идора мекарданд ¹⁰¹. Дар хоҷагиҳои деҳқоние, ки ба онҳо занҳо сарварӣ мекунад, нисбат ба хоҷагиҳое, ки мардон сарварӣ мекунад, шумораи камтари саҳмдорон (вале бештари занон) доранд. Одатан, заминҳои наздиҳавлиғ ва заминҳои президентӣ ба раиси хонавода, аксаран мард ба қайд гирифта мешаванд. Ғайр аз он, ҳуҷҷатҳое, ки ҳуқуқи истифодаи замини деҳқонии коллективиро пешбинӣ мекунад, одатан на ба ҳамаи аъзоён, ки аксарияташон занон мебошанд, дода мешаванд, балки ба ҷои он ба номи раиси мард, аксар вақт шавҳар, бародар ё агар зан бева мондааст, писари калониаш (БОР, 2016) ¹⁰².

122. Сатҳи пасти роҳбарӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки занон барои ба ӯҳда гирифтани масъулияти хоҷагиҳои деҳқонӣ бо монсаҳои гендерӣ дучор меоянд. Ҳарчанд шумораи ками занон сарварони қонунии хоҷагиҳои деҳқонӣ мебошанд, вале дар баъзе хоҷагиҳои деҳқонӣ занон ба далели муҳочирати мардҳо роҳбарӣ мекунад.

Фаъолиятҳои асосии гендерӣ дар доираи ЛДКЧ+ аз рӯи қисматҳо дар зер оварда шудаанд:

123. **Дар доираи Қисмати 1. Таҳкими шароитҳои мусоид барои идоракунии тағйирёбандаи захираҳои табиӣ ба иқлим**, лоиҳа ба донишгоҳҳо дар таҳияи барномаҳои таълимии мушаххас оид ба тағйирёбии иқлим мусоидат мекунад ва шумораи донишҷӯён ба қайд гирифта мешавад ва ба баъзеи онҳо стипендия дода мешавад. Стипендия барои 50 донишҷӯёни (дараҷаи Бкалавр, магистр ва докторӣ) ва 25 нафар духтарони ҷавон аз минтақаҳои зерҳадаф хоҳанд буд. Ҳадафи барномаи стипендия баланд бардоштани устувории иқлими ҷомеаҳо тавассути баланд бардоштани иқтидори занон ва мардони ҷавон

¹⁰⁰ Ibidem

¹⁰¹ Ibidem

¹⁰² Арзёбии гендерӣ, БОР, 2016,

Ҳуҷҷат дар ин ҷо дастрас аст: <https://www.adb.org/documents/tajikistan-country-gender-assessment-2016>

дар ИЗТ, тағирёбии иқлим ва системаҳои истеҳсолии диверсификацияшуда ба иқлим мебошад. Фаъолияти дигари пешниҳодшуда дар фасли зер тавсиф шудааст (тадқиқот лозим аст).

124. **Дар доираи Қисмати 2: Сармоягузорию иқтисодии ҷомеа барои мутобиқшавӣ ва устуворӣ ба тағирёбии иқлим**, лоиҳа аз иштироки занон дар нақшаи рушди НРЧ манфиат хоҳад гирифт. Занон 50% баҳрабарандагонро (аз он 20% ХЗ) ва ҳадди ақал 30% намоянда дар раванди қабули қарорҳо дар (МХЧ, ҚЧЧ, ГМИЧ) хоҳанд буд. Ғайр аз он, интизорӣ меравад, ки занон (ҳадди ақал 30%) дар семинари ҷумла ба муайян намудани НРЧ иштирок кунанд. Дар чараёни сафарбаркунӣ ва машваратҳо бо занон машваратҳои алоҳида гузаронида мешаванд: занон дар бораи имкониятҳои лоиҳа, аз ҷумла ба сифати намоянда дар МХЧ, ҚЧЧ, ГМИЧ маълумот дода мешаванд. Онҳо ташвиқ карда мешаванд, ки ғояҳои возеҳро дар бораи афзалиятҳои худ дар бораи он чизе, ки ба НРЧ дахл доранд, таҳия кунанд.
125. Натиҷаи машварат аз он иборат аст, ки эҳтиёҷот ва афзалиятҳои занон муайян карда шуда, дар рафти афзалиятҳои НРЧ, онҳо иштирок мекунанд (на камтар аз 50% иштирокчиёни семинарҳо) ва тавонанд ақидаи худро равшан баён кунанд. Омӯзиш барои намояндагони занон аз ҷониби сафарбаркунандагони ҷомеа барои кафолат додани амалҳои занон барои таъмини ҳамгироии афзалиятҳои онҳо ба НРЧ таъмин карда мешавад. Дар доираи тадбирҳои мустақими мақсаднок, инчунин омузишҳо барои занони роҳбар (фаро гирифтани 6 зан дар як деҳа, дар маҷмӯъ 2400 зан дар 400 деҳаи зерҳадаф) гузаронида мешаванд. Ҳадаф аз он иборат аст, ки занони аъзои созмонҳои ҷамоатӣ барои пешво ва агентҳои тағирёбанда дар мақомотҳои худ омода шаванд. Ба онҳо ҳассосият дар мавзӯҳо, аз ҷумла муносибатҳои гендерӣ, худшиносӣ, роҳбарӣ ва масъулият, гуфтушунид ва идоракунии муноқишаҳо, тарғибот ва лобби, муоширати муассир (аз ҷумла дигарон) дода мешавад.
126. **Қисмати 3: Таҳкими воситаҳои зиндагӣ барои баланд бардоштани устуворӣ тавассути равишҳои бозорӣ**, махсусан, фаъолияти 3.2.3: Дастгирии қабули навоариҳои оқилонаи иқлим тавассути намоишҳо ва МСД, занон 2000 нафарро ташкил медиҳанд (20% занони сарвари хонаводаҳо хоҳанд буд) ва онҳо метавонанд ба технологияҳои асосии тобовар ба иқлим, ки паҳн карда мешаванд, дастрасӣ пайдо кунанд.
127. Дар асоси таҳлили воситаҳои зиндагӣ ва нақшаи занон дар соҳаи кишоварзӣ, ҳама технологияҳо ва тренингҳои пешниҳодшуда барои занон мувофиқанд. Инчунин интизорӣ меравад, ки ҳузури онҳо бо назардошти ҷалби қавии онҳо дар фаъолияти ҷорводорӣ махсусан намоён хоҳад буд. Барои дастрас кардани деҳқонон ба ин намоишҳо, рӯзҳои саҳроӣ ташкил карда мешаванд ва 30% иштирокчиёноро занон ташкил медиҳанд.
128. Илова бар иштирок дар МСФ занон инчунин тавассути ГММ омӯзонидани мешаванд (Фаъолияти 3.3.1. Муайян кардани ашхос ва таъсис додани Гурӯҳҳои манфиатҳои умумӣ дар атрофи занҷирҳои арзиши интиҳобшуда ва тавонмандсозии онҳо) ва омӯзиши технологияҳои устувори иқлим ва ташкили тренингҳои тичоратӣ: хоҷагӣ ҳамчун тичорат, банақшагирии бизнес, навиштани пешниҳодҳо барои баланд бардоштани қобилияти тичоратии онҳо ва дархост барои маблағгузорию грантӣ.
129. Механизми грантии мувофиқ (МГМ) таъсис дода мешавад ва дорои Равзанаи 1 (дигаргунии воситаҳои зиндагӣ барои хонаводаҳои осебпазир) ва Равзанаи 2 (тиҷоратӣ ва рушди тичорати кишоварзӣ) хоҳад буд. Интизорӣ меравад, ки дар маҷмӯъ 10,200 хонавода ба 1,020 гранти Равзанаи 1 ва 2,200 хонавода ба 110 гранти Равзанаи 2 дастрасӣ пайдо кунанд.
130. Равзанаи 1 барои грантҳо то 6,000 доллари ИМА пешбинӣ карда мешавад ва занон 50% баҳрабардоронро ташкил медиҳанд (510), ки 20% дар назар аст, ки ЗХ бошанд. Ин грантҳо метавонанд барои таҷҳизоти хурди коркарди, инфрасохтори ниғаҳдории маҳаллӣ, ҷомеаҳо барои истеҳсоли тухмӣ, захираҳо ва хизматрасонӣ, обёрии қатрагӣ, гармхонаҳо, ниҳолхонаҳо, ташкили паноҳгоҳ, устувории соҳили дарё, дастрасӣ ба энергияи барқароршаванда бошанд. Деҳқононе, ки ба равзанаи 1 дастрасӣ доранд, ба грант бо саҳми 10 фоизи нақд саҳмгузорӣ мекунанд. Равзанаи 2 барои грантҳои ГММ, ки арзиши миёнаи 30 000 доллари ИМА-ро доранд, пешбинӣ мешавад. Интизорӣ меравад, ки 110 гурӯҳ ба Равзанаи 2 дастрасӣ пайдо кунанд ва 30% бояд таҳти роҳбарии занон бошанд (мувофиқ ба 33 гурӯҳи таҳти роҳбарии занон).

131. Тавсифи муфассал дар Замимаи I ба АМИИ, фасли I оид ба **стратегияи гендерӣ ва имкониятҳои барнома барои занон** оварда шудааст.

Стратегияи гендерӣ

132. Муносибати гендерӣ дар лоиҳа бо тавачҷӯх ба иштироки гендерӣ ва одилона барои банақшагириш ва татбиқи рушд, инчунин таъмини иштироки занон ва дигар гурӯҳҳои осебпазир дар татбиқи лоиҳа, намояндагӣ ва қабули қарорҳо аз ҷониби ҷомеа анҷом дода мешавад. Ин омӯзиш ва баланд бардоштани оғоҳӣ дар (i) равиши мушорикати гендерӣ дар муайян кардани ниёзҳои рушд бо тавачҷӯҳи махсус ба фарогирии иҷтимоии занон ва дигар гурӯҳҳои осебпазир ба раванди қабули қарорҳои ҷомеа, аз қабили кумитаҳои ҚЧЧ, МХЦ (ВО) ва ғайра, (ii) мониторинг ва арзёбии мутобиқати гендерӣ ва арзёбии татбиқ ва пешрафти лоиҳа, (iii) омӯзиш дар самти сафарбаркунии ҷомеа, малакаҳои идоракунии ва роҳбарӣ, аз ҷумла омӯзиши хадамоти машваратии диверсификатсияи иқтисодӣ ва таҳияи нақшаи бизнес.
133. Яке аз ҳадафҳои Лоиҳа ин таъмини дастрасии баробар ба ҳамаи гурӯҳҳои зерҳадафи лоиҳа (мардон, занон, ҷавонон, аз ҷумла гурӯҳҳои осебпазир ба монанди занони сарвари хонаводаҳо ва пиронсолон) ба имкониятҳои дар натиҷаи Лоиҳа ба амаломеда, махсусан дар робита ба иттилоот мебошад. Аз ин рӯ, нақшаи ташкили як маъракаи пурқуввати иртиботӣ барои маълумот дар бораи имкониятҳои лоиҳа, аз ҷумла чаласаҳои баланд бардоштани оғоҳӣ бо роҳбарони ҷомеаҳо ва мардон дар бораи нақшаи занон дар раванди рушд тавассути намояндагии онҳо дар ташкилотҳои ибтидоии ҷомеа пешбинӣ шудааст. Оғоҳии онҳо инчунин дар бораи манфиатҳои, ки ҷомеа аз ҷалби занон дар ин равандҳои рушд ба даст меорад, баланд бардошта мешавад.
134. Стратегияи иртиботот ва сафарбаркунии инчунин тавассути раванди қавии ташхис дастгирӣ карда мешавад, ки ҳадафи он муайян кардани мушкилоти асосии экологӣ, ки ба ҷамоатҳо таъсир мерасонанд (аз ҷумла аз нуқтаи назари гендерӣ) ва ба таври лозимӣ оғоҳ кардани ҷамоатҳо барои қабули қарорҳо оид ба имкониятҳои дар доираи лоиҳа эҷодшуда мебошад. Ин имкониятҳо барои Нақшаҳои рушди ҷомеаҳои ҳассос ба иқлим (НРҚ) ва инчунин диверсификатсияи воситаҳои зиндагӣ тавассути Гурӯҳҳои муштаракӣ манфиатдор (ГММ) ва дастрасӣ ба технологияҳои оқилонаи иқлим ва омӯзиши таҷрибаҳои тавассути иштирок дар Мактабҳои сахрои фермерон (МСФ) дар бар мегирад.
135. Дастрасии занон ба иттилоот дар сатҳи деҳот бештар аз канале, ки ин маълумот тавассути он дастрас мешавад, вобаста аст. Барои ба назар гирифтани ин, Лоиҳа бо истифода аз гурӯҳҳои расмӣ мавҷудаи занон дар сатҳи деҳа (агар вучуд дошта бошад) ё таъсиси гурӯҳҳои нав бо занон машваратҳои алоҳида мегузаронад. Машваратҳои алоҳида аз ҷониби сафарбаркунандаи ҷомеа (СЧ) дар ҳар як деҳаи зерҳадаф гузаронида мешаванд. Онҳо инчунин ҷалби занони сарвари хонаводаҳо ва занони хонаводаҳои хеле камбизоатро (аз ҳагги фақр паст) таъмин хоҳанд кард. Машварат бо эҳтиёҷоти занон барои ҷойгир кардани вақт ва макони мувофиқ мувофиқ хоҳад буд. Вазифаҳои фасилитаторҳои ҷомеа вазифаҳои дар боло зикршударо инъикос мекунанд ва дар ДТЛ пешниҳод шудаанд.
136. Дар ҷараёни фаъолиятҳои иттилоотӣ/сафарбарӣ раванди мониторинги қавӣ ҷорӣ карда мешавад, то дастрасии иттилоот ба баҳрабарандагони пешбинишуда (аз ҷумла категорияҳои осебпазирӣ иҷтимоӣ-иқтисодӣ) ва нишондиҳандаҳо аз рӯи гендерӣ тақсим карда шаванд.

Дастрасии занон ба таҳсил, дониш ва малакаҳои техникаӣ

137. Тавре ки дар арзёбии гендерӣ гузориш дода шудааст, занон сатҳи пасти маълумот, дониши техникаӣ ва малакаи татбиқи таҷрибаҳои кишоварзии оқилонаи иқлимӣ доранд. Занҳо аксар вақт дар омузишҳои иштирок карда наметавонанд ва онҳо фоизи ками гирандагони тренингҳо ташкил медиҳанд.
138. Намунае аз тадқиқоти БОР (тавре ки дар Арзёбии гендерии кишвар, 2016 гузориш дода шудааст) нишон медиҳад, ки 1800 деҳқонон нишон медиҳанд, ки занон эҳтимоли бештари омӯзиши махсус дар

мукоиса бо мардон надоранд ва махсусан омӯзиши касбӣ надоранд (19,3% мардон дар мукоиса бо 7,9 фоизи занон) ва маълумоти олий (5,1 фоизи мардон ва 2,2 фоизи занон) дар хочагии кишлоқ.

139. Миссияи тарроҳии фосилавии ЛДКЧ+ 4 Мубоҳисаи алоҳидаи Гурӯҳҳои Фокусино (МГФ) бо иштирокчиёни занон (26) аз ноҳияҳои Ҳамадонӣ, Мастчоҳ, Шаҳритус ва Ш.Шоҳин (Хатлонг) ташкил намуд. Онҳо диққатро ба зарурати зерин ҷалб карданд: (i) баланд бардоштани дониши онҳо дар бораи усулҳои такмилёфтаи кишоварзӣ; (ii) маркетинг ва (iii) ҷӣ гуна васеъ кардани тичорати худ ва гузаштан аз истеҳсоли даромади ками таҳассус ба кишоварзии тичоратӣ. Онҳо инчунин ба баланд бардоштани дониш дар бораи диверсификатсияи фаъолияти иқтисодӣ таваҷҷӯҳ зоҳир мекунанд. Занони деҳот маҳдуд будани худро аз инҳо изҳор карданд: (i) дониши маҳдуди технологияи кишоварзӣ ва (ii) набудани омӯзиши марбут ба соҳаҳои, ки онҳо метавонанд тичорати худро оғоз кунанд. Онҳо инчунин зарурати иштирок дар боздидҳои экспозицияро қайд карданд.

140. Аксари занони пурсидашуда хеле кам дар омӯзиш иштирок кардаанд (дар бораи техникаи кишоварзӣ, идоракунии молиявии амалиёти онҳо ва таҷрибаҳои кишоварзии оқилонаи иқлим). Аз ин сабаб, ҳадафи лоиҳа фаро гирифтани омузишҳо барои занон (50% баҳрабарандагон) дар Мактабҳои саҳроии Фермерҳо (МСФ) ва Гурӯҳҳои муштараки манфиатдор (ГММ), инчунин тренинги оид ба технологияҳои устувори иқлим ва омузишҳои тичоратӣ: хочагӣ ҳамчун тичорат, банақшагирии бизнес, навиштани пешниҳод. Ин калиди дастгирии оморасозии нақшаҳои тичоратӣ ва дастрасии нақшаҳои маблағгузорию грантӣ мебошад: рушди воситаҳои зиндагӣ (равзанаи 1 барои ашхоси осебпазир) ва тичоратӣ ва агробизнес (равзанаи 2 барои гурӯҳҳо).

Дастрасии занон ба хизматҳо ва технологияҳои аз ҷониби ЛДКЧ+ пешниҳодшуда

141. Лоиҳа ба баробарии гендерӣ таваҷҷӯҳи зиёд дорад. Дастрасӣ ба хизматҳо ва технологияҳои, ки лоиҳа пешниҳод мекунад, ба мардон ва занон баробар манфиат хоҳад овард. Гарҳрезии ҳадамот ва пешбурди технологияҳои инчунин бо назардошти ниёзҳои гуногуни мардону занон ва фаъолияти гуногуни зиндагии ва иқтисодии онҳо ба инобат гирифта мешавад.

142. Арзёбӣ муайян намуд, ки маҳсулноки ва устуворӣ ба тағирёбии иқлими системаҳои анъанавии истеҳсоли чорводорӣ (дар он ҷо аксарияти занон машғуланд) бо иқтидори пасти деҳқонон оид ба чорводорӣ, баҳусус вобаста ба парвариши хӯроки чорво, сарфаи хуроки чорво ва ғизодиҳии охур, ва мавҷудият ва огоҳӣ дар бораи навоариҳои техникӣ, ки метавонанд ҳосилноки, устуворӣ ба тағирёбии иқлим ва коҳиш додани таъсири муҳити зистро беҳтар кунанд маҳдуд аст. Ин махсусан барои заноне, ки дар давраи пайдо шудаанд, дахл дорад. Лоиҳа паҳн кардани ин навоариҳои техникӣ ва қабули онҳо аз ҷониби деҳқонони хочагҳои хурд тавассути маҷмӯи намоишҳо ва амалҳои омӯзишӣ дастгирӣ хоҳад кард.

143. Дар доираи фаъолиятҳои дар доираи ҷузъи 3 ба нақша гирифташуда: махсусан, фаъолияти 3.2.3: Дастгирии қабули навоариҳои оқилонаи иқлим тавассути намоишҳо ва МСФ, занон 50% баҳрабардоронро ташкил медиҳанд, ки ба 6,280 зан (20% занони сарвари хонаводаҳои хоҳанд буд) ва онҳо метавонанд ба технологияҳои асосии тобовар ба иқлим дастрасӣ пайдо кунанд, ки паҳн карда мешаванд:

- Навъҳои нави хуроки чорво ба хушксолӣ ва гармӣ тобовар;
- Усулҳои арзон ва соддаи нигоҳдорӣ хуроки чорво бо мақсади коҳиш додани мавсимии истеҳсолот ва вобастагӣ аз ҷароғҳо дар зимистон;
- Истеҳсоли биогаз (бо мақсади кам кардани истифодаи хезум, пояи хушки пахта ва саргини гов ҳамчун сӯзишворӣ);
- Идоракунии компост ва пору;
- Парвариши навъҳои алтернативии чорво, ки аз захираҳои ҷароғҳо вобаста нестанд ё камтар ва ба тағйирёбии иқлим тобоваранд;
- Пешгирӣ ва идоракунии бемориҳои ҳайвонот;

- Идоракунии репродуктивӣ (муайян кардани ҳарорати бадан, таваллудкунӣ ва нигоҳубини гӯсолаҳо, идоракунии хушккунӣ).
144. Дар чомеаҳое, ки лоиҳа маркетинг ва коркарди ширро дастгирӣ мекунад, гигиенаи шир ва идоракунии сифат/беҳатарии шир низ дар доираи ин фаъолият баррасӣ карда мешавад. Дар асоси таҳлили воситаҳои зиндагӣ ва нақши занон дар соҳаи кишоварзӣ, ҳама технологияҳо ва тренинҳои пешниҳодшуда барои занон мувофиқанд. Инчунин интизорӣ меравад, ки ҳузури онҳо бо назардошти ҷалби қавии онҳо дар фаъолияти чорводорӣ махсусан намоён хоҳад буд. Навъи омӯзиши пешниҳодшуда ва ҷорӣ намудани технология ба ниёзҳои занон ҳангоми машварат тавассути муҳокимаҳои Гурӯҳи Фокусӣ (МГФ) изҳори назар мекунад.
145. Инчунин пешниҳод карда мешавад, ки макон ва вақти таълим ниёзҳои занонро ба назар гиранд. Илова бар ин, миссия зарурати доштани гурӯҳҳои алоҳидаи тренинҷоро (танҳо гурӯҳҳои МСФ занон) эътироф мекунад, ки занон дар рафти машварат иброз доштанд. Дар навбати худ, лоиҳа танҳо гурӯҳҳои занонро ташкил хоҳад дод (дар ҳолати зарурӣ) ва вақт ва макони мактабҳо эҳтиёҷоти занонро ба инобат мегирад. Сафарбаркунандаи МСФ барои пешниҳоди хизматҳои ҳассос ба гендер омӯзонида мешаванд. Навъи тренинҷо, ки таваҷҷӯҳи занонро ҷалб мекунад, дар яқоягӣ бо ҳассосияти гендерии Сафарбаркунандаи МСФ дастрасии занонро ба хизматҳо, омӯзишҳо ва технологияҳои пешбарандаро таъмин мекунад.
146. Таваҷҷӯҳи мавзӯии МСФ ба идоракунии ва нигоҳдории хуроки чорво (саҳм дар устувории иқлим), инчунин гигиенаи шир (барои дастрасии бозор зарур аст) ва коркарди он афзалият дода мешавад. Ҳама мавзӯҳо барои занон таваҷҷӯҳдоранд, аммо тибқи талаби методологияи FFS мавзӯҳои мавзӯӣ аз ҷониби иштирокчиён мувофиқи эҳтиёҷоти онҳо интихоб карда мешаванд ва дар ин маврид ба ғайр аз гуфтаҳои боло, ниёз ва афзалиятҳои занон низ ба инобат гирифта мешавад.
147. Илова бар ин, занон маълумотро дар бораи технологияҳо ва инноватсияҳои ба иқлим тобовар, ки дар доираи Қисмати 1 аз ҷониби муассисаҳои тадқиқотӣ санҷида, мутобиқ карда ва тасдиқ карда шудаанд, дастрас хоҳанд кард. Инҳо дар саҳро намоиш дода мешаванд, то ба мардҳо ва занони деҳқон имкон диҳанд, ки манфиатҳои ва имконпазирии онҳоро эътироф кунанд ва онҳоеро интихоб кунед, ки минбаъд дар шароити воқеии хоҷагӣ тавассути МСФ маълум ва санҷида мешаванд.
148. Барои дастрас намудани деҳқонон ба ин намоишҳо рӯзҳои саҳроӣ ташкил карда мешаванд ва 50% иштирокчиёно занон ташкил медиҳанд. Ҳадафи умумии ин фаъолият 20 000 нафар хоҳад буд ва аз ин рӯ интизорӣ меравад, ки 10 000 зан аз намоиши технологияҳо (тавассути китҳои намоишӣ) баҳра баранд.
149. Илова бар иштирок дар МСФ занон инчунин тавассути ГММ омӯзонида мешаванд (Фаъолияти 3.3.1. Муайян кардани ашхос ва таъсиси ГММ дар атрофи занҷирҳои арзиши интихобшуда ва тавонмандсозии онҳо) ва омӯзиши технологияҳои устувори иқлим ва ташкили тренинҷоӣ тичоратӣ: хоҷагӣ ҳамчун тичорат, банақшагирии бизнес, навиштани пешниҳодҳо барои баланд бардоштани қобилияти тичоратии онҳо ва дархост барои маблағгузориҳои грантӣ. Интизорӣ меравад, ки занон 50% иштирокчиёни технологияҳои устувори иқлим ва банақшагирии тичоратро ташкил хоҳанд дод. Инчунин интизорӣ меравад, ки занон ба Имкониятҳои маблағгузориҳои грантӣ (равзанаҳои 1 барои шахсони воқеӣ) барои дигаргунии воситаҳои зиндагӣ барои хонаводаҳои осебпазир 55 нафар (аз 110 нафар) ва гурӯҳҳои роҳбарикунандаи занон, ки дастрасӣ ба Имкониятҳои маблағгузориҳои грантӣ (равзанаҳои 2 барои гурӯҳҳо) барои тичорат ва рушди бизнеси кишоварзӣ 30% занонро роҳбарӣ мекунанд (ҳадаф 110 гурӯҳ) хоҳанд буд.
150. Минтақаҳои истеҳсоли барои ташкили ГММ занон дар ҷараёни машварат мувофиқи натиҷаҳои тадқиқоти ташхисӣ муайян карда мешаванд. Дар мавриди МСФ мавзӯҳои омӯзиш, макон, вақт, ниёзҳои занонро ба инобат мегиранд, то ки хизматҳои комилан ҳассосияти гендерӣ ва дастрасии занон бошанд.
151. Қисмати 1: Дастгирии донишҷӯёни донишгоҳ тавассути стипендия. Лоиҳа инчунин хизматҳои мувофиқро барои занони ҷавон пешниҳод мекунад. Илова бар он, ки баҳрабарандагонӣ ғайримустақим будан (ҳамчун аъзои хонавода) лоиҳа барои духтарони ҷавон (донишҷӯён) хизматҳои мустақими мақсаднокро пешкаш мекунад. Интизорӣ меравад, ки лоиҳа ба донишгоҳҳо дар таҳияи барномаҳои

таълимии мушаххас оид ба тағирёбии иқлим мусоидат мекунад ва шумораи донишҷӯён ба қайд гирифта мешавад ва ба баъзеи онҳо стипендия дода мешавад.

152. Стипендия дар мачмӯъ барои 50 донишҷӯ (дараҷаи бакалавр, магистр ва докторӣ) ва 25 нафар духтарони ҷавон аз минтақаҳои зерҳадаф қарор мегиранд. Ҳадафи барномаи стипендия баланд бардоштани устувории иқлими ҷомеаҳо тавассути баланд бардоштани иқтидори занон ва мардони ҷавон дар ИЗТ, тағирёбии иқлим ва системаҳои истехсолии дигаргуни ба иқлим мебошад. Ҷавонони осебпазир аз минтақаҳои лоиҳа, ки ба омӯзиши барномаи бакалавр/магистр/доктор (масалан, занбӯри асалпарварӣ, боғдорӣ, хоҷагии чангал ва чарогоҳҳо) дар Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон тавачҷӯҳдоранд, муайян карда мешаванд. Стипендияи онҳо бояд харочотро пӯшонанд, то онҳо тавонанд дар ҷомеаҳои худ оид ба идоракунии захираҳои табиӣ ва устувории иқлими системаҳои истехсолият тадқиқот гузаронанд. Дар давоми таҳсил, донишҷӯён бояд дар муайян кардани имкониятҳои ишғол кардани вазифаҳо аз рӯи ихтисосҳои худ дар муассисаҳои давлатии маҳаллӣ ё рушди стартапҳои таълим дода шаванд ва дастгирӣ карда шаванд. Дастгирии стартапҳоро дар асоси инфиродӣ ё дастаҷамъӣ метавон тавассути ЛДКҚ+ таъмин кард. Илова бар ин, Донишгоҳи Аграрии Тоҷикистон масъалаи таҳияи як барномаи стартапро баррасӣ мекунад, ки ҳамохангии зич бо онҳо дар муайян кардани имконоти маблағгузории иловагӣ зарур хоҳад буд.
153. Вақте ки ҷавонон ба деҳаҳо яшон бармегарданд, онҳо бояд дар омодагӣ ва татбиқи АМИИ барои мубодилаи дониш ва таҷрибаи худ ҷалб карда шаванд. Ин имконият барои ҷавонон нақши пешбарро дар сафарбар кардани ҷамоатҳо дар атрофи фаъолиятҳои муайян барои ИЗТ ва баланд бардоштани устувории иқлими онҳо мебошад.

Занон дар қабули қарор

154. Нақши занон дар қабули қарорҳо маҳдуд аст, гарчанде ки он вобаста ба намудҳои қарорҳои мавриди баррасӣ ва агар он дар сатҳи хонавода ё ҷомеа бошад, фарқ мекунад. Аз машварат бо занон дар Муҳокимаи гуруҳи фокусӣ чунин бармеояд, ки машварат байни аъзоёни оила ва қабули қарорҳои муштарақ маъмул аст. Ба ин харочот/даромади вобаста ба истехсолоти хоҷагии кишлок дохил мешавад. Боғҳои наздиҳавлигӣ асосан дар ихтиёри занон қарор доранд, ки навъ ва миқдори зироатҳо, ҷи қадар маблағро барои истехсолот сарф кардан ва истеъмол кардан ё фуруши маҳсулоти худро муайян мекунанд. Ба маҳсулоти шир низ хамин тааллуқ дорад, гарчанде ки фуруши хайвонот дар ихтиёри мардон мемунад.
155. Аз машварати фосилавӣ бо занон тавассути Муҳокимаи гуруҳи фокусӣ инчунин маълум шуд, ки занони ҷавон ва махсусан келинҳо дар хонавода доройҳо ва қудрати кам доранд. Иерархияи дохилихоҷагӣ дар байни аъзоёни зан вучуд дорад. Занони солхӯрда барои қабули қарорҳои, ки аз ҷониби дигар аъзоёни хонавода қабул карда мешаванд, беҳтар аст.
156. Дар хонаводаҳои тоҷикон маъмулан тамоми тасмимгириҳо мардон ба ӯҳда доранд. Аммо ба далели муҳочирати мардҳо занҳо амалан сарвари хонавода ва тасмимгиранда шудаанд. Қитъаҳои замин метавонанд ба ихтиёри занҳо вогузор карда шуда, ба истифодабарии ҳешовандони наздик ё ба иҷора дода шаванд. Дар баъзе мавридҳо, мардон ҳуқуқи заминро ба номи зани худ расман ба расмият мебардоранд, то дар вақти набудани онҳо аз мушкилоти изофӣ ҷилавгирӣ кунанд.
157. Машварат бо зани деҳкони хангоми Муҳокимаи гуруҳи фокусӣ тасдиқ мекунад, ки онҳо аксари қарорҳои истехсолиро танҳо ва ё бо дастгирии аъзоёни мардони оила қабул мекунанд, махсусан дар бораи харидани тухмии хушсифат ва нуриҳои минерали. Қарор дар бораи шир ва маҳсулоти ширӣ пурра аз ҷониби занҳо ва дар бораи қорводорӣ аз ҷониби мардон назорат карда мешавад.
158. Дар сатҳи ҷомеаҳо аксарияти қарорҳо аз ҷониби мардони хонавода қабул карда мешаванд, зеро онҳо дар Ташкилотҳои Ҷамъиятӣ дар сатҳи баландтар намоёндагӣ мекунанд. Ҳузури занон дар кумитаҳои рушди деҳот (чунон ки аз мусоҳибаҳои занон гузориш дода шудааст) дар муқоиса бо мардон камтар аст ва онҳо барои шунидани овози худ малакаи роҳбарӣ надоранд. Инро ҳузури занон дар қабули қарорҳо, ки тибқи маълумоте, ки дар ин арзёбӣ нисбат ба занон дар ҚЧ ва АИО оварда шудааст, тасдиқ мекунад.

Пешбурди роҳбарии занон дар доираи ЛДКЧ+

159. Иқтисодии маҳдуди занон барои иҷрои нақши роҳбарӣ аксар вақт бо маҳдудиятҳои фарҳангӣ ва омилҳои муайянкунанда алоқаманд аст, ки инҳоро дар бар мегирад:
- Мақоми паст аз сабаби таъбири доимии гендерӣ ва стереотипҳои гендерӣ, ки дар он занҳо ба таври умум барои роҳбарӣ номувофиқ ҳисобида мешаванд ва дар натиҷа набудани дастгирӣ барои воридшавии занон ба сохторҳои роҳбарикунанда;
 - Имконияти маҳдуди машғул шудан ба вақти пурра ба фаъолиятҳои берун аз хона аз сабаби нобаробарии кори нигоҳубин, ки бар души онҳост;
 - Ба худбаҳодиҳии паст ва малака ва таҷрибаи нокифояи роҳбарӣ дар натиҷаи омилҳои дар боло зикршуда.
160. Бо назардошти маҳдудиятҳои дар боло зикршуда, ки дар минтақаҳои зерҳадаф низ тавассути муҳокима бо занон муайян карда шудаанд, лоиҳа нақша дорад, ки занон ва занони роҳбарро барои баланд бардоштани сатҳи огоҳии онҳо дар бораи ҳуқуқҳои худ, ҳузури онҳо дар раванди қабули қарорҳои МХЧ ва қобилияти ба даст овардани аз ҳуқуқҳои худ истифода мебаранд ва фикр/овози худро баён мекунанд. Махсусан, лоиҳа квотаҳоро барои таъмини намоёндагии ҳадди ақали занон дар қабули қарорҳо ва вазифаҳои намоёндагӣ муқаррар мекунад.
161. Мутобиқи маълумоти мавҷуда тасдиқ карда мешавад, ки занон 30% намоёндагии ҚЧ мебошанд. Ҳамин стратегия барои квотаҳо аз ҷониби стратегияи гендерии CASP низ татбиқ карда мешавад, то занон дар созмонҳои деҳот 30% намоёнда дошта бошанд. ЛДКЧ+ квотаҳоро барои занон ба ҳайси тасмиргирандагон дар кумитаҳои калидӣ, аз қабили Ҷамъиятҳои/Гурӯҳҳои Истифодабарандагони ҷароғоҳо, Гурӯҳҳои идоракунии ҷангал ва МХЧ татбиқ мекунад.
162. Иштироки занон, ки дар ЛРЧЧ-II ки аз ҷониби ФБРК маблағгузори шуда буд ба қайд гирифта шудаанд, 30% занонро дар ҳайати Шӯрои ҚЧ ташкил медиҳад. Бозёфтҳои шабех аз Муҳокимаи гуруҳи фокусӣ, ки бо гурӯҳҳои занон, ки ҳангоми консепсия ва тарҳрезии лоиҳа (мутаносибан октябри соли 2020 ва апрели 2021) баргузор шуданд, ки дар он занон бо мусоҳиба гузаронида шуданд (баъзе аз онҳо аъзо ва намоёндагони ҚЧ) ҳузури 30% занонро дар ҳайати раёсат тасдиқ карданд ва зарурати гирифтани омузишҳои роҳбариро эътироф карданд. Қайдҳои асосии машваратҳо дар Замимаи II ин ҳисобот оварда шудаанд. Бо мақсади фароҳам овардани фазои мусоид барои занон ва таъмини нақши фаъоли онҳо, ҷорбинҳои зерин ба нақша гирифта шудаанд:
163. Баланд бардоштани оғаҳии занону мардон ва аъзои МХЧ ва ҚЧ дар бораи зухуроти ғарази гендерӣ (нисбати занон) ва таъсири таъбир нисбати занон ба рушди шахсӣ ва байнишахсии роҳбарон ва аъзоёни он, инчунин дар бораи инкишофи ташкилии ташкилот. Ҷорбинии мазкур як қисми сессияи огоҳии гендерӣ хоҳад буд, ки дар ҳамаи деҳаҳои зерҳадаф қарор мегирад.
164. Дар ҷаласаи оғаҳӣ инчунин маълумот оид ба вазъи ҳуқуқии занон (баробарӣ ҳуқуқҳо) ва қонунгузори дар бораи занон дар намоёндагӣ ва мавқеи асосӣ, ки дар стратегияи миллии гендерӣ пешбинӣ шудааст, иборат хоҳад буд. Дигар мавзӯҳои ҳассоси гендерӣ бо тавачҷӯҳи хоса ба занон ва тағирёбии иқлим баррасӣ хоҳанд шуд.
165. Омузишҳои барои занони роҳбар, ки ба 6 зан дар як деҳа нигаронида шудаанд, дар маҷмӯъ 2400 зан дар 400 деҳаи мавриди ҳадаф қарор гирифтаанд. Ҳадаф аз он иборат аст, ки занони аъзои созмонҳои ҷамоатӣ барои пешво ва агентҳои тағирёбанда дар созмонҳои худ омода шаванд. Ба онҳо ҳассосият дар мавзӯҳо, аз ҷумла муносибатҳои гендерӣ, худшиносӣ, роҳбарӣ ва масъулият, гуфтушунид ва идоракунии муноқишаҳо, таълиқ ва лобби, муоширати муассир дода мешавад. Омузишҳои махсусан 4 модуло дар бар мегирад: Роҳбарӣ ва муоширати самаранок ва ба гендерӣ ҷавобгӯ; идоракунии гурӯҳ; мубориза бо мушкилот/стратегияи ҳалли низоъ; ва рушди шахсӣ.

166. Модули «Рушди шахсият» ба шунавандагон воситаҳо барои худтаҳлил, мулоҳиза ва рушд фароҳам меорад. Ин модул муҳим ҳисобида мешавад, зеро баланд бардоштани маҳорати занон танҳо метавонад ба иштироки муассиртари онҳо дар сохторҳои роҳбарӣ тағдил ёбад, агар онҳо донанд, ки чӣ тавр худро пайваста тафтиш карда, барои дохилисозии амиқи стереотипҳои гендерӣ ва инчунин рушди устувор худбаҳодиҳӣ ва эътимоди онҳо ба роҳбарият.

167. Омӯзиш дар давоми соли 1 ба нақша гирифта шудааст (5 омузиш дар ҳар як ноҳия (ҷамъ 21), аз ҷумла 20 иштирокчи барои ҳар як омӯзиш) барои гузаронидани омӯзиш дар 21 ноҳия, ки 400 деҳаро дар бар мегирад, хидматрасонони махсус ҷалб карда мешавад. Пешниҳод мешавад, ки ҳамон як хизматрасоне, ки сафарбаркуниро анҷом медиҳад, омӯзиши роҳбариро низ гузаронад (Супориши техникӣ дар ДТЛ пешниҳод карда мешаванд).

Эҳтиёт ва афзалиятҳои мардон ва занон, ки тавассути равандҳои муштарак дар доираи ЛДКЧ+ муайян карда мешаванд

168. Мардон ва занони минтақаҳои зерҳадаф эҳтиёт ва афзалиятҳои гуногун доранд ва ин ба шароити зиндагӣ, синну сол ва вазъи иҷтимоӣ иқтисодии онҳо вобаста аст. Таҳлили баррасии мизи корӣ тафовутҳои гендерии зерин ва пайвандҳоро ба осебпазирии тағирёбии иқлим нишон медиҳад:

	Занон	Мардон	Пайвастшавӣ ба осебпазирии тағирёбии иқлим
Нақш	Истехсоли маҳсулоти хочагии кишлоқ ва чорводорӣ	Истехсоли маҳсулоти зироат ва чорво, ки ба бозор нигаронида шудааст	Тағирёбии иқлим ҳам ба зироат ва ҳам ба чорводорӣ таъсир мерасонад ва ин барои амнияти озуқаворӣ хонаводаҳо оқибатҳои амиқ дорад. Мардон аксар вақт даъво доранд, ки заминҳои бехатаргар/ҳосили ҳосилхезтар барои парвариши зироатҳои ба бозор нигаронидашуда, занонро вогузор мекунад, ки зироатҳои ба хонавода нигаронидашударо парвариш кунанд.
	Барои нигоҳдорӣ ва тайёр кардани хӯрок масъуланд	Барои фурухтани маҳсулоти пуркимат ва чорво масъуланд	Илова ба мушкилоти дар боло тавсифшуда, тағирёбии иқлим ба омодаасозӣ ва нигоҳдории ғизо таъсир мерасонад (аз нуқтаи назари об барои омода кардани хӯрок ва осебпазирии мағозаҳои хӯрокворӣ ба ҳодисаҳои фавқуллодда). Кам кардан ё ҳатто нобуд кардани ҳосил аз ҷониби обхезӣ ё хушксоли мумкин аст.
Сарчашма	Даромади камтар доранд ва эҳтимоли бештар вобастагии иқтисодӣ доранд	Даромади баландтар дошта, эҳтимоли соҳиби замин ва дигар доройност	Одатан мардон назар ба занон пул ва доройноҳои дигар доранд. Пасандозҳои мардон дар замонҳои душвор "буфер" фароҳам меоранд ва дар баробари доройноҳои дигар барои онҳо сармоягузорӣ кардан ба воситаҳои зиндагии алтернативӣ осонтар мешаванд.
	Дастрасии камтар ба таҳсил ва иттилоот	Дастрасии зиёд ба таҳсил ва иттилоот доранд	Идоракунии хатарҳои марбут ба иқлим ба истехсолоти кишоварзӣ иттилоот, малака ва технологияҳои навро, аз қабилӣ пешгӯиҳои мавсимӣ, таҳлили хатарҳо ва таҷрибаҳои сарфакоронаи обро талаб мекунад. Мардон эҳтимоли бештар ба ин захираҳо ва қудрати истифодаи онҳо доранд ва аз ин рӯ, барои мутобиқ шудан беҳтар мучаҳҳаз шудаанд.
Ҳокими ят	Дар бучаи ва дигар доройноҳои оила қудрати камтар доранд	Дар бучаи ва дигар доройноҳои оила қудрати зиёд доранд	Бе қудрати тасмимگیرӣ дар бораи захираҳо ва бучаи оила, қобилияти занон барои идора кардани хатарҳои тавассути дигаргунии зироатҳо,

	Занон	Мардон	Пайвастшавӣ ба осебпазирии тағирёбии иқлим
			захира кардани ғизо ё тухмӣ ё гузоштани пул ба пасандозҳо маҳдуд аст.
	Дар сиёсати чомае иштироки маҳдуд доранд	Дар сиёсати чомае/қабули қарор иштироки зиёдтар доранд	Мардон эҳтимолан бар сиёсатҳо ва барномаҳои пешбарандаи идоракунии маҳаллӣ, ки ҳуқуқҳо ва афзалиятҳои занонро дастгирӣ намекунанд, таъсири бештар доранд.
	Бо бисёр маҳдудиятҳои фарҳангӣ/ҳаракати маҳдуд рӯ ба рӯ мешаванд	Бо маҳдудиятҳои фарҳангӣ/маҳдудияти ҳаракат дучор мешаванд	Мобилӣ омили асосии дастрасии иттилоот ва хизматҳо мебошад.

169. Фаъолиятҳои пешниҳоднамудаи ЛДКЧ+ ҳам ба мардон ва ҳам занон, аз ҷумла аз категорияҳои гуногуни иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва гурӯҳҳои осебпазир дахл доранд. Раванди ҷалби ҷонибҳои манфиатдор сурат гирифт ва ҳам мардон ва ҳам занон нигарони худро дар робита ба тағирёбии иқлим ва роҳҳои ҳалли пешниҳодшуда изҳор мекунанд. Дар баъзе мавридҳо, мардон ва занон дар як нуктаи назар буданд, дар ҳоле ки дар дигар мавридҳо онҳо ақидаҳои гуногун изҳор доштанд (тафсилоти асосиро дар гузориши ҷонибҳои манфиатдор пайдо кардан мумкин аст).
170. Ин дар давоми миссияи тарроҳии лоиҳа сурат гирифта дар ҷорабиниҳои пешниҳодшуда инъикос ёфт. Гайр аз он, барои ҳамаҷониба қонун кардани ниёзҳо ва афзалиятҳои мардон ва занон барои сармоягузорӣ, лоиҳа дар 21 ноҳияи зерҳадаф тадқиқоти ташхисиро анҷом медиҳад. Таҳлил мулоҳизаҳои гендериро дар бар мегирад.
171. Кӯмаки техникӣ барои гузаронидани таҳлили гендерӣ дар минтақаи мавриди ҳадаф ба нақша гирифта шудааст. Ин дар ҳамоҳангии зич бо раванди умумии ташхис анҷом дода мешавад. Бозёфтҳо барои муайян кардани эҳтиёҷоти занон, афзалиятҳои эҳтимолии ва имкониятҳои иттилоотӣ оид ба рушди НРЧ ва инчунин бахшҳои рушди ГММ мусоидат хоҳанд кард. Натиҷаҳои тадқиқот баъдан аз ҷониби гурӯҳҳои занон аз чомаҳои зерҳадаф баррасӣ ва тасдиқ карда мешаванд.
172. Дар рафти раванди сафарбаркунӣ ва машварат (сатҳи чомае) машваратҳои алоҳида бо занон гузаронида мешаванд: занон дар бораи имкониятҳои лоиҳа, аз ҷумла ба сифати намоienda дар МХЧ, ҚЧ баромад карда, натиҷаҳои ташхисро тасдиқ мекунанд. Онҳо ташвиқ карда мешаванд, ки ғояҳои возеҳро дар бораи афзалиятҳои худ дар бораи он чизе, ки ба НРЧ ва ГММ дахл доранд, таҳия кунанд.
173. Натиҷаи машварат аз он иборат аст, ки эҳтиёҷот ва афзалиятҳои занон муайян карда шуда, дар раванди афзалиятноксозии чомае барои сармоягузори давлатӣ ва хусусӣ онҳо иштирок мекунанд (на камтар аз 30% иштирокчиёни семинарҳо) ва тавонанд ақидаи худро равшан баён кунанд. Омӯзиш барои намоiendaгони занон аз ҷониби сафарбаркунандагон барои кафолат додани амалҳои занон барои таъмини ҳамгироии афзалиятҳои онҳо ба НРЧ ва ГММ таъмин карда мешавад. Вазифаи сафарбаркунандагони чомае (СЧ) дар ДТЛ пешниҳод карда шудааст.

Стратегияи гендерии ЛДКЧ+

174. ЛДКЧ+ ҳангоми мусоидат ба тағйироти мусбӣ дар идоракунии захираҳои табиӣ тавассути воситаҳои сиёсат, эҷоди иқтидор ва сармоягузорӣ барои мутобиқшавӣ ва сабукгардонӣ, имкони васеъро барои васеъ кардани ҳуқуқи гендерии занон ва аз байн бурдани стереотипҳои гендерӣ ва муносибатҳои патриархалӣ дар ҳоҷагии ҷангал ва чорводорӣ бахшҳои, ки баробарии гендерӣ ва ҳуқуқи занон ба як қатор мушкилот

дучор шудаанд фароҳам меорад. Стратегияи гендерии ЛДКЧ+ аз ҷониби Арзёбии гендерӣ маълумот дода мешавад ва эътироф мекунад, ки занони деҳоти Тоҷикистон дар идоракунии захираҳои табиӣ нақши калидӣ доранд ва онҳо ҳам дар мутобиқшавӣ ба тағирёбии иқлим ва ҳам дар чораҳои коҳиш додани таъсири сахми баланд доранд.

175. Он инчунин фаҳмишро инъикос мекунад, ки иштироки баробари занон ва ҳамчун фаъолон ва агентҳои фаъоли тағйирот дар лоиҳа бояд тавассути маҷмӯи тадбирҳои мушаххас, аз ҷумла тадбирҳои марбут ба малакаҳои роҳбарӣ ва қабули қарорҳо мусоидат намояд. Аз ин рӯ, стратегияи гендерӣ ҳадафи он аст, ки тамоми имконотро дар амалҳои лоиҳа барои пешравӣ ба баробарии гендерӣ ва ҳуқуқи занон истифода барад. Принсипҳо ва хусусиятҳои асосии стратегияи гендерӣ инҳоянд:

- Занон дар татбиқи лоиҳа дар ҳама сатҳҳо ба таври баробар иштирок карда, аз имкониятҳои он баҳра хоҳанд бурд. Ҳадди ақали квотаҳои занон барои фаъолиятҳои мушаххас муқаррар карда мешавад.
- Лоиҳа тавассути иштироки ҳамачонибаи ҷонибҳои манфиатдор таҳкими танзими гендериро дар муколамаи сиёсат дастгирӣ мекунад. Омӯзиши гендерӣ ва тағирёбии иқлим омода карда шуда натиҷаҳо тавассути семинарҳои гендерӣ дар сатҳи миллий бо ҷалби ҷонибҳои асосии манфиатдор, ки дар таҳияи сиёсат машғуланд, паҳн карда мешаванд.
- Ҷалби огоҳонаи занон дар равандҳои қабули қарорҳо оид ба масъалаҳои марбут (масъалан, мутобиқсозии воситаҳои зиндагӣ, идоракунии захираҳои табиӣ) – ҳам дар сатҳи ҷомеа ва ҳам дар хонавода мусоидат хоҳад кард;
- Имкониятҳо барои тавонмандсозии иҷтимоӣ ва иқтисодии занон, инчунин имкониятҳои роҳбарӣ ва қабули қарорҳои онҳо муайян ва дастгирӣ карда мешаванд. Лоиҳа ба занон ва занони сарвари хонаводаҳо барои иштирок дар сатҳи қабули қарорҳо дар кумитаҳои иҷроияи ҚЧ, МХЧ ва ГИЧ равона карда мешавад.
- Эҳтиёҷоти баланд бардоштани иқтисодии занон дар мавзӯҳои дахлдор баррасӣ ва амалӣ карда мешавад ва дар ҳама тренингҳо масъалаҳои гендерӣ дар модуло, интиҳоби иштирокчиён, каналҳои иртиботот ва сафарбаркунӣ, интиҳоби ҷойҳо ва масъалаҳои моддию техникаӣ ба инобат гирифта мешаванд.
- Тамоми ҷонибҳои манфиатдори лоиҳа оид ба аҳамияти танзими гендерӣ, дар доираи лоиҳа ва нақшаи амали мушаххаси НАГ оид ба гендер ҳассос омӯзонида мешаванд (ниг. Замимаи 8 пешниҳоди ФИС НАГ);
- Баробарии гендерӣ ва ҳамгироии асосӣ ба ҷомеаҳои зерҳадаф, кормандони лоиҳа ва дигар ҷонибҳои манфиатдор ба таври кофӣ шинос карда мешаванд; тамоми маводҳои иртиботӣ ва паёмҳои лоиҳа ҷанбаҳои гендериро баррасӣ мекунанд ва аз забонҳои ҳассос ба гендер истифода мебаранд.
- Ҳамчун як қисми машваратҳо бо ҷонибҳои манфиатдори барнома, шахсони зерҳадафи барномаро дар бораи хатарҳои ИҶС/озори ҷинсӣ ва фаъолиятҳои барнома огоҳ созад, то фикри мулоҳизаҳои худро оид ба тарҳрезии барнома ва масъалаҳои муҳофизатӣ ба даст оранд.
- Ба ҳайати воҳиди лоиҳа кормандони соҳибхтисос (мутахассис оид ба гендер ва фарогирии иҷтимоӣ) дохил мешаванд, ки ба танзими гендерӣ дар лоиҳа ва татбиқи НАГ назорат мекунанд; аз ҷумла таърифи расмиёти ИҶС ва озори ҷинсӣ.
- Идоракунии донишҳо дар бораи ҷараёнҳои асосии лоиҳа гендер ва лоиҳа натиҷаҳо аз рӯи ҷинс тафриқашуда тавассути нишондиҳандаҳои М ва А ва дигар воситаҳои назорат ва арзёбӣ хоҳад кард. Арзёбии таъсири гендерӣ низ гузаронида мешавад.

Стратегияи ҷавонон.

Бо вучуди он ки ҷавонон бо мушкилоти зиёд рӯ ба рӯ мешаванд, махсусан дар робита ба шугли онҳо, ки онҳоро ба муҳочирати корӣ мерасонад, ЛДКЧ ҷавононро дар тамоми ҷузъҳои лоиҳа ҷараён хоҳад дод. Ҳадафи муҳолиаҳои ЛДКЧ+ ҷалби ҷавонон ба ҷомеа барои баланд бардоштани мавқеи онҳо дар ояндаи ҷомеа ва кӯшиши онҳо боқӣ мондани онҳо дар ин ҷомеа. Ҷавонон инчунин ҳамчун баҳрабардорони асосии стипендия дастгирӣ карда мешаванд, ки ба онҳо имкон медиҳанд, ки касбҳои академиро инкишоф диҳанд. Ниҳоят, ҷавонон ба ҳайати МСФ фаълони шомил шуда ҳамчун байтор ва бордоркунакҳои сунъӣ таълим мегиранд.

Ниҳоят, ҷавонон низ баҳрабардорони грантҳои мувофиқ хоҳанд буд. Дар зер ҷенаҳои ҷавонони ҷузъҳои гуногун ва роҳҳо/натичаҳои ин муҳофизат, аз ҷумла қайдҳои бучет оварда шудаанд.

Фаъолият	Меъри ҷавонон	Натиҷа ва роҳ.	Бучае, ки барои ҷавонон ҷудо карда шудааст.
Қисмати 1: Тақвияти иқтисодии бахши давлатӣ барои идоракунии захираҳои табиӣ тағирёбанда ва ба иқлим тобовар	1) Ҷавонон ба таври ғайримустақим аз барномаҳои тақмилифта баҳра хоҳанд бурд. 2) Тадқиқотчиёни ҷавон ҳамчун гирандагони грант мавриди ҳадаф қарор мегиранд.	1) Дастрасии ҷавонон ба барномаҳои таълимӣ беҳтар мегардад - ин ба таври ғайримустақим ба онҳо имкон медиҳад, ки масъалаҳои тағирёбии иқлимро ҳал кунанд. 2) Эҷоди роҳҳои таълимӣ барои муҳофизаткони ҷавон.	1) 100% бучаи стипендия барои ҷавонон аст.
Қисмати 2: Сармоягузорӣ ба иқтисодии ҷомеа барои мутобиқшавӣ ва устуворӣ ба тағирёбии иқлим	1) Ҷавонон ба равандҳои машваратӣ барои таъмини харидории мувофиқи ин гурӯҳи ҷалб карда мешаванд. Ҳаққи ақал 40% ҷавонон бояд дар раванди машварат ҳузур дошта бошанд. 2) Дохил намудани ҷавонон ба гурӯҳҳои манфиатҳои умумӣ, ки ба онҳо имкон медиҳад, ки аз фаъолиятҳои фаёлона баҳра баранд. 3) Муайян кардани имкониятҳои бозор ва тичорат / Таҳлилҳои техникӣ-иқтисодӣ бояд масъалаҳои гендерӣ ва ҷавонро ба инобат гиранд. Ин маънои онро дорад, ки тадқиқот бояд ба пешниҳоди фаъолиятҳои равона карда шаванд, ки дар он ҷавонон иштирок карда метавонанд.	1) Ҷавонон дар ҷомеаҳои худ нуфузи зиёд доранд ва аз ин рӯ, метавонанд барои зиндагӣ/мондан дар ҷомеаҳои деҳот ҳавасманд карда шаванд. 2) Тарбияи роҳбарони ҷавони оянда.	Бучет, ба равандҳои умумии банақшагирӣ муттаҳид карда мешавад.
Қисмати 3 Таҳкими воситаҳои зиндагӣ барои устувории мукамал тавассути равишҳои бозор	1) Асоси ин ҷузъ аз он иборат аст, ки ҷавонон ба фаъолияти ҷорводории устувор ба иқлим, ки ба онҳо имкон медиҳад, на танҳо аз имкониятҳои тавлиди даромад баҳра баранд, балки ҳамчунин як бахши устувори ҷорводории дарозмуддат эҷод кунанд. 2) Бо ҷалби ҷавонон ба МСФ, дониши онҳо дар бораи амалияҳои кишоварзӣ (ба иқлим тобовар). Муассисаи татбиқкунанда кӯшиш мекунад, ки на камтар аз 25% ҷавонро ба фаъолият фаро гирад.	1) Ҷавонон бо сабаби зиёд шудани имкониятҳои зиндагӣ дар деҳот боқӣ мемонанд. 2) Ҷавонон ва дигар баҳрабардорон аз системаи тақмилифтаи ҷорводорӣ баҳра мебаранд. 3) Ҷавонон дониши худро оид ба таҷрибаи хоҷагии кишлук баланд мебардоранд. 4) Ба ҷавонон тавассути грантҳои мувофиқ фаъолияти мустақими шуғл пешниҳод карда мешавад.	1) Тамоми бучаи боржоркунии сунӣ ба ҷавонон бахшида шудааст. 2) 40 фоизи бучаи байторҳо ба ҷавонон бахшида шудааст. 3) Ҳаққи меъёрҳои барои ҷавонон дар бучаи мувофиқати грантӣ.

Фаъолият	Меъёри ҷавонон	Натиҷа ва роҳ.	Бучае, ки барои ҷавонон ҷудо карда шудааст.
	3) Аз ҷумла ҷавонон ҳамчун як меъёри интихоби грантҳо.		

Механизмҳои мақсаднок ва стратегияи фарогирии иҷтимоӣ

176. **Баҳрабарандагон:** Барнома тақрибан 100 000 хонаводаро (ба ҳисоби миёна ҳар кадоме 6,5 аъзо дар деҳот) ба 2 918 426 миллион нафар одамон дар бар мегирад. Ба ин ҷомеаҳо дохил мешаванд, ки аз тағирёбии иқлим зарар дидаанд ва махсусан хонаводаҳои деҳқонии камбизоат. Таваҷҷуҳи махсус ба категорияҳои осебпазир, аз қабилӣ: занон, занони сарварони хонаводаҳо, ҷавонон (аз ҷумла муҳочирони ҷавони баргашта) ва шахсони маъюб (ШМ) дода мешавад. Занон бояд 50% баҳрабарандагон (аз он 20% ЗСХ) ва ҷавонон 40% баҳрабарандагони умумии зерадаф бошанд.
177. Минтақаҳои зерҳадаф: Барнома дар 21 ноҳияи интихобшуда дар минтақаҳои НТҶ (3) Суғд (2) ва Хатлон (16) амалӣ карда мешавад.
178. Ноҳияҳои интихобшуда доманаи баланд доранд, аз кӯҳҳои баланд дар ҷанубу шарқи Хатлон (ноҳияҳои Ш. Шолин, Ховалинг ва Балҷувон) ва дар ғарби ноҳияҳои тобеи марказ (ноҳияҳои Ҳисор ва Шаҳринав) бо кӯҳҳо то зиёда аз 4000 метр баланд, ба заминҳои миёна ва паст дар ноҳияҳои боқимонда бо баландии то 400 метр пасттар.
179. Минтақаи лоиҳа каме бештар аз 15% масоҳати умумии кишварро 47% аҳолии кишварро дар бар мегирад, бо зиёда аз 50% саршумори умумии чорво дар сатҳи ҷумҳури тақрибан 27% майдони умумии чарогоҳҳо, ки аксарияташон хеле хароб шудаанд. Сатҳи миёнаи камбизоатӣ дар ин ноҳияҳо беш аз 15 фоизро ташкил медиҳад, ки аз пасттарин сатҳи камбизоатӣ дар ноҳияи Рӯдакӣ (НТҶ) (6,9 фоиз) ва Мастҷоҳи вилояти Суғд баландтарин, яъне 34 фоизро ташкил медиҳад.
180. Минтақаи лоиҳа дар минтақаи баланди истехсоли кишоварзӣ ҷойгир буда, каме камтар аз 50% зироатҳои лалмӣ ва обёришавандаро ташкил медиҳад. Танҳо 8% заминҳои воқеии ҷангал дар минтақаи лоиҳа ҷойгир аст, аммо он зиёда аз 21% майдони эҳтимолии барқарорсозии ҷангалзорҳои кишварро дар бар мегирад.
181. **Методологияи ҳадафбандии ҷуғрофӣ:** Интихоби ноҳияҳо аз рӯи нишондиҳандаи осебпазирӣ, аз ҷумла параметрҳои иҷтимоӣ, экологӣ, иқлимӣ ва инфрасохторӣ асос ёфтааст. Индекси миёнаи осебпазирии минтақаи лоиҳа аз сатҳи миёнаи кишвар баландтар аст. Воқеан, ин минтақа дар даҳсолаҳои охир дар аксари ноҳияҳои интихобшуда (ба истиснои Фарҳор ва Данғара) тақроран ба хушқолии дарозмуддат дучор омад. Гузашта аз ин, боришоти шадид, баҳусус дар ноҳияҳои Ш.Шоҳин, Ховалинг, Балҷувони вилояти Хатлонро ва Ҳисору Шаҳринави НТҶ аз сар гузаронидаанд. Қисми зиёди минтақаи лоиҳа инчунин дар минтақае ҷойгир аст, ки ҳарорати миёнаи максималӣ дар кишвар баландтарин аст (ба истиснои минтақаҳои баландкӯҳ).
182. Гурӯҳи тарроҳӣ дар мувофиқа бо шарикони миллӣ як машқи рейтингиро дар асоси осебпазирии иқлим (аз ҷумла тамоюли боришот, хушқолий, эрозия, таназзули замин), ки бо дигар нишондиҳандаҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ (фоизи камбизоатӣ, зичии аҳолии деҳот) санҷида шудааст, анҷом дод. Харитасозии осебпазирӣ барои муайян кардани минтақаи васеи ҷуғрофӣ ва шумораи дахлдори ноҳияҳо/муниципалитетҳо, ки минтақаҳои агроэкологии таназзулэфтаро дар бар мегиранд, кӯмак кард, ки аҳолии онҳо ба тағирёбии иқлим хеле осебпазиранд ва аз сатҳи хеле баланди камбизоатӣ азият мекашанд.

183. Интихоби ноҳияҳо инчунин ба назар гирифта шудааст: (i) фарогирии сарҳади ҳавзаи об/дарёҳо; (ii) ҳамсоияи ноҳияҳои интихобшуда барои осонии татбиқ; (iii) намоёндагии баробари се минтақаи агроэкологӣ барои шомил кардани ҷомеаҳои болооб ва поёноб, ки аз тағирёбии иқлим хеле осебпазиранд. Дар зер феҳристи ниҳой, аз ҷумла нишондиҳандаҳои асосии иҷтимоӣ-иқтисодӣ, аз қабилӣ аҳоли, хонаводаҳо, аз ҷумла фоизи камбизоатӣ ва фоизи ЗСХ оварда шудааст.

#	Вилоят	Ноҳия	Шумораи ҷамоатҳо	Шумораи деҳаҳо	Аҳоли	Хонавода	Хонаводаҳои сарварашон замон	% ЗСХ	Камбизоатӣ дар сатҳи ноҳия	Чарогоҳ, га	Заминҳои кишт, га
1	Хатлон	Кулоб	4	57	116461	14476	1738	12,01	18,8	9376,8	7802,88
2	Хатлон	Ш. Шохин	7	53	46106	6284	388	6,17	15,9	30576,49	9323,92
3	Хатлон	Восеъ	7	65	189188	21007	3116	14,83	17,8	30291,19	21906,2
4	Хатлон	Балҷувон	5	31	34144	4466	579	12,96	18,8	14282	3628
5	Хатлон	Фархор	10	80	179604	23471	1403	5,98	16,8	29816,4	22690,72
6	Хатлон	Дангара	8	81	149944	23017	2302	10,00	12,4	42765,66	21837,47
7	Хатлон	Ҳамадонӣ	7	59	129414	16707	3250	19,45	19,7	26334	13404,06
8	Хатлон	Ховалинг	5	49	49335	6232	436	7,00	25,6	20329	7194,5
9	Хатлон	Темурмалик	6	45	54658	8333	671	8,05	18,6	12582	6666
10	Хатлон	Панҷ	5	54	105752	18314	1689	9,22	16,4	32297	13104
11	Хатлон	Ёвон	8	87	22119	2321	122	5,26	18,7	24486	9196,5
12	Хатлон	А.Чомӣ	7	72	164405	24421	533	2,18	13,6	24486	9196,5
13	Хатлон	А.Балҳӣ	7	82	193638	29931	2273	7,59	14,7	23919,83	15863,29
14	Хатлон	Кӯшонӣён	4	58	110269	12440	884	7,11	18,7	3701	22267
15	Хатлон	Ваҳш	6	105	189996	24803	1700	6,85	17	57000	13124,91
16	Хатлон	Хуросон	6	85	133939	15536	2688	17,30	18,7	24524,56	11015,45
17	НТҚ	Хисор	10	167	276904	36764	5861	15,94	8,5	15140,92	8446,35
18	НТҚ	Рудақӣ	12	155	318834	48192	NA	NA	6,9	66844	23878
19	НТҚ	Шаҳринав	6	80	106296	15045	407	2,71	13	38343	8977
20	Суғд	Зафаробод	5	21	76494	14114	1182	8,37	20,3	816	21919
21	Суғд	Мастҷоҳ	7	38	130813	17639	1753	9,94	34	8536	23320
Ҷамъ			142	1524	2778313	383513	32975	8,60	15,2	536447,85	294761,75

184. **Интихоби деҳаҳо:** ЛДКЧ+ 400 деҳаи 21 ноҳия дар минтақаҳои Хатлон (16 ноҳия), Суғд (2 ноҳия) ва НТҚ (3 ноҳия) фаро хоҳад гирифт. Ҳадафнокӣ дар сатҳи деҳот дар оғози лоиҳа дар ҳамкорӣ бо ҷонибҳои манфиатдор ва бо назардошти меъёрҳои, ки мушкилоти марбут ба муҳити зист ва иқлим, инчунин нишондиҳандаҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ, яъне: аҳоли ва шумораи хонаводаҳо, инчунин мавҷудияти чарогоҳхоро ва барои сармоягузорию хоҷагии чангал низ мавҷудияти минтақаҳои чангал дар бар мегиранд, гузаронида мешавад. Меъёрҳои мушаххаси интихоб таҳия шудаанд:

Маблағгузорию НРҚ:

- i. Меъёрҳои зарурӣ барои мувофиқат ва баҳодиҳии деҳа:
 1. Ба гайр аз деҳаҳо, ки аҳолиашон аз 80 хонавода кам ва аз 700 зиёд нест.
 2. Ба истиснои деҳаҳо, ки қаблан/даҳолати пурраи ба ҷомеа бо сармоягузорию шабеҳи ҷомеа таъмин карда шудаанд

3. Ба истиснои деҳаҳое, ки камтар аз 1000 воҳиди ғӯсфанд доранд (ВГ). 1 ғӯсфанд/буз = 1 воҳиди ғӯсфанд; 1 гов = 0,2 воҳиди ғӯсфанд)¹⁰³
 4. Ба истиснои деҳаҳое, ки чарогоҳашон камтар аз 100 га¹⁰⁴ барои зиндагӣ мебошад
- ii. Меъёрҳои баҳодихӣ барои интиҳоби 400 деҳа:
1. Особпазирии зерҳавзаҳо, ки дар асоси Индекси особпазирии иқлим барои зерҳавзаҳо дар марҳилаи тарҳрезӣ хариташуда.

Махсусан барои сармоягузориҳои хоҷагии ҷангал:

- iii. Меъёрҳои зарурии барои деҳаҳое, ки барои сармоягузориҳои хоҷагии ҷангал мувофиқанд, инҳоянд:

1. як зермаҷмӯи деҳаҳои БС, ки дар он ҳадди аққал 100 га ИМҚ дар тӯли мӯҳлати татбиқи лоиҳа амалӣ карда мешавад.

Деҳаҳое, ки ҳеҷ гуна даҳолати қаблӣ/даврии надоранд, ба ҷомеа сармоягузориҳои барқарорсозии ҷангал монанд ба ЛДҚЧ+-ро таъмин мекунанд

185. Санҷиши интиҳоби деҳаҳо барои сармоягузориҳои БС ва МҚ ҳангоми татбиқи лоиҳа анҷом дода мешавад, то он ки деҳаҳои интиҳобшуда ба меъёрҳои зарурии дар боло зикршуда ҷавобгӯ бошанд, инчунин ба меъёрҳои сифатии устувории иҷтимоӣ, ӯҳдадорӣ, баробарии гендерӣ дар дастрасии иттилоот ва қарорҳо ва ғ. интизор меравад, ки ҳадди ақал 70% аъзоёни ҷомеа дар бораи имкониятҳои лоиҳа маълумот дошта бошанд ва онҳо дар машваратҳои ҷомеа иштирок кунанд ва 50% занон бошанд (рӯйхати иштирокчиён бояд пешниҳод карда шаванд). Интизор меравад, ки ризоияти ниҳонии иштирок дар лоиҳа аз ҷониби намоёндагонӣ деҳот ва 50% занон (рӯйхати ҳозирон бояд пешниҳод карда шаванд) дода мешавад. Дар ин раванд ҳузури ҷавонон хеле ташвиқ карда мешавад. Тафсилот дар ДТЛ (қисмати зеоҳадаф) тавсиф шудааст.

186. **Мавҷудияти дигар барномаҳо дар минтақаи зерҳадаф ва ҳамоҳангӣ:** Фарогирии ҷуғрофии ЛДҚЧ+ ба истиснои ноҳияҳое нест, ки дар онҳо дигар сармоягузориҳои аз ҷониби ФБРК маблағгузоришаванда (ЛРЧЧ I ва II) амал мекунанд ва инчунин дигар барномаҳои донорҳое, ки ЛДҚЧ+ метавонад бо онҳо минтақаҳои ҳамоҳангсозӣ пайдо кунад/муқаммалгардонӣ (яъне Соҳибқорони хурди ФИС барои эҳё кардани устувории иқлими ҷамоатҳои особпазир ва ноамни ғизо тавассути таҳкими иқтидор ва диверсификатсияи воситаҳои зиндагӣ дар минтақаҳои кӯҳии Тоҷикистон, ки аз ҷониби БҶО амалӣ карда мешавад). Пеш аз мудохила дар ҳар як деҳа ва ноҳия баррасии ба далелҳо асосёфта ва иштироки вазъият ва имкониятҳои ИЗТ (Тадқиқоти ташхисӣ) гузаронида мешавад. Баррасии эҳтиёҷоти мушаххаси ҳар як деҳаро таъкид мекунад ва барои НРЧ далелҳо меорад. Дар навбати худ, ин ба сатҳи деҳот бо сармоягузориҳои мустақим ва дастгирии техникии аз ҷониби барнома пешниҳодшуда маълумот хоҳад дод.

187. Ғайр аз ин, дар доираи дастгирии муассисаҳо ва ташкилотҳои деҳот, барнома ҚЧ-ҳои навро ташкил медиҳад ва инчунин мавҷудаҳоро (дар доираи тадбирҳои қаблӣ ташкилшуда) дастгирӣ ва мустақкам менамояд, то ба муассисаҳои деҳот имкон диҳад, ки банақшагирии самараноки идоракунии чарогоҳҳо/чарогоҳхоро амалӣ созанд, аз ҷумла баланд бардоштани дониш ва огоҳии онҳо оид ба масъалаҳои тағйирёбии иқлим ва ИЗТ ҳамгирошуда. Ин як унсури иловагӣ мебошад, ки ба таҳкими иқтидори ҷомеаҳо барои ҳалли мушкилоти марбут ба тағйирёбии иқлим бо роҳи ба ҳадди аксар расонидани ҳадамоти экосистема аз ҳамгироии идоракунии захираҳои табиӣ нигаронида шудааст.

188. Интиҳоби хонаводаҳо: Пас аз интиҳоби ниҳонии деҳот, дар сатҳи ҷомеаҳо барои муайян кардани табақаҳои камбизоаттарин ва беҳтар таъминшуда, дар асоси мисоли ЛРЧЧ-РП, ки ин гуна машқ аз ҷониби Бунёди Оғохон¹⁰⁵ гузаронида шуда буд, машқ бо иштироки рейтингӣ сарватҳо гузаронида мешавад. Барнома хизматрасониро мувофиқи эҳтиёҷоти ҳамаи гурӯҳҳои мақсаднок пеш мебарад. Баъзе фаъолиятҳо дар маҷмӯъ барои ҷомеа манфиатдор хоҳанд буд: яъне Нақшаи рушди ҷамоатҳои ҳассос ба иқлим (НРЧ)

¹⁰³ Тақрибан 2,990 дар доираи ЛРЧЧ 2 ва танҳо 5 аз 1,000 кам доштанд

¹⁰⁴ Тақрибан 450 дар доираи ЛРЧЧ 2 ва танҳо 5 аз 100 кам доштанд.

Машварат бо намоёндаи ФО ҳангоми миссияи тарҳрезии оид ба дурустии методологияи пешниҳодшуда ва дарси омӯхташуда

барои инфрасохтори истехсолӣ/мутобиқшавӣ ва фаъолиятҳои кам кардани таъсир ва аз ин рӯ, ҳамаи аъзоён тавассути МХЧ, ҚЧ ва гурӯҳҳои занон сафарбар карда мешаванд (ГТДЗ) дар ҷое ки вучуд дорад. Фаъолиятҳои мақсаднок барои гурӯҳҳои мушаххас, махсусан камбизоаттарин ва осебпазир пешбинӣ карда мешаванд. Хонаводаҳои камбизоат ва камбизоаттарин тавассути машки рейтингӣ сарват муайян ва интиҳоб карда мешаванд (ки барои пешгирӣ аз забти элита ва нигоҳ доштани шаффофияти раванд тасдиқи ҷомеаро талаб мекунад) ва меъёрҳои асосии марбут ба камбизоатӣ ва осебпазирӣ барои иштироки онҳо дар Мактабҳои саҳронӣ фермерон (МСФ) Гурӯҳҳои муштараки манфиатдор (ГММ) ва афзалиятҳо барои дастрасӣ ба маблағгузорию грантӣ муқаррар карда мешаванд.

189. Сафарбаркунандаи ҷомеа барои гузаронидани машқҳои рейтингӣ сарват ва сафарбаркунандаи омӯзонидашуда барои омӯзонидани дигарон оид ба истифодаи методология масъул хоҳанд буд. Назорати умумӣ зери масъулият хоҳад буд, агар коршиноси гендерӣ ва фарогирии иҷтимоӣи Марказ(ниг. МТ дар ДТЛ). Тафсилоти татбиқ дар замимаи ДТЛ оварда шудааст ва онҳо дар модели ЛРЧЧ-II сохта шудаанд.

190. Стратегияи фарогирии иҷтимоӣ барои гурӯҳҳои осебпазир: Арзёбии гендерӣ ва машваратҳо бо ҷонибҳои манфиатдор маълумот доданд, ки гурӯҳҳои алоҳидаи ҷомоати деҳот аз лиҳози иҷтимоӣ, бахусус оилаҳои камбизоат, занони сарвари хонавода ва ҷавонон аз сабаби вазъи заифи иҷтимоӣ ва иқтисодии онҳо осебпазиранд.

191. **Ҷавонон (14-30)** асосан бекор, камкор ва каммузд мебошанд ва дар қатори камбағалони меҳнаткаш ҷой мегиранд. Сатҳи бекории ҷавонон (синни 15-24 сола) 20,9 фоизро ташкил медиҳад (БЧ, 2020). Тибқи пажӯҳиши БЧ (2017) оид ба ҳалли мушкилот барои таъсиси ҷойҳои корӣ бештар ва беҳтар дар Тоҷикистон, танҳо 43 дарсади аҳолии қобили кори Тоҷикистон дар қувваи корӣ қарор доранд. Аксарияти ин коргарон дар баҳши ғайрирасмӣ дар ҷойҳои пастсифатанд. Гузашта аз ин, шумораи зиёди ҷойҳои корӣ дар Тоҷикистон мавсимӣ ё муваққатӣ буда, бо мурури замон сахми онҳо афзоиш ёфтааст. Занону ҷавонон акаллан дар қувваи коргарӣ. Ҷавонони ғайрифайол, яъне. ки на бо кор машғуланд ва на дар мактаб 40 фоизи шумораи умумии ҷавононро ташкил медиҳанд, ки ин аз руи меъёрҳои байналхалқӣ баланд аст. Дар ҳоле ки ҷавонон нисбат ба калонсолон бештар дар ҷойҳои кории музнок дар баҳши хусусӣ кор мекунанд, тақрибан сеяки ҷавонони бо кор таъминшуда дар кори бемузд (ғайрирасмӣ) ҳастанд, дар ҳоле ки 15 фоизи калонсолон.

192. Барои ҷавонон, дар баробари таъмини дастрасии баробарии онҳо ба иттилоот ва манфиатҳои лоиҳа, тавачҷӯҳи хоса ба ҷалби онҳо ба имкониятҳои соҳибкорӣ дар занҷирҳои аз ҷониби лоиҳа дастгирӣшаванда тавассути ворид намудани фаълони онҳо ба фаъолиятҳои рушди иқтисодии соҳибкорӣ дода мешавад. Интизор меравад, ки ҷавонон 40% иштирокчиёни ГММ бошанд. Инчунин дар назар аст, ки 25% гурӯҳҳои манфиатҳои умумӣ таҳти роҳбарии ҷавонон бошанд. Ғайр аз он, меъёрҳои рейтингӣ барои арзёбии пешниҳоди грантӣ афзалият барои ҷавононро дар бар мегирад.

193. Семинарҳо, ки ҷонибҳои гуногуни занҷири арзишро муттаҳид мекунанд, дар он ҷо баргузор карда мешаванд, ки онҳо имкони ҷалб ва мубодилаи иттилоот бо ҳамдигар ва муҳокимаи мушкилоти мушаххасро дар доираи занҷири арзиш доранд. Ин дар доираи равиши ҳамкорихон бахшҳои давлативу хусусӣ анҷом дода мешавад ва барнома кафолат медиҳад, ки ин категорияи иҷтимоӣ (ҷавонон ва инчунин муҳочирони баргашта) ба ҳама гуна платформа/машваратҳои гузаронидашуда дохил карда шаванд. Дар доираи фаъолият ва барномаи аз ҷониби Вазорати ҷавонон ва варзиш гузаронидашуда, барнома инчунин ҳамоҳангсозии фаъолиятҳо ва ташаббусхоро дар сатҳи ноҳия ва деҳот, аз қабилӣ: Мактабҳои деҳқонони ҷавон, Маҳфили соҳибкорони ҷавон ва озмуни миллии марбут ба ғояҳои инноватсиониро меомӯзад. Барои дастгирии сафарбаркунии ҷавонон ва иттилоотӣ барнома ба дастгирии иттифоқҳои ҷавонон ва кумитаҳои ҷавонони мавҷуда (ноҳияҳо ва деҳот), ки дар назди Вазорати ҷавонон ва варзиш ташкил ва ташкил карда шудаанд, таъя хоҳад кард.

194. **Хонаводаҳоеро, ки занон сарварӣ мекунанд:** тақрибан 40% тамоми камбизоатҳои шадид дар ҷомоати деҳот ва шаҳракҳо дар соли 2015 ба қайд гирифта шудаанд. Аз 30,404 хонаводаҳои ниҳоят камбизоат, ки дар ҳамон ҷадвал оварда шудаанд, 11,013-тараф занон сарварӣ мекарданд, ки ин ҳиссаи 36,2%-и хонаводаҳоеро, ки занон сарварӣ мекунанд (ЗСХ) дар байни ҳамаи хонаводаҳои ниҳоят

камбизоатро ташкил медиҳанд. (БРСММ, 2016). азбаски онҳо категорияи осебпазир ва ниҳоят камбизоат мебошанд, интизор меравад, ки занони сарвари хонаводаҳо 20% аъзои МСФ ва 20% дар ГММ бошанд. Ғайр аз он, нақшаҳои маблағгузори грантӣ афзалиятро барои хонаводаҳои камбизоат ва занони сарвари хонаводаҳо дар бар мегиранд. Барои ҷалби занони камбизоат ва хонаводаҳои хеле камбизоат, лоиҳа дар ҳамкориҳои зич бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ кор хоҳад кард.

195. **Шахсони маъюб (ШМ):** Барнома кӯшиши иловагиро барои шомил кардани маъюбон (бо таваҷҷӯҳ ба занони маъюб) ба фаъолиятҳои худ тавассути: (i) арзёбии фаъолиятҳои, ки дар он маъюбон метавонанд дохил карда шаванд; (ii) ҷаласаҳои махсуси оғаҳӣ дар сатҳи ҷамоатҳо барои таъмини фарогирии маъюбон ба фаъолиятҳои интихобшуда (ii) афзалият дар дастрасӣ ба грантҳо. Барнома дар ҳамроҳӣ бо созмонҳои ба ҷомеа асосёфта, ки аллакай кори шӯъбаҳои ҳифзи иҷтимоиро (Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ) дастгирӣ мекунад, барои сафарбар кардан ва ҷалб кардан ба маъюбон ва кафолат додани он, ки онҳо метавонанд ба ГММ ва/ё афзалият ба оилаҳои маъюб дода мешавад барои иштирок дохил карда шаванд, кор хоҳад кард.

196. **Ҳадафнокӣ:** Монанди стратегияи гендерии дар боло зикршуда, лоиҳа сатҳи огоҳии ҷонибҳои манфиатдорро дар бораи хатарҳои эҳтимолии истисно кардани гурӯҳҳои камбизоат ва аҳамияти муносибати фарогир баланд мебардорад ва иштироки огоҳонаи онҳоро тавассути маҷмӯи амалҳои мушаххас таъмин мекунад.

197. **Интихоб дар як қатор марҳилаҳои зерин сурат мегирад:** (i) маъракаи сафарбаркунӣ барои пешниҳоди барнома; (ii) машқҳои рейтингӣ сарват, ки аз ҷониби сафарбаркунандаи ҷомеа (СҶ) гузаронида мешавад, аз ҷумла дастгирии СБМ маҳаллӣ бо назардошти дониши онҳо дар бораи хонаводаҳои камбизоаттарин ва камбизоат, бахусус гирандагони кӯмаки иҷтимоӣ, нафақа ва инчунин маъюбон; (iii) ҷалби роҳбарони ҷомеаи маҳаллӣ/кумита барои тасдиқи фондаи пешниҳодшуда ва пешгирӣ аз хатарҳои элита; (iv) тафтиш аз ҷониби кормандони барнома тавассути боздидҳои ҷисмонӣ ба хонаводаҳо ва санҷиши раванди тасдиқи ҷамоатҳо (протоколҳои вохӯриҳо ва дигар ҳуҷҷатҳои, ки барои таъмини шаффоф будани раванд ва ба таври лозимӣ нигоҳ доштани сабтҳо ҳамчун як қисми талаботи М&Б пешниҳод шудаанд, аз ҷумла роҳи баррасии шикоятҳои эҳтимоли) дар давоми раванд). Меъёрҳои мушаххаси интихоб барои афзалият додан ба хонаводаҳои камбизоат ва камбизоат дар маблағгузори грантӣ таҳия ва дар зер оварда шудаанд.

Тавсифи Гурӯҳҳои зерҳадаф ва имкониятҳои барнома

Гурӯҳҳои зерҳадаф	Хусусиятҳои асосӣ	Мушкилоти асосӣ	Имкониятҳо дар доираи ЛДКҶ+
Хонаводаҳои камбизоат (аз ҷумла ЗСХ) 26.3 Сатҳи камбизоатӣ (10% камбизоатии шадид). 20% аҳолии умумимиллии ЗСХ	Хонаводаҳо, ки дар зерин ҳагги фақр қарор доранд Деҳқонони ёрирасон дорои қитъаҳои наздиҳавлигӣ («боғи полезӣ» тақрибан 0,2 га) ва шумораи ками чорво (1-2 чорвои калони шохдор, 5-10 чорвои майда) Дар фермаи дигарон дамчун коргар кор кунед ЗСХ, аз ҷумла онҳое, ки «занҳои ҷудошуда» сарварӣ мекунад Занҳо ва ЗСХ дар байни камбизоаттарин ҷойгоҳҳо (40% онҳое, ки дар байни камбизоаттарин ба қайд гирифта шудаанд, занон мебошанд).	Ноамнӣ ва камғизоӣ Кам будани истеҳсолот/ҳосилнокӣ аз таъсири манфии ТИ. Камшавии даромад аз сабаби кам шудани интиқоли маблағ Набудани инфрасохтори истеҳсолӣ/пайваستшавӣ ба бозор Занҳо дар мақомоти қабули қарорҳо намоёндагӣ надоранд.	Имкониятҳо тавассути иштирок дар МХҶ/ҶҶ ва раванди НРҶ он. Баланд бардоштани неқӯаҳволӣ тавассути дастрасӣ ба инфрасохтори ҷомеа (иҷтимоӣ ва истеҳсолӣ). Имкониятҳои даромади пулӣ тавассути фаъолиятҳои даромадовар, Омузиши роҳбарӣ ва намоёндагӣ барои занон Дастрасӣ ба дигаргунии воситаҳои зиндагӣ ва грантҳои занҷири арзиш

Гуруҳҳои зерҳадаф	Хусусиятҳои асосӣ	Мушкилоти асосӣ	Имкониятҳо дар доираи ЛДКЧ+
	• Гирандагони кӯмак аз нақшаҳои кӯмаки миллий		
Хонаводаҳои сусти муваққатӣ (фермерҳои натуралӣ ва нимнатуравӣ, ки маҳсулоти зиёдатӣ истеҳсол мекунанд)	• Деҳқонони хурди дорои дастрасӣ ба замин ба ғайр аз қитъаҳои наздихавлиғӣ тавассути шартномаҳои ичора (тақрибан 1 га) • Осепазирӣ, ки дубора ба фақр афтоянд • Дар ихтиёр тақрибан 5 сар чорвои калони шохдор ва 15-20 сар чорвои майда доранд, ки дар ҷароғоҳҳои ҷамъиятӣ меҷаранд. • Хоҷагиҳои деҳқонии оилавӣ бо андозаи яхелаи захираҳои истеҳсолӣ (замин ва чорво) • Дар фермаи дигарон ҳамчун коргар кор кунед • Ҳеч гуна кӯмак аз нақшаҳои миллии кӯмак (иктидори пурраи истеҳсолӣ)	• Маҳсулнокии пасти хоҷагиҳо аз сабаби набудани дастрасӣ ба нерӯи механиконидашуда, обёрӣ, тухмӣ ва дигар захираҳо ва имкониятҳои маркетинг • Ба зарбаҳои иқлим ва нарх осепазир аст • Паст шудани даромад аз ҳисоби кам шудани интиқоли маблағ	Илова ба гуфтаҳои боло: • Баланд бардоштани ҳосилнокӣ ва самаранокӣ хоҷагиҳо аз ҳисоби инфрасохтори истеҳсолӣ ва механиконики хоҷагиҳо (НРҶ) • Даромади пулии баланд тавассути иштирок дар ГММ ва робита бо Бахши хусусӣ • Иқтидори баланди истеҳсолӣ тавассути МСФ. • Дастрасӣ ба грантҳо барои тичоратикунонӣ ва рушди агробизнес, ки ба гуруҳҳои алоҳидаи дорои иқтидори кофӣ иқтисодӣ ва истеҳсолӣ барои дархост барои гирифтани грантҳои мувофиқ нигаронида шудааст.
Ҷавонони деҳоти беқор ва камқор	• Замини кишоварзӣ ё чорво надоранд • Кӯмак ба волидайн ё ҳешовандон дар кишоварзӣ мерасонанд • Баъзеҳо дорои маълумоти нисбатан хуб мебошанд	• Мушкилоти ворид шудан ба кишоварзӣ аз сабаби набудани дастрасӣ ба замин • Коҳиши яқбори имкониятҳои муҳоҷират • Набудани дониши марбут ба кишоварзӣ ҳамчун бизнес/кишоварзӣ дар баробари ТД	• Имконият додан ва омӯختани роҳбарӣ ва идоракунии ташкилӣ тавассути иштирок дар МХҶ/ҶҶ ва раванди НРҶ. • Дастрасӣ ба имкониятҳои омӯзиши касбӣ, аз ҷумла рушди тичорат ва дастрасӣ ба бастаҳои оғозӣ тавассути грантҳо (ҳам воситаҳои зиндагӣ ва ҳам тичоратӣ)
Муҳоҷирони бозгашта	• Иқтидори техникӣ дар хориҷа • Баъзеҳо маълумоти хуб доранд ва метавонанд навоар бошанд • Баъзеҳо ба захираҳои кишоварзӣ дастрасӣ доранд ва тамоюли тичоратӣ доранд	• Набудани имкониятҳои кор ва дастрасӣ ба РС. • Набудани иттилоот/пайваста бо платформаҳои агробизнес ва фаъолони бахши хусусӣ.	• Дастрасӣ ба хизматрасонии рушди тичорат ва омӯзиши рушди корхона ва робита бо хадамоти молиявӣ; • Дохилшавӣ ба муколама/машварат Мубодилаи дониш дар сатҳи ҷомеа ва бо фаъолони Бахши хусусӣ • Нақшаи грантӣ тичоратикунонӣ ва агробизнес
Шахсони дорои маъюбият (М)	• Дар байни камбизоаттарин ҷойгоҳҳо • Танҳо ба даромад аз нафақаи иҷтимоӣ таъя мекунанд (хеле паст)	• Мушкилот дар муайян кардани ҷойҳои кории мувофиқ, • Муносибати манфӣ ва надоштани маълумоти малака	• Арзёбии фаъолиятҳо барои ҷаласаҳои оғаҳӣ дар бораи маъюбон, ки ба ҷомеаҳо нигаронида шудааст, барои таъмини фарогирии маъюбон ба омӯзиши муайяншуда

Гурӯҳҳои зерҳадаф	Хусусиятҳои асосӣ	Мушкилоти асосӣ	Имкониятҳо дар доираи ЛДКЧ+
	• Доғи иҷтимоӣ ва маргинализатсия • Занон бо маргинализатсия ва таъбири дукарата рӯбарӯ шуда		• Омузишҳои махсус барои дастгирии маъюбони худмашғул дар баробари фаъолиятҳои, ки онҳо метавонанд иҷро кунанд. • Дастрасӣ ба грантҳо

Меъёрҳо ва шартҳои иштирок

Меъёрҳои мувофиқат

Ҳама гуна ташкилот/муассиса дар деҳаҳои зерҳадаф қарор гирифта ба кӯмак тавассути ФГ бояд ба ҳама гуна меъёрҳои дар зер овардашуда ҷавобгӯ бошад.

Меъёрҳо ва шартҳои умумӣ:

- Довталаб шаҳрванди Тоҷикистон бошад
- Аз 18 сола калонтар бошад
- Дар деҳаи зерҳадаф истиқомат кунад
- Ба даромади асосӣ аз хочагии қишлоқ такя кунад
- Шахси инфиродӣ ё узви ГММ бошад, ки дар доираи ЛДКЧ+ таълим гирад
- Пардохти нақди 10% барои Равзанаи 1 ва 20% барои Равзанаи 2.
- Барои Равзанаи 1 ариза бояд аз хати камбизоатии миллий дар мавриди истеъмоли моҳона камтар аз 162 сомонӣ барои камбизоатон ва камтар аз 230 сомонӣ барои табақаҳои осебпазир бошад.

Меъёрҳои арзёбии дархостҳо

Барои дархости гурӯҳӣ:

- Фоизи баландтарини заноне, ки дар ҳар як аризаи гурӯҳӣ иштирок мекунанд.
- Шумораи шахсоне, ки кӯмаки миллий мегиранд, барои як мурочиати гурӯҳӣ.
- Фоизи иштироки ҷавонон дар ҳар як аризаи гурӯҳӣ.
- Фоизи маъюб дар дохили ҳар як барномаи гурӯҳӣ.

Барои шахсони алоҳида

- Дар Феҳрист (Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ) барои кӯмаки иҷтимоӣ ҳамчун камбизоат ба қайд гирифта шудааст
- Занони сарвари хонавода (афзалият) дар зери ҳатти фақр
- Оилаҳои дорони маъюбӣ дар оила

- Оилаи камбизоат, ки ҷавонон сарварӣ мекунанд

Меъёрҳои маблағгузорӣ

- Беҳтар намудани мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим ва коҳиш додани таъсир
- Тавассути имконияти ба даст овардани даромад устувории деҳқонро ба ТИ баланд бардорад
- Беҳтар кардани шароити муҳити зист тавассути гуногунии воситаҳои зиндагӣ (барои паст кардани фишор ба захираҳои экологӣ/табӣ)

Ҳадафи пешбинишуда барои шахсони алоҳида

- Ҷудокунӣ: 25% довталабон ҷавонон
- 50% довталабон занон
- 20% довталабон занон сарвари хонаводаҳо.

Ҳадафи интизорӣ барои гурӯҳҳо

- 30% гурӯҳҳои таҳти роҳбарии занон
- 20% гурӯҳҳои таҳти роҳбарии ҷавонон

- 1) Ҷалб дар соҳаи кишоварзӣ/чорводорӣ/боғпарварӣ ва/ё агробизнес дар деҳот – коркард, таъминоти воридотӣ, расонидани хизматрасониҳои техникӣ, сардхонаҳо
- 2) Фаъолият дар занҷирҳои арзиши молҳои, ки аз ҷониби ЛДКЧ+ дастгирӣ мешаванд
- 3) Пешниҳод ё ниёти пешниҳод кардани хадамот ба монанди хизматрасонии дастгирии сахмияҳо, дастрасии бозор, хизматҳои техникӣ, хадамоти дастгирии молиявӣ/кредитӣ ба деҳқонон/истехсолкунандагони хурд ва/ё гурӯҳҳои онҳо.
- 4) Дар соҳаи кишоварзӣ ҳамчун тичорат омӯзиш гирифтааст ё дар ҳолати зарурӣ ӯҳдадорҳои деҳқониро ҳамчун тичорат анҷом додааст
- 5) Қобилияти молиявӣ ё қобилияти исботшуда барои аз ҷиҳати молиявӣ устувор шудан бо дастгирии ФГ

Мутобикшавӣ бо сиёсатҳои мавҷуда ба монанди ММТ, Нақшаҳои Миллии Мутобиксозӣ (НММ) ва Амалҳои мувофиқи миллӣ оид ба пасти кардани таъсир (АМПТ)

198. Лоихаи чорӣ бо сиёсатҳо ва афзалиятҳои мавҷудаи кишвар мувофиқат мекунад, зеро Ҳукумат ба коҳиш додани осебпазирии кишвар ба тағирёбии иқлим тавассути мутобикшавӣ ва баланд бардоштани устуворӣ афзалият медиҳад. Тоҷикистон Стратегияи миллии рушдро таҳия кардааст, ки афзалиятҳои рушди иҷтимоию иқтисодии кишварро то соли 2030 муайян мекунад. Ин стратегия эҳтиёҷоти тағйирёбии иқлим, коҳиши хатари офатҳои табиӣ ва фарогирии иҷтимоиро дар бар мегирад, ки махсусан ба рушди бар асоси гендер тамаркуз мекунад. КҲМЗ инчунин Барномаи кишварро барои ФИС (2019 – 2021) 107 омода кардааст, то афзалиятҳои кӯтоҳмуддат ва дарозмуддати сармоягузорию барои GCF дар Тоҷикистон муайян кунад. Панҷ сутуни стратегӣ, ки дар Барномаи кишвар муайян шудаанд, вучуд доранд, ки дар онҳо сармоягузориҳои ФИС заруранд: I) Кишоварзӣ ва ҷангалҳо; II) Нақлиёт; III) Энергетика; IV) Захираҳои об; V) Соҳаҳои байнисоҳавии фаъолият (Маориф, Ҳадамоти тандурустии ҷамъиятӣ ва Муҳоҷират). Лоихаи чорӣ ба рӯкни аввал ва то андозае ба рушди захираҳои оби кишвар нигаронида шудааст. Лоиха ба бахшҳои чарогоҳ ва хоҷагии ҷангал, ки рушди онҳо ақиб мондааст, тамаркуз хоҳад кард. Дар ҳоле, ки кишвар қонуни чарогоҳ дорад, он ба кумак дар эҳёи иқтисодии техникаи дар сатҳи миллӣ барои сармоягузориҳои сабз, сиёсати муқаммалӣ мутобикшавӣ ва банақшагири, бехбуди иқтисодӣ барои коҳиш додани хатари офатҳо ва бехтар кардани рушд ва идоракунии чарогоҳҳо ва хоҷагии ҷангал ниёз дорад. Ҳукумат ӯҳдадор аст, ки ҷангалҳоро навсозӣ, ҳифз ва идоракунии устувор дошта, дар коҳиш додани тағйирёбии иқлим саҳм гузорад. Аммо дар ҳоле ки қонунгузорию муосир дар соҳаи хоҷагии ҷангал мавҷуд аст, он дар натиҷаи набудани иқтисодӣ ва захираҳои молиявӣ амалӣ карда намешавад. Ҳадафҳои дигари он нигоҳ доштани гуногунии биологӣ, баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардуми маҳаллӣ ва ҷалби маблағҳои давлатӣ ва хусусӣ мебошанд.
199. 201. Сармоягузориҳои ЛДКЧ+ барои ҳукумат барои андешидани чораҳо ва татбиқи як қатор сиёсатҳо ва стратегияҳо, ки барои ислоҳот ва таҳкими идоракунии захираҳои табиӣ пешбинӣ шудаанд, ҳавасманд мекунад. Воқуниш ба эҳтиёҷоти кишварҳо ва ҷонибҳои манфиатдор, ЛДКЧ+ ба таҷрибаҳои муваффақи чорӣ ва гузашта таъма мекунад ва барои сафарбар кардани маблағгузорию иқлим (GCF ва IFAD) барои ҳалли ҳадафҳои миллии мутобиксозӣ ва коҳиш додани таъсир ба тағйирёбии иқлим мутобикӣ ӯҳдадорихоии миллӣ ва ҷаҳорҷӯбаи стратегӣ оид ба тағйирёбии иқлим тарҳрезӣ шудааст. идоракунии захираҳои табиӣ, коҳиш додани хатари офатҳои табиӣ ва МРУ 108. Илова ба дастгирии Саҳми навшудаи миллӣ (2021), Стратегияи миллии коҳиш додани хатари офатҳои табиӣ (2019-2030) ва Стратегияи миллии мутобикшавӣ ба тағйирёбии иқлим барои солҳои 2030, лоиха ба амалӣ ва таҳкими иҷроии афзалиятҳои асосии ҳукумат, ки дар зер оварда шудаанд, мусоидат хоҳад кард.
200. 202. ЛДКЧ+ ба ММТ навшуда мутобик карда шудааст. Баръакси ММТ -и аслии кишвар, ММТ -и навшуда тағйиротро дар ҳадафи коҳиши партовҳои газҳои гулхонаӣ (ГНГ) барои соли 2030 ва ҳадафи шартӣ оид ба коҳиши партовҳои партовҳои партовӣ дар бар мегирад¹⁰⁹. Илова бар ин, тавачҷӯҳ ба мутобикшавӣ пурзӯр карда шуд. ММТ -и таҷдидшуда бо ҷалби доираи васеи иштирокчиён аз вазоратҳои соҳавӣ, академияҳо, созмонҳои байналмилалӣ, донорҳо, ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, намояндагони соҳибкорӣ ва ВАО ба таври назаррас тақмил дода шуда, дастгирии доимии онҳо дар ҷараёни татбиқи он қадрдонӣ карда мешавад. Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти шароити миллии худ ҳадафҳо ва тадбирҳои бузургеро барои ноил шудан ба гузариш ба рушди устувори кам карбон ва ба иқлим тобовар пешниҳод менамояд. Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ноил шудан ба пешрафт дар самти татбиқи Ҳадафҳои Рушди Устувор дар сатҳи миллӣ бо ҷалби тавачҷӯҳи Рӯзномаи 2030 ба ММТ навшуда омода аст. Раванди

¹⁰⁶ Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии ва Бонки Осиеии Русд, Экспертизаи ибтидоии муҳити зист, 2018.

<https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/51010/51010-002-iee-en.pdf>

¹⁰⁷ Барномаи кишвари Тоҷикистон оид ба иқлими сабз (ФИС) 2019-2021. June 2019.

¹⁰⁸ SDG 1, SDG 2, SDG 5, SDG 12, SDG 13, SDG 15

¹⁰⁹ Саҳми бечунучароии коҳиши партовҳои газҳои гулхонаӣ дар Тоҷикистон то соли 1990, яъне то соли 2030 набояд аз 60-70% зиёд бошад. маблағгузорию назарраси байналмилалӣ ва интиқоли технология, набояд аз 50-60% партовҳои гази гармхонаҳо то соли 1990 зиёд бошад. 2030.

бознигарии МДХ панҷ баҳши калидиرو дар бар мегирад, ки барои Тоҷикистон авлавиатҳо муайян шудаанд, ки дутои онҳо дар доираи ЛДКЧ+ илова ба соҳаҳои калидии байнисоҳавӣ: кишоварзӣ, хоҷагии чангал ва гуногунии биологӣ мебошанд. Маълумоти бештар дар бораи ин 3 баҳши асосӣ ва имкониятҳои ҳамоҳангсозии ЛДКЧ+ дар Замимаи 2 пешниҳоди ФИС оварда шудааст¹¹⁰.

201. Роҳбарии умумӣ оид ба ҳамоҳангсозии фаъолият оид ба мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлимиро вазорату идораҳои соҳавӣ Кумитаи ҳифзи муҳити зист (КҲМЗ)-и назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пеш мебарад. Тибқи қарори ҳукумат, Кумита барои татбиқи Стратегияи миллии мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлими Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 масъул аст. Илова бар ин, КҲМ ҳамчун Мақомоти миллии таъиншуда (ММТ) дар соҳаи ФИС. Тавассути ҳамкории мустақим бо КҲМ бо маблағгузории ФИС, лоиҳа Тоҷикистонро дар ноил шудан ба ҳадафҳои ММД тавассути дастрасии бехтар ба технологияҳои нав ва тавонмандии афзоианда дастгирӣ мекунад. Илова бар ин, тавассути сафарбар намудани маблағҳои ФБРК дар якҷоягӣ бо маблағгузории пешниҳодшудаи ФИС, лоиҳа барои пур кардани ҳолиҳои захираҳои дар ММТ зикршуда ҳам аз ҷониби донорҳо ва ҳам аз ҷониби ҳукумат саҳм мегузорад.
202. Дар сатҳи «макро» аз самтҳои гуногуни фаъолияти Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ва ҳадафҳои Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020 ривҷ додани ислоҳоти аграриро об ва зиёд кардани дастрасии захираҳо ва таъмини истифодаи оқилонаи онҳо. Ислоҳоти асосӣ Барномаи ислоҳоти баҳши оби Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2025 мебошад, ки дар он ҳоло сарҳадҳои гидрологӣ на маъмурӣ, балки “минтақаҳои идоракуниро” муайян мекунад. Дар Барномаи ислоҳоти соҳаи кишоварзӣ барои солҳои 2012-2020 як қатор масъалаҳои таҳкими фазои мусоид барои таъмини амнияти озуқаворӣ бо зикри истифодаи бесамар ва идоракунии захираҳои табиӣ, номуқаммалии муносибатҳои замин дар баҳши аграрӣ ва суғур будани системаҳои обёрӣ баррасӣ шудаанд.
203. Барномаи ислоҳоти соҳаи кишоварзӣ барои солҳои 2012-2020 (Барномаи ислоҳоти соҳаи кишоварзӣ барои солҳои 2012-2020) бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 383 аз 1 августи соли 2012 қабул шудааст ва доираи васеи масъалаҳоро дар бар мегирад¹¹¹. Унсурҳои асосии ин Барнома ислоҳоти институционалии Вазорати кишоварзӣ мебошад. Барномаи ислоҳоти мазкур инчунин афзалиятҳои мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлимиро муайян мекунад, аз ҷумла, дар қатори дигар фаъолиятҳо, васеъ намудани таҷрибаҳои муваффақ дар идоракунии муштараки чарогоҳҳо ва чангал бо тавачҷӯх ба барқарорсозӣ, ҳифз ва истифодаи гардишгарӣ. Он ба Стратегияи мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим ишора намекунад, зеро он пас аз Барномаи ислоҳоти кишоварзӣ таҳия шудааст; дар Стратегияи Мутобиқшавӣ ба таври возеҳ ба Барномаи ислоҳоти кишоварзӣ ишора мекунад. Дар Барномаи ислоҳоти баҳши об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2025 тафсилоти ислоҳоти соҳаи об дар ҳамаи зербаҳшҳои марбут ба истифодаи об пешниҳод шудааст. Инҳо ба принципҳои идоракунии ҳамгиросудаи захираҳои об асос ёфта, ба ба инбат гирифтани манфиатҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва экологӣ тавассути идоракунии устувор ва мутавозин ва рушди захираҳои об равона шудаанд. Барномаи ислоҳоти баҳши об ҳамчун қисми ӯдонашавандаи ИҲЗО, равиши идоракунии ҳавзаи дарёҳоро ба идоракунии захираҳои об ҳамчун яке аз принципҳои асосии ислоҳоти баҳши об муаррифӣ намуд. Инро ислоҳоти институционалии баҳши об, ки тағйироти сохториро дар сомонҳои кунунии баҳши об ва таъсиси сомонҳои нав дар сатҳи миллий, ҳавзавӣ ва зерҳавзавӣ баррасӣ мекунад, дастгирӣ мекунад¹¹². Стратегияи рушди баҳши хоҷагии чангал дар Тоҷикистон барои солҳои 2016-2030 дар ҳоли ҳозир дар шакли лоиҳа баррасӣ мешавад, зеро он ҳанӯз аз ҷониби ҳукумати Тоҷикистон тасдиқ нашудааст. Аз ин рӯ, дар ҳоле ки Стратегия дар соли 2015 таҳия шуда буд, версияи охири лоиҳа аз нав дида баромада мешавад¹¹³. Стратегияи мазкур ҳам барои идоракунии устувори чангал ва ҳам барои рушди бомуваффақияти ҳамаҷонибаи тамоми баҳши чангал асос хоҳад

¹¹⁰ФИС Замимаи 2 Таҷқиқоти техника-иқтисодӣ Лоиҳаи дастгирии соҳаи кишоварзӣ дар заминаи ҷомеаҳо - Боби I: Таъсирҳо ба тағйирёбии иқлим ва таҳлили осебпазирии иқлим - V. Тавсияҳо оид ба баланд бардоштани устуворӣ ба тағйирёбии иқлим дар Тоҷикистон - А. Имкониятҳои барои мутобиқшавӣ бо МҲМ навшуда

¹¹¹ Вазорати кишоварзӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сентябри 2012. Барномаи ислоҳоти баҳши кишоварзӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020

¹¹² Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2015. Барномаи ислоҳоти соҳаи об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2025.

¹¹³ Муоширати шахсӣ бо КҲМЗ/Агентии хоҷагии чангал, августи соли 2020

буд¹¹⁴. Ҳадафи асосӣ амалӣ намудани чорабиниҳои барқарорсозии ҷангал ва ҷангалсозӣ дар яқҷоягӣ бо чораҳо оид ба маҳдуд кардани фишорҳои вобаста ба ҷаронидани ноустувори ҷорво мебошад. Стратегия инчунин ба баланд бардоштани иқтидори табиӣ барқарорсозии ҷангал нигаронида шудааст ва дар минтақаҳои, ки барои ҷарогоҳ камтар мусоид ва ба деҳаҳо наздиктаранд, бо мақсади коҳиш додани ҷамъоварии ғайрикунунии ҳезум бунёд кардани киштзорҳои саноатии ҳезум¹¹⁵.

204. Дар **Барномаи комплексии рушди соҳаи ҷорводорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2022** ба рушди соҳаи ҷорводорӣ диққати махсус дода, як қатор тадбирҳои зоотехникӣ, биотехнологӣ ва иқтисодиро дар бар мегирад, ки ба афзоиш, нигоҳдорӣ ва зиёд намудани саршумори ҷорво равона шудаанд. ҷорвои калони шохдор, парранда, занбури асал, моҳӣ ва зоти онҳо, аз ҷумла бо роҳи парвариши ҷорвои сермахсул. Барномаи мазкур инчунин беҳбуди ҷарогоҳҳоро дар бар мегирад, бо дарки он, ки ин барои амнияти озукавории кишвар муҳим аст, зеро ҷарогоҳҳо манбаи асосии ғизои ҳайвонот буда, то 60-70 фоизи талаботи солони онҳоро таъмин мекунад. Аз ин ру, баланд бардоштани сифат, маҳсулнокии он, дуруст ва оқилона истифода бурдани ҷарогоҳҳо омилҳои асосии беҳтар намудани ҷорводорӣ мебошанд. **Барномаи рушди ҷарогоҳҳои Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020** асосан тавассути барномаҳо амалӣ карда мешавад. Мақсади ин барнома ба дастгирии ҷорӣ намудани механизмҳои институтсионалӣ, ки бо Қонуни ҷарогоҳҳо – ҷамъиятҳои ҷарогоҳистифодабарандагон, Комиссияҳои ҷарогоҳҳо ва нақшаҳои идоракунии ҷарогоҳҳо таъсис дода шудаанд.

205. Интизор меравад, ки тағйирёбии иқлим ба зербахшҳои истехсолкунандаи кишоварзӣ бештар таъсир расонад. **Стратегияи миллии рушд барои солҳои 2015-2030**, ки дар яқҷоягӣ бо **Барномаи миёнамӯҳлати рушд (2016-2020)** барои мусоидат ба дастрасии бештар ба захираҳо ва таъмини истифодаи оқилона ва устувори замин ва оби кишоварзӣ пешбинӣ шудааст. Унсурҳои асосии **Стратегияи миллии Тоҷикистон оид ба мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлими Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030** хатарҳои вобаста ба тағйирёбии иқлим ва тадбирҳои мутобиқшавӣ ва коҳиш додани оқибатҳои ин хатарҳо барои аҳоли ва бахшҳои асосии иқтисодиёт мебошад. Аз ин рӯ, Стратегия эҳтиёҷот ва имконоти мутобиқшавиро аз рӯи бахшҳо муайян мекунад ва ба имконоти мутобиқсозии байнисоҳавӣ, аз қабилӣ IWRM ва мутобиқшавӣ дар асоси экосистема мусоидат мекунад. Як қатор бахшҳои, ки мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд, кишоварзӣ, об ва муҳити зист, инчунин масъалаҳои иҷтимоӣ, аз қабилӣ гендерӣ ва гурӯҳҳои осебпазирро дар бар мегиранд. Се ҳадафи Стратегия аз коҳиш додани осебпазирии инҳо иборат аст: табақаҳои осебпазирӣ аҳоли, бахшҳои афзалиятнок ва минтақаҳои ҷудоғона ба тағйирёбии иқлим ва ҳодисаҳои фавқулоддаи иқлим; муайян намудани афзалиятҳои сармоягузори мутобиқшавӣ; ва тарҳрезӣ, амалӣ, назорат ва арзёбии тадбирҳои идоракунии хатари иқлим ва мутобиқсозӣ барои коҳиш додани осебпазирии ҷорӣ ва оянда ба тағйирёбии иқлим ва ҳодисаҳои фавқулоддаи ӯро ҳаво.

206. Дар Барномаи миёнамӯҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 (Барномаи миёнамӯҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025), ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 апрели соли 2021 қабул шудааст, бо № 168 фасли махсус пешбинӣ шудааст ба муҳофизати муҳити зист, тағйирёбии иқлим ва офатҳои табиӣ бахшида шудааст. Қабули Стратегияи миллии мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлими Ҷумҳурии Тоҷикистон (СМТҶТ) механизмҳои татбиқи равандҳои баланд бардоштани иқтидор оид ба мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлими кормандони мақомоти ваколатдор ва хизматчиёни давлатиро тақвият мебахшад. Ғайр аз он, таҳияи нишондиҳандаҳои ҳассос ба гендерӣ оид ба тағйирёбии иқлим ҳамчун тадбирҳои мутобиқшавӣ қайд карда шуд. Дар доираи ин барнома тадбирҳои соҳавӣ оид ба мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим тартиб дода шудаанд.

207. Бо дастгирии техникаи ТОК ВК ба наздикӣ **Нақшаи миллии сармоягузори кишоварзиро (НМС)** барои рушди устувори кишоварзӣ ва амнияти озукаворӣ барои солҳои 2021-2030 таҳия намуд. НМС афзалиятҳои сармоягузори барои шарикони давлатӣ ва рушд, инчунин чораҳо оид ба кушодани

¹¹⁴ СОК ва СММ. 2019. Баррасии вазъи ҷангал ва идоракунии ҷангал дар Тоҷикистон

¹¹⁵ UNECE. 2017. Баррасии иҷроии муҳити зист. Конспекти баррасии сеюм

сармоягузориҳои бахши хусусиро барои амнияти озуқаворӣ ва ғизо ва кишоварзии устувор муайян мекунад. Ба ин маблағгузорӣ ба хоҷагии чангал, чарогоҳ, интенсификацияи чорводорӣ дохил мешавад.

208. **Дар Нақшаи миллии амал оид ба паст кардани таъсири тағйирёбии иқлим дар соли 2003** афзалиятҳо ва тадбирҳои, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳалли проблемаи тағйирёбии иқлим андешида мешаванд, муайян мекунад; рушди иқтисод барои таҳқиқот ва таҳлили минбаъдаи системаи иқлим, тағйирёбанда ва тағйирёбии он; ва таҳкими ҳамкориҳои байналмилалӣ ва талошҳои муштарак барои коҳиш додани тағйирёбии иқлим. Тадбирҳои дар Нақшаи Миллии Чорабиниҳо нишондодашуда барои банақшагириӣ ва қабули қарорҳо дар ҳама сатҳҳои давлатӣ ва дар тамоми бахшҳои дахлдор асос мебошанд. Ин Нақшаи чорабиниҳо кӯҳна аст, гарчанде ки Тоҷикистон дар соли 2021 Саҳми Миллии Муайяншударо пешниҳод кардааст.
209. **Қонунҳо, сиёсатҳо ва механизмҳои институтсионалии пешбурди баробарии гендерӣ:** Баробарӣ байни мардон ва занон тибқи Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин гардида, дар қонунгузорӣ татбиқ карда мешаванд. Ҳеҷ як қонун ё муқаррароти меъёрӣ таъйини нисбати занонро надорад. Дар Стратегияи миллии баланд бардоштани нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тадбирҳои мушаххас оид ба беҳтар намудани иштироки занон дар маориф, бозори меҳнат, соҳибқорӣ ва сиёсат, ҳарчанд бидуни муайян кардани ниҳодҳои масъул, мӯҳлатҳо бо марҳалаҳо, манбаъҳои маблағгузорӣ ва мониторинг номбар шудаанд. планҳо.
210. Ҳуқуқ ва имкониятҳои баробар барои мардон ва занон инчунин дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии ҳуқуқҳои баробари мардону занон ва имкониятҳои баробар дар татбиқи ҳуқуқҳо» аз соли 2005 муқаррар карда шудаанд. Афзалиятҳои марбут ба гендерӣ дар сиёсатҳои соҳавӣ оид ба маориф, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоӣ ва рушди кишоварзӣ инъикос ёфтаанд. Бо вуҷуди ин ташаббусҳо, бо назардошти маблағгузориҳои маҳдуд татбиқ ва илроиши он суғур аст. Тоҷикистон Конвенсия дар бораи барҳам додани ҳама шаклҳои таъйини нисбати занон дар соли 1993 ва Протоколи факултативии онро дар соли 2014, инчунин Конвенсияи байналмилалӣ дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои ҳамаи муҳочирони меҳнатӣ ва азбодии онҳо дар соли 2002 ба тасвиб расонд. .
211. Муассисаи асосии масъули сиёсати гендерӣ Кумитаи кор бо занон ва оила (Кумитаи занон) мебошад, ки вазифаҳои гуногунро аз гузаронидани таҳқиқот то баррасии шикоятҳои шахрвандон, пешбурди ҳуқуқи занон тавассути ВАО, мониторинги риояи стандартҳои байналмилалӣ, ҳамроҳангсозии қори мақомоти давлатӣ ва ғайридавлатӣ оид ба баробарии гендерӣ ва омӯзиш. Кумитаи занон дар саросари кишвар 110 маркази минтақавӣ иттилоотию машваратӣ ва бӯҳронӣ фаъолият мекунад, ки аз ҳисоби бучетҳои маҳаллӣ маблағгузорӣ мешаванд. Шабака барои танзими гендерӣ инчунин ҳафт вазорату идора, аз ҷумла Кумитаи занонро мепайвандад.
212. **Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли:** қарорҳои асосӣ оид ба ҳифзи иҷтимоӣ аз ҷониби яқчанд вазорату идораҳои дар сатҳи марказӣ амалкунанда қабул карда мешаванд. Мақомоти асосии давлатӣ, ки дар таҳия, татбиқ ва мониторинги сиёсати ҳифзи иҷтимоии аҳоли машғуланд, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ, Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳоли мебошанд.
213. Идоракунии ҳифзи иҷтимоии аҳоли аз ҷониби Агентии давлатии ҳифзи иҷтимоии аҳоли муассисаи маҳсусгардонидашудаи Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ ва (муассисаи бевоситаи тобеи ҳукумати марказӣ) тақсим карда мешавад. Аввалин барои идоракунии барномаҳои кӯмаки иҷтимоӣ, дуҷумӣ барои барномаҳои суғуртаи иҷтимоӣ масъул аст.
214. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли оид ба тақмили сиёсати давлатии ҳифзи иҷтимоии аҳоли тақлифҳо таҳия ва пешниҳод менамояд. Барномаҳои давлатии ҳифзи иҷтимоии аҳолии камбизоатро таҳия намуда, иҷрои онҳоро назорат мекунад. Бучети барномаи Кӯмаки Иҷтимоии Суғуравӣ (КИС)-ро ба нақша мегирад. Иҷрои қонунгузориҳои тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоиро назорат мекунад. Яқчоя бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ барои ташкил ва инкишоф додани сети хиз-матҳои комплексӣ ва маҳсусгардон-дашуда, давлатӣ, минтақавӣ, маҳаллӣ ва дигар хизматрасониҳои иҷтимоӣ масъул аст. ба фаъолияти муассисаҳои хиз-матрасонии иҷтимоӣ, аз ҷумла

объектҳои хизмати маиширо рохбарӣ ва назорат мекунад. Стандартҳои хизматрасонию иҷтимоиро таҳия ва нигоҳ медорад. Барномаи Кӯмаки Иҷтимоии Ҳадафнок (КИХ) як интиқоли бечунучарои пули нақд мебошад, ки баҳрабардорон тавассути санҷиши воситаи прокси (СВП) муайян карда мешаванд. Интизор меравад, ки барномаи TSA то соли 2018 нақшаҳои ҷорӣ худро пурра иваз кунад. Ҳадафи он беҳтар кардани шароити зиндагии табақаҳои осебпазир тавассути расонидани кӯмаки ҳамачониба ба оилаҳо ба ҷои интиқоли маблағҳо барои мақсадҳои мушаххас мебошад. Ҳадафи дигар ин баланд бардоштани иқтисодӣ ҳукумат дар ҳама сатҳҳо барои ноил шудан ба равандҳои муассиртари идоракунии ва маъмури дар барномаҳои ҳифзи иҷтимоӣ мебошад. Барномаи КИХ аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ идора карда мешавад ва ҳоло дар 40 ноҳия амал мекунад. Он чубронпулии пулиро барои маориф ва энергетика иваз кард, ки то ҳол дар 28 ноҳияи боқимонда дода мешаванд.

215. Дар баробари дигар, ВТҲИ барои татбиқи Нақшаи миллии стратегияи 5-сола оид ба тавонбахшии маъюбон, ки аз ҷониби Президент дар соли 2016 таҳия ва тасдиқ шудааст, масъул аст. Дар соли 2017 Нақшаи ҷоранинҳо мутобиқи ҳадафҳои стратегӣ ва стандартҳои байналмилалӣ барои дастгирии татбиқи стратегияи милли оид ба маъюбон таҳия шудаанд.

216. Дар чадвали зер қонунҳои дахлдори муҳити зист, саломатӣ ва бехатарӣ дар Тоҷикистон оварда шудаанд.

Чадвали 6: Қонунҳои дахлдор оид ба муҳити зист, саломатӣ ва бехатарӣ дар Тоҷикистон

Қонун	Қабул ва иловашуда	Агентии масъул	Тавсифи мухтасар
Қонун дар бораи ҳифзи муҳити зист	2 августи, 2011, №.760	Комитети муҳофизати муҳити зист ва шӯъбаҳои он дар ноҳияҳо	Қонун принсипҳои ҳуқуқии давлатии ҳифзи муҳити зистро муайян намуда, ба таъмини рушди устувори иҷтимоию иқтисодӣ, кафолатҳои ҳуқуқи инсон барои муҳити солим ва дӯстона, таҳкими ҳифзи ҳуқуқ, пешгирии таъсири манфии фаволияти соҳибкорӣ ва дигар амалиёт ба муҳити зист, идоракунии оқилонаи муҳити зист равона карда шудааст. истифодаи сарватҳои табиат ва таъмини амнияти экологӣ. Боби 6 Арзёбии таъсир ба муҳити зистро талаб мекунад ва боби 7 талаботро барои ҷойгиршавӣ, тарҳрезӣ, сохтмон, азнавсозӣ ва ба истифода додани корхонаҳо, биноҳо ва дигар иншоотҳо муайян мекунад.
Қонун дар бораи арзёбии таъсир ба муҳити зист	18.07.2017 №.1448	Комитети муҳофизати муҳити зист ва шӯъбаҳои он дар ноҳияҳо	Қонун асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкилии арзёбии таъсири муҳити зист, робита бо экспертизаи давлатии экологӣ, тартиби бақайдгирӣ ва гуруҳбандии таъсири объектҳои арзёбӣ ба муҳити зистро муқаррар мекунад.
Кодекси замин	1996 қабул шуда бори охир дар 2016 илова шудааст	Кумитаи давлатии идораи замин ва геодезии Тоҷикистон ва шӯъбаҳои он дар ноҳияҳо	Қонунгузори замин муносибатҳои истифода ва ҳифзи замин, муносибатҳои моликияти истифодаи заминро, ки аз гирифтани (ба даст овардани) ҳуқуқи истифодаи замин ба вучуд меоянд, танзим мекунад.
Қонун дар бораи ҳудудҳои махсус муҳофизатшаванда	26.12.2011 қабул шуда бори охир дар 2014 илова шудааст	Муассисаи давлатии ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшавандаи Агентии хоҷагии чангали назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва воҳидҳои он дар ноҳияҳо	Қонун принсипҳои ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва иқтисодии ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшавандаро муайян намуда, таъинот, фаволият ва ноҳиябандиро муқаррар мекунад.
Қонун дар бораи ҳифзи растаниҳо	16.04.2012 қабул шудааст №817	Кумитаи ҳифзи муҳити зист ва воҳидҳои он дар ноҳияҳо, Вазорати кишоварзӣ Агентии хоҷагии чангал дар назди Ҳукумати	Қонун принсипҳои ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва иқтисодии ҳифзи растаниҳо ва маҳсулоати кишоварзиро аз ҳашароти зараррасон, бемориҳо ва алафҳои бегона муайян мекунад.

Қонун	Қабул ва иловашуда	Агентии масъул	Тавсифи мухтасар
		Ҷумҳурии Тоҷикистон Академияи илмҳои кишоварзӣ	
Қонун дар бораи муҳофизат ва истифодаи растаниҳо	17.05.2004 қабул шуда бори охир дар 2008 илова шудааст	Кумитаи ҳифзи муҳити зист ва воҳидҳои он дар ноҳияҳо, Вазорати кишоварзӣ Агентии хоҷагии ҷангал дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Академияи илмҳои кишоварзӣ	Қонун сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро оид ба ҳифз ва истифодаи самараноки растани муқаррар намуда, принципҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии соҳа ва мақсадноки ҳифз ва тақрири техсоли растаниҳоро муайян мекунад.
Кодекси хоҷагии ҷангали Ҷумҳурии Тоҷикистон	2.08.2011 қабул шуда аст	Агентии хоҷагии ҷангали назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Кумитаи ҳифзи муҳити зист ва воҳидҳои он дар ноҳияҳо ва Вазорати кишоварзӣ	Муносибатҳоро оид ба ҳифз, соҳибӣ, истифодаи устувор ва барқарорсозии ҷангал дар Тоҷикистон танзим мекунад. Фаъолияти мамнӯъшударо дар минтақаҳои ҷангалҳои муҳофизатшаванда ва низомҳо ва шароити онҳоро ҳангоми анҷом додани фаъолиятҳои иҷозатдодашуда дар минтақаҳои истифодабарии ҷангалҳо ва низомҳои онҳо муайян мекунад.
Қонун дар бораи ҳифз ва истифодаи мероси таърихӣ фарҳангӣ	03.03.2006 қабул шуда аст	Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Агентии хоҷагии ҷангали назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон	Қонун асосҳои ҳуқуқии ҳифз ва истифодаи объектҳои мероси таърихӣ фарҳангии ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва моликияти миллии халқи тоҷикро танзим менамояд.
Қонун дар бораи сарватҳои зерзаминӣ	20.07.1994 қабул шуда бори охир дар 2013 илова шудааст	Саридораи геологияи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон	Муносибатҳои оид ба истифода ва ҳифзи сарватҳои зерзаминиро ба манфиати наслҳои ҳозира ва оянда танзим мекунад.
Қонун дар бораи муҳофизати ҳок	16.10.2009 қабул шуда аст	Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи идораи замин ва геодезии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати кишоварзӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон	Қонун принципҳои асосии сиёсати давлатӣ, заминаи ҳуқуқии мақомоти ҳокимияти давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқиро оид ба истифодаи самаранок ва беҳатари ҳок, нигоҳ доштани сифат, ҳосилхезӣ ва ҳифзи ҳок аз таъсири манфӣ муайян намуда, муносибатҳои гуногуни ҳифзи ҳокро ба танзим медарорад.
Кодекси об	20.10.2000 қабул шуда бори охир дар 2012	Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон - Вазорати энергетика	Мақсадҳои Кодекси оби Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳифзи заминҳои фонди давлатии об ва фонди давлатии об барои беҳтар намудани вазъии иҷтимоии аҳоли ва муҳити зист, мубориза бо ифлосшавии об, ифлосшавӣ, камшавӣ, пешгирии ва мубориза бо таъсири манфии об, баланд бардоштани ва

Қонун	Қабул ва иловашуда	Агентии масъул	Тавсифи мухтасар
	илова шудааст	ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати кишоварзӣ Саридораи геологияи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон	объектҳои об, таҳкими қонуният ва ҳифзи ҳуқуқҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар соҳаи хоҷагии об ҳифзи он иборат аст.
Қонун дар бораи ҳифзи ҳавои атмосфера	1995 қабул шуда дар 2012 илова шудааст. Дар 28.12.2012 қабул шудааст	Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон Агентии обуҳавошиносии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Қонун муносибатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқиро, ки ба шакли моликият вобаста нестанд, бо мақсади ҳифз, барқарорсозии ҳавои атмосфера ва таъмини амнияти экологӣ танзим менамояд.
Кодекси тандурустии чамъиятии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Дар 30.05.2017 қабул шудааст	Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Кодекс муносибатҳои тандурустии чамъиятиро танзим намуда, ба татбиқи ҳуқуқҳои конститусионӣ ва ҳифзи саломатии шахрвандон нигаронида шудааст. Боби 17 Кодекс беҳатарии санитарияро эпидемиологиро таъмин менамояд
Қонун дар бораи партовҳои истеҳсолот ва истеъмол	10.05.2002 қабул шуда бори охир дар 2011 илова шудааст	Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон Корхонаи воҳиди давлатии манзил ва хоҷагии коммуналии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Қонун муносибатҳоеро, ки дар қараёни тавлид, чамъоварӣ, нигоҳдорӣ, истифода бурдан, интиқол додан, ғайрифавқалсоҷӣ ва ҷойгиркунии партовҳо, идоракунии давлатӣ, назорат ва назорати муомилоти партовҳо ба миён меоянд, танзим намуда, ба пешгирии таъсири манфии партовҳои истеҳсоли ва истеъмоли ба аҳолии нигаронида шудааст. муҳити зист ва саломатии инсон ҳангоми муомила бо онҳо, ба муомилоти иқтисодӣ ва истеҳсоли ҳамчун манбаи иловагии захира чалб намудани онҳо.
Дар бораи муҳофизати аҳолии ва ҳудудҳои фавқулоддаи табиӣ ва техногенӣ	Дар 15.07.2007 қабул шудааст	Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва воҳидҳои сохтории он	Қонун заминаҳои ташкилӣ-ҳуқуқии ҳифзи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони бешаҳрвандро дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин замин, минтақа, об, фазои ҳавоӣ, ҳайвоноти наботот ва дигар сарватҳои табиӣ Тоҷикистонро муайян мекунад. , объектҳои табиноти истеҳсолино иҷтимоӣ ва муҳити зист аз ҳолатҳои фавқулоддаи табиӣ ва техногенӣ. Муносибатҳои чамъиятиро оид ба пешгирӣ, ба вучуд омадан ва инкишоф додани ҳолатҳои фавқулодда, кам кардани хисорот ва талафот, рафъи ҳолатҳои фавқулодда ва сари вақт огоҳ кардани аҳоли дар минтақаҳои хатарнок дар бораи ҳолатҳои фавқулоддаи табиӣ ва техногенӣ танзим менамояд.
Қонун дар бораи олами ҳайвонот	Дар 05.01.2008 қабул шудааст	Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати хоҷагии кишлоки Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон Агентии хоҷагии чангали назди Ҳукумати	Қонун муносибатҳои чамъиятиро дар соҳаи ҳифз, барқарорсозӣ ва истифодаи оқилонаи олами ҳайвонот танзим намуда, заминаҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ соҳаро муқаррар намуда, ба ҳифз ва барқарорсозии захираҳои олами ҳайвонот нигаронида шудааст.

Қонун	Қабул ва иловашуда	Агентии масъул	Тавсифи мухтасар
		Чумхурии Тоҷикистон	
Қонун дар бораи хифзи меҳнат	Дар 19.05.2009 қабул шудааст	Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Чумхурии Тоҷикистон, Вазорати тандурустии Чумхурии Тоҷикистон	Қонун асосҳои ҳуқуқии муносибатҳои хифзи меҳнатро байни корфармоён ва кормандон муқаррар намуда, ба фароҳам овардани шароити, ки ба талаботи онҳо ҷавобгӯи ҳаёт ва саломатии кормандон дар раванди меҳнат нигоҳ дошта мешавад, нигаронида шудааст.
Кодекси меҳнати Чумхурии Тоҷикистон	Дар 23.07.2016 қабул шудааст	Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Чумхурии Тоҷикистон ва Вазорати тандурустии Чумхурии Тоҷикистон	Кодекси мазкур муносибатҳои меҳнатӣ ва дигар муносибатҳои бевосита ба онҳо нигаронидашуда, хифзи ҳуқуқ ва озодиҳои тарафҳои муносибатҳои меҳнатӣ, таъмини кафолатҳои ҳадди ақали ҳуқуқ ва озодиҳои меҳнатиро танзим менамояд.
Қонун дар бораи бехатарии сӯхтор	20.04.2008 қабул шуда бори охир дар 2010 илова шудааст	Саридораи давлатии пешгирӣ аз сӯхтори Вазорати корҳои дохилии Чумхурии Тоҷикистон	Қонун принципҳои умумии ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ташкилии пешгирии сӯхторро дар Чумхурии Тоҷикистон муайян намуда, муносибатҳои байни мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳо, дигар шахсони ҳуқуқии ба шакли ташкилию ҳуқуқӣ вобаста набуда, инчунин байни иттиҳодияҳои ҷамъиятиро танзим менамояд. шахсони мансабдор ва шахрвандони Чумхурии Тоҷикистон, шахрвандони хориҷи ва шахсони бешаҳрванд

217. Дар давоми ёддошти концепсия ва марҳилаҳои пурраи тарҳрезӣ, харитасозии ҷонибҳои манфиатдор бо мақсади таъмини фарогир будани раванди машварат ва мувофиқат бо сиёсати миллӣ анҷом дода шуд. Илова ба вазоратҳои соҳавӣ, ҷонибҳои асосии манфиатдор дар ин марҳила бо усулҳои ҷалб, ки ба бучети ЛДКЧ+ дохил карда шудаанд, инҳоянд:

Ҷонибҳои манфиатдор	Қисматҳои ЛДКЧ+	Усули ҷалб
Кумитаи хифзи муҳити зист (КҲМЗ)	Қисмати 1, 2, 3	КҲМЗ Мақомоти миллии таъиншудаи ФИС (ММТ) ва агентии иҷрокунандаи лоиҳа мебошад. Ҳамоҳангсозӣ бо КҲМЗ васеъ буда, зерқисматҳоро дар бар мегирад, ки аз ҷониби МД МИЛ иҷро карда мешаванд. Ҳамоҳангсозӣ инчунин барои фаъолиятҳои, ки аз ҷониби ФБРК маблағгузорӣ мешаванд, на танҳо аз ҷониби ФИС маблағгузорӣ мешаванд.
Созмони озуқаворӣ ва кишоварзӣ (СОК)	Қисмати 1, 2, 3	СОК ҳаммаблағгузори ЛДКЧ+ оид ба натиҷаҳои 1.1, 1.2 ва 3.1 мебошад. Мисли КҲМЗ, ҳамоҳангсозӣ бо СОК васеъ хоҳад буд. Илова бар ин, ҳамоҳангсозии эҳтимолии байни ЛДКЧ+ ва лоиҳаҳои ҷорӣ СОК муайян карда мешавад.
Трести мелиоративии ҷарогоҳҳо (ТМЧ)	Қисмати 1, 2	ЛДКЧ+ иқтисодии ТМЧ-ро бо мақсади кӯмак расонидан ба он дар иҷрои ваколати худ оид ба иҷрои Қонуни ҷарогоҳҳо ва расонидани ёрии техники ба ҶЧ, АҶЧ тақвият хоҳад дод. ТМЧ инчунин сармоягузориҳои идоракунии ҷарогоҳҳоро анҷом медиҳад ва амалӣ ва мониторинги Нақшаҳои идоракунии ҷарогоҳҳоро (НИЧ) дар доираи қисмати 2 ба нақша гирифташуда дастгирӣ мекунад.

Зонибхон манфиатдор	Қисматҳои ЛДҚ+	Усули ҷалб
Ҷамъияти Ҷароғохистифодабара ндагон (ҶЧ)	Қисмати 1, 2	Ба ғайр аз иштироки онҳо дар фаъолиятҳои марбут ба ТМЧ, ҶЧ дар мониторинги ИЗТ нақши муҳим мебозад. ҶЧ маълумоти микдорӣ ва сифатӣ оид ба идоракунии ҷароғохоро ба ТМЧ ва шуъбаи геодезии замин мефиристанд. Пас аз тафтиши додаҳо, он ба воҳиди дурдасти ЛДҚ+, ки дар КХМЗ ҷойгир аст, мубодила карда мешавад. Дар доираи қисмати 2, лоиҳа инчунин дар таъсис ва бақайдгирии ҶЧ кӯмак мерасонад.
Ассотсиатсияи Ҷамъияти ҷароғохистифодабаран дагон (АҶЧ)	Қисмати 1	ЛДҚ+ иқтисодии ТМЧ-ро тақвият хоҳад дод, то ба он дар иҷрои ваколати худ оид ба иҷрои Қонуни ҷароғох ва расонидани кумаки техникӣ ба АҶЧ кӯмак расонад. Пас аз он, ТМЧ ба АҶЧ-ҳо тавассути кӯмак дар ҷорӣ намудани механизмҳои идоракунии ҷароғох дар асоси ҷамоатҳо ва таъмини омӯзиш ва пуштибонии техникӣ кӯмак хоҳад кард. ЛДҚ+ кафолат медиҳад, ки АҶЧ-ҳо дар фаъолиятҳои марбут ба ТМЧ машварат кунанд.
Комиссияи ҷароғох (КЧ)	Қисмати 1	ЛДҚ+ иқтисодии ТМЧ-ро тақвият хоҳад дод, то ба он дар иҷрои ваколати худ оид ба иҷрои Қонуни ҷароғох ва расонидани ёрии техникӣ ба КЧ кӯмак расонад. Пас аз он РМТ ба компютерҳои фардӣ тавассути кӯмак дар ҷорӣ намудани механизмҳои идоракунии ҷароғох дар асоси ҷамоатҳо ва таъмини омӯзиш ва пуштибонии техникӣ кӯмак хоҳад кард. ЛДҚ+ кафолат медиҳад, ки ба компютерҳо дар фаъолиятҳои марбут ба ТМЧ машварат дода мешавад.
Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон (ДАТ)	Қисмати 1, 3	ЛДҚ+ ба ДАТ барои ҳамгироии ҷанбаҳои тағирёбии иқлим дар барномаи нави магистратура, ки донишгоҳ ният дорад таҳия кунад, барои пурра кардани барномаи мавҷудаи бакалаврӣ оид ба идоракунии ҷароғох, ки бо дастгирии ЛРЧҶи ФБРК таҳия шудааст, кӯмаки техникӣ мерасонад. Лоиҳа барои таҳияи барномаи таълимии магистрӣ таҷрибаи техникӣ, инчунин дастгирии молиявиро барои пӯшонидани хароҷоти марбут ба аккредитатсияи байналмилалӣ барномаи таълимӣ таъмин хоҳад кард. Лоиҳа инчунин бо ДАТ ва инчунин МД Зотпарварӣ шарикӣ хоҳад кард, то барои 50 нафар техникҳои ҷавон оид ба БС таълим диҳанд.
Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон (АИК)	Қисмати 1	ЛДҚ+ ба АИК барои таҳияи барномаҳои нави таълимӣ барои омода кардани мутахассисони тағирёбии иқлим ва баррасии барномаҳои таълимии баъдидипломии мавҷуда барои агрономҳо, ҷангалбонҳо, зоотехникҳо ва байторҳо, ба тартиб даровардани идоракунии экосистема ва ҷанбаҳои тағирёбии иқлим дар барномаҳои таҳсил кӯмаки техникӣ мерасонад.
Институти тадқиқоти илмӣ ҷангал	Қисмати 1	Дар баробари ДАТ ва АИК, Институти тадқиқоти ҷангал барои (i) таҳияи навоариҳои техникӣ ҳассос ба иқлим, ки дар сатҳи ҷомеа дар доираи фаъолиятҳои васеъ паҳн карда мешаванд (китъаҳои намоиш ва МСФ) ва (ii) тавлиди далелҳо кӯмаки молиявӣ хоҳад гирифт. ва дарсҳо оид ба таҷрибаҳои оқилонаи иқлим барои ғизоиҳои дар муқолаи сиёсат. ЛДҚ+ ҳар ду сол даъватҳоро барои пешниҳодҳо ва лоиҳаҳои тадқиқотӣ, ки ба стратегияи лоиҳа мувофиқанд, оғоз мекунад.

Чонибхон манфиатдор	Қисматҳои ЛДҚ+	Усули ҷалб
Муассисаи давлатии рушди иқтидор	Қисмати 1, 3	ЛДҚ+ ба технологияҳо ва навоариҳои тобовар ба иқлим, ки аз ҷониби муассисаҳои тадқиқотӣ дар доираи Қисмати 1 тавассути намоишҳои саҳроӣ дар ҳамкорӣ бо Муассисаи давлатии рушди иқтидор, ки аллакай дар ин соҳа якҷанд майдонҳои намоишӣ дорад, санчида, мутобиқ ва тасдиқ карда шудаанд, бунёд хоҳад кард. Деҳқонон барои дастрасӣ ба ин намоишҳо, рӯзҳои саҳроӣ аз ҷониби Муассисаи давлатии рушди иқтидор ташкил ва мусоидат мекунад. Бо ин мақсад созишномаи ёддошт ба имзо мерасад.
Мақомоти миллии байторӣ	Қисмати 1	ЛДҚ+ ба Мақомоти Миллии Байторӣ дар пешниҳоди хизматрасонии байторӣ дар соҳаи тандурустии ҷамъиятӣ, аз қабилӣ назорати бемориҳо ва вакцина бар зидди бемориҳои зоонозҳои фаромарзӣ тавассути саҳми солона дар хариди вакцинаҳо ва пешниҳоди кӯмаки техникӣ ва таҷхизот барои системаи назорат кӯмак хоҳад кард.
Ассотсиатсияи байторони тоҷик (АБТ)	Қисмати 3	ЛДҚ+ АБТ-ро барои кӯмак ба таъсиси хадамоти байтории хусусӣ дастгирӣ хоҳад кард. Лоиха бо АБТ Ёддошти тафоҳум ба имзо мерасонад. Масъулияти АБТ аз такрори барномаҳои омӯзишӣ дар минтақаҳои дигари Тоҷикистон, рушди ассотсиатсияҳои байтории ноҳиявӣ ва омода кардани шароит барои таъсиси мақоми конунгузории байторӣ дар кишвар тибқи тавсияҳои ТБМ иборат хоҳад буд. АБТ инчунин барои рушди системаи таҳсилоти давомдори байторӣ масъул хоҳад буд, ки лоиха барои он пардохти 1 воҳиди кории мутахассиси соҳаи ветеринариро пешбинӣ мекунад. Ғайр аз он, АБТ дар интиҳоби байторон барои иштироки онҳо дар ҷорабиниҳои лоихавӣ дар соҳаи фаёлона иштирок хоҳад кард.
Муассисаи давлатии зотпарварӣ ва бордоркунии сунъии ҳайвонот (МД Зотпарварӣ)	Қисмати 1, 3	ЛДҚ+ фарогирии хизматрасониҳои зотпарвариро, ки аз ҷониби МД Зотпарварӣ пешниҳод мешавад, ба минтақаҳо ва ҷамоатҳое, ки лоиха ҳадаф қарор додааст, тавассути пешниҳоди таҷхизоти иловагӣ беҳтар хоҳад кард. Лоиха инчунин бо МД Зотпарварӣ ва ДАТ шарикӣ хоҳад кард, то барои 50 нафар техникҳои ҷавон оид ба БС таълим диҳанд.
Агентии идоракунии замин, геодезия ва харитасозӣ	Қисмати 1	Дар доираи мониторинг ва идоракунии захираҳои табиӣ маҷозӣ ва муштарақ лоиха байни Агентии заминсозӣ, геодезӣ ва харитасозии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КҲМЗ, ки барои пешгирии таназзули минбаъдаи замин масъуланд, робитаи мустақамро ба вучуд меорад, то ҷараёни мунтазами иттилоотро таъмин намояд.
Платформаи миллии мутобиқшавӣ ба тағирёбии иқлим	Қисмати 1	ЛДҚ+ ин платформаро тавассути маълумотномаҳои сиёсӣ ва семинарҳо оид ба ҳамгирии сиёсат дар равандҳои сиёсати иқлим, ба монанди раванди такмили ММТ, лоихаҳои омодагии ФИС ва раванди НММ дастгирӣ хоҳад кард.
Шӯрои ҷамоҳангсозии донорҳо (аз ҷумла шарикони рушд)	Қисмати 1, 2, 3	ЛДҚ+ ба Шӯрои ҷамоҳангсозии донорҳо тавассути маълумотномаҳои сиёсӣ ва идоракунии донишҳо, инчунин ҷамоҳангсозӣ бо дигар лоихаҳои ҷорӣ, ки дар ҷараёни амалисозӣ ҷамоҳангӣ меҷӯянд, дастгирӣ хоҳад кард. ЛДҚ+ бо дигар донорҳо ва дигар шарикони рушд

Чонибхон манфиатдор	Қисматҳои ЛДҚЧ+	Усули ҷалб
		ҳамкорӣ хоҳад кард, то кафолат диҳад, ки ЛДҚЧ+ саъю кӯшишҳои ҷорӣро пурра карда метавонад.
Вазорати рушди иқтисод ва савдо (ВРИС)	Қисмати 1	Дар ҳамкорӣ бо ВРИС, ЛДҚЧ+ таҳлили фаъолиятҳои агросаноатиро аз нуқтаи назари Иқтисоди Сабз анҷом медиҳад ва бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор семинари тасдиқкунӣ мегузаронад. ВРИС инчунин аз ҷониби ЛДҚЧ+ рушди иқтидорро оид ба консепсияҳои Иқтисоди Сабз қабул мекунад.
Иттифоқҳои истеҳсоли	Қисмати 3	ЛДҚЧ+ 17 Иттифоқҳои истеҳсолиро байни гурӯҳҳои фермерҳои хурд аз як тараф ва фаъолони бахши хусусӣ, бахусус агрегаторҳо ва коркардкунандагон аз тарафи дигар муайян ва таъсис медиҳад, то шарикӣ мутақобилан судмандро дар занҷирҳои интиҳобшудаи арзиши ҷорво (шир, парранда ва гӯшти гов) фароҳам оварад. Лоиха инчунин иқтидори техникӣ ва тижоратии истеҳсолкунандагони иттиҳодияҳои истеҳсолиро тақвият медиҳад.

Замимаи 3. Саволҳои роҳнамо барои таҳлили ҳатарҳои муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим

ФБРК ҳамаи барномаҳоро ба яке аз се категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ (А, Б ё В) ва яке аз се гурӯҳбандии ҳатари иқлимӣ (балад, мӯътадил ва паст) тасниф мекунад. Дар ҳолате, ки ФБРК як барномаро бо дигар агентҳои маблағгузорӣ мекунад, ФБРК бо агентии шарик ҳамкорӣ мекунад ва дар бораи равиши умумӣ барои арзёбӣ ва гурӯҳбандии барнома мувофиқа мекунад.

Муайян кардани категория ва тасниф инчунин аз талаботи миллий ва иқтисодӣ мавҷудаи миллий оид ба пешбурд ва татбиқи чораҳои коҳиш додани таъсири экологӣ ва иҷтимоӣ вобаста хоҳад буд. Муайянкунӣ аз рӯи арзёбии мавҷудаи ҷаҳорҷӯба ва тавонмандии миллий маълумот дода мешавад.

Ҷавоби мусбӣ ба ҳама гуна саволи аз 1 то 22 (ба саволҳои зер нигаред) барномаро ҳамчун А гурӯҳбандӣ мекунад. Ба ҳамин монанд, посухи мусбат ба саволи 23 то 38 барномаро ҳамчун Б гурӯҳбандӣ мекунад. Дар сурати манфӣ будани ҳамаи ҷавобҳо, барнома ҳамчун В гурӯҳбандӣ шудааст.

Ин рӯйхати саволҳоро дар марҳилаҳои гуногуни тарҳрезии барнома истифода бурдан мумкин аст ва бояд дар якҷоягӣ бо изҳороти дастурии мувофиқ истифода шаванд.

Рӯйхатҳои санҷишӣ барои ҳатарҳои экологӣ, иҷтимоӣ ва иқлимӣ инҳоянд:

1. дар аввал ҳангоми таҳияи консепсия пур карда шавад, то барои роҳнамоӣ дар муайян кардани имкониятҳо ва ҳатарҳо ва фаъолиятҳои эҳтимоӣ, ки бояд дар тарҳрезии барнома ба назар гирифта шаванд;
2. ба ёддошти НРЧ замима карда шавад; ва
3. дар марҳилаҳои тарҳрезии барнома баррасӣ ва дар ҳолати зарурӣ навсозӣ карда шаванд.

Сарлавҳаи барнома:	Лоихаи дастгирии соҳаи кишоварзӣ дар заминаи ҷомеа (ЛДКЧ+)		
Лоихаи ФБРК №.:		Намуди рӯйхат:	2
Кишвар:	Тоҷикистон	Санаи ин нусха:	08/06/2021
Рӯйхати санҷиш аз ҷониби (ном, унвон ва муассиса) таҳия шудааст.	Рено Колмант, Мутахассиси барномаи муҳити зист ва иқлим, ФБРК		

Ҳангоми пур кардани рӯйхати санҷишҳо бояд ҳам таъсири кӯтоҳмуддат ва ҳам дарозмуддат ба назар гирифта шаванд. Ин рӯйхати саволҳоро дар марҳилаҳои гуногуни давраи барнома истифода бурдан мумкин аст ва бояд дар якҷоягӣ бо изҳороти роҳнамоии мувофиқ истифода шаванд. Дар асоси гузоришҳо ва боздидҳои саҳроӣ ҳангоми тарҳрезӣ маълумотро истифода баред. Тафсилоти коркарди масъалаҳое, ки дар натиҷаи санҷиш ба миён меоянд, бояд дар ёддошти баррасии АМИИ ба таври возеҳ баён карда шаванд.

Саволҳои роҳнамоӣ барои муоинаи муҳити зист ва иҷтимоӣ	Ҳа/не	Шарҳҳо/тафсил
Категорияи А – инҳо метавонанд оқибатҳои манфии экологӣ ва/ё иҷтимоӣ дошта бошанд ва аксаран бебозгашт ё ба осонӣ бартараф карда намешаванд.		
Ҷойгиршавии лоиха		
1. Оё лоиха ягон заминҳои ботлоқзорро азхуд мекунад? (Баёниҳои роҳнамо 1)	Не	
2. Оё лоиха ба муҳити зист ва/ё экосистемаҳо ва хизматрасонии онҳо таъсири манфии назаррас мерасонад (масалан, табдил додани беш аз 50 гектар ҷангали табиӣ, аз даст додани макони зист, эрозия/дигар шакли таназзули замин, пора-порашавӣ ва тағйироти гидрологӣ)? (Баёноти роҳнамо 1, 2 ва 5)	Не	
3. Оё минтақаи зерҳадафи лоихаи пешниҳодшуда минтақаҳои аз ҷиҳати экологӣ ҳассос, минтақаҳои дорӣ аҳамияти ҷаҳонӣ/миллӣ барои ҳифзи гуногунии биологӣ ва/ё минтақаҳои аз гуногунии биологӣ бой ва	Не	

маконҳои зисти вобаста ба намудҳои зери хатари нобудшавиро дар бар мегирад? (Баёниҳои роҳнамо 1)		
4. Оё мавзени лоиҳа дар натиҷаи хатарҳои геофизикӣ (сунами, ярҷҳо, заминларза, таркишҳои вулкани) ба харобии калон дучор мешавад?	Не	
Захираҳои табиӣ		
5. Оё лоиҳа ба амалияҳои ноустувори идоракунии захираҳои табиӣ (моҳипарварӣ, ҷангалпарварӣ, чорводорӣ) оварда мерасонад ва/ё боиси зиёд шудани иқтидори интиқол мегардад. Масалан, оё рушд дар минтақаҳои сурат мегирад, ки дар бораи ҳосили устувор/иқтидори борбардорӣ маълумоти ками замонавӣ мавҷуд аст? (Баёноти роҳнамо 4, 5 ва 6)	Не	Барномаи мазкур кам кардани саршумори чорвои калони шохдорро барои баланд бардоштани маҳсулнокии он ва солимии он равона мекунад. ИЗТ устувор асоси лоиҳа бо идоракунии ҷарогоҳҳо мебошад. Ҳамин тариқ, лоиҳа бояд ба ҷарогоҳ ва эрозия таъсири мусбат расонад.
6. Оё лоиҳа лоиҳаҳои калонмиқёси парвариши моҳипарварӣ ё марипарвариро таҳия мекунад ё дар он ҷое, ки рушди онҳо тағйироти назарраси минтақаҳои аз ҷиҳати экологӣ ҳассосро дар бар мегирад?	Не	
7. Оё лоиҳа боиси истифодаи назарраси агрохимияҳо мегардад, ки метавонад ба бемориҳои хатарноки ҳаёт ва нигарониҳои дарозмуддати саломатӣ ва бехатарии аҳоли оварда расонад? (Баёниҳои роҳнамо 14)	Не	
8. Оё лоиҳа ба коркарди обӣ (обҳои зеризаминӣ ва/ё рӯизаминӣ) таъсия мекунад, ки дар он ҷо асосе вучуд дорад, ки камшавии назаррас ва/ё камшавии ҷараёни об аз таъсири тағйирёбии иқлим ё истифодаи аз ҳад зиёд рух додааст? (Баёниҳои роҳнамо 7)	Не	Лоиҳа ба усулҳои ҷамъоварии об ва технологияҳои самараноки истифодаи об бо истифода аз равиши хавзаӣ дарё мусоидат мекунад.
9. Оё лоиҳа хатари ворид намудани намудҳои эҳтимолан инвазивӣ ё организмҳои аз ҷиҳати генетикӣ тағйирёфта, ки метавонанд хусусиятҳои генетикӣ намудҳои маҳаллиро тағйир диҳанд ё ба гуногунии биологии маҳаллӣ таъсири манфӣ расонанд? (Баёниҳои роҳнамо 1)	Не	Лоиҳа ба шинондани растаниҳо ва дарахтони маҳаллӣ мусоидат мекунад ва кӯшиш мекунад, ки таъсири навъҳои инвазивӣ дар ҷарогоҳҳо мавҷуд бошад. Лоиҳа инчунин ба истифода ва ҳифзи намудҳои безътиношуда ва кам истифодашаванда (масалан, маҳсулоти ҷангали ғайриҷубӣ) ва ҳамкорӣ бо шарикӣ ботаҷриба дар саҳро (масалан, Slow Food, ки аллакай дар НТҶ ва ВМКБ мавҷуд аст) дастгирӣ хоҳад кард.
10. Оё лоиҳа обҳои партовро (масалан, партовҳои саноатӣ, истихроҷи маъдан, партовҳои канализатсия) истифода мебарад? (Баёниҳои роҳнамо 7)	Не	
Рушди инфрасохтор		

1. Оё лоиҳа сохтмони/таҷдид/навсозии сарбанд(ҳо) ва/ё обанбор(ҳо)-ро дар бар мегирад, ки ҳадди аққал ба яке аз меъёрҳои зерин ҷавобгӯ аст? - девори баландии зиёда аз 15 метр; - дарозии зиёда аз 500 метр; - иқтидори обанбор зиёда аз 3 миллион м ³ ; ё - сели воридотӣ зиёда аз 2000 м ³ /с (Баёнияи роҳнамо 8)	Не	
1. Оё лоиҳа барқарорсозӣ ва/ё рушди нақшаҳои калони ирригатсионӣ (зиёда аз 100 гектар дар як нақша)-ро дар бар мегирад? (Баёнияи роҳнамо 7)	Не	
2. Оё лоиҳа сохтмон/таҷдид/навсозии роҳҳо дар бар мегирад, ки масоҳати умумии зиёда аз 10 км тоза карда мешавад ё ягон деҳқоне, ки зиёда аз 10 фоизи замини шахсии худро гирифта шудааст? (Баёнияи роҳнамо 10). Оё қорҳо қоргарони муваққатӣ ва/ё доимиро дар бар мегиранд?	Не	Таҷдиди роҳҳо ба тоза кардани майдонҳо вобаста нест, роҳ аллакай мавҷуд аст, аммо дар ҳолати бад қарор дорад.
1. Оё лоиҳа заҳкаш ё ислоҳи обанборҳои табииро дар бар мегирад (масалан, омӯзиши дарё)? (Баёнияи роҳнамо 7)	Не	
1. Оё лоиҳа истихроҷи назарраси/диверсионии обҳои рӯизаминиро дар бар мегирад, ки ҷараёни дарёро аз 20 дарсади ҷараёни экологӣ ва талаботи истифодабарандагонӣ поёноб боқӣ мегузорад? (Баёнияи роҳнамо 7)	Не	
Ҷамъ		
1. Оё лоиҳа боиси кӯчонидани иқтисодӣ ё кӯчонидани ҷисмонӣ зиёда аз 20 нафар мегардад ё ба зиёда аз 10 фоизи дорониҳои инфиродӣ таъсир мерасонад? (Баёнияи роҳнамо 13)	Не	
2. Оё лоиҳа боиси табил ва/ё аз даст додани захираҳои ҷисмонӣ фарҳангӣ мегардад? (Баёнияи роҳнамо 9)	Не	
3. Оё лоиҳа ба ҷамоатҳои маҳаллӣ (аз ҷумла гурӯҳҳои камбизоат ва осебпазир, мардуми бумӣ, ашхоси осебпазир ба ЗГ ва истисмори шаҳвонӣ ва сӯиистифода ва маъҷубон) ё дигар тарафҳои аз лоиҳа зарардида хатари/таъсири манфии иҷтимоӣ ба вучуд меорад? 4. (Баёнияи роҳнамо 13)	Не	
Дигар		
5. Оё лоиҳа истехсол ва интиқоли маводи хатарнок ва заҳролудро, ки метавонанд ба муҳити зист таъсир расонанд, дар бар мегирад? (Баёнияи роҳнамо 2)	Не	
6. Оё дар лоиҳа сохтмони қорҳои калон ё миёнаи пешбинӣ шудааст?	Не	
7. Оё дар лоиҳа тараккиёти хоҷагии чангали истехсолии калон пешбинӣ шудааст?	Не	
Маблағгузории дехот		
8. 1 ба Саволи 21) тавассути пешниҳоди хати қарзӣ ба провайдерҳои хидматрасонии молиявӣ дастгирӣ мекунад? (Баёнияи роҳнамо 12)	Не	
Категорияи В – инҳо метавонанд баъзе оқибатҳои манфии экологӣ ва/ё иҷтимоӣ дошта бошанд, ки онҳоро ба осонӣ қардан мумкин аст.		

Чойгиршавӣ		
9. Оё лоиҳа интенсификатсияи кишоварзӣ ва/ё васеъ кардани майдони киштро дар минтақаҳои ғайриҳассос, ки метавонад ба муҳити зист, экосистема ва/ё воситаҳои зиндагӣ таъсири манфӣ расонад, дар назар дорад? (Баёноти роҳнамо 1, 2 ва 12)	Не	
Идоракунии захираҳои табиӣ		
1. Оё фаъолияти лоиҳа рушди чарогоҳҳо ва чорводориро дар бар мегирад? (Баёнияти роҳнамо 6)	Ҳа	
2. Оё лоиҳа моҳипарвариро дар бар мегирад, ки дар он ҷо маълумот дар бораи захираҳо, қўшишҳои моҳидорӣ ва ҳосили устувор мавҷуд аст? Оё хатари аз ҳад зиёди моҳидорӣ, осеб дидани муҳити зист ва донишҷуи минтақаҳо ва фаслҳои моҳидорӣ вучуд дорад? (Баёнияти роҳнамо 4)	Не	
3. Оё фаъолияти лоиҳа моҳипарварӣ ва/ё кишоварзиро дар минтақаҳои навтаъсис ё интенсивӣ амалкунанда дар бар мегирад? Оё фаъолияти лоиҳа табиӣ додани заминҳои ботлоқзор ва тоза кардани растаниҳои соҳилӣ, тағир додани гидрология ё ворид кардани намудҳои экзотикиро дар бар мегирад? (Баёнияти роҳнамо 4)	Не	
4. Оё фаъолияти лоиҳа рушди занҷири арзишро дар асоси захираҳои табиӣ дар бар мегирад? (Баёноти роҳнамо 1, 6 ва 12)	Ҳа	
5. Оё фаъолиятҳои лоиҳа идоракунии ҳавзаи обанбор ё барқароркуниро дар бар мегирад?	Ҳа	
6. Оё дар лоиҳа тадбирҳои калони муҳофизати хок ва об пешбинӣ шудаанд? (Баёноти роҳнамо 1 ва 5)	Ҳа	
Инфрасохтор		
1. Оё лоиҳа зерлоиҳаҳои обёрӣ ва захкашӣ, инчунин зерлоиҳаҳои сарбанди хурду миёнаро (иктидори <3 миллион м ³) дар бар мегирад? (Баёноти роҳнамо 7 ва 8)	Не	
2. Оё лоиҳа зерлоиҳаҳои рушди соҳибқорони хурд ва хурдро дар бар мегирад? (Баёноти роҳнамо 12 ва 13)		
3. Оё лоиҳа рушди иқтисодии коркарди кишоварзиро дар бар мегирад?	Ҳа	
4. (Баёноти роҳнамо 2, 6 ва 12)	Ҳа	Ин тавассути Маркази чамъоварии шир ва нуктаҳои коркарди он дар деҳаҳо имконпазир аст.
Social		
5. Оё ягон фаъолияти лоиҳа ба захираҳои ҷисмонии фарҳангӣ таъсири ночиз мерасонад? (Баёнияти роҳнамо 9)	Не	
6. Оё лоиҳа ба қўчонидани ҷисмонии 20 нафар ё камтар аз он оварда мерасонад ё ба камтар аз 10 ҷисмонӣ дороиҳои инфиродӣ таъсир мерасонад	Не	
7. Оё лоиҳа боиси нигарониҳои кўтоҳмуддати саломатӣ ва бехатарии чамъиятӣ мегардад? (Баёнияти роҳнамо 14)	Не	Ҳангоми сохтмони инфрасохтор бояд барои бехатарии коргарон ва ҷомеаҳои маҳаллӣ кафолатҳои муқаррар карда шаванд

1. Оё лоиҳа қувваи кори муҳочир ё коргарони мавсими талаб мекунад (барои сохтмон, кишт ва/ё чамъоварии ҳосил)? (Баёнияи роҳнамо 13)	Не	
Маблағгузори дехот		
2. Оё лоиҳа кадоме аз гуфтаҳои дар боло зикршударо (Саволи 23 ба Саволи 37) тавассути пешниҳоди хати қарз ба провайдерҳои хидматрасони молиявӣ дастгирӣ мекунад? (Баёнияи роҳнамо 12)	Не	

Дастур барои гурӯҳбандӣ

Ҷавоби «ҳа» ба ҳама саволҳо аз 1 то 22	Категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ мебошад	А	Арзёбии таъсир ба муҳити зист ва иҷтимоӣ ё ҷаҳорҷӯбаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (пурра ё мушаххас) вобаста ба мавҷудияти иттилоот талаб карда мешавад. Инчунин, баъзе саволҳои мушаххас амалҳои мушаххаси зеринро талаб мекунад: Ҳа ба саволи 16 – Нақшаи амалиёти кӯчонидани аҳоли вобаста ба мавҷудияти маълумот талаб карда мешавад. Ҳа ба саволи 17 – Нақшаи идоракунии захираҳои ҷисмонии фарҳанг талаб карда мешавад, ки муқаррароти идоракунии бозёфтҳои тасодуфиро ҳангоми татбиқ дар бар мегирад. Ҳа ба саволи 18 – Бояд розигии ройгон, пешакӣ ва огоҳона гирифта шавад/Нақшаи амалисозии розигии ройгон, пешакӣ ва огоҳона вобаста аз он, ки ҷамоаҳои зарардида муайян карда мешаванд ё не. Дар ҳолатҳои, ки ба мардуми бумӣ таъсир мерасонанд, Нақшаи мардуми бумӣ талаб карда мешавад. Арзёбии таъсири иҷтимоӣ зарур аст. Ҳа ба саволи 8 ва/ё саволи 15 – Нақшаи идоракунии захираҳои об барои лоиҳа талаб карда мешавад. Ҳа ба саволи 7, саволи 9 ва/ё саволи 19 – Нақшаи мубориза бо ҳашароти зараррасон талаб карда мешавад.
Ҷавоби «не» ба ҳама саволҳо аз 1 то 22 ва ҷавоби «ҳа» ба ҳама саволҳо аз 23 то 38	Категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ мебошад	В	Таҳлили муҳити зист ва иҷтимоӣ барои таҳияи Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (НИИМ) зарур аст.
Ҷавоби «не» ба ҳама саволҳо аз 1 то 38	Категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ мебошад	С	Таҳлили иловагӣ талаб карда намешавад

Агар лоиҳаҳо ба категорияҳои А ва В дохил шаванд, категорияи олии ҳамчун истинод гирифта мешавад. Муайян кардани категория ва таснифоти лоиҳа аз ҳаҷми таъсирҳо вобаста буда, аз миқёси чунин фаъолиятҳо вобаста ҳоҳад буд; муносибати боэҳтиёт ба нигарони таъсири чамъшаванда муҳим ҳисобида мешавад. Дар чунин ҳолатҳо, таҳлили зарурии экологӣ ва иҷтимоӣ ва бучети дахлдор бояд ба тарҳрезии лоиҳа дохил карда шавад. Чунин лоиҳаҳо метавонанд барои категорияи В баррасӣ карда шаванд.

Муайян кардани категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ А, аз ҷумла ҳаҷми арзёбӣ ва таҳқиқоте, ки бояд гузаронида шаванд, инчунин маълумоти мавҷуда, яъне таҳқиқот ва арзёбиҳои охирин, аз ҷумла ташаббусҳои дигар дар кишвар, то андозае, ки ба лоиҳаи пешниҳодшуда мувофиқанд, ба назар гирифта мешавад.

Гузаронидани махфият (аз А то В ё аз В то В) метавонад дар сурате имконпазир бошад, ки таъсири берунии манфири дигар лоиҳаҳо ё фаъолиятҳо, ки шахсони сеюм амалӣ мекунанд, ҳал кунанд.

Саволҳои роҳнамо барои ташҳиси хатари иқлим

Ҳа	Не	Шарҳи иловагии ҷавоби “ҳа”*

1. Оё минтакаи лоиҳа дучори ҳодисаҳои шадиди иқлимӣ, аз қабили обҳезӣ, хушксолӣ, тӯфонҳои тропикӣ ё мавҷҳои гармӣ аст?	х		
2. Оё сценарияҳои иқлимӣ дар минтакаи лоиҳа тағйироти ҳарорат, боришот ё обу ҳавои шадидро пешбинӣ мекунад, ки ба таъсир, устуворӣ ё арзиши лоиҳа дар тӯли тамоми мӯҳлати амали он таъсири манфӣ мерасонанд?		х	Чорабиниҳои барнома асосан ба тағйирёбии иқлим мутобик карда мешаванд.
3. Оё лоиҳа дар минтақаҳои соҳилии пасттар/минтақаҳои ба тӯфонҳои тропикӣ дучоршуда сармоягузори мекунад?		х	
4. Оё лоиҳа дар минтақаҳои пиряхҳо ва қӯҳҳо сармоягузори мекунад?	х		Барнома барои кохиш додани чараёни об ва эрозия тавассути беҳтар кардани идоракунии чарогоҳҳо кор мекунад.
5. Оё лоиҳа ба фаъолияти кишоварзӣ дар минтақаҳои маҳдуд ва/ё хеле таназзулёрфта, ки ҳассосиятро ба ҳодисаҳои иқлимӣ зиёд кардаанд (масалан, дар доманақуҳо, нишебиҳои чангалзор ё даштҳо) мусоидат мекунад?	х		Ҳадафи барнома барқарорсозии чангалҳо ва чарогоҳҳои харобшуда ва кам кардани саршумори чорвои калони шохдор дар як гектар бо нақшаи идоракунии чарогоҳҳо ва БС мебошад.
6. Оё лоиҳа дар минтақаҳои ҷойгир аст, ки лоиҳаҳои рушди деҳот дар гузашта талафот ва хисороти зиёди вобаста ба обу ҳаворо аз сар гузаронидаанд?		х	
7. Оё лоиҳа инфрасохторро дар минтақаҳои, ки ҳодисаҳои фавқуллодаи обу ҳаво доранд, таҳия/наиб мекунад?		х	
8. Оё гурӯҳи мақсадноки лоиҳа пурра аз захираҳои табиӣ (аз қабили зироатҳои мавсимӣ, қитъаҳои кишоварзии лалмӣ, захираҳои моҳии муҳочират), ки дар даҳсолаи охир аз тамоюлҳои иқлим ё ҳодисаҳои мушаххаси иқлимӣ осеб дидаанд, вобаста аст?	х		Тамоюли назарраси манфии боришот дар чарогоҳҳо дар минтақаҳои барномавӣ метавонад ба ҳосилнокӣ ва сифати чарогоҳ таъсир расонад.
9. Оё тағйирёбии иқлим ба маҳсулнокии кишоварзӣ (зироатҳо/чорводорӣ/ моҳидорӣ), дастрасӣ ба бозорҳо ва/ё ба паҳншавии ҳашароти зараррасон ва касалиҳои алоқаманд барои гурӯҳҳои мақсадноки лоиҳа таъсир мерасонад?	х		
10. Оё хатарҳои вобаста ба обу ҳаво ё шадиди иқлимӣ ба марҳилаҳои асосии занҷирҳои муайяншудаи арзиш дар лоиҳа (аз истеҳсол то бозор) таъсири манфӣ мерасонанд?	х		
11. Оё лоиҳа ба воситаҳои зиндагӣ ба иқлим ҳассос сармоягузори мекунад, ки диверсификатсия шудаанд?	х		
12. Оё лоиҳа ба инфрасохтаре сармоягузори мекунад, ки ба ҳодисаҳои фавқуллодаи обу ҳаво дучор мешаванд?	х		

13. Оё лоиҳа барои рушди институтсионалӣ ва таҳкими иқтисодии муассисаҳои деҳот (ба монанди гурӯҳҳои фермерӣ, кооперативҳо) дар минтақаҳои аз ҷиҳати иқлим яхела сармоягузорӣ мекунад?	x		
14. Оё лоиҳа имкон дорад, ки тавассути қабули технологияҳои сабз бо арзиши оқилона устувортар шавад?	x		
15. Оё даҳолати лоиҳа барои таҳкими тавонмандии идоракунии хатари иқлими маҳаллӣ имкон дорад?	x		
16. Оё лоиҳа имкони ҳамгироии ҷанбаҳои устувории иқлимро тавассути муколамаи сиёсӣ барои беҳтар кардани стратегияҳо ва сиёсатҳои бахши кишоварзӣ дорад?	x		
17. Оё лоиҳа иқтисодии ҳамгироии тадбирҳои устувории иқлимро бидуни хароҷоти изофӣ дорад (масалан, кодексҳои такмилёфтаи сохтмон, эҷоди иқтисодӣ ё дохил кардани масъалаҳои хатари иқлим дар равандҳои сиёсат)?	x		
18. Дар асоси маълумоти мавҷуда, оё лоиҳа аз баҳисобгирии мукамалтари партовҳои ГГ манфиат меорад?		x	

* Шарҳи иловагӣ, агар имконпазир бошад, асоснокӣ таснифро пешниҳод мекунад. Махсусан пешниҳоди тавзеҳоти иловагӣ оид ба саволҳои 13 то 17 бояд баррасӣ карда шавад.

Дастур барои тасниф

Ҷавоби «ҳа» ба ҳар кадоме аз саволҳои 1 то 7	Таснифи хатари иқлим баланд аст	Таҳлили муфассал лозим аст
Ҷавоби «ҳа» ба ҳар кадоме аз саволҳои 8 то 17	Таснифи хатари иқлим мӯътадил аст	Таҳлили асосӣ лозим аст
Ҷавоби «ҳа» ба саволи 18	Арзёбии ГГ	Масалан, восита ЕХ-АСТ
Қариб ба ҳама саволҳо ҷавоби «не»	Таснифи хатари иқлим паст аст	Таҳлили иловагӣ талаб карда намешавад, аммо чораҳои ихтиёрӣ метавонанд ворид карда шаванд

**Шартҳои техники оид ба нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ ва арзёбии таъсири
экологӣ ва иҷтимоӣ**

Вазифаҳои намунавӣ, ки дар зер оварда шудаанд, барои нақшаҳои идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (НИИМ) ва баҳодиҳии таъсири муҳити зист ва иҷтимоӣ (БТМИ) пешбинӣ шудаанд, ки дар доираи таҳияи Нақшаҳои рушди ҷомеаҳои ҳассос ба иқлим (НРЧ) омода карда мешаванд.

А. Маълумоти заминавӣ

Тоҷикистон осебпазиртарин кишвари Осиёи Марказӣ дар баробари хатарҳои иқлим аст¹¹⁶. Дар саросари кишвар ҳарорати ҳаво баланд шуда, дар шакли боришот тағйироти равшан ба мушоҳида мерасад. Ин дигаргунӣ ба тақвими зироатҳои кишоварзӣ ва инчунин ба ҳосилнокии ҷароғоҳҳо таҳдид мекунад. Дар баробари афзоиши талабот ба обёрӣ, ки дар натиҷаи ҳарорати баланд, ки бухоршавиро дар яқҷоягӣ бо гармии шадид, ки ба ҳосилнокии зироат таъсири манфӣ мерасонад, бармеангезад, хатарҳои ҷиддиро барои системаҳои кишоварзии обёришаванда ва лалмӣ интизор шудан мумкин аст. Ҳосили кишоварзӣ дар баъзе манотиқи Тоҷикистон то охири садсола метавонад то 30 дарсад коҳиш ёбад. Чорво инчунин аз сабаби зиёд шудани фишор ба ҷароғоҳҳо, ки аллакай аз ҳад зиёд ҷаронидани чорво ва таназзул ва инчунин ба саломатӣ аз ҳарорати баландтар таъсир мерасонад, таъсир мерасонад. Таҳлилҳои осебпазирии тағйирёбии иқлим нишон медиҳанд, ки ниёзҳои бештари мутобиқшавӣ дар манотиқи кӯҳистонии деҳот бо бартарият ба кишоварзӣ ва чорводорӣ вобаста аст. Дар кишвар инчунин зуд-зуд ба офатҳои табиӣ, аз ҷумла обхезӣ, сел, ярҷ ва хушксолӣ дучор мешавад. Пешгӯиҳои иқлим бад шудани тамоюлҳо ва рӯйдодҳои бо таъсири назаррас ба экосистемаҳо, воситаҳои зиндагӣ ва иқтисод пешбинӣ мекунад. Хусусиятҳои ҷуғрофии кишвар, инчунин сатҳи баланди камбизоатӣ ва вобастагии он аз бахши кишоварзӣ барои мутобиқшавӣ дар оянда мушкilotи ҷиддӣ эҷод мекунад.

Дар сатҳи миллии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон (ҶТ) Стратегияи миллии мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлимро (СММТИ) таҳия кардааст, ки он баёнияти дарозмуддати афзалиятҳои оид ба мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим мебошад. ҶТ инчунин барои муқовимат бо мушкilotи тағйирёбии иқлим ва иҷрои ӯҳдадорӣ, ки дар Саҳми Миллии Муайянкардаи худ гирифта шудаанд, ӯҳдадор шудааст. Дар баробари ин, сохтори институтсионалии кишвар оид ба мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим эҳёи иқтидор ва дастгирии техникиро талаб мекунад. Ҳадафи умумии лоиҳа мусоидат ба кишвар дар гузаштан ба роҳҳои рушди устувори партовҳои кам ва устувортар ва устувортар гардонидани таҷрибаҳои истехсолии хонаводаҳои деҳот ба хатарҳои иқлимӣ мебошад. Ҳадафи рушди лоиҳа таҳкими иқтидори бахши давлатӣ барои идоракунии табиӣ ва иқлим тобовар захираҳои табиӣ, таҳкими иқтидори ҷомеа барои банақшагириӣ ва татбиқ ва диверсификатсияи воситаҳои зиндагӣ барои баланд бардоштани устуворӣ тавассути равишҳои бозорӣ мебошад. Назарияи асосии тағйирёбии лоиҳа дар он аст, ки агар сармоягузори дар сиёсати дастгириӣ ва иқтидори техникӣ дар сатҳи миллии анҷом дода шавад, нақшаҳои устувори иқлим барои иштирок бо ҷомеаҳо дар сатҳи деҳа ва сармоягузори ба малакаҳо, захираҳо ва таҷҳизот дар сатҳи хонаводаҳо дастрасӣ ба бозорҳо дар ҳамкориҳои зич бо бахши хусусӣ, пас ҷомеаҳо ва хонаводаҳои осебпазир таҷрибаҳои устувори истехсолиро қабул мекунад ва воситаҳои зиндагии худро ба хатарҳои иқлим устувортар мекунад.

Баҳрабарандагон: Лоиҳа тавассути қабули имконоти диверсификатсияшуда ва ба иқлим тобовар василаи зиндагӣ барои тақрибан 2,918,426 нафар ё тақрибан 448,989 хонаводаи деҳот дар 21 ноҳияи осебпазир иқлими кишвар устувориро афзоиш медиҳад ва воситаҳои зиндагиро беҳтар мекунад. Аз ин ҳисоб 100 000 хонавода мустақим ва 348 989 хонавода бавосита баҳра хоҳанд бурд. Рақамҳо барои пешгириӣ кардани ҳисобкунии дукарата аз бенефитсиарҳои мустақим ҳисоб карда шудаанд. Интизор меравад, ки занон 51,5% аз шумораи умумии баҳрабардорандагонро ташкил кунанд. Ҳиссаи хонаводаҳои мустақими ба дастмада ба 7% шумораи умумии аҳолии кишвар ва баҳрабардорони ғайримустақими дар назар доштасуда 24% аҳолии кишварро ташкил медиҳад. Махсусан, сармоягузори дар сатҳи миллии, ҷомеагӣ ва хонаводагӣ барои тобовар шудани минтақаҳои мавриди ҳадаф ба хатарҳои иқлимӣ мусоидат мекунад.

Минтақаҳои зерҳадаф: Барнома дар 21 ноҳияи интихобшуда дар минтақаҳои НТЧ (3) Суғд (2) ва Хатлон (16) амалӣ карда мешавад. Минтақаи лоиҳа каме бештар аз 15% масоҳати умумии кишварро ташкил медиҳад ва 47% аҳолии кишварро дар бар мегирад. Бо зиёда аз 50% саршумори умумии чорво дар сатҳи ҷумҳурӣ, он тақрибан 27% майдони умумии ҷароғоҳҳо дар бар мегирад, ки қисми зиёди он хеле таназзул шудааст. Сатҳи миёнаи камбизоатӣ дар ин ноҳияҳо беш аз 15 фоизро ташкил медиҳад, ки аз пасттарин сатҳи камбизоатӣ дар ноҳияи Рудакӣ (НТЧ) (6,9 фоиз) ва Мастҷоҳи вилояти Суғд баландтарин, яъне 34 фоизро ташкил медиҳад.

¹¹⁶ ND-GAIN, 2018: <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/rankings/>

Минтакаи лоиҳа дар минтакаи баланди истеҳсоли кишоварзӣ ҷойгир буда, каме камтар аз 50% зироатҳои лалмӣ ва обёршавандаро ташкил медиҳад. Танҳо 8% заминҳои воқеии ҷангал дар минтакаи лоиҳа ҷойгир аст, аммо он зиёда аз 21% майдони эҳтимолии барқарорсозии ҷангалзорҳои кишварро дар бар мегирад.

Методологияи ҳадафбандии ҷуғрофӣ: Интиҳоби ноҳияҳо дар асоси шохиси осебпазирӣ, аз ҷумла параметрҳои иҷтимоӣ, экологӣ, иқлимӣ ва инфрасохторӣ асос ёфтааст. Индекси миёнаи осебпазирии минтакаи лоиҳа аз сатҳи миёнаи кишвар баландтар аст. Воқеан, ин минтақа дар даҳсолаҳои охир дар аксари ноҳияҳои интиҳобшуда (ба истиснои Фарҳор ва Данғара) тақроран ба хушксолии дарозмуддат дучор омад. Гузашта аз ин, боришоти шадид, баҳусус дар ноҳияҳои Ш. Шолин, Ховалинг, Балҷувон, Ҳисор ва Шакринави вилояти Хатлонро аз сар гузаронидаанд. Қисми зиёди минтакаи лоиҳа инчунин дар минтақае ҷойгир аст, ки ҳарорати миёнаи максималӣ дар кишвар баландтарин аст (ба истиснои минтақаҳои баландкӯҳ).

Гуруҳи тарроҳӣ дар ҳамроҳии бо Шарикони Миллӣ машқҳои рейтингиро дар асоси осебпазирии иқлим (аз ҷумла тамоюлҳои боришот, хушксолӣ, эрозия, таназзули замин), ки бо дигар нишондиҳандаҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ (фоизи камбизоатӣ, зичии аҳолии деҳот) санҷида шудаанд, анҷом дод. Харитасозии осебпазирӣ барои муайян кардани минтакаи ҷуғрофӣ ва шумораи дахлдори ноҳияҳо/муниципалитетҳо, ки минтақаҳои агроэкологии таназзулфтаро дар бар мегиранд, кӯмак кард, ки аҳолии онҳо ба тағйирёбии иқлим хеле осебпазиранд ва аз сатҳи хеле баланди камбизоатӣ азият мекашанд.

Қадвал бо 21 ноҳияҳои ниҳони интиҳобшуда, аз ҷумла нишондиҳандаҳои асосӣ (яъне аҳоли, фоизи камбизоатӣ, фоизи ЗСХ, ҷарогоҳҳо ва заминҳои кишт га) дар АМИИ (Замимаи I) оварда шудааст. Тафсилот дар бораи методологияи интиҳоби деҳот ва меъёрҳо дар ДТЛ (қисмати мақсаднок) оварда шудааст.

Гуруҳи асосии зерҳадаф аз ҷомеаҳои камбизоат ва он хонаводаҳои иборат аст, ки зиндагии онҳо аз тағйирёбии иқлим саҳт осеб мегирад. Онҳоро мардон ва заноне намоёндагӣ мекунад, ки ба системаҳои анъанавии зиндагӣ дар асоси: (i) чорводорӣ (парвариши чорво: гов, гӯсфанд ва буз) ё агроҷарогоҳӣ/фермерии омехта; ва (ii) яқҷоя кардани истеҳсоли чорводорӣ хурд ва миёна (аз ҷумла гӯсфанду буз, гов ва парранда) бо фаъолияти кишоварзӣ (зироаткорӣ/боғдорӣ ва мевачот). Интиҳоби гуруҳҳои мақсаднок ва фаъолиятҳои пешниҳодшуда ба Эълумияи стратегияи кишвар (2016) ва ҳадафҳои стратегияи он мувофиқат мекунад.

Чорабиниҳои пешниҳодшуда, ки дар доираи лоиҳа ба нақша гирифта шудаанд, метавонанд таъсири берун аз сармоягузори яқдафъаинаи лоиҳа афзоиш диҳанд ва метавонанд ба тағйирёбии парадигма дар соҳаҳои асосӣ оварда расонанд. Лоиҳа барои тағйир додани равиши ҚТ тавассути баррасии дақиқи ҳатарҳои тағйирёбии иқлим, осебпазирӣ ва тадбирҳои мутобикшавӣ дар сиёсатҳо ва барномаҳои давлатӣ дар сатҳи милли ва банақшагирии рушд дар сатҳи ноҳия ва деҳот тарҳрезӣ шудааст ва ба хонаводаҳо дар диверсификасияи воситаҳои зиндагии онҳо мусоидат мекунад. Лоиҳа дар сатҳи маҳаллӣ механизмҳои дастгирии мутобикшавӣ аз ҷониби маҳаллӣ тавассути эҷоди тавонмандии мақомоти маҳаллӣ барои арзёбии ҳатарҳои иқлим ва муайян ва татбиқи ҳалли мувофиқи маҳаллӣ, ки метавонанд мероси дарозмуддати иқтисодии маҳаллӣ барои мутобикшавӣ ба тағйирёбии иқлимро бунёд кунанд, таҳия хоҳад кард. Дар сатҳи хонаводаҳо, лоиҳа инчунин тағйироти парадигма дар таҷрибаҳои истеҳсоли кишоварзиро дар бахши зироат ва чорводорӣ ворид мекунад. Тағйироти калидии парадигма, ки ба он мусоидат хоҳад кард, ин қор аз бозор тавассути ташкили иттифоқҳои истеҳсоли бо бахши хусусӣ хоҳад буд, то системаҳои истеҳсолии маҳаллӣ тавонанд захираҳои хурдо тавассути посух додан ба талаботи бозор самаранок истифода баранд.

Ҳамин тавр барнома хизматҳои барномавино барои аҳолии воқеӣ ё эҳтимолии иқтисодӣ фаъол дар байни аҳолии зерҳадаф қарор медиҳад: (i) мардон ва занони деҳқони дорони потенциали болоӣ, аз ҷумла онҳое, ки мехоҳанд ба хоҷагидорӣ бештар тижоратӣ гузаранд; (ii) мардон ва занони бениҳоят камбизоат (таваҷҷӯҳ ба ЗСХ), ки дар зери ҳатти фақр зиндагӣ мекунад, ки бе замин ҳастанд ё дар қитъаҳои наздиқавлигӣ сатҳи ҳадди ақали зиндагиро таъмин мекунад; (iii) ҷавонони бекори деҳот ва худмашғул (аз ҷумла муҳоҷироне, ки баргашта истодаанд).

Қисмати 2: Сармоягузорӣ ба иқтисоди ҷомеаҳо барои мутобикшавӣ ва устуворӣ ба тағйирёбии иқлим - Қисмати 2-и лоиҳа ҳиссаи назарраси хароҷоти молиявии лоиҳаро ташкил медиҳад ва барои баланд бардоштани устувории ҷомеаҳои осебпазирӣ иқлим дар навоҳии интиҳобшуда тарҳрезӣ шудааст. таҳия ва татбиқи Нақшаҳои рушди ҷомеаҳои ҳассос ба иқлим (НРҚ.) Ин бахш дар 400 деҳаи ноҳияҳои интиҳобшуда амалӣ карда мешавад. Деҳаҳо дар асоси осебпазирӣ онҳо ба тағйирёбии иқлим ва қобилияти маҳдуди мутобикшавӣ интиҳоб карда шудаанд. Лоиҳа раванди ташхис ва татбиқи муштарақ ва муштарақро ҳавасманд мекунад. Раванди мазкурро Ҳукумати ноҳия роҳбарӣ мекунад ва аз ҷониби як ТҒД, ки тариқи озмун ҷалб карда мешавад, мусоидат мекунад ва ҳам аз ҷониби муассисаҳои давлатӣ ва ҳам бахши хусусӣ бо иштироки ҷомеаҳо амалӣ карда мешавад. Бо дарназардошти он, ки ин раванд шарикӣ аст, дар ҷараёни ташхис ҳаҷми дақиқи нақшаҳо ва хусусияти сармоягузориҳо муайян карда мешавад.

Лоиҳа тавассути муоинаи дуруст ва кафолатҳои иҷтимоӣ ва экологӣ боварӣ ҳосил хоҳад кард, ки НРЧ омехтаи мутавозини фаъолиятҳои сармоягузорию дар бар мегирад ва онҳо зарурати муҳофизати мушаххасро оид ба мутобикшавӣ ба тағирёбии иқлим, кохиш додани таъсир ва кохиши хатари офатҳои табиӣ ба таври дуруст дарк мекунад. Рӯйхати вариантҳои нишондиҳанда мебошанд, зеро онҳо аз ҷониби хонаводаҳои бенефитсиар дар асоси таҳлили таҳлили иқлим ва афзалиятҳои сатҳи деҳот муайян карда мешаванд. Силсилаи фаъолиятҳо ва зерфаъолиятҳо дар доираи ин ҷузъ тарҳрезӣ шудаанд ва сармоягузорию, ки аз ҷониби ҷамоатҳо дар боло зикр шудаанд, тарҳрезӣ ва амалӣ хоҳанд кард.

В. Кормандон. Супориш аз ҷониби чор (4) коршиноси миллӣ, ки дорои таҷриба дар гузаронидани НИИ ва АТМИ ва дорои дониши хуб оид ба масъалаҳои муҳити зист ва захираҳои табиӣ, инчунин масъалаҳои иҷтимоӣ, тандурустӣ ва ҳадафгирии гендерӣ дар минтақаи лоиҳа амалӣ карда мешавад. Гурӯҳ бояд ҳадди аққал як (1) мутахассиси муҳити зист ва иқлим ва як (1) мутахассиси фарогирии иҷтимоӣ барои ҳар як НРЧ яқоя қор кунад. Аз ин рӯ, дар маҷмӯъ, Марказ ду (2) мутахассиси муҳити зист ва иқлим ва як (1) мутахассиси фарогирии иҷтимоиро ҷалб мекунад.

С. Ихтисос:

- Дарачаи академӣ ва солҳои таҷрибаи касбӣ: Мутахассиси дорои дараҷаи магистр дар илмҳои иҷтимоӣ ва/ё экологӣ бо таҷрибаи на камтар аз 2 сол дар идоракунии таъсироти иҷтимоӣ-муҳитӣ/арзёбии таъсири иҷтимоии муҳити зист.

- Забонҳо: Малакаҳои қорӣ тоҷикӣ ва хатти забони англисӣ.

- Маҳорат: қобилияти қор қардан бо назорати кам

Д. Ҷадвал. Ин супориш ба нақша гирифта шудааст, ки дар давраи тарҳрезии НРЧ анҷом дода шавад. Ҳангоми тарҳрезӣ, лоиҳа қори 2 солро (24 моҳ) барои 2 мутахассиси муҳити зист ва иқлим ва 2 мутахассиси фарогирии иҷтимоӣ ба нақша гирифтааст, ки дар давраи тарҳрезии НРЧ тақсим карда шудааст.

Е. Вазифаҳои асосӣ: Даста барои баҳодиҳии фаъолиятҳо бо истифода аз саволҳои НИМИ “Саволҳои роҳнамо барои таҳқиқи хатарҳои муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим” дар зер барои арзёбии фаъолиятҳо барои ҳар як лоиҳаи НРЧ машқҳои санҷишӣ мегузаронад. Саволҳои роҳнамо барои гурӯҳбандии зерлоиҳаҳо дар доираи НРЧ истифода мешаванд. Гурӯҳ саволҳои роҳнаморо (1 то 22) ҳамчун рӯйхати истисно барои фаъолиятҳои истифода хоҳад кард. Агар фаъолият дар лоиҳаи НРЧ ба категорияи А дохил шавад, даста ба лоиҳа хабар медиҳад ва ҷораҳои зарурӣ андешида мешаванд (масалан, тағир додан ё ҳориҷ қардани фаъолият). Ба истиснои ҳолатҳои барқарорсозии ҷангалҳо/барқарорсозии ҷангалҳо дар минтақаҳои буферӣ ба мамнуъгоҳҳо ва боғҳои миллӣ, гурӯҳ АТМИ-ро тавре омода мекунад, ки дар Замиаи 1, фасли 2 дар зер оварда шудааст. Агар ақаллан як фаъолияти НРЧ ба категорияи В дохил шавад (саволҳои 23-38), гурӯҳ НИМИ -ро барои НРЧ тавре омода мекунад, ки дар Замиаи 1, фасли 1 дар зер оварда шудааст. Ҳам НИМИ ва ҳам АТМИ бояд бо забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ (ё ҳама гуна забони дахлдор, масалан, русӣ) таҳия карда шаванд.

Тавсия дода мешавад, ки гурӯҳ семинар ё вохӯриро даъват кунад, то дар бораи равиш ба қори НИИ/АТМИ мувофиқат кунад (тавре ки дар Замиаи 1 дар зер оварда шудааст) ва кафолат додани он, ки бозёфтҳо ба НРЧ ҳамгироӣ ва ҳамроҳанг карда шаванд.

=== 0 ===

СТ-и АТМИ - Замиаи 1. Маълумоти роҳнамо барои Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ ва Арзёбии таъсири экологӣ ва иҷтимоӣ барои Лоиҳаи дастгирии соҳаи кишоварзӣ дар заминаи ҷомеа “Плюс” – ЛДКЧ+

Бахши 1 - Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (НИМИ)

1. Муқаддима

Ҳадафи муҳими арзёбии муҳити зист таҳияи тартиб ва нақшаҳо барои таъмини он аст, ки ҷораҳои кам қардани таъсир ва талаботи мониторинг, ки дар рафти баррасии мутобикати муҳити зист тасдиқ шудаанд, воқеан дар марҳилаҳои минбаъдаи лоиҳа амалӣ карда мешаванд.

Дар натиҷа, ФБРК ба омодаасозӣ ва татбиқи дурусти НИМИ диққати ҷиддӣ медиҳад. Ҳамин тариқ, АМИИ аз ташаббускор ё мушовирони онҳо талаб мекунад, ки НИМИ ҳамчун натиҷаи асосии арзёбии/таҳлили экологӣ ва иҷтимоӣ омода созанд. Дар ҳолатҳои зарурӣ, мундариҷаи асосии НИМИ бояд ба шартҳои тасдиқи қарз дохил карда шаванд.

ФБРК инчунин талаб мекунад, ки НИМИ инчунин ҳамчун як қисми АТЭИ (барои лоиҳаҳои категорияи А) дохил карда шавад. ESMP бодикқат баррасӣ карда мешавад, то риояи ҳифзи муҳити зистро дар тамоми давраи лоиҳаи IFAD таъмин намояд. Дар ЛДКЧ+, ҳар як НРЧ бояд НИМИ-ро муттаҳид кунад, то фаъолияти CsCAP ба муҳити зист ва аҳолии таъсири манфӣ нарасонад. ESMP чораҳои коҳишдиҳӣ ва тақмилдиҳӣ ва системаи мониторингро, ки бо системаи М ва А ЛДКЧ+ ҳамроҳ карда шудаанд, нишон медиҳад. НИМИ бо механизми баррасии шикоятҳо ва баррасии шикоятҳо, ки дар Замимаи 6-и АМИИ пешниҳод шудааст, пайваст карда мешавад.

1.1. Тавсифи Лоиҳа

Дар ин бахш лоиҳа бо қисматҳои он дар баъзе тафсилотҳо, аз ҷумла бучаи ба ҳар як қисмат ҷудошуда тавсиф карда мешавад.

1.2 Таҳлили институционалӣ ва қонунозорӣ.

Дар ин бахш муассисаҳо ва ҷонибҳои манфиатдор аз рӯи ҷиҳатҳои қавӣ ва заъфи онҳо, инчунин нақш ва масъулиятҳои баррасӣ карда мешаванд.

2. НИМИ

Дар ҳади ақали мундариҷаи НИМИ бояд ҷизҳои зеринро дар бар гирад ва тавсиф кунад:

2.1. Хулосаи таъсирот

Дар ин бахш бояд таъсири мусбат ва манфии назаррасе, ки дар натиҷаи татбиқи амали пешниҳодшуда ба даст оварда мешаванд, нишон дода шаванд.

Ин таъсирҳо метавонанд мустақим, ғайримустақим, ҷамъшаванда, синергетикӣ, фаврӣ, дарозмуддат, муваққатӣ ё доимӣ бошанд. Онҳо инчунин метавонанд таъсир расонанд:

- Саломатӣ ва бехатарии инсон
- Неқӯаҳволии иҷтимоӣ ва иқтисодии ҷомеаҳо
- Иқтисоди кишвар, вилоят ва шаҳр
- Саломатӣ ва бехатарии меҳнат
- Шароити физикии муҳити зист (нақшаҳои обёрӣ)
- Технологияи мувофиқ
- Захираҳои гуногунии биологӣ ва ғайра.

2.2 Тадбирҳои пешниҳодшуда оид ба кам кардани таъсир

Ҳадафҳои возеҳ ва ноилшаванда ва нишондиҳандаҳои миқдории сатҳи паст кардани таъсир. Ҳар як тадбир бояд ба таври мухтасар вобаста ба таъсир ва шароите, ки дар он зарур аст, тавсиф карда шавад. Инҳо бояд ба тарҳҳо, фаъолиятҳои таҳия, тавсифи таҷҳизот, расмиёти истифода ва масъулиятҳои татбиқи онҳо ишора карда шаванд.

2.3. Тадбирҳои тақмилдиҳӣ

Тавсифи чораҳои тақмилдиҳӣ бояд сохтори баланд бардоштани таъсири мусбати эҳтимолиро дар асоси устувор нишон диҳад. Он инчунин бояд стратегия ва нақшаи амалии мушаххасро пешниҳод кунад, то аз доираи танҳо муайян кардани таъсири манфӣ амали пешниҳодшуда берун равад.

2.4. Барномаҳо ва параметрҳои мониторинг

Протоколҳои мушаххаси мониторинг, параметрҳо ва басомадҳои интизориро шарҳ диҳед. Он бояд ҳадафҳои муайян кунад ва усулҳо, намуди мониторинги заруриро мушаххас намояд; параметрҳо ва инчунин нишондиҳандаҳои самаранокӣ муҳити зистро тавсиф мекунад, ки робитаи байни таъсирот ва чораҳои кам кардани таъсирро, ки дар ҳисоботи НИМИ муайян шудаанд (барои лоиҳаҳои категорияи А) таъмин мекунад.

Дар ҳолати зарурӣ, он бояд макони интиҳоб, усулҳо ва басомади ченакҳо ва маҳдудиятҳои муайянкунӣ ченакҳоро барои нишон додани зарурати амалҳои ислоҳӣ ва тавсифи мониторинги пас аз истифода аз истифода боз ҳам мукамал созад.

2.5. Фаъолиятҳои машваратӣ ҷамъиятӣ

Нақшаи иштироки пурмазмуни ҷомеа ва механизмҳои иртибототро дар давоми анҷомдиҳӣ ва татбиқи НИМИ дохил кунед. Дараҷаи машварат аз лоиҳа ва вазъияти маҳаллӣ вобаста хоҳад буд, аммо одатан дар бар мегирад:

- (i) (огоҳонидани ҷомеаҳои маҳаллӣ ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои лоиҳа;
- (ii) (ифшои натиҷаҳои нақшаи ҳолати фавқуллода ё барномаҳои мониторинг ба ҷамоатҳои маҳаллӣ ва дигар ҷонибҳои манфиатдор; ва
- (iii) (таъмини мониторинги мустақили шахсони сеюм, дар кучо ва ҳангоми зарурат.

Лоихаҳое, ки эҳтимолияти таъсири манфии назаррас доранд, метавонанд машварати ҷамъиятиро оид ба тарҳрезии чораҳои коҳиш додани таъсир талаб кунанд ва иштироки ҷомеаро дар мониторинги муҳити зист таъмин кунанд. Ҳангоми таҳияи ҳисоботи ниҳии мониторинг инчунин машварат бо ҷонибҳои манфиатдор тавсия дода мешавад.

2.6. Уҳдадорихо

Тадбирҳои институтсионалии татбиқи - бо назардошти шароити маҳаллӣ муайян кунед. Масъулиятҳо оид ба кам кардани таъсир ва мониторинг дар баробари тадбирҳо оид ба ҷараёни иттилоот ва ҷамоҳангсозии байни агентҳои масъул барои паст кардани таъсир муайян карда мешаванд. НМИ бояд ташкилотҳо ва шахсони алоҳидаро муайян кунанд, ки барои андешидани чораҳои сабуккунанда ва мониторинг масъул хоҳанд буд, масалан, барои татбиқи чораҳои ислоҳӣ, мониторинг, омӯзиш ва маблағгузорӣ. Дар сурати маъдуд будани иқтидори мақомоти маъалли бо шахси сеюм шартнома баста мешавад. НИМИ метавонад тадбирҳои институтсионалӣ, аз ҷумла таъсиси механизмҳои дахлдори ташкилӣ, таъини кормандони асосӣ ва мушовиронро пешниҳод намояд; ва дар ҳолати зарурӣ барои маблағгузории шарикӣ.

2.7. Сметаҳои пешакии хароҷот

Боварӣ ҳосил кунед, ки чораҳои коҳиш додани таъсир ва мониторинг ба таври кофӣ маблағгузорӣ карда мешаванд. НИМИ бояд сметаҳои пешакии хароҷотро дар бар гирад. Дар рафти амалӣ гардондани Пас аз муайян кардани фаъолиятҳои сохтмонӣ ва истифодабарӣ, НИМИ бояд аз нав дида баромада шавад. Дар бораи уҳдадорихои ҳисобот, плани кор, плани харид, сметаи хароҷот ва механизмҳои чораҳои ислоҳӣ низ маълумот дода шавад.

2.8. Ҳисобот ва барраси

Назорати бомуваффақияти муҳити зист механизро тақозо мекунад, ки (i) муайян кардани он, ки оё пешниҳодкунанда лоихаро мувофиқи НИМИ иҷро мекунад, (ii) мушкilotро муайян мекунад ва (iii) нақшаҳои амали ислоҳиро таҳия мекунад.

Муайян кардани масъулиятҳо ва нақшҳои институтсионалӣ барои таҳия, пешниҳод, қабул, баррасӣ ва тасдиқи ҳисоботҳо. Чадвали татбиқ, ки мӯҳлат, басомад ва давомнокии чораҳои коҳиш додани таъсир, мониторинг ва гузоришдиҳии пешрафтро муфассал шарҳ медиҳад, бояд марҳилавӣ ва ҷамоҳангиро бо расмиёти дастури амалиёти лоиха нишон диҳад.

2.9. Рушди иқтидор

Зарурат ва механизми эҳёи иқтидор, ки барои татбиқи дурусти НИМИ ва тақмили пайваста дар фаъолияти идоракунии муҳити зист заруранд, бояд тавсиф карда шаванд.

Дар баъзе мавридҳо, барои таҳкими иқтидор, аз ҷумла дастгирии техникӣ, таҷҳизот ва захираҳои молиявӣ барои таҳкими ташаббускор кӯмаки техникӣ талаб карда мешавад. Умуман, таҳкими институтсионалӣ бояд:

- ба пешниҳодкунанда дар назорати иҷрои НИМИ, аз ҷумла назорат ва арзёбии коре, ки бо назардошти чораҳои коҳиш додани таъсир ва талаботи мониторинг анҷом дода мешавад, кӯмак расонед;
- ба кормандон ё дастаи роҳбарияти болоии ташкилот (Марказ, ҳукумат) бо мақсади баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ ва таҷрибаи техникӣ дар ҷанбаҳои экологӣ ва иҷтимоии идоракунии муҳити зист тренингоҳо дар ҷои кор таъмин намояд;
- ба кормандони ташкилот оид ба усулҳои дурусти санҷиши лоиха, мониторинг, истифодаи таҷҳизоти мониторинги сахрой ва ҷамъоварии маълумот дастур диҳад; ва
- ба Мушовирон барои ҷамоҳангсозӣ ва машварат бо дигар мақомоти давлатӣ, ҷамоатҳои маҳаллӣ, ТҒД ва дигар ҷонибҳои манфиатдор, ки ба ҷанбаҳои экологии лоиха алоқаманданд, кӯмак расонанд.

3. Хулоса ва тавсияҳо

Ҷамъбасти маълумоти дар як ё якчанд ҷадвалҳо/матритсаҳои интихобкардаи шумо гирифташуда ба шумо шояд муфид бошад. Нусхаи зеро бубинед Матритсаи НИМИ						
Таъсири муҳити зист/иҷтимоӣ ва иқлим	Тадбирҳои тавсияшаванда оид ба кам кардани таъсир/беҳсозӣ	Фаъолиятҳои машваратии ҷамъиятӣ	Муассисаи масъул дар марҳилаи татбиқ	Воситаҳои санҷиш (Мониторинг ва ҳисоботдиҳӣ)	Фосилаи санҷиш	Сметаи хароҷот

Принсипҳои асосии роҳнамоии АТМИ

- (i) Бартар аз равиши анъанавии муҳофизати “бидуни зарар” барои хошиш додани хатарҳои экологӣ, тағирёбии иқлим ва иҷтимоӣ ба “қор қардан” тавассути тавачҷӯҳи бештар ба устуворӣ ва идоракунии муҳити зист (барқарорсозии заминҳои таназзулшуда, азхудкунии имкониятҳои мутобикшавӣ/кам қардани таъсир ва табдил додани нобаробарӣ, ки рушди фарогирро ҳалалдор мекунад ва ғ.) ва таъсири иҷтимоӣ ва хатарҳо.
- (ii) Оғози АТМИ бо машқҳои микёс бо ҳадафҳои муайян қардани масъалаҳои дахлдори иҷтимоӣ, экологӣ ва тағирёбии иқлим
- (iii) Ба муайян қардани имкониятҳо диққати ҷиддӣ ва нақшаи мувофиқи идоракуниро барои баланд бардоштани натиҷаҳо ва таъсир таҳия қардан.
- (iv) Муайян ва муқоисаи сенарияҳои алтернативӣ барои пешниҳод қардани пешниҳодҳои воқеӣ барои баррасии тарҳи ниҳоии НРҚ.
- (v) Муайян қардани эҳтиёҷоти зарурӣ барои татбиқи самараноки нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ дар сатҳи ноҳия.
- (vi) Таҳияи нақшаи воқеии мониторинг, аз ҷумла равандҳои мувофиқи идоракунии тағйирот.
- (vii) Қалби ҷомеаҳои зарардида ва дигар ҷонибҳои манфиатдор дар тамоми раванди АТМИ, аз муайян қардани микёс то баррасӣ ва шарҳ додан дар бораи лоиҳаи гузориши ниҳойи пеш аз қабули қарор.

С. Доираи фаъолият

Омузиши АТМИ ҷанбаҳои иқтисодӣ, табиӣ ва иҷтимоиро ба таври ҳамгирӣ баррасӣ мекунад. Таҷқиқот ӯҳдадорҳои кишварро оид ба фаъолиятҳои лоиҳавӣ тибқи қонунҳои дахлдори Тоҷикистон ва созишномаҳо ва стандартҳои байналмилалӣ, таҷрибаи пешқадам ва воқеияти имкониятҳои институтсионалии марбут ба муҳити зист, тағирёбии иқлим ва ҷанбаҳои иҷтимоӣ ба инобат мегирад. Махсусан, ин дар бар мегирад: (i) қалби доираи васеи ҷонибҳои манфиатдор дар сатҳҳои миллий, минтақавӣ ва ҷамоатӣ, бо қалби ҳарчи бештар ҷамоатҳои мавриди ҳадаф; (ii) дар ҳолати зарурӣ муайян ва ҳалли масъалаҳои фаромарзӣ; (iii) муайян қардани муҳити зист, тағирёбии иқлим ва имкониятҳо ва маҳдудиятҳои иҷтимоӣ; (iv) таъмини ҳамгирӣ бо сохторҳои байналмилалӣ, минтақавӣ (дар ҳолати зарурӣ) ва миллий сиёсат ва сохторҳои банақшагирӣ; ва (v) аз ҷумла системаи самараноки мониторинги иқлим, масъалаҳои экологӣ ва иҷтимоӣ. Барои гузаронидани таҷқиқоти АТМИ асосан иттилооти дуҷумдараҷа ва усулҳои сифатӣ истифода мешаванд.

Дар асоси маълумоте, ки аз: (i) гузоришҳои ФБРК, таҷқиқоти ҳукумати ва ҳуҷҷатҳои шарикони рушд; (ii) сафарҳо ва вохӯриҳо бо ҷонибҳои манфиатдори кишвар; ва (iii) бо истифода аз саволҳои пешниҳодшуда ва изҳороти таҷрибаи пешқадам оид ба идоракунии муҳити зист ва захираҳои табиӣ (ниг. ба бахши “Саволҳои роҳнамоӣ оид ба таҷқиқи хатарҳои муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим” дар зер), мушовирон вазифаҳои асосии зеринро иҷро мекунад:

Вазифаи 1: Муайян қардани доираи АТМИ

Дар асоси лоиҳаи НРҚ, АМИИ – и ЛДҚЧ+, Ташҳиси ноҳиявии муқовимат ба иқлим (ТНМИ), машварат бо ҷомеаҳои зарардида ва гурӯҳҳо ё муассисаҳои манфиатдор, оғох, муайян қардани минтақаи аз лоиҳа зарардида, муайян қардани доираи АТМИ ва таҳияи микёс гузориш. Пас аз баррасии агентҳои иҷрокунанда ва ФБРК, ҳисоботи микёс дар вебсайти ЛДҚЧ+ ифшо қарда мешавад ва аз ҷониби гурӯҳ ба ҷомеаҳои манфиатдор бо забони маҳаллӣ барои шарҳи тарафҳои манфиатдор ва зарардида мубодила қарда мешавад.

Ҳисоботи микёс бояд супоришҳои техникаи АТМИ-и муфассал ва ҳама гуна таҷқиқоти мутахассисро, ки мумкин аст гузаронида шаванд, масалан, оид ба арзёбии таъсири иҷтимоӣ (ниг. супоришҳои намунавӣ дар замимаи 9-и дастури АМИИ) ва саломатӣ (ниг. супоришҳои намунавии техникаи дар замимаи 10 дастури АМИИ), захираҳои об ва гидрология, химияи хок ва гуногунии биологӣ дар бар гирад.

Вазифаи 2: Тавсифи шароити экологии минтақаи лоиҳа

Бо роҳбарии ҳисоботи микёс, ҷамъоварӣ, арзёбӣ ва пешниҳоди ҳама маълумоти дахлдори ибтидоӣ оид ба муҳити зист, тағирёбии иқлим ва хусусиятҳои иҷтимоии минтақаи лоиҳа. Ин бояд суръати таназзули ҷангал ва дигар сарватҳои табиӣ, захираҳои физикии фарҳангӣ, ҷараёни дарёҳо ва таҳшиншавӣ, манбаъҳо ва дараҷаи ифлосшавӣ, сохтори иҷтимоӣ ва саломатиро дар бар гирад. Маълумот бояд ба қарорҳо дар бораи ҷойгиршавии фаъолиятҳо, тарҳрезӣ ва амалиёт ё ҷораҳои кам қардани таъсир мувофиқ бошад.

Муҳити физикӣ: топография, иқлим, хок, боришот, инфрасохтор ва ғайра.

Муҳити биологӣ: наботот, фауна, намудҳои дар зер хатар қарордошта, ҷойҳои ҳассос ва ҷойҳои муҳими табиӣ.

Муҳити иҷтимоӣ-фарҳангӣ: динамикаи аҳоли, истифодаи замин, тамоюлҳои камбизоатӣ, сохтор ва иқтисоди ҷомеа, саломати ҷомеа (вазъи кунунӣ ва омилҳои беморӣ), манбаҳои воситаҳои зиндагӣ, тақсими даромад, мероси фарҳангӣ, молҳо ва хизматрасонӣ, сатҳи огоҳии экологии ҷомеа оид ба масъалаҳо ба монанди камбизоатӣ ва муҳити зист, талафоти гуногунии биологӣ ва тағирёбии иқлим, дараҷаи вобастагии ҷомеа аз захираҳои табиӣ барои воситаҳои зиндагӣ ва дастрасӣ ба хизматрасониҳои асосӣ, аз қабилӣ об ва канализатсия, муассисаҳои тандурустӣ, мактабҳо, тавсеаи кишоварзӣ, нерӯи барқ, нақлиёт ва бозорҳо.

Вазифаи 3: Мулоҳизаҳои қонунгузорӣ ва меъёрӣ

Баррасии сиёсатҳои ҷорӣ миллий, қонунгузорӣ ва санадҳои қонунгузорӣ, ки идоракунии муҳити зист, тандурустӣ, гендерӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ, тағирёбии иқлим (кам кардани таъсир ва мутобиқшавӣ) ва идоракунии бо сохторҳои татбиқи онҳо танзим мекунад; муайян кардани мушкилот; ва тавсия додани тағйироти мувофиқ дар фаъолияти НРЧ барои татбиқи самаранок.

Вазифаи 4: Муайян кардани таъсири эҳтимолии экологӣ, иқлимӣ ва иҷтимоӣ ва хатарҳои фаъолиятҳои пешниҳодшуда дар доираи НРЧ

Муайян ва таҳлил кардан (ба таври миқдорӣ, ба қадри имкон) имкониятҳо, таъсири мусбат ва манфии эҳтимоли (масалан, вобаста ба рушди роҳҳо, сарбандҳои хурд, истифодаи пеститсидҳо), таъсири мустақим ва ғайримустақим ва таъсири фаврӣ ва дарозмуддати лоиҳаи пешниҳодшуда ба заминаи захираҳои табиӣ, воситаҳои зиндагӣ ва сохтори ҷомеа ва саломатӣ. Арзёбии таъсири эҳтимолии маҷмӯи фаъолиятҳои пешниҳодшуда ва дигар фаъолиятҳо, ки дар минтақа зарардида идома доранд, ба нақша гирифта шудаанд ё ба таври оқилона пешбинӣ шуда метавонанд, дохил кунед. Арзёбии мутобиқшавӣ ба муҳити зист, иқлим ва хароҷоти иҷтимоӣ ин таъсирот. Арзёбӣ иерархияи кам кардани таъсирро истифода мебард: агар пешгирӣ кардан имконнопазир бошад, таъсири манфии эҳтимолиро кам ва кам кунед; агар кам кардан ё кам кардан кифоя набошад, кам кардан ва/ё барқарор кардан ва ҳамчун чораи охири чуброни таъсири боқимонда.

Вазифаи 5: Таҳлили алтернативаҳо ва тавсияи тағйирот ба тарҳи НРЧ

Гузариши таҳлили алтернативаҳои эҳтимоли, ки метавонанд ба макон, масир, раванд, воридот, тарҳрезӣ, зироатҳо, системаҳои обёрӣ ва ғ. , нишондиҳандаҳои техникӣ ва молиявӣ ва муайян кардани системаи баҳодихӣ ё яке аз воситаҳои таҳлили бисёркритериявӣ мавҷударо истифода баред. Барои пешгирӣ ё кам кардани таъсири манфӣ чораҳои имконпазир ва камхарҷро тавсия медиҳад.

Вазифаи 6: Таҳияи нақшаи идоракунии экологӣ ва иҷтимоӣ

Таҳияи нақшаи ҳамгирошуда барои пешгирӣ, кам кардан ё чуброн кардани оқибатҳои эҳтимолии экологӣ, саломатӣ ва иҷтимоӣ ва пешгирӣ ё кам кардани хатарҳои тағирёбии иқлим. Таҳияи нақшаи муфассал барои мониторинги таъсири экологӣ, саломатӣ ва иҷтимоӣ ва иҷрои нақшаҳои коҳиш додани таъсири онҳо. Нақшаҳо бояд амалҳо, ки барои ҳар як таъсир бояд андешида шаванд, муайян кунанд ва субъекти масъули андешидани чораҳо, мӯҳлатҳо аз рӯи марҳилаҳои лоиҳа ва арзиши тахминиро муайян кунанд.

Муайян ва тавсия додани чораҳои пешгирикунанда барои кам кардани хатарҳои тағирёбии иқлим ва таъсири манфии экологӣ, саломатӣ ва иҷтимоӣ лоиҳа, инчунин кӣ онҳоро амалӣ хоҳад кард ва хароҷоти коҳиш додани он.

Вазифаи 7. Мусоидат дар ҳамоҳангсозии байниидоравӣ ва иштироки созмонҳои ҳукумати ва/ё ғайриҳукумати (ТҒД)

Мусоидат дар ҳамоҳангсозии арзёбии экологӣ ва иҷтимоӣ бо дигар мақомоти давлатӣ, ифшои ҳуҷҷатҳо дар ҷойҳои дастрас бо шакл ва забони мувофиқ, гирифтани назари созмонҳои ғайридавлатии маҳаллӣ ва ҷамоаҳои мақсаднок, баҳисобгирии вохӯриҳо ва дигар чорабиниҳо, иртиботот ва тафсириҳо ва мавқеи онҳо.

Ҳисобот. Гузориши АТМИ бояд мухтасар бошад ва бо масъалаҳои экологӣ ва иҷтимоӣ, аз ҷумла масъалаҳои пайдошаванда маҳдуд бошад. Маҷмӯи асосии гузориш бояд бо бозёфтҳо, ҳулосаҳо ва тавсияҳои маҳдуд шаванд, ки бо маълумоти ҷамъовардашуда ва адабиёти истинодшуда тасдиқ карда шудаанд. Ҳуҷҷатҳои дигари истифодашуда бояд дар замима ё замима пешниҳод карда шаванд.

Бо мақсади машварати ҷамъиятӣ, ҳуҷҷатҳои АТМИ бояд ба тавре тарҷума карда шаванд, ки аз рӯи шакл ва забон барои аҳолии маҳаллӣ дастрас бошад.

Ҳисоботи АТМИ мувофиқи сиёсати ифшои ФБРК дар вебсайти ЛДКЧ+ ифшо карда мешавад ва ба ҷомеаҳои манфиатдор бо забони маҳаллӣ мубодила карда мешавад. Рӯйхати манбаъҳои маълумот:

- Стратегияи ФБРК оид ба тағирёбии иқлим (2010)
- Сиёсати идоракунии муҳити зист ва захираҳои табиӣ ФБРК (2011)
- Тартиби арзёбии иҷтимоӣ, муҳити зист ва иқлими ФБРК (боби 1)
- Дастурҳои идоракунии ҳатари офатҳои табиӣ
- Ҳисобот оид ба арзёбии кишвар

=== 0 ===

СТ-ҳои АТМИ – Замимаи 2. Формати тавсияшаванда барои Арзёбии Таъсири Муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТМИ)

Арзёбии таъсири муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТМИ) як воситаи идоракунии мебошад, ки дар ин ҳолат дар доираи ЛДКЧ+, банақшагирӣ ва тарҳрезии беҳтари НРЧ истифода мешавад ва метавонад раванди умумие ҳисобида шавад, ки дар доираи он ҳуди омӯзиши воқеии АТМИ аяҷом дода мешавад. Ҳамин тариқ, истилоҳи АТМИ-ро метавон бо чанд роҳ истифода бурд, ба монанди:

- раванде, ки имкон медиҳад масъалаҳои экологӣ, тағирёбии иқлим, саломатӣ ва иҷтимоӣ дар тамоми марҳилаҳои тарҳрезӣ ва татбиқи НРЧ ба назар гирифта шаванд;
- тартиби расмии пешниҳоди иттилооти экологӣ, иқлимӣ, иқтисодӣ, саломатӣ ва иҷтимоӣ барои шахсони тасмимгиранда, ки ба НРЧ ваколат медиҳанд; ва
- тадқиқоте, ки таъсирот ва ҳатарҳои эҳтимолии муҳити зист, иқлим, саломатӣ ва иҷтимоии НРЧ -ро ба таври муназзам ва объективӣ муайян, пешгӯӣ ва арзёбӣ мекунад, тавсияҳои амалҳои мувофиқ ва ҷораҳои сабуқгардониро пешниҳод мекунад ва имкониятҳои экологиро ба ҳадди аксар мерасонад. Натиҷаҳои омӯзиши АТМИ дар шакли ҳисобот (ки нақшаи идоракунии экологӣ ва иҷтимоиро дар бар мегирад) ҳамчун замимаи ҳисоботи НРЧ пешниҳод карда мешаванд.

While Environmental Impact Assessment/ESIA legislation differs among countries, the general process involves a standard sequence of steps.

The steps in IFAD’s ESIA process can be presented in generalized form, as follows:

Гарчанде ки қонунгузори Арзёбии Таъсири Муҳити зист/АТМИ дар байни кишварҳо фарқ мекунад, раванди умумӣ пайдарпайии стандартии қадамҳоро дар бар мегирад.

Қадамҳои раванди АТМИ-и ФБРК метавонанд дар шакли умумӣ ба таври зерин пешниҳод карда шаванд:

A. Пеш аз – АТМИ

- (i) Санҷиш¹¹⁸ ва фарогирии микёс.¹¹⁹
- (ii) Ташкили омузиш.¹²⁰
- (iii) (Тасдиқи супоришҳои техникаӣ барои АТМИ ва омӯзиши мутахассисон.

B. Омӯзиши АТМИ¹²¹

- (i) Тавсифи ғаболиятҳои пешниҳодшудаи лоиҳа ва ҳадафҳои онҳо.
- (ii) Тавсифи ҳолати ибтидоии муҳити зист, аз ҷумла вазъи иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва саломатӣ, бо мақсади таъсис додани заминаи асосӣ барои истинод дар оянда.
- (iii) Муайян кардани таъсироти эҳтимоли (муҳитӣ, иҷтимоӣ, саломатӣ).

¹¹⁸ Машқҳои таҳқиқи муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлимӣ муайян мекунад, ки оё ғаболияти CsCAP АТЭИ ё ягон шакли иловагии тафтишотро талаб мекунад. Ин шакли таҳқиқ одатан ба истифодаи меъёрҳо ва изҳороти роҳнамои таҷма мекунад (масалан, мисоли саволҳои умумӣ, ки дар зер дар фасли “Саволҳои роҳнамо барои таҳқиқи ҳатарҳои муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим” оварда шудаанд). Танҳо ғаболиятҳои муайян карда мешаванд, ки ба муҳити зист ё аҳолии таъсири манфӣ мерасонанд, аз марҳилаи навбатии раванди АТЭИ мегузаранд.

¹¹⁹ Муайянкунии. Ин марҳала муайян кардани масъалаҳои дар бар мегирад, ки бояд ҳангоми омӯзиш ва дар қадом амик, аз ҷониби кӣ, чӣ гуна ва кай баррасӣ карда шаванд. Ҳаҷми ибтидоӣ дар асоси арзёбии пешақӣ ва дигар маълумоти дар пешниҳоди лоиҳа мавҷудбуда амалӣ карда мешавад. Дар баъзе кишварҳо, дастурҳои мувофиқ оид ба муайян кардани микёс, инчунин талабот ба формат ва мундариҷаи АТЭИ вучуд доранд.

¹²⁰ Ташкили таълим. Агар пас аз баррасии арзёбии пешақӣ мақоми салоҳиятдор муайян кунад, ки омӯзиши пурраи АТЭИ зарур аст, усулҳои ташкили (таъминоти моддӣ, ҷалби ҷонибҳои манфиатдор ва ғ.) барои тадқиқот таҳия карда мешаванд.

¹²¹ Омӯзиши АТЭИ қисми марказии раванди АТЭИ мебошад. Тадқиқоти АТЭИ дар омодагии гузориши Арзёбии Таъсири Муҳити зист ва Иҷтимоӣ аяҷом меёбад, ки он ҳамчунин масъалаҳои тағирёбии иқлимро баррасӣ мекунад. Ҳисобот, ки нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоиро дар бар мегирад, таъсироти асосӣ ва ҷораҳои эҳтимолии қоҳиш додани таъсир, инчунин алтернативаҳои пешниҳодро нишон медиҳад. Он инчунин барои баррасӣ ва қабули қарорҳо, ки дар зер оварда шудаанд, асос мебошад.

- (iv) Натиҷаҳои асосии таҳлили ҳатари иқлим (дар асоси Таҳлили ноҳиявии муқовимат ба иқлим (ТНМИ) аз рӯи ноҳия).
- (v) Тавсифи алтернативаҳои баррасӣшуда.
- (vi) Пешгӯии таъсири эҳтимолии, аз ҷумла таъсири мустақим, ғайримустақим, баргардонидашаванда, бебозгашт ва ҷамъшаванда.
- (vii) Арзёбии аҳамият ва эҳтимолияти таъсири (мусбат ва манфӣ) ва муқоиса ва арзёбии алтернативаҳо.
- (viii) Муайян кардани имкониятҳои барои ба ҳадди аксар расонидани фондаҳо ва амалҳои дахлдори пешгирикунанда барои баргараф, кам кардан ё кам кардани таъсири манфӣ.
- (ix) Таҳияи нақшаи идоракунии муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим.
- (x) Таҳияи барномаи мониторинг ва арзёбии муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим.

С. Пас аз – омузиши АТМИ

- (i) Баррасии техникаи Арзёбии таъсир ба муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТМИ) аз ҷониби Марказ ва КҲМЗ. Баррасии гузориши АТМИ, аз ҷумла машварат дар бораи иштироки ҷомеа¹²².
- (ii) Қабули қарор: Оё фаъолияти НРҚ бояд идома ёбад ё не? ¹²³
- (iii) Татбиқи нақшаи идоракунии муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим.

Вобаста ба расмиёти АТМИ қабулшуда, ки дар Тоҷикистон қабул шудаанд, ин раванд ба таври умум як мақомоти мустақилро дар бар мегирад, ки масъули таъмини иҷрои раванди АТМИ мутобиқи талаботи қонунии кишвар аст (масалан, КҲМЗ). Ин вазифаҳо дар маҷмӯъ инхоро дар бар мегиранд: таъмини он, ки таҳқиқоти АТМИ барои лоиҳаҳои дахлдор тибқи механизмҳои таҳлили пешакӣ муқарраршуда ва супоришҳои тасдиқшудаи техникаи гузаронида мешаванд; таъмини он, ки гузориши АТМИ дорони маълумоти кофӣ ва босифат барои қабули қарорҳои огоҳона; ва қабули қарорҳо дар бораи он, ки оё лоиҳа метавонад идома ёбад ва агар ин тавр бошад, қадом чораҳои сабукгардонӣ талаб карда мешаванд. Мониторинги риояи талаботи қонунӣ ва ӯҳдадорӣ, ки дар Нақшаи идоракунии экологӣ ва иҷтимоӣ гирифта шудаанд, умуман масъулияти агентии иҷроқунанда дар ҳамкорӣ бо мақомоти ҳифзи муҳити зист мебошад.

АТМИ бояд ба масъалаҳои муҳими экологӣ, иҷтимоӣ, саломатӣ ва иқлим, ки тавассути машқҳои таҳқиқи муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим муайян карда шудаанд, тамарқуз кунанд. Ҳисоботи АТМИ бояд мухтасар бошад - сатҳи тафсилот ва мураккабӣ бо таъсири эҳтимолии дар қайди баррасӣ муайяншуда мутаносиб бошад. Шунавандагони мақсаднок агентҳои иҷроқунанда, қарзгирандагон, аҳолии зарардида ва қармондони дахлдори ФБРК мебошанд. Изҳорот/ҳисоботе, ки ба агентҳои иҷроқунанда ва ФБРК пешниҳод карда мешавад, бояд бо ҳама забонҳои расмӣ Созмони Милалӣ Муттаҳид омода карда шавад. Изҳорот/ҳисоботи ниҳони АТМИ, ки ҳамчун замимаи ҳисоботи тарҳрезии лоиҳа замима карда мешавад, бояд ҷузъҳои зеринро дар бар гирад (нигаред ба қуттии поён):

Тавсифи ҳисоботи АТМИ

Хулосаи иҷрой. Муҳокимаи мухтасари бозёфтҳои муҳим ва тадбирҳои тавсияшуда.

Муқаддима. Пешниҳоди асосноккунии Арзёбии Таъсири Муҳити зист ва Иҷтимоӣ (АТМИ) дар асоси машқи намоиш. Муҳокимаи мухтасари бозёфтҳои муҳим ва тадбирҳои тавсияшуда. Равиш ва методологияи андешидашуда зикр кунед, ки метавонад арзёбии осебпазирии иқлим, арзёбии таъсири иҷтимоӣ ва/ё арзёбии таъсир ба саломатиро дар бар гирад.

¹²² Баррасии лоиҳаи ҳисоботи АТЭИ. Ҳисобот барои таъмини маълумоти зарурӣ барои қабули қарор баррасӣ карда мешавад. Вобаста ба контексти қонунгузорӣ ё муҳофизатӣ, баррасии метавонад аз ҷониби як мақоми мустақил ё мақоми экологияи масъули раванди АТЭИ тафтиш шавад. Лоиҳаи ҳисобот инчунин аз ҷониби Гурӯҳи Таҳлили Лоиҳа баррасӣ карда мешавад. Пеш аз баҳодихӣ барои баррасии ҷамъиятӣ ва шарҳу эзоҳҳо муқаррар карда мешавад. Марҳилаи баррасии метавонад боиси таҷдиди назарҳо дар АТЭИ гардад, то он ба мақомоти қабулқунандаи қарор барои тасдиқи ниҳойи пешниҳод карда шавад. Лоиҳаи ҳисоботи АТЭИ аз ҷониби мақомоти дахлдори миллии барои ифшо дар вебсайти IFAD ва дар сатҳи кишвар тасдиқ карда мешавад.

¹²³ Тасмим гири. Дар аксари кишварҳо, пеш аз додани иҷозатнома/иҷозатномаи экологӣ, ки барои идомаи лоиҳа имкон медиҳад, ҳисоботи АТЭИ бояд аз ҷониби мақомоти ҳифзи муҳити зист тасдиқ карда шавад. Аксари кишварҳо инчунин муҳлати эътибори иҷозатномаи муҳити зистро муқаррар мекунанд (одатан аз ду то се сол). Лоиҳаҳо бояд дар муҳлати муқарраршуда оғоз шаванд; дар акси ҳол, пешниҳодқунанда бояд барои гирифтани иҷозатномаи экологӣ дубора муроҷиат кунанд. Иҷозатнома оид ба муҳити зист одатан маҷмӯи шартҳои дар бар мегирад, ки дар асоси тавсияҳои дар АТЭИ ва Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (ESMP) дода шудаанд. Ҳисоботи АТЭИ ва НИИМ инчунин бояд аз ҷониби шӯъбаи минтақавии дахлдори IFAD пас аз воридоти техникаи шӯъбаи истеҳсолот, бозорҳо ва муассисаҳо ва шӯъбаи муҳити зист, иқлим ва гендерӣ тоза карда шаванд.

Асосҳои сиёсат, ҳуқуқӣ ва маъмурӣ. Муҳокимаи сиёсат, чаҳорҷӯбаи ҳуқуқӣ ва маъмуриё, ки дар доираи он АТМИ омода шудааст. Баррасии сиёсатҳои ҷорӣ миллий, қонунгузорӣ ва санадҳои қонунгузориё, ки идорақунии муҳити зист, тандурустӣ, гендерӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ, тағирёбии иқлим (кам қардани таъсир ва мутобиқшавӣ) ва идорақуниро бо сохторҳои татбиқи онҳо танзим меқунанд; муайян қардани мушкилот; ва тавсия додани тағйироти мувофиқ дар фаъолияти НРҚ барои татбиқи самаранок.

Тавсифи лоиҳа. Тавсифи мухтасари НРҚ ва контексти ҷуғрофӣ, иқлимӣ, экологӣ, иҷтимоӣ ва муваққати он бо таваҷҷӯҳ ба ҷузъҳои мушаххаси лоиҳа, ки мавзӯи АТМИ мебошанд, масалан. эҳтимолан таъсири мусбат ё манфӣ ба бор орад - мувофиқи муҳити зист, таҳқиқи иҷтимоӣ ва иқлим ва машқҳои миқёс. Дарсҳои аз АТМИ дахлдор гирифташударо ба назар гиред. Марҳилаҳои имконпазири ояндаи лоиҳаро тавсиф кунед.

Маълумоти ибтидоӣ/базавӣ. Муайян қардани андозаҳои минтақаи тадқиқотӣ (минтақаи таъсир) ва тавсифи тағйироти дахлдори физикии мушоҳидашуда ва пешгӯии тағирёбии иқлим, шароитҳои биологӣ ва иҷтимоии иқтисодӣ (аз ҷумла сатҳи огоҳии муҳити зисти ҷомеа), аз ҷумла ҳама гуна тағйироте, ки то огози лоиҳа ва дар тӯли мӯҳлати амали лоиҳа (дар асоси Ташҳиси ноҳиявии муқовимат ба иқлим (ТНМИ) аз рӯи ноҳия). Фаъолиятҳои ҷорӣ ва пешниҳодшудаи рушд дар минтақаи НРҚ (вале мустақиман бо лоиҳа алоқаманд нестанд) низ бояд ба назар гирифта шаванд. Агар маълумот нокифоя ё безеътимод бошад, бояд дар ин бора истинодҳои мушаххас дода шаванд. Сатҳи асосӣ бояд контексти муҳити зист, иҷтимоӣ, тандурустӣ, фарҳангӣ ва иқлимро бо услуби миқдорӣ тавсиф кунад, то ба андозагирии натиҷаҳои лоиҳа имкон диҳад.

Таъсири пешбинишудаи иҷтимоӣ-иқтисодӣ/хавфҳо ва ҷораҳои кам қардани онҳо. Арзёбии таъсири мусбат ва манфии иҷтимоӣ, саломатӣ ва иқтисодӣ, ки эҳтимолан аз фаъолиятҳои пешниҳодшудаи НРҚ ба вуҷуд меоянд. Диққати махсус бояд ба ҳадди аксар расонидани имкониятҳо, қанорагирӣ аз қўчонидани иҷборӣ, пешгирии зўрварӣ дар асоси гендер ва истисмори шаҳвонӣ ва сўнистифода (ИШС), баланд бардоштани баробарии гендерӣ ва тавонмандсозии занон ва қоҳиш додани осебпазирӣ ба хатарҳо/таъсирҳои тағирёбии иқлим ва тағйирпазирӣ ва дигар таъсироти лоиҳа.

Таъсири пешбинишавандаи экологӣ/хавфҳо ва ҷораҳои кам қардани таъсир (тағйирёбии иқлимро дар бар мегирад). Муайян ва арзёбии таъсироти мусбӣ ва манфие, ки дар натиҷаи НРҚ-и пешниҳодшуда ба вуҷуд меоянд ва баръакс (амалҳои пешгирикунанда ва/ё ҷораҳои кам қардани таъсир ва ҳама гуна таъсироти манфии боқимонда, ки кам қарда намешаванд, бояд муайян қарда шаванд. Имкониятҳои барои эҷоди устуворӣ ба зарбаҳои иқлимӣ ва баланд бардоштани масъалаҳои экологӣ, аз ҷумла пешбурди манфиатҳои экологии ҷаҳонӣ бояд таҳлил ва таҳияи хатарҳои марбут ба тағйирёбии иқлим дар минтақаи лоиҳа анҷом дода шаванд, то ки тадбирҳои мутобиққардонӣ ва кам қардани таъсири он дар байни дахлатҳо ва ба хатари лоиҳа дохил қарда шаванд. Таҳлили устувории дарозмуддати натиҷаҳо, таъсири мусбат ва манфии саломатии лоиҳа ба қорқарон ва ҷамоаҳои маҳаллии зарардида низ бояд муайян, арзёбӣ ва тадбирҳои мувофиқ оид ба қоҳиш додани таъсири он дар Нақшаи идорақунии муҳити зист ва иҷтимоӣ пешбинӣ қарда шаванд. Ҳаҷм ва сифати маълумоти мавҷуда, норасоии асосии маълумот ва номуайянии марбут ба пешгӯиҳо бояд муайян қарда шаванд. Мавзӯҳои, ки таваҷҷӯҳи бештарро талаб намеқунанд, бояд мушаххас қарда шаванд.

Арзёбии таъсири маҷмӯӣ. Таъсири потенциали мусбат ва манфии экологӣ ва иҷтимоии барнома ё лоиҳа, дар якҷоягӣ бо дигар фаъолиятҳо ё фаъолиятҳои ҷорӣ ё ба нақша гирифташуда дар ҳамон минтақа, ки метавонанд ба таври оқилона пешбинӣ қарда шаванд, муайян қарда шаванд. Таъсири ин фаъолиятҳои дигар ба осебпазирии лоиҳа ба тағирёбии иқлим ва ҳассосият ба ифлосшавӣ ва дигар таъсироти мустақим ва ғайримустақим ба саломатӣ бояд баррасӣ қарда шаванд. АТМИ бояд фаҳмонад, ки то ҷӣ андоза агентии иҷроқунандаи лоиҳа ва дигар мақомоти дахлдори давлатӣ ва ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ (ТҒД) то ҷӣ андоза метавонанд имкониятҳоро ҳадди аксар афзоиш диҳанд ва аз таъсироти ҷамъшаванда ва таъсири назарраси берун аз назорати татбиқшаванда қанорагирӣ, кам қардан, кам қардан ё ҷуброн қунанд. Агентӣ, АТМИ бояд амалҳои заруриро муайян қунанд, ки аз ҷониби дигарон анҷом дода шаванд.

Таҳлили алтернативаҳо. Муқоисаи мунтазами сармоягузориҳои пешниҳодшуда, инчунин тарҳрезӣ, мақон, технология ва алтернативаҳои амалиётӣ аз рӯи таъсири эҳтимолии экологӣ, устуворӣ ва иҷтимоӣ, сармоя ва хароҷоти ҷорӣ ва мувофиқат дар шароити маҳаллӣ. Барои ҳар яке аз алтернативаҳои баррасишуда, хароҷот ва манфиатҳои экологӣ, мутобиқшавии иқлим, саломатӣ ва иҷтимоӣ бояд ба қадри имкон ҳисоб қарда шаванд ва дар ҳолати имконпазир арзишҳои иқтисодӣ бо таваҷҷӯҳ ба самаранокии хароҷот замима қарда шаванд. Асоси интиҳоби алтернативаи афзалиятноки тарҳи лоиҳа бояд баён қарда шаванд. То ҳадди имкон равиши барномаро барои ҳалли масъалаҳои марбут ба мутобиқшавӣ ба тағирёбии иқлим, қоҳиш додани таъсир ва идорақунии хатари офатҳо васеъ қунед.

Тавсияҳо оид ба тағирот дар тарҳрезии барнома/лоиҳа. Муайян кардани чораҳои имконпазир ва камхарч, ки метавонанд осебпазирии иқлимро коҳиш диҳанд, таъсири эҳтимолии назарраси манфии экологӣ, саломатӣ ва иҷтимоиро то сатҳи қобили қабул кам кунанд ва таъсири боқимондаи муҳити зистро ҳисоб кунанд; хароҷоти асосӣ ва қорӣ барои кам кардани таъсир; ва дастури институтсионалӣ, омӯзишӣ ва мониторингӣ, ки барои татбиқи АТМИ заруранд. Пешниҳоди тафсилотро дар бораи барномаҳо ва ҷадвалҳои кори пешниҳодшуда баррасӣ кунед. Чунин тафсилот кӯмак мекунад, ки тағйироти пешниҳодшуда дар тарҳрезии лоиҳа дар марҳилаҳо бо фаъолиятҳои қаблан ба нақша гирифташуда дар давоми татбиқи амалӣ карда шаванд. Чорабиниҳои ҷубронкунанда бояд баррасӣ карда шаванд, агар чораҳои сабукгардонӣ ғайриимкон бошанд ё аз ҷиҳати иқтисодӣ самаранок бошанд.

Ҷанбаҳои институтсионалӣ. Арзёбии мавҷудият, нақш, тавонмандӣ ва тавоноии ниҳодҳои расмӣ ва ғайрирасмӣ оид ба тағйирёбии иқлим, идоракунии захираҳои табиӣ, аз ҷумла кормандони ҳифзи муҳити зист (дар сатҳи агентӣ ва вазорат) ва созмонҳои ғайрирасмӣ ва сатҳи ҷома. Агентҳои масъули идоракунии саломатӣ ва таъсири иҷтимоӣ бояд ба ин арзёбӣ дохил карда шаванд; мисолҳо шӯъбаҳои тандурустии ҷамъиятӣ, комиссияҳои осорхонаҳо ё осорхонаҳо ва вазоратҳои ҳифзи иҷтимоӣ, қорҳои занон, фарҳанг ва идораҳои марбут ба замин мебошанд.

Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (НИМИ) (ташкilotи татбиқро дар бар мегирад). Муайян кардани амалҳои пешгирикунанда ва/ё чораҳои сабукгардонӣ, ки барои рафъ, кам кардан ё кам кардани хатарҳои иқлимӣ ва таъсири эҳтимолии манфии экологӣ ва иҷтимоии барнома/лоиҳа тавсия шудаанд, инчунин ҷонибҳои масъул барои татбиқи чунин амалҳо/чораҳо, мӯҳлатҳо. Фаъолиятҳо дар робита бо марҳилаҳои барнома/лоиҳа, хароҷоти тахминии ҷалбшуда, нишондиҳандаҳои камбизоатӣ-муҳит ва ғайра.

Нақшаи мониторинг (нишондиҳандаҳои фаъолиятро дар бар мегирад). Мушаххасоти намуди мониторинг (масалан, тадбирҳои муштарак, иҷтимоӣ, сифати муҳити зист, татбиқи чораҳои экологӣ) барои таъсири эҳтимолии муайяншудаи НРҚ, ки бо системаи мониторинги ЛДКҚ+ мутобиқ карда шудааст (масалан, кормандони лоиҳа, омӯзиш, ГММ, мониторинги сахрой, механизмҳои назоратӣ).

Хулоса ва тавсияҳои умумӣ

Замимаҳо

- (i) Ҳайати гурӯҳи омӯзишии АТМИ – шахс(ҳо) ва ташкilotҳо. Бақайдгирии касбӣ ва мақоми сертификатсияро муайян кунед (дар он кишварҳое, ки ин барои мутахассисони арзёбии экологӣ ва иҷтимоӣ зарур аст).
- (ii) Иқтибосҳо – маводи хаттӣ, ки дар омодагии омӯзиш истифода мешаванд. Ин рӯйхат бо назардошти миқдори зиёди ҳуҷҷатҳои ҷопнашуда, ки аксар вақт истифода мешаванд, муҳим аст.
- (iii) Сабти машваратҳо – сабти машваратҳо барои гирифтани андешаҳои огоҳонаи одамони зарардида ва созмонҳои ғайридавлатии маҳаллӣ бояд дохил карда шаванд. Сабт бояд раванди машваратҳои ҷамъиятӣ ва таъсири онро ба тарҳрезӣ ва/ё татбиқи лоиҳа ҳуҷҷатгузорӣ кунад. Дар сабт бояд ҳама гуна воситаҳо ба ғайр аз машваратҳое, ки барои ба даст овардани андешаи гурӯҳҳои зарардида ва созмонҳои ғайридавлатии маҳаллӣ истифода мешуданд, нишон дода шаванд. (Рӯйхати шахсони алоҳида ва ташкilotҳои ҷамоатӣ, ки машварат дода шудаанд.)
- (iv) Таҳқиқоти мутахассисон – ҳама таҳқиқоти махсусро дар бар мегирад, ки барои огоҳ кардани АТМИ анҷом дода шудаанд, аз қабилҳои ҷараёнҳои экологӣ, таҳқиқоти гидрологӣ, тадқиқоти хок, арзёбии таъсир ба саломатӣ, арзёбии гендерӣ ва таҳлили хатарҳои иқлим.
- (v) Вазифаҳои техникӣ – шартҳои тасдиқшудаи АТМИ ва омӯзиши мутахассисонро дар бар мегиранд.
- (vi) Тасдиқи мақомот – дохил кардани мукотибаи мақомоти ҳифзи муҳити зист оид ба тасдиқи ҳисоботи миқёс, вазифаҳои вазифавӣ, ҳисоботҳои АТМИ.

=== 0 ===

СТ-ҳои АТМИ – Замимаи 3. Баррасии техникӣ Арзёбии таъсир ба муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТМИ) аз ҷониби кормандони Марказ ва КҲМЗ дар ноҳия

Кормандони Марказ ва КҲМЗ дар ноҳия мувофиқати ҳисоботи АТМИ-ро тафтиш карда, махсусан саволҳои дар қуттии зер нишон додашударо тафтиш мекунад.

Саволҳо барои баррасии техникӣ АТМИ

- Оё хулосаи иҷроия мувофиқ аст ва тавсияҳо ба таври возеҳ баён шудаанд? Аз ҷумла таъсири назаррас (ногузир ё бебозгашт); таъсири ҷамъоварии таъсирот; эҳтимолияти таъсироти пешбинишуда ва арзёбӣшуда; ҷораҳои дахлдор онд ба кам кардани таъсир ва фаъолияти мониторинг.
- Оё АТВИ ба супоришҳои тасдиқшудаи техникаи барои тадқиқот мувофиқат мекунад?
- Оё мушовирон раванди зарурии ҳукуки АТВИ-ро риоя карданд?
- Оё АТМИ нишон медиҳад, ки чӣ гуна лоиҳа бо дигар сиёсатҳои дахлдори кишвар вобаста ба муҳити зист, иҷтимоӣ, тандурустӣ, гендерӣ, меҳнат, тағирёбии иқлим ва ғайра мувофиқат мекунад?
- Оё алтернативаҳои камхарҷ ба муҳофизатҳои НРҶ (ҷойгиршавӣ, тарҳрезӣ, технология ва ғ.) тавсиф шудаанд ва таъсир ва хароҷоти онҳо ба таври мувофиқ арзёбӣ шудаанд?
- Оё иртиботи камбизоатӣ ва муҳити зист ба таври кофӣ баррасӣ ва бо таҳлили ҳамаҷонибаи таъсири экологӣ, иҷтимоӣ, саломатӣ ва тағирёбии иқлими нақша алоқаманд аст?
- Оё бахши асосӣ тасвири умумии шароит ва тамоюлҳои ҳозираи муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлимро медиҳад (аз ҷумла тағирёбии иқлим ва пешгӯиҳои иҷтимоӣ) ва фаъолиятҳои ҷорӣ ва пешниҳодшудаи рушдро дар минтақаи тадқиқот дар бар мегирад? Оё он дар бораи сифати маълумот ва пуррагии базаи маълумот шарҳ медиҳад? Оё омӯзиши ибтидоӣ барои қабули қарор мувофиқ аст?
- Оё гузориш хатарҳои/таъсирҳои мавҷудаи экологӣ ва иҷтимоиро ба инобат мегирад? Аз он ҷумла осебпазирии гурӯҳ/шахсонӣ камбизоат ба ЗГ ва ИЧС? То чӣ андоза таназули муҳити зист ба зиндагии ҷомеа ва устувории лоиҳа таъсир мерасонад?
- Оё гузориш хатарҳои мавҷуда, дараҷаи дучоршавӣ ва осебпазирии гурӯҳҳои мавриди ҳадаф ва воситаҳои зиндагии онҳо, тағирёбии ҷорӣ иқлим ва/ё таъсироти эҳтимолии ояндаи тағирёбии иқлимро ба назар мегирад? Оё барои рафъи таъсири эҳтимолии тағирёбии иқлим тадбирҳои мутобикасозӣ ва коҳиши хатари офатҳои табиӣ мавҷуд аст?
- Оё баррасии муносиб барои таҳкими иқтидорҳои мавҷуда, ба монанди стратегияҳои мубориза бо эндогенӣ, дар ҷомеа асосёфта ва ақсуламалҳои мутобикшавӣ вучуд дорад? Оё гузориш потенциали лоиҳаро барои сармоягузориҳои кӯшишҳои мутобикшавӣ ва коҳиш додани таъсир аз ҷониби дигар субъектҳои рушд тавассути шарикӣ омӯхтааст?
- Оё ҷораҳои кам кардани таъсир ҳам барои назорат кардани ҳама таъсири манфии назаррас ва ҳам беҳтар намудани манфиатҳои лоиҳа мувофиқанд? Оё тадбирҳои институтсионали амалӣ ва мониторинги тадбирҳои муайян шудаанд? Оё хароҷоти тадқиқ ва мониторинги ӯмаи тавсияҳо дар ӯадвальҳои хароҷот ба таври кофӣ ӯулетӣ шудаанд?
- Дар сурати таъсири бевоситаи лоиҳа ба замин ва моликият, оё одамоне ӯ ҷамоатҳои зарардида дуруст муайян карда шуда, эҳтиётҳои онҳо баҳо дода шуда, равандҳои ризоияти озод, пешакӣ ва огоҳона гузаронида шуда, механизмҳои дурусти ӯуброн муқаррар ва ҳал карда шудаанд?
- Оё равандҳои машваратҳои ӯамбиятӣ (хусусан бо мардуми камбизоати деҳот, мардуми бӯмӣ, занон ва дигар гурӯҳҳои камбизоат ва осебпазир) дар асоси қонунҳо ва дастурҳои миллии АТМИ дар кишвар гузаронида шудаанд?
- Оё ҳуҷҷатҳои мувофиқ онд ба ӯалби ӯомеа (хусусан камбизоатон, занон, ӯавонон, мардуми бӯмӣ ва дигар гурӯҳҳои камбизоат ва осебпазир), аз ӯумла шарҳи масъалаҳои ба миён гузошташуда ва мавқеияти онҳо мавҷуд аст? Оё ҳалли пешниҳодшуда барои гурӯҳҳои зерҳадаф аз ӯихати иҷтимоӣ қобили қабул аст?
- Оё раванди АТМИ ба талаботҳои Тартиби Арзёбии иҷтимоӣ, муҳити зист ва иқлим (АМИИ) ва сиёсатҳои дахлдори ФБРК мувофиқат кард?
- Дар он ӯое, ки пойгоҳи додаҳои мавҷуда, таҳқиқоти банақшагириӣ, дигар АТМИ, мақолаҳои илмӣ ва ғайра ҳамчун манбаи иттилоот истифода мешаванд, оё истинод ба ин манбаъҳо дода мешавад ва истилоҳҳои техникаи дар ӯои пайдоиши онҳо муайян шудаанд?
- Оё АТМИ аз ӯониби мақомоти салоҳиятдори миллии экологӣ баррасӣ ва қабул/тасдиқ шудааст?

Саволҳои роҳнамоӣ барои тадқиқи хатари муҳити зист, иҷтимоӣ ва иқлим

ФБРК ҳамаи лоиҳаҳоро ба яке аз се категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ (А, В ё С) ва яке аз се гурӯҳбандии хатари иқлим (баланд, муътадил ва паст) тасниф мекунад. Дар ҳолате, ки ФБРК лоиҳаро бо дигар агентҳои маблағгузори мекунад, ФБРК бо агентии шарик ҳамкорӣ мекунад ва дар бораи равиши умумӣ барои арзёбӣ ва гурӯҳбандии лоиҳа мувофиқа мекунад. Муайян кардани категория ва тасниф инчунин аз талаботи миллӣ ва иқтисодӣ мавҷудаи миллӣ оид ба пешбурд ва татбиқи чораҳои коҳиш додани таъсири экологӣ ва иҷтимоӣ вобаста хоҳад буд. Муайянкунӣ аз рӯи арзёбии мавҷудаи чаҳорчӯба ва тавонмандии миллӣ маълумот дода мешавад.

Чавоби мусбӣ ба ҳама гуна савол аз 1 то 22 (ниг. ба саволҳои зер) фаъолияти НРҚ-ро ҳамчун А гурӯҳбандӣ мекунад (барангезандаи таҳлили амиқ дар АТЭИ дар ҳолати минтақаи буферӣ ё дигар фаъолиятҳо барои тағир додан ё истисно). Ба ҳамин монанд, посухи мусбӣ ба саволҳои 23 то 38 CsCAP-ро ҳамчун В гурӯҳбандӣ мекунад ва НИИ ва чораҳои умумӣ ва кам кардани таъсирро ба вучуд меорад. Дар сурати манфӣ будани ҳамаи чавобҳо, лоиҳа ҳамчун С гурӯҳбандӣ карда мешавад ва қисми АТМИ ё НИИМ намебошад.

Ин рӯйхати саволҳо метавонанд дар марҳилаҳои гуногуни тарҳрезии лоиҳа истифода шаванд ва бояд дар якҷоягӣ бо изҳороти мувофиқи роҳнамоии Нашри АМИИ 2017 истифода шаванд¹²⁴.

Рӯйхатҳои санҷиш оид ба хатарҳои экологӣ, иҷтимоӣ ва иқлимӣ ҳамчун саволҳои роҳнамо барои гузаронидани санҷиши гурӯҳбандӣ истифода мешаванд.

Номи Лоиҳа:	ЛДКЧ+		
№ НРҚ:		Намуди руйхат:	
Ноҳия ва деҳа:		Санаи ин нусха:	
Рӯйхати санҷиш аз ҷониби (ном, унвон ва муассиса) таҳия шудааст.			

Ҳангоми пур кардани рӯйхати санҷишҳо бояд ҳам таъсири кӯтоҳмуддат ва ҳам дарозмуддат ба назар гирифта шаванд.

Ин рӯйхати саволҳо метавонанд дар марҳилаҳои гуногуни давраи лоиҳа истифода шаванд ва бояд дар якҷоягӣ бо изҳороти роҳнамоии мувофиқ истифода шаванд. Дар асоси гузоришҳо ва боздидҳои саҳроӣ ҳангоми тарҳрезӣ маълумотро истифода баред. Тафсилоти коркарди масъалаҳо, ки дар натиҷаи санҷиш ба миён меоянд, бояд дар ёддошти баррасии АМИИ ба таври возеҳ баён карда шаванд.

Саволҳои роҳнамоӣ барои муоинаи муҳити зист ва иҷтимоӣ	Ҳа/не	Шарҳҳо/тафсир
Категорияи А – инҳо метавонанд оқибатҳои манфии экологӣ ва/ё иҷтимоӣ дошта бошанд ва аксаран бебозгашт ё ба осонӣ баргараф карда намешаванд.		
Ҷойгиршавии лоиҳа		
1. Оё лоиҳа ягон заминҳои ботлоқзорро азхуд мекунад? (Баёниҳои роҳнамо 1)		
2. Оё лоиҳа ба муҳити зист ва/ё экосистемаҳо ва хизматрасонии онҳо таъсири манфии назаррас мерасонад (масалан, табдил додани беш аз 50 гектар ҷангали табиӣ, аз даст додани макони зист, эрозия/дигар шакли таназзули замин, пора-порашавӣ ва тағйироти гидрологӣ)? (Баёноти роҳнамо 1, 2 ва 5)		

¹²⁴ <https://www.ifad.org/en/-/document/social-environmental-and-climate-assessment-procedures-secap->

Саволҳои роҳнамоӣ барои муоинаи муҳити зист ва иҷтимоӣ	Ҳа/не	Шарҳҳо/тафсир
3. Оё минтақаи зерҳадафи лоиҳаи пешниҳодшуда минтақаҳои аз ҷиҳати экологӣ ҳассос ¹²⁵ , минтақаҳои дорои аҳамияти ҷаҳонӣ/миллӣ барои ҳифзи гуногунии биологӣ ва/ё минтақаҳои аз гуногунии биологӣ бой ва маконҳои зисти вобаста ба намудҳои зери хатари нобудшавиро дар бар мегирад? (Баёниҳои роҳнамо 1)		
4. Оё мавзеи лоиҳа дар натиљаи хатарҳои геофизикӣ (сунами, ярҷо, заминларза, тарқишҳои вулкани) ба харобии калон дучор мешавад?		
Захираҳои табиӣ		
5. Оё лоиҳа ба амалияҳои ноустувори идоракунии захираҳои табиӣ (моҳипарварӣ, ҷангалпарварӣ, ҷорводорӣ) оварда мерасонад ва/ё боиси аз ҳад зиёд иқтисоди боракашонӣ мегардад. Масалан, оё рушд дар минтақаҳои сураи мегирад, ки дар бораи ҳосили устувор/иқтисоди борбардорӣ маълумоти ками замонавӣ мавҷуд аст? (Баёниҳои роҳнамо 4, 5 ва 6)		
6. Оё лоиҳа лоиҳаҳои калонмиқёси парвариши моҳипарварӣ ё марипарвариро таҳия мекунад ё дар он ҷое, ки рушди онҳо тағйироти назарраси минтақаҳои аз ҷиҳати экологӣ ҳассосро дар бар мегирад?		
7. Оё лоиҳа боиси истифодаи назарраси агрокимияҳо мегардад, ки метавонад ба бемориҳои хатарноки ҳаёт ва нигарониҳои дарозмуддати саломатӣ ва беҳатарии аҳоли оварда расонад? (Баёниҳои роҳнамо 14)		
8. Оё лоиҳа ба қорқарди обӣ (обҳои зеризаминӣ ва/ё рӯизаминӣ) таъсия мекунад, ки дар он ҷо асосе вучуд дорад, ки камшавии назаррас ва/ё камшавии ҷараёни об аз таъсири тағйирёбии иқлим ё истифодаи аз ҳад зиёд руҳ додааст? (Баёниҳои роҳнамо 7)		
9. Оё лоиҳа хатари ворид намудани намудҳои эҳтимолиан инвазивӣ ё организмҳои аз ҷиҳати генетикӣ тағйирёфта, ки метавонанд хусусиятҳои генетикии намудҳои маҳаллиро тағйир диҳанд ё ба гуногунии биологӣ маҳаллӣ таъсири манфӣ расонанд? (Баёниҳои роҳнамо 1)		
10. Оё лоиҳа обҳои партовро истифода мебарад (масалан, партовҳои саноатӣ, истихроҷи маъдан, партовҳои каналізатсия)? (Баёниҳои роҳнамо 7)		
Рушди инфрасохтор		
11. Оё лоиҳа сохтмони/таҷдид/навсозии сарбанд(ҳо) ва/ё обанбор(ҳо)-ро дар бар мегирад, ки ҳадди аққал ба яке аз меъёрҳои зерин ҷавобгӯ аст? - девори баландии зиёда аз 15 метр; - дарозии зиёда аз 500 метр; - иқтисоди обанбор зиёда аз 3 миллион м ³ ; ё - сели воридотӣ зиёда аз 2000 м ³ /с (Баёниҳои роҳнамо 8)		

¹²⁵ Ба «минтақаҳои ҳассос» инҳо дохил мешаванд: минтақаҳои муҳофизатшаванда (боғҳои милли, мамнӯғоҳҳои ҳайвоноти ваҳшӣ, мамнӯғоҳҳои биосфера) ва минтақаҳои буферии онҳо; минтақаҳои дорои аҳамияти ҷаҳонӣ барои ҳифзи гуногунии биологӣ; макони зист, ки аз намудҳои зери хатари нобудшавӣ вобастаанд; ҷангалҳои табиӣ; заминҳои ботлоқзор; экосистемаҳои соҳили, аз ҷумла рифҳои марҷонӣ ва ботлоқҳои мангр; экосистемаҳои ҷазираҳои хурд; минтақаҳои, ки ба тағйирёбии иқлим ва тағйирпазири бештар осебпазиранд; заминҳои, ки ба ярҷ, эрозия ва дигар шаклҳои таназзули замин хеле осебпазиранд, минтақаҳои, ки дорои захираҳои физикии фарҳангӣ (таърихӣ, динӣ, археологӣ ва дигар аҳамияти фарҳангӣ мебошанд) ва минтақаҳои, ки осебпазирии иҷтимоӣ доранд.

Саволҳои роҳнамоӣ барои муоинаи муҳити зист ва иҷтимоӣ	Ҳа/не	Шарҳҳо/тафсир
12. Оё лоиҳа барқарорсозӣ ва/ё рушди нақшаҳои калони ирригатсионӣ (зиёда аз 100 гектар дар як нақша)-ро дар бар мегирад ¹²⁶ ? (Баёниҳои роҳнамо 7)		
13. Оё лоиҳа сохтмон/таҷдид/навсозии роҳҳоро дар бар мегирад, ки масоҳати умумии зиёда аз 10 км тоза карда мешавад ё ягон деҳқоне, ки зиёда аз 10 Ҷоизи замини шахсии худро гирифта шудааст? (Баёниҳои роҳнамо 10). Оё қорҳо қорғарони муваққатӣ ва/ё доимиро дар бар мегиранд?		
14. Оё лоиҳа заҳкаш ё ислоҳи обанборҳои табииро дар бар мегирад (масалан, омӯзиши дарё)? (Баёниҳои роҳнамо 7)		
15. Оё лоиҳа ба таври назаррас истихроҷ/диверсификатсия/ нигоҳ доштани обҳои рӯизаминиро дар бар мегирад, ки маҷрои дарёро аз 20 дарсади маҷрои экологӣ ва талаботи истифодабарандагони поёноб боқӣ мегузорад? 16. (Баёниҳои роҳнамо 7)		
Иҷтимоӣ		
17. Оё лоиҳа боиси қўчонидани иқтисодӣ ё қўчонидани ҷисмонии зиёда аз 20 нафар мегардад ё ба зиёда аз 10 Ҷоизи дороиҳои инфиродӣ таъсир мерасонад? (Баёниҳои роҳнамо 13)		
18. Оё лоиҳа боиси табдил ва/ё аз даст додани захираҳои ҷисмонии фарҳангӣ мегардад? (Баёниҳои роҳнамо 9)		
19. Оё лоиҳа ба ҷомеаҳои маҳаллӣ (аз ҷумла гурӯҳҳои камбизоат ва осебпазир, мардуми бумӣ, ашхоси осебпазир ба ЗГ ва истисмори шахвонӣ ва сўнистифода ва маъҷубон) ё дигар тарафҳои аз лоиҳа зарардида хатари/таъсири манфии иҷтимоӣ ба вучуд меорад? (Баёниҳои роҳнамо 13)		
Дигар		
20. Оё лоиҳа истехсол ва интиқоли маводи хатарнок ва захролудро, ки метавонанд ба муҳити зист таъсир расонанд, дар бар мегирад? (Баёниҳои роҳнамо 2)		
21. Оё дар лоиҳа сохтмони қорғонаи қалон ё миёнаи саноатӣ пешбинӣ шудааст?		
22. Оё дар лоиҳа тараккӣ додани хочагии қанғали қалони истехсолӣ пешбинӣ шудааст?		
Маблағгузориҳои деҳот		
23. Оё лоиҳа қадоме аз гуфтаҳои дар боло зикршударо (Саволи 1 ба Саволи 21) тавассути пешниҳоди хати		

¹²⁶Ҳадди ҳаҷм барои оғоз қардани Арзёбии Таъсири Муҳити зист ва иҷтимоӣ (АТЭИ) метавонад вобаста ба заминаи кишвар ва ноустувории маконҳои мушаххас фарқ кунад. Баъзе кишварҳо қоидаҳои доранд, ки андозаи рушди обёриро муайян мекунанд, ки АТЭИ-и қурраро талаб мекунанд ва онҳо дар ҷое, ки вучуд доранд, қабул карда мешаванд. Аммо, дар он ҷое, ки стандартҳо вучуд надоранд, пешниҳод карда мешавад, ки 100 гектар ҳамчун воҳиди рушди обёрӣ барои оғоз намудани АТЭИ истифода шавад.

Саволҳои роҳнамоӣ барои муоинаи муҳити зист ва иҷтимоӣ	Ҳа/не	Шарҳҳо/тафсир
қарз ба хизматрасонҳои молиявӣ дастгирӣ мекунад? (Баёниҳои роҳнамо 12)		
Категорияи В – инҳо метавонанд баъзе оқибатҳои манфии экологӣ ва/ё иҷтимоӣ дошта бошанд, ки онҳоро ба осонӣ қардан мумкин аст.		
Ҷойгиршавӣ		
24. Оё лоиҳа интенсификацияи кишоварзӣ ва/ё васеъ кардани майдони киштро дар минтақаҳои ғайриҳассос, ки метавонанд ба муҳити зист, экосистема ва/ё воситаҳои зиндагӣ таъсири манфӣ расонанд, дар бар мегирад? 25. (Баёноти роҳнамо 1, 2 ва 12)		
Идоракунии захираҳои табиӣ		
26. Оё фаъолияти лоиҳа рушди чарогоҳҳо ва чорводориро дар бар мегирад? (Баёниҳои роҳнамо 6)		
27. Оё лоиҳа моҳипарвариро дар бар мегирад, ки дар он ҷо маълумот дар бораи захираҳо, кӯшишҳои моҳидорӣ ва ҳосили устувор мавҷуд аст? Оё хатари аз ҳад зиёди моҳидорӣ, осеб дидани муҳити зист ва донишҷуи минтақаҳо ва фаслҳои моҳидорӣ вучуд дорад? (Баёниҳои роҳнамо 4)		
28. Оё фаъолияти лоиҳа моҳипарварӣ ва/ё кишоварзиро дар минтақаҳои навтаъсис ё интенсивӣ амалкунанда дар бар мегирад? Оё фаъолияти лоиҳа тақдир додани заминҳои ботлоқзор ва тоза кардани растаниҳои сохилӣ, тағир додани гидрология ё ворид кардани намудҳои экзотикиро дар бар мегирад? (Баёниҳои роҳнамо 4)		
29. Оё фаъолияти лоиҳа рушди занҷири арзишро дар асоси захираҳои табиӣ дар бар мегирад? (Баёноти роҳнамо 1, 6 ва 12)		
30. Оё фаъолиятҳои лоиҳа идоракунии хавзаҳои обанбор ё барқароркуниро дар бар мегирад?		
31. Оё дар лоиҳа тадбирҳои калони муҳофизати хок ва об пешбинӣ шудаанд? (Баёноти роҳнамо 1 ва 5)		
Инфрасохтор		
32. Оё лоиҳа зерлоиҳаҳои обёрӣ ва захбури микроси хурд ва сарбанди хурду миёнаро (иктидори <3 миллион м ³) дар бар мегирад? (Баёноти роҳнамо 7 ва 8)		
33. Оё лоиҳа зерлоиҳаҳои рушди соҳибкории хурдро дар бар мегирад? (Баёноти роҳнамо 12 ва 13)		
34. Оё лоиҳа рушди корхонаҳои коркарди маҳсулоти кишоварзиро дар бар мегирад? (Баёноти роҳнамо 2, 6 ва 12)		
35. Оё сохтмон ё истифодабарии лоиҳа боиси афзоиши ҳаракати нақлиёт дар роҳҳои деҳот мегардад? (Баёниҳои роҳнамо 10)		

Саволҳои роҳнамоӣ барои муоинаи муҳити зист ва иҷтимоӣ	Ҳа/не	Шарҳҳо/тафсир
Иҷтимоӣ		
36. Оё ягон ғайбӣ лоиҳа ба захираҳои ҷисмонӣ фарҳангӣ таъсири ночиз мерасонад? (Баёниҳои роҳнамо 9)		
37. Оё лоиҳа ба кӯчонидани ҷисмонӣ 20 нафар ё камтар аз он оварда мерасонад ё ба камтар аз 10 ғоизи дорониҳои инфиродӣ таъсир мерасонад (Баёниҳои роҳнамо 13)?		
38. Оё лоиҳа боиси нигарониҳои кӯтоҳмуддати саломатӣ ва бехатарии ҷамъият мегардад? (Баёниҳои роҳнамо 14)		
39. Оё лоиҳа қувваи қорини муҳочир ё қорғарони мавсими талаб мекунад (барои сохтмон, кишт ва/ё ҷамъовариҳои ҳосил)? (Баёниҳои роҳнамо 13)		
Маблағгузориҳои дехот		
40. Оё лоиҳа қадоме аз гуфтаҳои дар боло зикршуда (Саволи 23 ба Саволи 37) тавассути пешниҳоди хати қарз ба хидматрасонҳои молиявӣ дастгирӣ мекунад? (Баёниҳои роҳнамо 12)		

Дастур барои гурӯҳбандӣ

Ҷавоби «ҳа» ба ҳама саволҳо аз 1 то 22	Категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ А	Арзёбии таъсир ба муҳити зист ва иҷтимоӣ ё ҷаҳорҷӯбаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (пурра ё мушаххас) вобаста ба мавҷудияти иттилоот талаб карда мешавад. Инчунин, баъзе саволҳои мушаххас амалҳои мушаххаси зеринро талаб мекунад: • Ҳа ба саволи 16 – Нақшаи амалиёти кӯчонидани аҳоли вобаста ба мавҷудияти маълумот талаб карда мешавад. • Ҳа ба саволи 17 – Нақшаи идоракунии захираҳои ҷисмонӣ фарҳанг талаб карда мешавад, ки муқаррароти идоракунии бозёфтҳои тасодуфиро ҳангоми татбиқ дар бар мегирад. • Ҳа ба саволи 18 – Бояд розигии ройгон, пешакӣ ва огоҳона гирифта шавад/Нақшаи амалисозии розигии ройгон, пешакӣ ва огоҳона вобаста аз он, ки ҷамоаҳои зарардида муайян карда мешаванд ё не. Дар ҳолатҳои, ки ба мардуми бумӣ таъсир мерасонанд, Нақшаи мардуми бумӣ талаб карда мешавад. Арзёбии таъсири иҷтимоӣ зарур аст. • Ҳа ба саволи 8 ва/ё саволи 15 – Нақшаи идоракунии захираҳои об барои лоиҳа талаб карда мешавад. • Ҳа ба саволи 7, саволи 9 ва/ё саволи 19 – Нақшаи мубориза бо ҳашароти зараррасон талаб карда мешавад.
Ҷавоби «не» ба ҳама саволҳо аз 1 то 22 ва ҷавоби «ҳа» ба ҳама саволҳо аз 23 то 38	Категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ В	Таҳлили муҳити зист ва иҷтимоӣ барои таҳияи Нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ (НИМИ) зарур аст.
“No” response to all questions between 1 and 38	Категорияи экологӣ ва иҷтимоӣ С	Таҳлили иловагӣ талаб карда намешавад

Агар лоиҳаҳо ба категорияҳои А ва В дохил шаванд, категорияи олий ҳамчун истинод гирифта мешавад. Муайян кардани категория ва таснифоти лоиҳа аз ҳаҷми таъсири вобаста буда, аз миқёси чунин фаъолиятҳо вобаста хоҳад буд; муносибати бозхати ба нигарони таъсири чамъшаванда муҳим ҳисобида мешавад. Дар чунин ҳолатҳо, таҳлили зарурии экологӣ ва иҷтимоӣ ва бучети алоқаманд бояд ба бучети НРҚ дохил карда шавад. Чунин лоиҳаҳо метавонанд барои категорияи В баррасӣ карда шаванд.

Муайян кардани категорияи экологӣ ва иҷтимоии А, аз ҷумла ҳаҷми арзёбӣ ва таҳқиқоте, ки бояд гузаронида шаванд, инчунин маълумоти мавҷуда, яъне таҳқиқот ва арзёбиҳои охири, аз ҷумла ташаббусҳои дигар дар кишвар, то андозае, ки ба лоиҳаи пешниҳодшуда мувофиқанд, ба назар гирифта мешавад. .

Гузaronидани махфият (аз А то В ё аз В то В) метавонад дар сурате имконпазир бошад, ки таъсири берунии манфири дигар лоиҳаҳо ё фаъолиятҳои, ки шахсони сеюм амалӣ мекунанд, ҳал кунанд.

Саволҳои роҳнамо барои таҳлили хатари иқлим

	Ҳа	Не	Шарҳи иловагии ҷавоби “Ҳа”*
1.Оё минтақаи лоиҳа дучори ҳодисаҳои шадиди иқлимӣ, аз қабилӣ обхезӣ, хушксолӣ, тӯфонҳои тропикӣ ё мавҷҳои гармӣ аст?			
2.Оё сценарияҳои иқлимӣ дар минтақаи лоиҳа тағйироти ҳарорат, боришот ё обу ҳавоӣ шадидро пешбинӣ мекунанд, ки ба таъсир, устуворӣ ё арзиши лоиҳа дар тӯли тамоми муҳлати амали он таъсири манфӣ мерасонанд?			
3.Оё лоиҳа дар минтақаҳои соҳилии паस्तгар/минтақаҳои ба тӯфонҳои тропикӣ дучоршуда сармоягузори мекунанд?			
4.Оё лоиҳа дар минтақаҳои пирахҳо ва кӯҳҳо сармоягузори мекунанд?			
5.Оё лоиҳа ба фаъолияти кишоварзӣ дар минтақаҳои маҳдуд ва/ё хеле таназзулфта, ки ҳассосиятро ба ҳодисаҳои иқлимӣ зиёд кардаанд (масалан, дар доманакуҳҳо, нишебиҳои ҷангалзор ё даштҳо) мусоидат мекунанд?			
6. Оё лоиҳа дар минтақаҳои ҷойгир аст, ки лоиҳаҳои рушди деҳот дар гузашта талафот ва хисороти зиёди вобаста ба обу ҳаворо аз сар гузаронидаанд?			
7.Оё лоиҳа инфрасохторро дар минтақаҳои, ки ҳодисаҳои фавқуллодаи обу ҳаво доранд, таҳия/наиб мекунанд?			
8.Оё гурӯҳи зерҳадафи лоиҳа қомилан аз захираҳои табиӣ (аз қабилӣ зироатҳои мавсимӣ, қитъаҳои кишоварзии лалмӣ, захираҳои моҳии муҳочират), ки дар даҳсолаи охир аз тамоюлҳои иқлимӣ ё ҳодисаҳои мушаххаси иқлимӣ осеб дидаанд, вобаста аст?			
9.Оё тағйирёбии иқлим ба ҳосилнокии кишоварзӣ (зироатҳо/чорводорӣ/ моҳидорӣ), дастрасӣ ба бозорҳо ва/ё ба паҳншавии ҳашароти зараррасон ва касалиҳои алоқаманд барои гурӯҳҳои зерҳадафи лоиҳа таъсир мерасонад?			

	Ҳа	Не	Шарҳи иловагии ҷавоби “Ҳа”*
10. Оё хатарҳои вобаста ба обу ҳаво ё шадиди иқлимӣ ба марҳилаҳои асосии занҷирҳои муайяншудаи арзиш дар лоиҳа (аз истеҳсол то бозор) таъсири манфӣ мерасонанд?			
11. Оё лоиҳа ба воситаҳои зиндагии ба иқлим ҳассос, ки диверсификатсия шудаанд, сармоягузори мекунад?			
12. Оё лоиҳа ба инфрасохтаре сармоягузори мекунад, ки ба ҳодисаҳои фавқуллодаи обу ҳаво дучор мешаванд?			
13. Оё лоиҳа барои рушди институтсионалӣ ва таҳкими иқтисодии муассисаҳои деҳот (ба мисли гурӯҳҳои фермерӣ, кооперативҳо) дар минтақаҳои аз ҷиҳати иқлим яхела сармоягузори мекунад?			
14. Оё лоиҳа имкон дорад, ки тавассути қабули технологияҳои сабз бо арзиши оқилона устувортар шавад?			
15. Оё даҳолати лоиҳа барои таҳкими иқтисодии идоракунии хатарҳои иқлими маҳаллӣ имкон дорад?			
16. Оё лоиҳа имкони ҳамгироии ҷанбаҳои устувори иқлимро тавассути муколамаи сиёсӣ барои беҳтар кардани стратегияҳо ва сиёсатҳои бахши кишоварзӣ дорад?			
17. Оё лоиҳа иқтисодии ҳамгироӣ кардани тадбирҳои устувори иқлимро бидуни хароҷоти изофӣ дорад (масалан, кодексиҳои тақмилифтаи сохтмон, эҷоди иқтисодӣ ё дохил кардани масъалаҳои хатари иқлим дар равандҳои сиёсат)?			
18. Дар асоси маълумоти мавҷуда, оё лоиҳа аз баҳисобгирии мукамалтари партовҳои ГГ манфиат меорад?			

*Шарҳи иловагӣ, агар имконпазир бошад, асоснокӣ таснифро пешниҳод мекунад. Махсусан пешниҳоди тавзеҳоти иловагӣ оид ба саволҳои 13 то 17 бояд баррасӣ карда шавад.

Замимаи 4. Механизми баррасии шикоятҳо (МБШ)

Лоиҳаҳо ва барномаҳои, ки аз ҷониби ФБРК дастгирӣ мешаванд, дар раванди мушорикат тарҳрезӣ мешаванд, бинобар ин, нигарониҳои ҳама ҷонибҳои манфиатдор ба назар гирифта мешаванд. ФБРК барои таъмини он кор мекунад, ки тамоми сармоягузориҳои ФБРК мувофиқи сиёсатҳо, стандартҳо ва кафолатҳои Фонд амалӣ карда шаванд. ФБРК чунин муҳим мешуморад, ки ҷонибҳои, ки аз лоиҳаҳо ва барномаҳои аз ҷониби ФБРК дастгирӣ шаванд таъсири манфӣ ё эҳтимоли манфӣ доранд, бояд қодир бошанд, ки масъалаҳо ба тавачҷуҳи Фонд расонанд.

МБШ дар сатҳи лоиҳа

Гуруҳи лоиҳа каналҳои иртиботиро дар сатҳи саҳро таъсис медиҳад, то дар давоми 6 моҳ пас аз оғози кор шикоятҳо пешниҳод кунанд. Маълумот барои тамос (аз ҷумла индекси почта, рақами телефон ва/ё почтаи электронӣ) ва маълумот дар бораи раванди пешниҳоди шикоят дар ҳама воҳуриҳо, семинарҳо ва дигар чорабиниҳои марбута дар тӯли тамоми мӯҳлати лоиҳа ошкор карда мешаванд. Лоиҳа ба барномаи рушди иқтидор маълумот дар бораи МБШ дохил карда мешавад ва машваратхоро барои муайян кардани роҳи мувофиқтарин барои бенефитсиарҳо ва ҷонибҳои манфиатдор барои иртибот бо нигарониҳо ва ғояҳои худ ташкил хоҳад кард (яъне арзёбии равандҳои мавҷудаи баррасии шикоятҳои миллӣ/маҳаллӣ ва ғайрирасмӣ).

МБШ ва дастурҳои сатҳи лоиҳа барои ЛДКЧ+ бо дарназардошти Тартиби шикоятҳои корпоративии ФБРК барои қабул ва мусоидат ба ҳалли нигарониҳо ва шикоятҳо дар робита ба мувофиқат накардани эҳтимолии сиёсати экологӣ ва иҷтимоии он ва ҷанбаҳои ҳатмии АМИИ таҳия карда мешаванд. Лоиҳа инчунин барои ҳуччатгузорӣ ва ҳисоботдиҳӣ ба ФБРК ва ФИС ҳамчун як қисми мониторинги иҷроӣ чораҳои муҳофизатӣ оид ба ҳама гуна шикоятҳои гирифташуда ва тарзи ҳалли онҳо масъул хоҳад буд.

Шикоятҳо метавонанд мустақиман ба намояндаи Марказ/КҲМЗ дар сатҳи ноҳия дар минтақаи дахлдори лоиҳа ирсол карда шаванд ва гуруҳи саҳроӣ бояд ба шикояткунанда дар пур кардани шикоят кӯмак расонад, ки маълумоти зерин дохил карда шаванд:

- Ном ва тафсилоти тамоси шахс(ҳо) (ва/ё намояндаи онҳо) ё ҷомеае, ки аз ЛДКЧ+ зарар дидаанд;
- Изҳороти возеҳ оид ба таъсири манфии ЛДКЧ+. Ин зарари мустақим ва моддиро дар бар мегирад, ки метавонад зарари воқеии ҳозира ё зараре, ки дар оянда интизор аст;
- Оё шикояткунандагон мехоҳанд шахсияти худро махфӣ нигоҳ доранд.

Тартиби шикоятҳои ФБРК:

Тартиби шикоятҳои ФБРК аз ҷониби одамони зарардида дар ҳолати зарурӣ барои идоракунии шикоятҳои марбут ба лоиҳа, вақте ки онҳо аз ҷониби Ташкилоти иҷрокунандаи лоиҳа ҳал карда намешаванд ё вақте ки онҳо аз қасос метарсанд, метавонанд дастрас шаванд. Мақсади Тартиби баррасии шикоятҳои ФБРК аз он иборат аст, ки механизмҳои мувофиқ вучуд доранд, то ба шахсони алоҳида ва ҷамоатҳо имкон диҳанд, ки бевосита ба ФБРК муроҷиат кунанд, агар онҳо фикр кунанд, ки лоиҳаи ФБРК ба ҷанбаҳои ҳатмии АМИИ мувофиқат намекунад. Тартиби баррасии шикоятҳои ФБРК ҳадафи он аст, ки ҳамчун як механизми ҳисоботдиҳӣ бо нуқтаи возеҳи воридшавӣ ва раванди шаффоф барои одамон ва ҷомеаҳо барои баланд бардоштани нигарониҳо бо лоиҳаҳои аз ҷониби ФБРК дастгирӣшаванда ва пешниҳоди ҳалли муассири устувор хизмат кунад. Вазифаи он аз ин иборат аст: i) мусоидат намудан ба ҳалли шикоятҳои одамоне, ки аз лоиҳаҳо ё зерлоиҳаҳо метавонанд ба таври одилона, объективӣ ва созанда таъсир расонанд; ii) баланд бардоштани натиҷаҳои экологӣ ва иҷтимоии лоиҳаҳо; ва iii) ташвиқ намудани ҳисоботдиҳии ҷамъиятӣ ва омӯзиш барои баланд бардоштани самаранокии экологӣ ва иҷтимоии ФБРК ва кам кардани хатари зарар ба одамон ва муҳити зист. Тартиб дар ду вазифаи иловагӣ ташкил карда шудааст:

- **Функсияи ҳалли мушкилот:** кӯмак расонидан дар ҳалли масъалаҳои марбут ба таъсири экологӣ ва/ё иҷтимоии лоиҳа тавассути равиши бетараф, ҳамкорӣ ва ҳалли мушкилот ва мусоидат ба беҳтар шудани натиҷаҳои иҷтимоӣ ва экологии лоиҳа.
- **Функсияи баррасии беғаразона:** гузаронидани баррасиҳои мутобикати ФБРК бо АМИИ ва дигар сиёсатҳои марбут ба он, арзёбии зарари расонидашуда ва тавсия додани амалҳои ислоҳӣ дар ҳолати зарурӣ.

Тартиби пурраи шикоят дар ФБРК дар бахшҳои зер пешбинӣ шудааст.

Шикоятҳо бояд танҳо ба масъалаҳои экологӣ, иҷтимоӣ ва иқлим дахл дошта бошанд ва набояд иттиҳомҳои ғайриқонунии қаллобӣ ё фасодкорӣ дар робита ба татбиқи лоиҳа бошанд – инҳо аз ҷониби Дафтари аудит ва назорати ФБРК баррасӣ карда мешаванд.

- Қаллобӣ ва коррупсия: Email anticorruption@ifad.org ё Telefони боварӣ +39 06 54592888

Тартиби шикоят нисбати шикоятҳои марбут ба озори чинсӣ, истисмор ва сӯиистифода дахл надорад. Ин шикоятҳоро Дафтари этикаи ФБРК баррасӣ мекунад.

- ЗГ, аз ҷумла истисмори чинсӣ ва сӯиистифода: Email ethicsoffice@ifad.org ё Telefони боварӣ: +39 06 5459 2525

Критерияи мувофиқат

Барои пешниҳоди шикоят дар бораи риоя накардани эҳтимолии сиёсати иҷтимоӣ ва экологии ФБРК ва ҷанбаҳои ҳатмии АМИИ, ФБРК танҳо шикоятҳоеро, ки ба меъёрҳои зерин мувофиқанд, баррасӣ мекунад:

Шикояткунандагон даъво доранд, ки ФБРК сиёсати иҷтимоӣ ва экологии худ ва/ё муқаррароти ҳатмии дар АМИИ муқарраршударо татбиқ накардааст.

Шикояткунандагон иддао доранд, ки аз татбиқ накардани ин сиёсатҳо аз ҷониби ФБРК ба онҳо таъсири манфӣ расонидааст ё хоҳад буд.

Шикоятҳо бояд на камтар аз ду нафар, ки ҳарду шахрванди кишвари дахлдор ва/ё дар минтақаи лоиҳа зиндагӣ мекунад, пешниҳод карда шаванд. Шикоятҳо аз маконҳои хориҷӣ ё шикоятҳои номаълум ба инобат гирифта намешаванд.

Шикоятҳо бояд ба лоиҳаҳо/барномаҳои дахл дошта бошанд, ки ҳоло дар ҳоли тарҳрезӣ ё татбиқ қарор доранд. Шикоятҳо дар бораи лоиҳаҳои пӯшида ё онҳое, ки зиёда аз 95 фоиз азхуд шудаанд, баррасӣ карда намешаванд.

Раванди татбиқ

Шикояткунандагон бояд аввал ин масъаларо ба тавачҷӯҳи ҳукумат ё созмони ғайридавлатие, ки барои банақшагириӣ ё иҷрои лоиҳа ё барнома масъуланд (Агентии пешбар) ё ба ягон мақоми

давлатие, ки масъулияти назорат аз болои Агентии пешбарро доранд, расонанд. Агар Агентии пешбар ба таври кофӣ посух надихад, ин масъала метавонад ба тавачҷӯҳи ФБРК расонида шавад. Агар шикояткунандагон эҳсос кунанд, ки агар онҳо мустақиман ба Агентии пешбар муроҷиат кунанд, ин масъаларо мустақиман ба ФБРК овардан мумкин аст.

Шӯъбаи минтақавӣ шикоятро баррасӣ мекунад ва дар ҳолати зарурӣ бо Агентии пешбар ё мақомоти давлатӣ, ки масъулияти назорати Агентии пешбариро дорад, барои муайян кардани асоснок будани шикоятҳо муроҷиат мекунад. Агар шикояткунандагон талаб кунанд, ки шахсияти онҳо ҳифз карда шавад, ФБРК ин маълумотро ба Агентии пешбар ё ягон каси дигари ҳукумат ифшо намекунад.

Агар шикоят асоснок набошад, шӯъбаи минтақавӣ ба шикояткунандагон хаттӣ хабар медиҳад.

Агар Шӯъбаи минтақавӣ шикоятро асоснок донанд ва далели зарари воқеӣ ё эҳтимолӣ дар натиҷаи риоя накардани сиёсат ва расмиёти ФБРК мавҷуд бошад, ФБРК чора меандешад. Ин метавонад аз ворид намудани тағйирот ба лоиҳа/барнома ё талаб кардани риояи ӯҳдадорихои худ дар Созишномаи маблағгузорӣ иборат бошад. Ҷавоби ФБРК ба мутобиқ кардани лоиҳа/барнома равона карда мешавад ва дар посух ба чунин шикоятҳо ҳеҷ гуна зарари пулӣ дастрас ё пардохт карда намешавад. Шӯъбаи минтақавӣ аз натиҷаи ин масъала шикояткунандагонро огоҳ мекунад.

Дар ҳама ҳолатҳо, агар шикояткунандагон бо посухи ФБРК розӣ набошанд, онҳо метавонанд ба суроғаи SECAPcomplaints@ifad.org дархост пешниҳод кунанд ва дархост кунанд, ки аз ҷониби Дафтари Ноиби Президент баррасии бегаразона гузаронида шавад.

Дафтари Ноиби Президент дар бораи чораҳое, ки барои баррасии чунин шикоятҳо андешида мешаванд, аз ҷумла дар ҳолати зарурӣ бо ҷалби коршиносони хориҷӣ барои баррасии ин масъала қарор қабул мекунад. Аз натиҷаи тафтиш ба шикояткунандагон хабар дода мешавад.

ФБРК ба Ҳисоботи солонаи худ рӯйхати шикоятҳои воридшуда ва мухтасари амалҳои барои ҳалли онҳо андешидашударо дохил мекунад.

Таври пешниҳод кардани шикоят

Шикоят дар бораи риоя накардани Сиёсати иҷтимоӣ ва экологии ФБРК ва ҷанбаҳои ҳатмии АМШИИ-и он метавонад бо ҳар яке аз роҳҳои зерин пешниҳод карда шавад:

Варақаи шикоятро (Word) дар сомонии зер зеркашӣ (скачат) кунед:
<https://www.ifad.org/en/accountability-and-complaints-procedures>

Ба почтаи электронӣ ба SECAPcomplaints@ifad.org ирсол намоед

Агар шумо шикояти худро ба почтаи электронӣ фиристед, лutfан маълумоти зеринро низ дохил кунед

- Ном, суроға, рақами телефон ва дигар маълумот барои тамос
- Оё шикояткунандагон мехоҳанд шахсияти худро махфӣ нигоҳ доранд ва агар ин тавр бошад, чаро

- Ном, макон ва хусусияти лоиҳа/барномаи ФБРК (агар маълум бошад)
- Чӣ гуна шикояткунандагон боварӣ доранд, ки лоиҳа ё барномаи аз ҷониби ФБРК дастгирӣшаванда ба онҳо таъсири манфӣ расонидааст ё эҳтимол дорад.

Шикоятҳое, ки тавассути почта фиристода мешаванд, бояд суроғай зеринро дошта бошанд
ФБРК

Шуъбаи шикоятҳои АМИИ

Паоло ди Доно 44

00142 Рум, Итолиё

ЛДКЧ+ МБШ	Сатҳи 3	Амали Марказ/КХМЗ нокифоя аст ё шикояткунандагон тасмим мегиранд, ки аз тарси интиқом мустақиман ба ФБРК ирсол кунанд. ФБРК қобилиятнокии шикоятро арзёбӣ хоҳад кард ва агар шикоят эътиборнок бошад, ФБРК расмиёти дохилии худро барои ҳалли он ҷабҳол хоҳад кард. ФБРК метавонад қарор кунад, ки як миссияи муайянкунандаи далелхоро барои арзёбии шикоят ташкил кунад ва сипас бо шикояткунандагон ҳалли худро ҷӯяд. Тамоми шикоятхое, ки аз тарафи ФБРК гирифта шудаанд ва чораҳое, ки барои ҳалли онҳо андешида шудаанд, ба расмият дароварда мешаванд.
	Сатҳи 2	Амали шарикони татбиқкунанда нокифоя аст. Марказ/КХМЗ бо Кумитаи роҳбарикунандаи лоиҳа оид ба тадбирҳои аз ҳама мувофиқ машварат мекунад. Корманди МА ҳамоҳангсози лоиҳа ва мутахассиси бехатариро дар ҳуҷҷатгузори мутобикаткунанда ва чораҳои ҳалли он, аз ҷумла чораҳои ноком дар сатҳи 1 дастгирӣ мекунад.
	Сатҳи 1	Ҳамоҳангсози лоиҳа дар Марказ/КХМЗ дар якҷоягӣ бо мутахассиси бехатарӣ қобилиятнокии мувофиқаткунандаро арзёбӣ мекунад ва оид ба амали мувофиқи сатҳи ноҳиявӣ аз ҷониби шарикони иҷрокунда маслиҳат медиҳад. Корманди МА ҳамоҳангсози лоиҳа ва мутахассиси бехатариро дар ҳуҷҷатгузори мутобикаткунанда дастгирӣ мекунад.
	Қадами 2	Намояндаи Марказ/КХМЗ гуруҳро ҳангоми пешниҳоди варақаи шикоят ва онро ба Ҳамоҳангсози лоиҳа ба Марказ/КХМЗ мефиристад
	Қадами 1	Гуруҳи ҳадди аққал ду нафар қарор қабул мекунад, ки дар натиҷаи риояи нақардани стандартҳои экологӣ ва иҷтимоӣ ба онҳо таъсири манфӣ расонидаанд ё хоҳанд буд

Расми 1 ЛДКЧ+ МБШ

Механизми мустақили баррасии ФИС:

Илова бар тартиби шикоятҳои МБШ ва ФБРК дар лоиҳа, одамони аз лоиҳа зарардида инчунин метавонанд ба Механизми мустақили баррасии ФИС (ММБ) дастрасӣ пайдо кунанд. ММБ ба шикоятҳо ва шикоятҳои ашхосе, ки аз лоиҳаҳо ё барномаҳои ФИС таъсири манфӣ расонидаанд, баррасӣ мекунад. Пас аз санҷиши мувофиқат, ММБ бо ҷонибҳои дахлдор барои омӯхтани вариантҳои ҳалли мушкилоте, ки дар шикоят оварда шудаанд, бо мақсади ба даст овардани натиҷаи қаноатбахш. Агар тарафҳо наметавонанд ё наметавонанд мушкилотро ҳал кунанд, ММБ баҳодихии мутобикатро барои муайян кардани он ки оё таҳқиқи мувофиқат лозим аст ё не, тафтиш мекунад ва агар ин тавр бошад, барои муайян кардани ҳама гуна номувофиқатӣ ба сиёсат ё расмиёти ФИС дар робита ба шикоят тафтишот мегузаронад. ва ислоҳи дахлдорро тавсия медиҳад. ММБ ҳама гуна созишномаи ҳалли мушкилот ё тавсияҳои мувофиқатро, ки аз равандҳои он бармеояд, назорат мекунад.

Ҳар як шахс ё гурӯҳи одамон ё ҷомеае, ки аз лоиҳа ё барномаи ФИС зарар дидааст ё метавонад таъсири манфӣ расонад, метавонад шикоят кунад. Шахси (шахсони) зарардида метавонад ба ҳукумат ё намояндаи худ ваколат диҳад, ки шикоятро аз номи онҳо пешниҳод кунанд.

Шикоят ба ММБ метавонад аз ҷониби:

- фиристодани он тавассути почта ё почтаи электронӣ;
- фиристодани сабти овозӣ ё видеой;
- Пур кардани варақаи шикоятҳои онлайн.

Шикоят метавонад ба забони англисӣ ё забони маҳаллии шикояткунанда пешниҳод карда шавад. Агар имконпазир бошад, тарҷума бояд ба забони англисӣ пешниҳод карда шавад. Дар акси ҳол, ММБ кӯшиш мекунад, ки шикоятро тарҷума кунад ва ба забони шикояткунанда посух диҳад.

ММБ ҳангоми гирифтани шикоят, агар аз ҷониби шикояткунанда дархост карда шавад, махфиятро таъмин мекунад. Ин ном ва шахсияти шикояткунандагон ва ҳама гуна намояндагони таъиншударо дар бар мегирад. Агар барои баррасии шикоят ифшои талаб карда шавад, ММБ пеш аз ифшои ҳама гуна маълумоти махфӣ бо шикояткунанда машварат хоҳад кард.

Маълумоти муфассалро дар бораи раванд, каналҳо ва қобили қабул будани шикоятҳо дар ин ҷо пайдо кардан мумкин аст: <https://irm.greenclimate.fund/case-register/file-complaint>

Замимаи 5. Фарогирии иҷтимоӣ ва нишондиҳандаҳои марбут ба муҳити зист ва иқлим.

Нишондиҳандаҳои марбут ба фарогирии иҷтимоӣ

Нишондиҳандаҳои гендерӣ

Ташхиси иттилоотӣ, ки аз рӯи ҷинс тақсим шудааст, аз ҷумла занони сарварони хонаводаҳо, ки Нишондиҳандаҳои пешниҳодшударо баррасӣ мекунанд:

Нақша:

- 2.1.2 Фоизи занон дар вазифаи роҳбарикунанда (шурои кумитаҳо)
- 2.1.3 Шумораи ва фоизи НРҚ-ҳо, ки бо машварат бо занон таҳия шудаанд.
- 2.2.2 Шумораи заноне, ки ба заминҳои чарогоҳҳои бехтаршуда дар доираи нақшаҳои ИЧ дастрасӣ доранд.
- 2.2.3 Шумораи заноне, ки барои шартномаҳои ИМЧ интихоб мешаванд
- 3.3.1 Шумораи заноне, ки оид ба технологияҳои устувори интелликуалии иқлим омӯзиш мегиранд
- 3.3.2 Шумораи грантҳои инфиродии тасдиқшуда барои занон
- 3.3.2 Шумораи грантҳои гурӯҳи тасдиқшуда аз ҷониби гурӯҳҳои тахти роҳбарии занон

Натиҷа:

- 2.1.2 (Шумора) Фоизи заноне, ки дар бораи афзоиши иштирок дар қабули қарор гузориш додаанд
- 2.1.3 (Шумора) Фоизи заноне, ки иштироки зиёд ва одилонатар дар раванди банақшагирии ҷомеа (НРҚ) гузориш медиҳанд
- 2.2.2 (Шумора) Фоизи заноне, ки дастрасӣ ба чарогоҳҳо ва таҷрибаҳои бехтари идоракунии гузориш додаанд
- 2.2.3 (Шумора) Фоизи заноне, ки дар бораи афзоиши дастрасӣ ба захираҳои ҷангал ва идоракунии ҷангал гузориш додаанд
- 3.3.1 (Шумора) Фоизи заноне, ки дар бораи қабули технологияҳо ва амалияҳои аз ҷиҳати экологӣ устувор ва ба иқлим тобовар гузориш медиҳанд
- 3.3.2 (Шумора) Фоизи заноне, ки дар натиҷаи дастрасии грантҳо дар бораи бехтар шудани истеҳсолот ва даромад гузориш додаанд

Нишондиҳандаҳои ҷавонон

Дастрасӣ аз рӯи синну сол тақсим карда мешавад. Нишондиҳандаҳои пешниҳодшуда бояд инҳоро ба назар гиранд: (i) Ҷавонони аъзоёни МСФ ва (ii) шумораи ҷавононе, ки ба грантҳо дастрасӣ доранд ва (iii) Ҷавононе, ки ба имкониятҳои кор ва соҳибкорӣ дар доираи занҷирҳои арзиш дастрасӣ доранд.

Нишондиҳандаҳои марбут ба муҳити зист ва иқлим

Нақша

- 1.1.4 Шумораи шахсоне, ки дар таҷрибаҳои истеҳсоли ва/ё технология омӯзонида шудаанд
- 3.1.1 Шумораи гурӯҳҳои, ки барои идоракунии устувори захираҳои табиӣ ва хатарҳои вобаста ба иқлим дастгирӣ мешаванд
- 3.1.3 Шумораи одамоне, ки ба технологияҳои дастрасӣ доранд, ки карбонро ҷудо мекунанд ё партовҳои газҳои гулхонаӣ кам мекунанд
- 3.1.4 Миқдори гектар заминҳои, ки тахти идоракунии ба иқлим тобовар мебошанд

Натиҷа

- 1.2.2 (Шумора) Фоизи шахсоне/ҳочагиҳое, ки дар бораи қабули саҳмияҳо, технологияҳо ва таҷрибаҳои нав/бехтаршуда гузориш додаанд
- 1.2.3 (Шумора) Фоизи шахсоне/ҳочагиҳое, ки дар бораи коҳиши норасоии об нисбат ба эҳтиёҷоти истеҳсоли гузориш додаанд
- 3.2.1 Миқдори тонна партовҳои газҳои гулхонаӣ (CO₂e) пешгирӣ ва/ё секвестршуда

3.2.2 (Шумора) Ғоизи шахсоне, ки дар бораи қабули технологияҳо ва амалияҳои аз ҷиҳати экологӣ устувор ва ба иқлим тобовар гузориш додаанд

Ҳангоми ба кор даровардани ЛДҚ+ ҳангоми санҷиш бо Марказ нишондиҳанда оид ба мониторинги захираҳои табиӣ (равиши мукаммали таҳлили фосилавӣ ва мониторинги занбӯри асал) ҷорӣ карда мешавад.

Замимаи 6: Фарогии принципҳои агроэкологӣ дар ЛДКЧ+

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобиқати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
Қисмати 1. Мустақкам намудани шароити мусоид барои идоракунии тағйирёбандаи иқлим, мутобиқгардонии захираҳои табиӣ	Системаҳои институционалӣ ва танзимкунанда барои банақшагири ва рушди ба иқлим мутобиқ карда шуданд	Натиҷаи 1.а: Иқтисодӣ сохторҳои дахлдор барои банақшагирии муштараки захираҳои табиӣ ба иқлим мутобиқ асосёфта, идоракунии ва мониторинг тақвият дода мешавад.		Фаъолияти 1.1.1: Рушди иқтисодӣ як қатор муассисаҳои миллий ва маҳаллӣ оид ба идоракунии экосистема, ИЗТ ҳамгирошуда, тағйирёбии иқлим, ҳифзи муҳити зист ва ғ.	Баланд	Таъмин намудани рушди иқтисодӣ дар ИЗТ чомеа, мусоидат намудан ба ҳамоҳангсозии беҳтар ва ҳамоҳангии сиёсат байни ташкилотҳои гуногуни давлатӣ, баҳусус субъектҳои муҳити зист ва кишоварзӣ, инчунин байни институтҳои илмӣ ва мақомоти маҳаллӣ ва миллий. Мусоидат ба дастгирии сиёсӣ дар шакли ҳавасмандгардонӣ ва субсидияҳо ба деҳқонони хурдакаи таҷрибаҳои агроэкологӣ (баҳусус ҳамгироии дарахтон ва буттаҳо ба кишоварзӣ ва чарогоҳҳо) нигоҳ доштани навҳо ва зотҳои маҳаллӣ, инчунин ҳешовандони зироатҳои хурдӯи онҳо ва ҳифзи дигар ҳадамоти экосистема барои баланд бардоштани устувории иқлим. Дастигирии хизматрасониҳои васеъ ва омӯзиш оид ба истеҳсолот ва равандҳои агроэкологӣ, баҳусус агроҷангалпарварӣ ва силвопасторализм барои мутобиқшавии иқлим ва барқарорсозии системаи экосистема. Мусоидат ба эътирофи деҳқонон ҳамчун нигоҳбони навҳои маҳаллӣ тавассути феҳристи навҳои маҳаллӣ ва донишҳои анъанавӣ ва таъмини дастрасии одилона ва тақсими фоида дар сурати аз ҷониби Комиссияҳои давлатии санҷиши навҳо барои баровардан ва патент интиҳоб кардани онҳо. Таъмини дастрасии амнияти об ва заминистифодабарандагонии истеҳсолкунандагонии хурд, ки ҳардуи онҳо барои сармоягузори дарозмуддат ба агроҷангал барои устувории иқлим асос мебошанд. Таъмин намудани намоёндагии истеҳсолкунандагонии хурд дар асоси сиёсати истифодабарии об ва ғайримарказикунонии инфрасохтори об (санҷед, ки оё ин дар минтақаи лоиҳавӣ зарур аст, зеро дар минтақаи кӯҳистонӣ, ки дар он ҷо низоъ барои об бо деҳқонони калони поёноб мушкил набошад).
				Фаъолияти 1.1.2: Дастигирии тадқиқот ва академияҳо (нақшаҳои таълимӣ, бақайдгирӣ, омӯзишҳо) оид ба ИЗТ ба иқлим ва саломатии ҳайвонот ба иқлим тобовар	Баланд	Пешбурди усулҳои тадқиқоти амалии муштарақ (ТАМ), ки истеҳсолкунандагонии хурдро дар рушди инноватсияҳо тавассути мубодилаи дониш ва санҷиши амалӣ яқҷоя бо дастигирии ҳадамоти тадқиқотӣ ва васеъ ҷалб мекунад.

¹²⁷ -Баланд : мувофиқ, миёна: тағйироти ҷиддиро талаб мекунад

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мубоқати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
				Фаъолияти 1.1.3: Тақвият додани муассисаҳои саломатии чорво ва намояндагони ташкилотҳои хусусии онҳо ва аъзоёни онҳо барои таъмини самаранокии хизматрасониҳои саломатии чорво	Миёна	Таъмини хизматрасониҳои тандурустии ҳайвонот дар асоси АЭ ба монанди: беҳтар намудани ғизо тавассути дастгирии гуногунии алафҳои тобовар ва серғизо, инчунин дигар растаниҳои хӯроки чорво ва буттаҳо (аз ҷумла растаниҳои шифобахш барои худтабобати чорво) ва дар ҳолати имконпазир интегратсияи дарахтони хӯроки чорво мувозинати эҳтиёҷ ба арзиши баланди ғизоии чорво ва дигар навъҳои дарахтон барои мубориза бо эрозияи хок; тақмил додани таҷрибаҳои ҷаронидани чорво ва захиракунии бо мақсади пешгирии кардани ҷарогоҳҳо ва таназзул; барои истифода ба сифати буфери хуроки чорво танҳо дар сурати соли муайяни душвори захираи хуроки чорво майдонхоро захира кунанд; захираи об барои чорво дар ҷарогоҳдо зиёд карда шавад; барои беҳбудӣ ва саломатии ҳайвонот манзил ва сарой беҳтар карда шавад; дастгирии барномаҳои маҳаллӣ оид ба мубодила ва тақмили гуногунии зотҳои ҳайвонот, ки барои системаҳои агроэкологӣ мувофиқанд ва ба зарбаҳо ва фишорҳои иқлим тобовар мебошанд.
				Фаъолияти 1.1.4: Мониторинги маҷозии ИЗТ (ҷарогоҳҳо, ҷангалҳо, заминҳо, ҳавзаҳои дарёҳо ва ғ.)	Баланд	Дастрасии ҷамъиятии ин маълумотро таъмин кунед ва харитаи ҷомеаро ба раванд дохил кунед (офариниш ва тасдиқ).
		Натиҷаи 1.б: Сиёсати дахлдор/чаҳорҷубаи меъёрӣ дар асоси далелҳо тақмил дода шуд.		Фаъолияти 1.2.1: - Баррасии сиёсат ва чаҳорҷуби меъёрии дахлдор ва пешниҳоди тағйирот	Баланд	Ширкатҳои хизматрасон ва кормандони лоиҳа барои ҷалби доираи васеи ҷонибҳои манфиатдор, аз ҷумла истеҳсолкунандагони хурд дар таҳияи тағйироти пешниҳодшуда (Арзёбии таъсири танзимкунанда барои баррасии сиёсат). Қабули равиши маҷмӯии ислоҳоти сиёсат бо назардошти устувории иқлим, амнияти озуқаборӣ ва ғизоӣ, ягона саломатӣ ва ғайра. Пешбурди институционализатсияи баҳисобгирии карбон вобаста ба идоракунии хуби ҷарогоҳҳо ва сахм ба ҳадафҳои миллии рушд.
				Фаъолияти 1.2.2: СОК барои таъмини таҳлили тағйирёбии иқлим ва дастгирии муколамаи сиёсӣ	Баланд	Боварӣ ҳосил кардан, ки СОК мувофиқи ҳадафҳои мушаххаси лоиҳа (дар ҷорводорӣ, ҷарогоҳ ва ғ.) таҳлил пешниҳод мекунад ва ба баҳрабардорони ЛДКЧ+ (иштироки) тамаркуз мекунад.
					Фаъолияти 1.2.3: Кумаки техникаӣ барои баррасии сиёсат	Миёна

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобиқати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
						истеҳсолкунандагон ва дигар созмонҳои ҷамъиятиро талаб кунанд, ки огоҳии ҳуқуқҳои худро тибқи қонунҳои миллий ва байналмилалӣ ва малакаҳои тарғиботи онҳо афзоиш диҳанд.
				Фаъолияти 1.2.4: Ташкили миссияи СЧСХ оид ба қонунгузори байторӣ	Миёна	Намояндагии СЧСХ (Созмони Ҷаҳонии Саломати Ҳайвонот) оид ба дастгирии тақмили низоми байторӣ ва қонунгузорӣ - Натоиҷи миссияҳои арзёбии СЧСХ, ки бо дархости Тоҷикистон анҷом шудааст, аз он шаҳодат медиҳад, ки низоми байтории кишвар ба меъёрҳои байналмилалӣ ҷавобгӯ нест. Ба гуфтаи коршиносони СЧСХ, дар факултети тибби байтории ДАТ инфрасохтори мавҷуда барои гирифтани таҷриба дар қор бо ҳайвонот ва омӯзиши клиникӣ ва лабораторӣ қомилан нокифоя аст. Ба СЧСХ асосиатсияҳои маҳаллӣ ва ташкилотҳои маҳаллӣ ва байналмилалӣ, ки дар соҳаи агроэкология қор мекунад (Slow Food ва ғ.) дохил мешаванд.
				Фаъолияти 1.2.5: Тақмили қонунгузори байторӣ	Миёна	Қонунгузори байторӣ барои эътироф ва ҳифзи зотҳои маҳаллӣ (масалан, гӯсфанди дарвозӣ, қутоси помидорӣ ва ғ.). Ба таҳсил фаро гирифтани ҷавонони камбизоат ба факултети тибби байтории ДАТ (дар барномаи нави таълимӣ аз ҷониби СЧСХ ва ЛДҚЧ+ дастгирӣ карда мешавад). Барномаи таълимӣ бояд равишҳои АЕ дар ҷомеаҳо дар бар гирад.
Қисмати 2. Сармоягузориҳои хассос ба иқлим дар минтақаҳои деҳоти осебпазир аз тағирёбии иқлим	Идоракунии беҳтари замин ё минтақаҳои ҷангал, ки ба қоҳиши партовҳо мусоидат мекунад	Натиҷаи 2.а: Нақшаҳои рушди ҷомеа, ки ба иқлим хассос мебошанд (НРЧ) тарҳрезӣ, амалӣ, назорат ва арзёбӣ мешаванд	<i>Зернатиҷаи 2.а.1: НРЧ аз ҷониби муассисаҳои дахлдори маҳаллӣ ва мақомоти дахлдори давлатӣ тарҳрезӣ ва тақдир карда мешаванд</i>	Фаъолияти 2.1.1: Тарҳрезии НРЧ ва тақдир аз ҷониби муассисаҳои дахлдори маҳаллӣ	Баланд	Таъмини иштироки фаёлонони аъзоёни ҷомеа дар ҳолати осебпазирӣ баландтарин, баҳусус занон ва ҷавонон, дар тӯли таҳияи НРЧ. Таҳияи маҷмӯи меъёрҳо/шартҳо барои сармоягузори, ки мутобиқати онҳо ба принципҳои АЕ мебошанд (афзоиши самаранокии истифодаи захираҳо, қоркарди тақрорӣ, синергетика, диверсификация ва устуворӣ). Омӯзишҳои худшиносӣ ва роҳбарӣ барои занон ва ҷавонон аҳамияти ҳалкунанда доранд, зеро онҳо эътимоди онҳоро афзоиш медиҳанд ва ба онҳо имкон медиҳанд, ки дар қабули қарорҳо фаёлонатар иштирок кунанд ва инчунин нақшҳои роҳбарикунандаро дар созмонҳои ҷамъиятӣ қабул кунанд.
				Фаъолияти 2.1.2: Сафарбаркунии муассисаҳои ҷамъиятӣ	Баланд	Дар мавриди боғдорӣ ва мевачотпарварӣ ҳамчун фаёлияти алтернативии даромад, мумкин аст ташвиқи таъсиси иттиҳодияҳои мушаххас дар минтақаи лоиҳа зарур бошад. Асосиатсияҳоро ташвиқ кунед, ки инвентаризатсияи навъҳои маҳаллӣ ва зотҳои ҳайвонотро, ки онҳо ҳифз мекунад, таҳия ва нигоҳдоранд, то эътирофи ҳуқуқҳо ва тақсими фоидаҳо дар сурати истифодаи ин захираҳои генетикӣ таъмин кунанд. Ин руйхатҳоро яқоя бо муассисаҳои илмӣ миллий тартиб додан мумкин аст.

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
				Фаъолияти 2.1.3: Коршиносон, кормандони техникӣ ва ёрирасони КҲМЗ-ро ҷалб ва ҷойгир карда мешаванд	Миёна	Боварӣ ҳосил кардан, ки кормандон дар пешбурди равандҳои АЭ таҷриба доранд ё қобилияти АЭ-и онҳо пеш аз ҳамкорӣ бо ҷамоатҳо таҳия карда мешаванд.
				Фаъолияти 2.1.4: Ташкил ва таъсиси Ҷамъияти ҷароғоҳ истифодабарандагон дар 250 деҳа.	Баланд	Боварӣ ҳосил кардан, ки ҷомеа аз ҳуқуқҳои худ тибқи қонунҳои байналмиллалӣ ва миллий, инчунин аз ташаббусҳо ва барномаҳои мавҷудани Тоҷикистон, ки истеҳсолкунандагони хурд ва ташкилотҳои марбутаро дастгирӣ мекунанд, огоҳ бошанд. Баланд бардоштани малақаҳои таблиғотии онҳо (таваҷҷуҳи хоса ба ҷавонон) барои иштироки фаъолона дар муколамаи сиёсӣ. Агар аллақай шинос набошед, онҳоро бо агроэкология шинос кунед. Ташкили ташкилоти ҷаҳри миллии ҶҶ барои пурзур намудани роли деҳқонони хурд дар сиёсат дида баромада шавад.
				Фаъолияти 2.1.5: Таъсис ва таҳкими АҶҶ барои 250 деҳа	Баланд	
				Фаъолияти 2.1.6: Таъсиси ҶҶ (сафарбаркунандагон, таҷҳизот, сертификати ҳуқуқи истифодаи замин...) - ФБРК12 маблағгузорӣ мешавад (150 деҳа)		
				Фаъолияти 2.1.7: Таъсис ва таҳкими АҶҶ – ФБРК 12 маблағгузорӣ мешавад (150 деҳа)		
				Фаъолияти 2.1.8: Банақшагирӣ ва тарҳрезии НРҶ (Маблағгузории ФИС - 250 деҳа)	Баланд	
				Фаъолияти 2.1.9: Банақшагирӣ ва тарҳрезии НРҶ ФБРК 12 маблағгузорӣ мешавад (150 деҳа)	Баланд	

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
				Фаъолият 2.1.10: Тақвияти иқтисодии муассисаҳои маҳаллӣ барои мониторинг ва арзёбии НРҚ-ФИС маблағгузорӣ мешавад (250 деҳа)	Баланд	
				Фаъолияти 2.1.11: Тақвияти иқтисодии муассисаҳои маҳаллӣ барои мониторинг ва арзёбии НРҚ (ФБРК 12 маблағгузорӣ мешавад (150 деҳа)	Баланд	
			<i>Зернатиҷаи 2.а.2: НРҚ-ҳои ҳассос ба иқлим аз ҷониби муассисаҳои маҳаллӣ сари вақт ва самаранок амалӣ карда мешаванд.</i>	Фаъолияти 2.2.1: Татбиқи НРҚ ва мониторинг	Миёна/баланд	Дар асоси Шӯрои ҷамоатҳо, шӯроҳои МХҚ, гурӯҳҳои муштаракӣ манфиатдор (ҳамон равиши ЛДКҚ истифода мешавад)
				Фаъолияти 2.2.2: Андешидани механизми маблағгузории НРҚ	Миёна	Арзёбии имконпазирии механизми маблағгузории ғайримарказӣ, ки аз ҷониби ҳуди ташкилотҳои ҷамъиятӣ идора карда мешавад. Пешниҳодҳо оид ба зерлоиҳо даромаднок, аз қабилӣ техникаи хочагии кишлоқ ё марказҳои ҷамъовариӣ шир, бояд ба таври возеҳ нишон диҳанд, ки ҳадди ақалл фонзи ҷомеа фонди меорад. Рушди ба ҷомеа асосёфта (РЧА) ҳамчун шакли эҳтимолий, ки дар он ҷамоатҳо инчунин тавассути идоракунии фондҳои рушди ҷомеа (ФРҚ) аз болои қарорҳои асосии лоиҳа назорати мустақим доранд. (Маълумоти бештар дар таҳлили ШММ лоиҳаҳои ФБРК, аз ҷумла РЧА: https://www.ifad.org/documents/38714182/41898849/ESR+CDD+-
				Фаъолияти 2.2.3: Таҳия ва татбиқи нақшаи ҷорабиниҳои ҷароғоҳ	Баланд	Боварӣ ҳосил кунед, ки Нақшаҳои Ҷорабиниҳои ҷароғоҳҳо АЕ мебошанд, ки таҷрибаҳои дастгирӣ мекунад, аз қабилӣ: таъсис ва/ё таъқими ҚЧ барои барқарорсозӣ ва идоракунии ҷароғоҳҳо, аз ҷумла идоракунии нуқтаҳои об; барқарорсозии заминҳои харобшуда бо алафҳои табиӣ, буттаҳо ва дарахтони серғизо (ёри ба таҷдиди табиӣ тавассути ҷамъовариӣ тухмӣ, афзоиш ё парвариши ниҳолҳо ва пошидани тухмӣ ва шинонидани ниҳоли навъҳои серфоидаи маҳаллӣ) бо мақсади паст кардани фишори ҷароғоҳҳо дар ҷангалҳои табиӣ; ҳифзи майдонҳо аз ҷароғоҳ барои барқароркунии дар ҳолати зарурӣ ва созиш оид ба зичии ҷорво; ҷамъовариӣ оби борон ва баланд бардоштани усулҳои захираи

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
						оби хок барои баланд бардоштани об барои чорво дар чарогоҳ (пахн кардани обчамъкунӣ ва дигар нуктаҳои обёрии чорво дар саросари чарогоҳ бо мақсади пешгирии аз сершавӣ ва чаронидани чорво дар атрофи якчанд нуктаҳо, равона кардани об ба чуйборҳои нӯшокӣ аз манбаи об, дар ҳолати зарурӣ, пешгирии аз поймол кардани атроф ва олудашавии манбаи об); такмил додани таҷрибаҳои чаронидани чорво ва захиракунии (дар байни ҳамаи истифодабарандагони чарогоҳҳо оид ба қоидаҳои устувори киштгардони чарогоҳ мувофиқа карда шаванд, то аз ҳад зиёд чаронидани чорво ва таназзулро пешгирии кунанд; қитъаҳои захиравӣ барои истифода ба сифати буферӣ хӯроки чорво танҳо дар сурати соли мушаххаси душвор бо мавҷудияти хуроки чорво; мусоидат ба мониторинги муштараки гуногунии биологӣ аз ҷониби Эҳёи иқтисодии институционалӣ ва ҷомеа барои хифз ва танзими ҷангалҳо аз фаъолиятҳои ғайриқонунӣ.
				Фаъолияти 2.2.4: Тарҳрезӣ ва татбиқи сармоягузори инфрасохтори мутобикшавӣ ба иқлим (таҷдиди роҳҳо, барқарорсозии ҳавзаҳои дарёҳо)	Баланд	Ба қадри имкон аз ин имконият истифода бурдан, то баҳрагирандагон, бахусус ҷавонон, омӯзиши касбӣ ва ҷойҳои корӣ таъмин бошанд. Барои барқарорсозии ҳавзаҳои дарёҳо усулҳои экосистема ва ҳавзаҳои обро қабул кардан.
				Фаъолияти 2.2.5: Тарҳрезӣ ва татбиқи нақшаи чорабиниҳои хоҷагии ҷангал	Баланд	Таъсис ё таҳкими гурӯҳҳои идоракунии муштараки ҷангал (ИМЦ) барои хифз ва идоракунии ҷангал ва буттазорҳо; ташхиси муштараки захираҳои ҷангал, вазъи хизматрасонии эҳтимолии экосистемаи онҳо, истифода ва омилҳои буридани ҷангал ва таназзули ҷангал ва таҳияи муштараки нақшаҳои идоракунии ҷангал ё ҷангал; хифз ва барқарорсозии ҳадамоти экосистемаи ҷангал (марзӣ, дастгирии ниҳолхонаҳои ҷамъиятӣ ва шинонидани дарахтони навъҳои зерӣ хатари аз байн рафтаистода ва бисёр фондаовар, истифодаи усулҳои ёрирасони таҷдиди табиӣ (ЁТТ) дар заминҳои ҷангал (дар қад-қадӣ хатҳои контурӣ дар нишебӣҳо ва болоӣ) қисмҳои ҳавзаҳо ва қад-қадӣ маҷрои обӣ, ки обтаъминкунии ва хифзи хокро муҳофизат мекунанд, макони зисти гуногунии биологӣ вобаста ба ҷангал ва ҷангал, минтақаҳои, ки барои ғубори карбонҳои ҷангал муҳиманд ва ғ.); баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ дар бораи таъсири манфии буридани ҷангал ва аз ҳад зиёд истифода бурдани захираҳои табиӣ ҷангал ва дастгирии идоракунии ҷомеа ва ҷамъовариҳои устувори захираҳои ҷангал ва маҳсулот (ҳезум, решаҳо, меваҳо, чормағзҳо, асал, занбурӯғҳо ва

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
						ғайра). Ба ғайри ҳешовандони ваҳшии дарахтони мевадиханда ва чормағз, ки аксари онҳо дар Тоҷикистон пайдо шудаанд ва дар тахти хатари нобудшавӣ қарор доранд ва дорои малъӯи зиёди хислатҳои фиданок, аз қабили иқлим ва устувории нашароти зараррасон мебошанд, бояд таваҷҷӯи махсус дода шавад. Илова ба ИМЧ, технологияи энергияи барқароршаванда (ТЭБ) барои гармидиҳӣ ва пухтапаз бояд барои коҳиш додани фишор ба ҷангалҳо мусоидат кунад. Ҳангоми интиҳоби ТЭБ-ҳои алтернативӣ бояд омилҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ вобаста ба истифодаи ҳезум ба назар гирифта шаванд.
Component 3: Strengthening livelihoods for enhanced resilience through market based approaches		Output 3.1: Improved environment for agribusiness		Фаъолият 3.1.1 Таҷқикот, арзёбии имкониятҳои бозор ва тичорат	Миёна	Бар хилофи муайян ва пешбурди занҷирҳои мушаххаси арзиш, имкониятҳои бозорро барои як қатор маҳсулоти агроэкологӣ, ки дар ҷароғоҳо, дар боғҳои омехтаи хонагӣ (мева, сабзавот ва маҳсулоти ҷорвои хурд) ва дар ҷангалҳо (маҳсулоти ҷангали ғайриҷубӣ) истеҳсол мешаванд, муайян ва инкишоф диҳед, агар ҳосили устувор гирифта мешавад, аз ҷумла навҳои мутобикшудаи маҳаллӣ, аз қабили зардолу, себ, ангур, нок. Илова кардани арзиш тавассути коркарди маҳаллӣ (яъне истеҳсоли афшураи мевачот, мураббо, хушконидаи меваҳо, маҳсулоти ҷармӣ, йогурт, панир, пашм), тамғагузорӣ ва маркетинги маҳсулот ҳамчун фаъолияти мушаххаси алтернативии даромад барои занон ва ҷавонон низ бояд тарғиб карда шавад. Пешбурди бозорҳо барои маҳсулоти АЕ метавонад хариди давлатии маҳсулоти АЕ барои барномаҳои ғизои мактабӣ, пешбурди бозорҳои хоҷагиҳои маҳаллӣ ва минтақавӣ барои истеҳсолкунандагони хурд, дастгирии навоариҳо дар робита бо истеъмолкунандагон ва истеҳсолкунандагони маҳсулоти агроэкологӣ, кам кардани хароҷоти миёнаравӣ, кӯтоҳ кардани занҷирҳои таъминот ва сохтмонро дар бар гирад. Иқтисодҳои даврӣ ва ҳамбастагӣ (масалан, системаҳои сабадҳои озӯқаворӣ, ки мустақиман аз гурӯҳҳои истеҳсолкунандагон онлайн фармоиш дода мешаванд, ташкили бозорҳои маҳаллии деҳқонон, Кишоварзӣ аз ҷониби ҷомеа (КҶС), пешбурди Системаҳои кафолати иштироқӣ (СКИ) (роҳи аз ҷиҳати иқтисодӣ дастрас ва оммавии сертификатсия) Маҳсулоти АЕ), пайваст кардани истеҳсолкунандагон бо ошпазҳои маъруф ва дигар одамони машҳури Тоҷикистон барои харид, инчунин ҷонибдори истеъмоли маҳсулоти АЕ аз фермерҳои хурд, субсидияҳо ва ҳавасмандгардонии истеҳсоли АЕ барои дастгирии нархҳои имтиёзнок. Барои пешбурди навҳои маҳаллӣ зарур аст, ки баланд бардоштани оғоҳии истеъмолкунандагон дар бораи таъми оӣ, сифатҳои ғизоӣ ва хувияти фарҳангии онҳо дастгирӣ карда шавад. Дар робита ба гӯшт як қатор бозорҳои эҳтимоли

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
						(маҳаллӣ, миллий ва байналмилалӣ) муайян карда шаванд, ки ба истеҳсолкунандагон имкон медиҳанд, ки нархи одилонаи маҳсулоти худро ба даст оранд.
				Фаъолият 3.1.2 ТСП2-и СОК барои рушди иқтидор барои платформаҳои маркетингии маҳсулоти кишоварзӣ ЗА	Миёна/балад	Ба платформаҳо фарогирии ҷомеаҳо, занон ва ҷавонро таъмин кардан. Боварӣ ҳосил кардан, ки платформаҳо на аз қабули қарори аз боло ба поён, балки аз омодагии фермерон мебошанд. Платформаҳо бе ягон сохтори қаблан мавҷудбуда ва/ё истеҳсолоти мавҷуда бор накунад.
				Фаъолият 3.1.3 Муколамаи сиёсат тавассути платформаҳои агробизнес	Миёна	Шоркати хизматрасон (ё хизматҳои васеъ) барои таъмини раванди шаффоф.
				Фаъолият 3.1.4 Дастгирии платформаҳои миллий	Балад	
				Фаъолият 3.1.5. Дастгирии платформаҳои маҳаллӣ	Балад	
				development Фаъолият 3.1.6 Такмили сиёсат ва ҷаҳорҷуби меъёрӣ оид ба рушди тиҷорати агросаноатӣ	Миёна	Шоркати хизматрасон, ки хоҳиш ва эҳтиёҷоти ҷомеаҳо ва деҳқононро ба Арзёбии Таъсири Танзимкунанда (АТТ) барои дастгирии лоиҳаи қонунҳои нав/тағйирёфтаи мавҷуда дохил намояд.
		Натиҷаи 3.2: Балад бардоштани маҳсулнокии ҷорво		Фаъолият 3.2.1 Тавассути бордоркунии сунъӣ такмил додани зот	Миёна	Аз сабаби ба шароити маҳал мутобик будани онҳо ва маданияти хуруқворӣ, истифодаи зоти ҳайвоноти маҳаллӣ бояд авлабият дода шавад. Ғайр аз он, яқоя қардани намудҳои ҷорво, ки рафтори иловагии ҷаронидани ҷорво доранд, метавонад ҳосили умумии биомасса ва маҳсулнокро афзоиш диҳад ва ҳамзамон хатари саломатии марбут ба паразитизми ҳайвонотро коҳиш диҳад. Хусусиятҳои агроэкологии зотпарварӣ, ки бояд ба назар гирифта шаванд, қобилиятҳои репродуктивӣ, дарозумрии функционалӣ ва хусусиятҳои саломатӣ ва рафториро дар бар мегиранд. Маҳорати анҷом додани бордоркунии сунъӣ дар сатҳи ҷомеа ё гурӯҳи истеҳсолкунандагон бояд пешбарӣ карда шавад, то дастрасии технологияро дар тӯли муҳлате, ки барои бехтар қардани зот зарур аст, таъмин намояд. Қўшишҳои зотпарварӣ бояд ба яқоя эҷод қардани дониш ва ҳамкориҳои зичи деҳқонон ва

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
						тадқиқотчиён (аз ҷумла вазоратҳои дахлдор) барои интихоби зоти бехтарин барои шароити мушаххас равона карда шаванд. Баръакси нақшаҳои мутамаркази миллии зотпарварӣ, барномаҳои зотпарварӣ дар ҷамоатҳо метавонанд барои бехтар кардани захираҳои генетикии ба маҳал мутобикшуда ва ҳамзамон тавонмандӣ ва ба назар гирифтани ниёзҳои мушаххаси истеҳсолкунандагон кӯмак расонанд.
				Фаъолияти 3.2.2: Таъсиси нуқтаҳои чуфткунӣ берун аз ферма	Миёна	Таъмини моликият аз ҷониби ҷомеаҳои маҳаллӣ ва устувории ин намуди инфрасохтор (аз ҷиҳати ҷисмонӣ ва техникӣ).
				Фаъолият: 3.2.3: Омӯзонидани байторони хусусӣ	Миёна	Агар имконпазир бошад, шахсони алоҳида, аз ҷумла занонро аз ҷомеаҳои маҳаллӣ интихоб кунед, то имкониятҳои кор, махсусан барои ҷавонони маҳаллӣ пешниҳод кунанд. Тайёр кардани байторҳои маҳаллӣ якҷоя бо техникҳои ҷавони камихтисоси маҳаллӣ.
				Фаъолияти 3.2.4: Кӯмаки техникии СОК 3 барои тарҳрезии мактабҳои саҳроии фермерӣ	Баланд	Боварӣ ҳосил кунед, ки ширкатҳои хизматрасон, ки МСФ-ро иҷро мекунанд, таҷрибаи амиқи агроэкология доранд ё пеш аз гузаронидани МСФ дар он омӯзонида шудаанд.
				Фаъолияти 3.2.5: Гузаронидани мактабҳои саҳроии ҷарогоҳҳо ва деҳқонон	Баланд	Таваҷҷӯҳ ба ҳам ба чорводорӣ (аз ҷумла шир), фаъолиятҳои алтернативии даромад дар хоҷагиҳо ба монанди боғҳои омехтаи хонагӣ (боғдории бозорӣ, боғҳо ва чорвои хурд), коркард ва маркетинг дода шаванд. Усулҳои омӯзонидашуда бояд хусусияти дошта бошанд (тақрорсозӣ, самаранокӣ, синергетикӣ, гуногунрангӣ), яъне дастгирии рушди системаҳои силоспазоралӣ, махсусан дар минтақаҳои харобшуда ва нишеб барои пешгирии эрозия, таъмин намудани манбаъҳои ғизои серғизо ва соя барои чорво; кишоварзии омехта бо: а) боғдории бозорӣ (ба даст овардани ҳосили ҳадди аксар дар майдонҳои хурд дар баробари баланд бардоштани ҳосилхезии хок) бо истеҳсоли меваҳои сабзавоти қиматбаҳо (пешбурди навъҳои маҳаллӣ, зеро онҳо воридоти камтари берунаро талаб мекунанд ва ба биотикҳои маҳаллӣ ва бештар мутобик мешаванд) фишорҳои абиотикӣ), ки бо рушди обёрӣ хурд (пошидани обпошӣ ва қатрагӣ) ва гармхонаҳо, б) барқарор ва рушди боғҳои меваҷот, ки ба навъҳои анъанавии меваҳои чормағзҳои маҳаллӣ, ки ба иқлим ва ҳашароти зараррасон тобоваранд, бо дастгирии пайванд ва истеҳсоли ниҳолҳо. (ниҳолхонаҳо ҳамчун ИГА-и эҳтимолий) ва иншоотҳо ва таҷрибаҳои коркард в), чорвои хурд (тухм, гӯшт, шир) барои даромади иловагӣ, бехтар намудани

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мубоикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
						ғизо ва пору дар сатҳи хонавода барои истеҳсоли компост барои боғҳои бозор, г) барқарорсозии умумӣ, аз ҷумла ҳамгирии монеаҳои шамол микроклиматҳо ба вучуд оваранд, ки онҳо ҳамчун деворбоб баромад карда, манбаъҳои иловагии хуроки чорво, сузишворӣ ва озукаворӣ таъмин карда шаванд. Бо мақсади таъмини дастрасӣ ва дастрасии таҷҳизоти агроэкологӣ барои боғҳои хонагӣ ва фароҳам овардани имкониятҳои иловагии тичорати маҳаллӣ барои ҷавонон, МСФ бояд коркарди ҷӯб, кафшер ва тарҳрезии таҷҳизот ва омӯзиши истеҳсолиро таъмин намояд. Дар ҳоле ки мардон асосан ба истеҳсоли мева машғуланд, занон одатан ба коркард машғуланд, аз ин рӯ бояд ба пешбурди он диққати махсус дода шавад. Бо мақсади таъмини густариши минбаъдаи таҷрибаҳо дар байни истеҳсолкунандагон, ба истиснои онҳое, ки дар FFS иштирок мекунанд ва мусоидат намудан ба мубодилаи донишҳои байни наслҳо (баъзе деҳқонони калонсол онд ба кишоварзии устувори омехта ва истифодаи навҳои маҳаллӣ дониши зиёд доранд), мубодилаи фермер ба фермер бояд ба воситаи ҶЧ ва дигар гуруҳҳои манфиатҳои умумӣ, инчунин боздид ба деҳқонони махсусан муваффақиятнок ва навоар пешбарӣ карда шаванд. Ин деҳқонони навоарро минбаъд дастгирӣ кардан мумкин аст, то фермерҳои дигар ё фермерҳои хоҳишманд, бахусус ҷавонро ба муддати муайян (масалан, як моҳ) қабул кунанд, то дар ферма кор кунанд ва таҷрибаҳои агроэкологиро тавассути таҷрибаи амалӣ омӯзанд.
				Фаъолияти 3.2.6: Ташкил намудани қитъаҳои намоишӣ барои истеҳсоли хуроки чорво	Баланд	Қитъаҳои намоиширо, ки аз ҷониби деҳқонони маҳаллӣ, махсусан донишманд ва навоар таҳия шудаанд, баррасӣ кунед ва мубодилаи фермер ба деҳқонро барои мусоидат ба қабул аз ҷониби фермерҳои дигар дастгирӣ кунед. Навҳои дарахтони маҳаллии хуроки чорво, ки арзиши баланди гизо-нокӣ ва шифобахш, инчунин ба иқлим тобовар мебошанд, муайян карда шаванд. Системаҳои агрочангалпарварӣ, аз қабили силвопасторализм, бо дарахтони хуроки чорво
				Фаъолияти 3.2.7: Пешбурди робита байни фермерҳо ва хадамоти тадқиқотӣ ва паҳнқунӣ	Баланд	Дар мавриди меваҷот, ба ин метавонад маркази зардолуи Тоҷикистон, инчунин Институти боғдорӣ ва сабзавоткорӣ Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон бо мақсади мусоидат ба табодули таҷриба байни деҳқонон, ҷангалдорон, тадқиқотчиён ва сиёсатмадорон дохил шаванд (Натиҷаҳо). ва дарсҳо онд ба таъом додани фаъолияти 1.1.2).
		Натиҷаи 3.3: Занҷирҳои		Фаъолияти 3.3.1: Арзёбии бозор барои		See 3.1.1

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобикати принципҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
		пурқувватшудаи арзиши бештар осебпазир ба тағирёбии иқлим		занҷирҳои мушаххаси арзиш		
				Фаъолияти 3.3.2: Воҳӯриҳо бо бахши хусусӣ барои барқарор кардани робитаҳо	Миёна	Муайян кардани фаъолони бахши хусусие, ки ба дастгирии маҳсулоти агроэкологӣ манфиатдор хастанд ва равишҳои пешбурди хувияти худудии маҳсулот.
				Фаъолияти 3.3.3: Гурӯҳҳои муштараки манфиатдорро дар атрофи занҷирҳои интиҳобшудаи арзиш ташкил кардан	Миёна	Ассотсиатсияҳои боғу тоқпарварӣ. Нигаред ба 3.1.1
				Фаъолияти 3.3.4: Харид ва тақсими таҷҳизот ва дастгоҳ барои истеҳсол ва коркард	Миёна	Дар мавриди таҷҳизот (яъне калтакҳои қолинеарӣ ва чархзананда, фароҳҳо ва ғ. барои боғпарварии бозорӣ биointенсивӣ) барои боғҳои хонагӣ, истеҳсоли маҳаллии онро ба қадри имкон ҳамчун алтернативаи даромаднок барои ҷавонон пешбарӣ кунед. Объектҳои истеҳсоли метавонанд анборҳо ва коркарди мева, сабзавот, гӯшт ва ширро дар бар гиранд. Дастгирии воситаҳои нақлиёт барои интиқол ба бозор низ метавонад талаб карда шавад.
		Натиҷаи 3.4: Дигургункунии воситаҳои зиндагӣ барои хонаводаҳои осебпазир		Фаъолияти 3.4.1: Таъмини хизматрасониҳои машваратии тичоратӣ барои воситаҳои зиндагии берун аз хоҷагиҳо	Баланд	Аз ҷумла барои омӯзиши касбии ҷавонон дар рушди таҷҳизоти кишоварзӣ ва инфрасохтори хурд (гармхонаҳо), инчунин корхонаҳои, ки истеҳсолкунандагон ва истеъмолкунандагонро тавассути тамғагузорӣ, логистика, нақлиёт ва маркетинг, аз ҷумла тавассути платформаҳои электронӣ пайваст мекунад. Тамоми рушди инфрасохторро ҳамчун имкони бо қор таъмин намудани аҳолии маҳаллӣ ва таълими касбӣ истифода баред. Дар заминаи барқарорсозии ҷароғоҳо ва барқарорсозии ҷангалзорҳо, дастгирии рушди ниҳолхонаҳои дарахтони маҳаллӣ (ва дарахтони зери хатар) барои дастгирии қўшишҳои барқарорсозии системаҳои экосистема.
		Фаъолияти 3.4.2: Таъмини дороиҳои истеҳсоли		Миёна	Азбаски равиши агроэкологӣ қўшиш мекунад, ки захираҳои берунии барои истеҳсолот заруриро кам кунад, бояд диққати махсусро ба таълими истеҳсоли захираҳои худӣ, аз қабилӣ компости баландсифат, тухмӣ, ниҳолҳои дарахт ва ғайра равона кунад.	
	Фаъолияти 3.4.2: Пешбурди бозорҳои маҳсулоти агроэкологӣ биологӣ гуногун	Баланд	Баланд бардоштани сатҳи огоҳии сиёсатмадорон, бахши хусусӣ ва истеъмолкунандагон дар бораи манфиатҳои ғизӣ, маза ва фарҳангии маҳсулоти гуногуни агроэкологӣ (аз ҷумла тавассути ошпазҳо ва шахсони машҳурӣ АЕ), аз ҷумла тавассути ярмаркаҳои гуногунии биологӣ, ки саҳми деҳқонро дар			

Қисмат	Нақша	Натиҷа	Зер натиҷа	Фаъолиятҳо	Мутобиқати принсипҳои АЭ ¹²⁷	Шарҳҳои иловагӣ
						гуногунии агробиологӣ чашм мегиранд (провайдери хидматрасонии эҳтимолии Slow Food-ро дар бар мегирад) аллакай дар кишвар ҳузур доранд ва омодаанд бо ФБРК дар ЛДКЧ+ ҳамкорӣ кунанд)
Project Management Component						Пешбурди БВАТ ва мубодилаи дониш дар байни ташкилотҳои гуногуни кишоварзии Тоҷикистон. Дастгирии шабакаҳои мубодилаи дониш аз ҷониби фермерон.

Замимаи 7: Нақшҳо ва уҳдадорӣҳо

Замимаи мазкур нақш ва масъулиятҳои кормандони лоиҳаро гузориш медиҳад.

а. Муайян кардани ҷонибҳои манфиатдор

Сатҳ	Муассиса	Уҳдадорӣҳо
Миллӣ	МД МИЛ КХМЗ -ГТЛ СОК	• Назорати таҳия ва татбиқи НИМИ ва АТЭИ • Иҷрои қонунҳо ва қоидаҳои марбут ба татбиқи лоиҳа оид ба Стандартҳои экологӣ ва иҷтимоӣ (СЭИ) • Татбиқи нақшаи идоракунии муҳити зист ва иҷтимоӣ барои зерлоиҳаҳо • Таъсис, назорат ва ҳал кардани Механизми баррасии шикоятҳо (МБШ) марбут ба лоиҳа • Нашр кардани ҳуҷжатҳои дахлдори муҳофизатиро дар КХМЗ, МД МИЛ ва вебсайти лоиҳа • Татбиқи нақшаи ҷалби ҷонибҳои манфиатдор (НҚЧ) • Мониторинги омодагӣ ва таҳияи АТЭИ • Ҷамъбасти масъалаҳои экологӣ ва иҷтимоӣ марбут ба татбиқи лоиҳа дар ҳисоботи мунтазам оид ба рафти татбиқ • Ҳамоҳангсозӣ ва робита бо миссияҳои назоратии ФБРК оид ба ҷанбаҳои ҳифзи иҷтимоӣ татбиқи лоиҳа. • Омода/тарҳрезӣ кардани тренингҳо оид ба ҳассосият ва воситаҳо барои кормандони сатҳи вилоят/ноҳия • Ҳамоҳангсозии фаъолиятҳои мониторинг ва арзёбӣ барои дарёфти ҷанбаҳои СЭИ • Таҳияи ҳисоботҳои солона оид ба пешрафти экологӣ ва иҷтимоӣ
Сатҳи ноҳия - ҷамоат	Кормандони МД МИЛ Сафарбаркунандаҳои ҷомеа Мутахассисони гендерӣ МД МИЛ	• Машварат ва сафарбаркунии ҷомеаҳо • Таҳия, татбиқ, навосӣ ва мониторинги Нақшаи ҷалби ҷонибҳои манфиатдор дар зерлоиҳаҳо • Омода кардани ҳама воситаҳои иртиботӣ ва визуалӣ (масъалан, брошюраҳо, варақаҳо, баннерҳо, плакатҳо, эълонҳои воҳӯрӣ ва ғ.), ки барои огоҳ кардани ҷомеаҳои маҳаллӣ истифода мешаванд. • Назорати раванди чоп ва паҳн кардани воситаҳои алоқа/намоёнӣ, инчунин банақшагири ва ташкили чорабиниҳои оммавӣ ва воҳӯриҳои машваратӣ бо баҳрабардорони лоиҳа. • Омода кардани ҳисоботи давравӣ дар бораи тамоми фаъолиятҳои иртиботӣ ва визуалӣ, ки дар доираи Лоиҳа амалӣ карда мешаванд, ба МД МИЛ барои пешниҳод ба ФБРК ҳамчун як қисми раванди мониторинг. • Муошират бо ҷонибҳои манфиатдори маҳаллӣ, аз ҷумла занон, ҷавонон ва гурӯҳҳои осебпазир

Машварат бо ҷомеа: Сафарбаркунандагони ҷомеа масъул хоҳанд буд, ки дар бораи меъёрҳои асосии марбут ба камбизоатӣ ва осебпазирӣ барои иштироки тарафдорони камбизоат маълумот диҳанд. (ii) баланд бардоштани огоҳӣ; (iii) сафарбаркунӣ ва тавзеҳи дурусти фаъолиятҳои лоиҳа, аз ҷумла принципҳои ҳадафнокӣ ва гендерӣ/иҷтимоӣ, масъулияти умумӣ ба дӯши қоршиносони гендерӣ ва фарогирии иҷтимоӣ Марказ боқӣ мемонад (ниг. СТ дар ДТЛ). Қоршиноси СИ инчунин барои ташкил ва омӯзонидани кормандони саҳроӣ (дар асоси омӯзиши тренерҳо – ОҶ) оид ба тарзи бехтарини гузаронидани машқҳои дар боло зикршуда бо истифода аз усулҳои мувофиқтарин масъул хоҳад буд.

Мутахассис оид ба сиёсати гендер ва фарогирии иҷтимоии Марказ барои баланд бардоштани иқтидор ва чаласаҳои омӯзиши оид ба даҳлатҳои ҳассос ба гендер барои кормандони лоиҳа ҳамроҳанг хоҳад кард. Тренинг инчунин бояд маълумоти мушаххасро дар бораи воситаҳои муҳофизатӣ барои пешгирӣ аз ЗГ, СЭИ ва маълумоти асосӣ дар бораи МБШ дар бар гирад. Махсусан барои фарогирии иҷтимоӣ ва огоҳии гендерӣ, лоиҳа ба фаъолиятҳои баланд бардоштани иқтидори кормандони лоиҳа (Марказ ва шарикони татбиқ) сармоягузори хоҳад кард, то ки дар тӯли тамоми давраи лоиҳа методологияҳои вобаста ба иштирок ва гендерӣ татбиқ карда шаванд.

Рушди иқтидор. Марказ омӯзиши экологӣ ва иҷтимоиро ташкил мекунад. Омӯзиш ба кормандони лоиҳа ва дигар кормандоне, ки дар лоиҳа иштирок мекунад, гузаронида мешавад. Ҳаҷми тренинг огоҳии умумии экологӣ ва иҷтимоӣ ва талаботи НИМИ бо таваҷҷӯҳи махсус ба ҳассосияти кормандони лоиҳа ба ҷанбаҳои экологӣ, иҷтимоӣ ва гендериро фаро мегирад.

Мониторинг: Ҳадафи умумии мониторинги экологӣ ва иҷтимоӣ аз ҷиҳати сифатӣ ва миқдорӣ чен кардани самаранокии ҷораҳои коҳиш додани таъсир ва таҳияи ақсуламали мувофиқ ба номутобиқатӣ бо стандартҳои лоиҳа ва масъалаҳои ба миёномадаи экологӣ ва иҷтимоӣ мебошад. Мониторинг бо мақсади мувофиқати тамоми фаъолиятҳои Лоиҳа ва ҷораҳои кам кардани таъсир ба қонунгузори милли ва стандартҳои АМИИ гузаронида мешавад. Ҳадафҳои асосии таҳияи барномаи мониторинг ва муайян кардани параметрҳо аз инҳо иборатанд:

- Назорати он, ки тамоми ҷораҳои коҳиш додани таъсир ҷой доранд,
- Андозагирии самаранокии ҷораҳои коҳиш додани таъсир,
- Таъмини механизмҳои андешидани ҷораҳои саривактӣ ҳангоми рух додани ҳодисаҳои ғайриҷашмдошти экологӣ ва иҷтимоӣ;
- Муайян кардани талаботҳои омӯзиш дар ҳама сатҳҳои сохтори ташкилӣ.

Мониторинги иҷтимоӣ масъулияти коршиносони гендерӣ ва фарогирии иҷтимоӣ ва шахси М ва А мебошад, ки дар мониторинги мувофиқат ва иҷрои фаъолиятҳои лоиҳа ба талаботи НИМИ иштирок мекунад. Сардори амалкунанда барои гузаронидани баҳодиҳии дахлдор, таҳияи амалҳои ислоҳкунанда ва пешниҳоди онҳо ба Ташкилоти Иҷроқунанда ва ФБРК масъул хоҳад буд.

ФБРК иҷрои ЛДКЧ+-ро бо миссияҳои мунтазами назорат ва дастгирии амалӣ назорат хоҳад кард. Фонд сифати натиҷаҳои лоиҳа, риояи қарорҳои экологӣ, иқлимӣ ва иҷтимоиро таъмин менамояд, баррасии харидҳо ва идоракунии хавфи боваринокро таъмин менамояд, баҳодиҳии иҷрои лоиҳа ва таҳлили арзиш барои пулро анҷом медиҳад. ФБРК протоколи географии худро барои мониторинги пешрафт ва таъсири сармоягузори татбиқ хоҳад кард.

Замимаи 8: Ҷалби ҷонибҳои манфиатдор

Замимаи мазкур ба тадбирҳои ҷалби ҷонибҳои манфиатдор дар замимаи 7 тавсиф шудааст.

Муайян кардани ҷонибҳои манфиатдор. Фаъолиятҳои, ки дар доираи ЛДҚЧ+ амалӣ мешаванд, дар як қатор соҳаҳои рушди деҳоти Тоҷикистон фаро гирифта шудаанд. Ҳамин тариқ, лоиҳа дорои пойгоҳи васеи ҷонибҳои манфиатдор, ки бевосита ё бавосита аз ҷониби лоиҳа таъсир мерасонад ва маҷмӯи дигар ҷонибҳои манфиатдор, ки лоиҳа бояд бо онҳо ҳамроҳанг созад, то ба таври муассиртарин фаъолиятҳои ба нақша гирифташуда амалӣ карда шавад.

Дар давоми ёддошти концепсия ва марҳилаҳои пурраи тарҳрезӣ, харитасозии ҷонибҳои манфиатдор бо мақсади таъмини фарогир будани раванди машварат анҷом дода шуд. Илова ба вазоратҳои соҳавӣ, ҷонибҳои асосии манфиатдор дар ин марҳила бо усулҳои ҷалб, ки ба бучети ЛДҚЧ+ дохил карда шудаанд, инҳоянд:

Ҷонибҳои манфиатдор	Қисматҳои ЛДҚЧ+	Усули ҷалб
Кумитаи ҳифзи муҳити зист (КҲМЗ)	Қисмати 1, 2, 3	КҲМЗ Мақомоти миллии таъиншудаи ФИС (ММТ) ва агентии иҷрокунандаи лоиҳа мебошад. Ҳамоҳангсозӣ бо КҲМЗ васеъ буда, зерқисматҳоро дар бар мегирад, ки аз ҷониби МД МИЛ иҷро карда мешаванд. Ҳамоҳангсозӣ инчунин барои фаъолиятҳои, ки аз ҷониби ФБРК маблағгузорӣ мешаванд, на танҳо аз ҷониби ФИС маблағгузорӣ мешаванд.
Созмони озуқаворӣ ва кишоварзӣ (СОК)	Қисмати 1, 2, 3	СОК ҳаммаблағгузори ЛДҚЧ+ оид ба натиҷаҳои 1.1, 1.2 ва 3.1 мебошад. Мисли КҲМЗ, ҳамоҳангсозӣ бо СОК васеъ хоҳад буд. Илова бар ин, ҳамоҳангсозии эҳтимолии байни ЛДҚЧ+ ва лоиҳаҳои ҷорӣ СОК муайян карда мешавад.
Трести мелиоративии ҷарогоҳҳо (ТМЧ)	Қисмати 1, 2	ЛДҚЧ+ иқтисодии ТМЧ-ро бо мақсади кӯмак расонидан ба он дар иҷрои ваколати худ оид ба иҷрои Қонуни ҷарогоҳҳо ва расонидани ёрии техникӣ ба ҚЧ, АЧЧ тақвият хоҳад дод. ТМЧ инчунин сармоягузориҳои идоракунии ҷарогоҳҳо анҷом медиҳад ва амалӣ ва мониторинги Нақшаҳои идоракунии ҷарогоҳҳо (НИЧ) дар доираи қисмати 2 ба нақша гирифташуда дастгирӣ мекунад.
Ҷамъияти Ҷарогоҳистифодабарандагон (ҶЧ)	Қисмати 1, 2	Ба ғайр аз иштироки онҳо дар фаъолиятҳои марбут ба ТМЧ, ҚЧ дар мониторинги ИЗТ нақши муҳим мебозад. ҚЧ маълумоти миқдорӣ ва сифатӣ оид ба идоракунии ҷарогоҳҳо ба ТМЧ ва шӯъбаи геодезии замин мефиристанд. Пас аз тафтиши додаҳо, он ба воҳиди дурдасти ЛДҚЧ+, ки дар КҲМЗ ҷойгир аст, мубодила карда мешавад. Дар доираи қисмати 2, лоиҳа инчунин дар таъсис ва бақайдгирии ҚЧ кӯмак мерасонад.
Ассотсиатсияи Ҷамъияти ҷарогоҳистифодабарандагон (АЧЧ)	Қисмати 1	ЛДҚЧ+ иқтисодии ТМЧ-ро тақвият хоҳад дод, то ба он дар иҷрои ваколати худ оид ба иҷрои Қонуни ҷарогоҳҳо ва расонидани кумаки техникӣ ба АЧЧ кӯмак расонад. Пас аз он, ТМЧ ба АЧЧ-ро тавассути кӯмак дар ҷорӣ намудани механизмҳои идоракунии ҷарогоҳҳо дар асоси ҷамоатҳо ва таъмини омӯзиш ва пуштибонии техникӣ кӯмак хоҳад кард. ЛДҚЧ+ кафолат медиҳад, ки АЧЧ-ро дар фаъолиятҳои марбут ба ТМЧ машварат кунанд.
Комиссияи ҷарогоҳҳо (КЧ)	Қисмати 1	ЛДҚЧ+ иқтисодии ТМЧ-ро тақвият хоҳад дод, то ба он дар иҷрои ваколати худ оид ба иҷрои Қонуни ҷарогоҳҳо ва расонидани ёрии техникӣ ба КЧ кӯмак расонад. Пас аз он РМТ ба компютерҳои фардӣ тавассути кӯмак дар ҷорӣ намудани механизмҳои идоракунии ҷарогоҳҳо дар асоси

Чонибҳои манфиатдор	Қисматҳои ЛДҚЧ+	Усули ҷалб
		ҷамоатҳо ва таъмини омӯзиш ва пуштибонии техникӣ кӯмак хоҳад кард. ЛДҚЧ+ кафолат медиҳад, ки ба компютерҳо дар фаъолиятҳои марбут ба ТМЧ машварат дода мешавад.
Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон (ДАТ)	Қисмати 1, 3	ЛДҚЧ+ ба ДАТ барои ҳамгирии ҷанбаҳои тағирёбии иқлим дар барномаи нави магистратура, ки донишгоҳ ният дорад таҳия кунад, барои пурра кардани барномаи мавҷудани бакалаврӣ оид ба идоракунии ҷароғоҳо, ки бо дастгирии ЛРЧЧҒи ФБРК таҳия шудааст, кӯмаки техникӣ мерасонад. Лоиҳа барои таҳияи барномаи таълимии магистрӣ таҷрибаи техникӣ, инчунин дастгирии молиявиро барои пӯшонидани хароҷоти марбут ба аккредитатсияи байналмилалӣ барномаи таълимӣ таъмин хоҳад кард. Лоиҳа инчунин бо ДАТ ва инчунин МД Зотпарварӣ шарикӣ хоҳад кард, то барои 50 нафар техникҳои ҷавон оид ба БС таълим диҳанд.
Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон (АИК)	Қисмати 1	ЛДҚЧ+ ба АИК барои таҳияи барномаҳои нави таълимӣ барои омода кардани мутахассисони тағирёбии иқлим ва баррасии барномаҳои таълимии баъдидипломии мавҷуда барои агрономҳо, ҷангалбонҳо, зоотехникҳо ва байторҳо, ба тартиб даровардани идоракунии экосистема ва ҷанбаҳои тағирёбии иқлим дар барномаҳои таҳсил кӯмаки техникӣ мерасонад.
Институти тадқиқоти илмӣ ҷангал	Қисмати 1	Дар баробари ДАТ ва АИК, Институти тадқиқоти ҷангал барои (i) таҳияи навоариҳои техникӣ ҳассос ба иқлим, ки дар сатҳи ҷомеа дар доираи фаъолиятҳои васеъ паҳн карда мешаванд (қитъаҳои намоишӣ ва МСФ) ва (ii) тавлиди далелҳо кӯмаки молиявӣ хоҳад гирифт. ва дарсо оид ба таҷрибаҳои оқилонаи иқлим барои ғизодихӣ дар муқолаи сиёсат. ЛДҚЧ+ ҳар ду сол даъватҳои барои пешниҳодҳо ва лоиҳаҳои тадқиқотӣ, ки ба стратегияи лоиҳа мувофиқанд, оғоз мекунад.
Муассисаи давлатии рушди иқтисод	Қисмати 1, 3	ЛДҚЧ+ ба технологияҳо ва навоариҳои тобовар ба иқлим, ки аз ҷониби муассисаҳои тадқиқотӣ дар доираи Қисмати 1 тавассути намоишҳои саҳроӣ дар ҳамкорӣ бо Муассисаи давлатии рушди иқтисод, ки аллакай дар ин соҳа якҷанд майдонҳои намоишӣ дорад, санҷида, мутобиқ ва тасдиқ карда шудаанд, бунёд хоҳад кард. деҳқонон барои дастрасӣ ба ин намоишҳо, рӯзҳои саҳроӣ аз ҷониби Муассисаи давлатии рушди иқтисод ташкил ва мусоидат мекунад. Бо ин мақсад созишномаи ёддошт ба имзо мерасад.
Мақомоти миллии байторӣ	Қисмати 1	ЛДҚЧ+ ба Мақомоти Миллии Байторӣ дар пешниҳоди хидматрасонии байторӣ дар соҳаи тандурустии ҷамъиятӣ, аз қабилӣ назорати бемориҳо ва вакцина бар зидди бемориҳои зоонозҳои фаромарзӣ тавассути саҳми солони дар хариди вакцинаҳо ва пешниҳоди кӯмаки техникӣ ва таҷҳизот барои системаи назорат кӯмак хоҳад кард.
Ассотсиатсияи байторони тоҷик (АБТ)	Қисмати 3	ЛДҚЧ+ АБТ-ро барои кӯмак ба таъсиси хадмоти байтории хусусӣ дастгирӣ хоҳад кард. Лоиҳа бо АБТ Ёддошти тафоҳум ба имзо мерасонад. Масъулияти АБТ аз тақрори барномаҳои омӯзишӣ дар минтақаҳои дигари Тоҷикистон, рушди ассотсиатсияҳои байтории ноҳиявӣ ва омода кардани шароит барои таъсиси мақоми қонунгузори байторӣ дар кишвар тибқи тавсияҳои ТБМ иборат хоҳад буд. АБТ инчунин барои рушди системаи таҳсилоти давомдори байторӣ масъул хоҳад буд, ки лоиҳа барои он пардохти 1 воҳиди кории мутахассиси соҳаи ветеринариро пешбинӣ мекунад. Ғайр аз он, АБТ дар интиҳоби байторон барои иштироки онҳо дар ҷарамиҳои лоиҳавӣ дар соҳаи фаъолони

Ҷонибҳои манфиатдор	Қисматҳои ЛДҚЧ+	Усули ҷалб
		иштирок хоҳад кард.
Муассисаи давлатии зотпарварӣ ва бордоркунии сунъии ҳайвонот (МД Зотпарварӣ)	Қисмати 1, 3	ЛДҚЧ+ фарогирии хизматрасониҳои зотпарвариро, ки аз ҷониби МД Зотпарварӣ пешниҳод мешавад, ба минтақаҳо ва ҷамоатҳое, ки лоиҳа ҳадаф қарор додааст, тавассути пешниҳоди таҷҳизоти иловагӣ беҳтар хоҳад кард. Лоиҳа инчунин бо МД Зотпарварӣ ва ДАТ шарикӣ хоҳад кард, то барои 50 нафар техникҳои ҷавон оид ба БС таълим диҳанд.
Агентии идоракунии замин, геодезия ва харитасозӣ	Қисмати 1	Дар доираи мониторинг ва идоракунии захираҳои табиӣ маҷозӣ ва муштарак лоиҳа байни Агентии заминсозӣ, геодезӣ ва харитасозии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КХМЗ, ки барои пешгирии таназзули минбаъдаи замин масъуланд, робитаи мустақамро ба вучуд меорад, то ҷараёни мунтазами иттилоотро таъмин намояд.
Платформаи миллии мутобикшавӣ ба тағирёбии иқлим	Қисмати 1	ЛДҚЧ+ ин платформаро тавассути маълумотномаҳои сиёсӣ ва семинарҳо оид ба ҳамгирии сиёсат дар равандҳои сиёсати иқлим, ба монанди раванди тақмили ММТ, лоиҳаҳои омодагии ФИС ва раванди НММ дастгирӣ хоҳад кард.
Шӯрои ҷамоатсозии донорҳо (аз ҷумла шарикони рушд)	Қисмати 1, 2, 3	ЛДҚЧ+ ба Шӯрои ҷамоатсозии донорҳо тавассути маълумотномаҳои сиёсӣ ва идоракунии донишҳо, инчунин ҷамоатсозӣ бо дигар лоиҳаҳои ҷорӣ, ки дар ҷараёни амалисозӣ ҷамоатгӣ меҷӯянд, дастгирӣ хоҳад кард. ЛДҚЧ+ бо дигар донорҳо ва дигар шарикони рушд ҳамкорӣ хоҳад кард, то кафолат диҳад, ки ЛДҚЧ+ саъю кӯшишҳои ҷориро пурра карда метавонад.
Вазорати рушди иқтисод ва савдо (ВРИС)	Қисмати 1	Дар ҳамкорӣ бо ВРИС, ЛДҚЧ+ таҳлили фаъолиятҳои агросаноатиро аз нуқтаи назари Иқтисоди Сабз анҷом медиҳад ва бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор семинари тасдиқкунӣ мегузаронад. ВРИС инчунин аз ҷониби ЛДҚЧ+ рушди иқтидорро оид ба консепсияҳои Иқтисоди Сабз қабул мекунад.
Иттифоқҳои истеҳсоли	Қисмати 3	ЛДҚЧ+ 17 Иттифоқҳои истеҳсолиро байни гурӯҳҳои фермерҳои хурд аз як тараф ва фаъолони бахши хусусӣ, бахусус агрегаторҳо ва коркардкунандагон аз тарафи дигар муайян ва таъсис медиҳад, то шарикони мутақобилан судмандро дар занҷирҳои интиҳобшудаи арзиши ҷорӣ (шир, парранда ва гӯшти гов) фароҳам оварад. Лоиҳа инчунин иқтидори техникӣ ва тижорати истеҳсолкунандагони иттиҳодияҳои истеҳсолиро тақвият медиҳад.

Фаъолиятҳои ҷалб. Дар зер феҳристи фаъолиятҳо ва ҷонибҳои манфиатдор барои ҷалби онҳо дар ҷараёни татбиқ оварда шудааст

Марҳила	Мақсад	Фаъолиятҳои асосӣ	Ҷонибҳои манфиатдор
Ҷабкунӣ	Вохӯрӣ бо ҷонибҳои асосии манфиатдор ва муаррифии онҳо бо лоиҳа ва Механизми баррасии шикоятҳо (МБШ) ва ифшои МБШ ва дигар хуччатҳои лоиҳавӣ дар домини ҷамъиятӣ ба ҳамаи	Вохӯриҳо бо ҷонибҳои асосии манфиатдор барои мусоидат ба раванди ҷалби ҷонибҳои манфиатдор, Паҳн кардани маводҳои ҷалб (хуччатҳои иттилоотӣ, плакатҳо, эълонҳои ВАО ва ғ.),	Вазорату идораҳои давлатӣ дар ҳамаи сатҳҳо Ҷомеаҳо, Мақомоти маҳаллӣ, ҶЧ/ Ассотсиатсияҳо

Марҳила	Мақсад	Фаъолиятҳои асосӣ	Ҷонибҳои манфиатдор
	ҷонибҳои манфиатдор ва зарардида, Ҷамъоварии масъалаҳои мавриди таваҷҷӯҳ ва тавассути ин муайян кардани рӯйхати таъсири эҳтимолии манфӣ ва мусбӣ	Машваратҳо тавассути семинарҳои омӯзишӣ бо нуқтаҳои марказии МБШ ва ҳамеа ҷонибҳои манфиатдори дигар Фикру мулоҳизаҳо аз ҷониби ҷонибҳои манфиатдор.	Рохбарони маҳаллӣ /комитетҳои деҳот Намояндагони ҷомеа, аз ҷумла ҳамеаи гурӯҳҳои иҷтимоӣ
Ифшои Механизми баррасии шикоятҳо (МБШ) ва дигар Ҳисоботҳои мушаххаси лоиҳа (масалан, АТЭИ, НИМИ)	Ифшои ҷонибҳои манфиатдор ба МБШ таҳияшуда ва дигар Ҳисоботҳои мушаххаси лоиҳа.	Ифшои МБШ ва дигар Ҳисоботҳои мушаххаси лоиҳа ба ҳамеаи ҷонибҳои манфиатдор, Мундариҷаи МБШ ва дигар Ҳисоботҳои мушаххаси лоиҳаро ба ҳамеаи ҷонибҳои манфиатдор	Вазорату идораҳои давлатӣ Ҷомеаҳо Мақомоти маҳаллӣ, ҚЧ/Ассотсиатсияҳо Рохбарони маҳаллӣ /комитетҳои деҳот Намояндагони занон ва ҷавонон Ҷамъияти умумӣ

Вохӯриҳои машваратии ҷамъиятӣ: Вохӯриҳо метавонанд барои ифшои ҳуҷҷатҳо, мубодилаи иттилоот ва санҷиши иттилоот ташкил карда шаванд. Вохӯриҳо ба аҳоли ва дигар ҷонибҳои манфиатдор ҳадди аққал як ҳафта пештар тавассути таблиғоти рӯзномаҳои маҳаллӣ ва дар интернет эълон карда мешаванд. Вохӯриҳо дар ҷойҳо ва шароитҳои барои табақаҳои осебпазир ташкил карда мешаванд. Рӯйхати иштирокчиён, аз ҷумла маълумот барои тамос дар вохӯриҳо нигоҳ дошта мешавад.

Ифшо: Сомонаи Лоиҳа бояд барои ифшо ва тасдиқи ҳуҷҷатҳои ЕС ҳам ба забони тоҷикӣ ва ҳам англисӣ истифода шавад. Нусхаҳои қоғазӣ ҳуҷҷатҳои ЛДҚЧ+ дар дафтарҳои марказӣ ва маҳаллӣ (Марказ) дастрас хоҳанд буд. Ҳуҷҷатҳои ЕС на камтар аз 30 рӯз пеш аз қабули қарори тасдиқ оид ба ин зерлоиҳаҳо ошкор карда мешаванд.

- Сомонаҳои субъектҳои иҷрокунанда;
- Таблиғоти расонаҳои маҳаллӣ (ҳадди ақал се рӯзномаи маҳаллӣ); ва
- Огоҳиномаҳо барои фиристодан ба деҳаҳо/Эъломи ҷомеатҳо дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар ҷомеаҳо намоиш дода мешаванд.

Даъват барои фикру мулоҳиза: Даъват барои фикру мулоҳизаҳо ба ҷонибҳои манфиатдор тавассути каналҳои дар боло зикршуда аз ҷониби агентии иҷрокунанда дорой мундариҷаи зерин мебошад:

- Маълумоти мухтасар дар бораи лоиҳа
- Фош кардани раванд ва аҳамияти иштирок
- Маълумот дар бораи чалби ҷонибҳои манфиатдор ва механизми баррасии шикоятҳо
- Даъват ба ҳамкорӣ ҷиҳати иштироки тамоми ҷонибҳои манфиатдор, аз ҷумла гурӯҳҳои осебпазир
- Маълумот барои тамос

ЛДКЧ+ ҳамкориҳои пурраро бо тамоми ҷонибҳои манфиатдор тавассути инҳо таъмин хоҳад кард

1. Машваратҳо бо ҷомеаҳо оид ба стратегияҳо ва амалҳои ЛДКЧ+ барои таъмини ризоияти овоз, пешаки ва огоҳона ва ҷамъовариҳои пешниҳодҳо ва пешниҳодҳо ҳангоми таҳия ва татбиқи НРЧ;
2. Таҳлил бо ҷонибҳои манфиатдор, ки аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазир ҳисобида мешаванд (занҳо ва ҷомеаҳои анъанавӣ) барои фаҳмидани ҳолатҳои мушаххаси онҳо ва нигарониҳои марбут ба принсипҳои АМИИ;
3. Вохӯриҳои даврӣ бо ҷонибҳои манфиатдор барои арзёбии амалҳои лоиҳа, иртиботи кушод оид ба ҳама гуна шикоятҳо оид ба амалиёт ва пешниҳоди тағйирот ва мутобиксозӣ;
4. Фаъолгардонии механизми баррасии шикоятҳо ва ҳалли шикоятҳо ба тариқи машваратӣ;
5. Ҷаласаҳои мунтазами Кумитаи роҳбарикунандаи лоиҳа;
6. Вохӯриҳои сатҳи ноҳиявӣ бо ҷонибҳои манфиатдор, ки дар сатҳи маҳаллӣ ва минтақавӣ дар доираи лоиҳа амал мекунанд, барои арзёбии равандҳои мониторинг ва арзёбии стратегияҳо ва амалҳо;
7. Таҳқиқ ва гузаронидани тадқиқоти ибтидоӣ; натиҷаҳо дар вохӯриҳои даврӣ бо ҷонибҳои манфиатдор мубодила карда мешаванд;
8. Арзёбии таъсиррасонии миёнамуҳлат ва ниҳонӣ ба ҷонибҳои асосии манфиатдор пешниҳодшуда;
9. Мубодила ва паҳн кардани дониш, таҷрибаи пешқадам ва дарсҳои дар сатҳи миллӣ ва байналмилалӣ омӯхташуда дар ҷараёни чорабиниҳо, семинарҳо ва конференсро;

Лоиҳа инчунин бо ҷонибҳои манфиатдори зерин робита ва ҳамроҳанг хоҳад кард, то татбиқи бефосиларо таъмин кунад:

Ҷонибҳои манфиатдор	Қисматҳои ЛДКЧ+	Усули ҷалб
Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ (МХЧ)	Қисмати 2	Раёни мушорикати аз ҷониби ЛДКЧ+ оид ба таҳияи Нақшаҳои рушди ҷомеаҳои ба иқлим ҳассос (НРЧ) гирифташуда машваратҳои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор дар сатҳи маҳаллӣ ва ҷомеаро талаб мекунанд. Ҷонибҳои асосии манфиатдор, ки ҳангоми тарҳрезӣ муайян шудаанд, ба ғайр аз дигарон, ки метавонистанд даъват карда шаванд, дар раванди муайян кардани мушкилоти асосӣ дар ноҳия, интихоби деҳаҳо, сафарбар кардани ҷомеаҳо барои таҳияи НРЧ, татбиқи НРЧ ва мониторинг ва арзёбии онҳо ҷалб карда мешаванд. .
Ассотсиатсияҳои истифодабарандагони об (АИО)	Қисмати 2	
Корхонаҳои ҷангал	Қисмати 2	
Шуроҳои ҳавзаҳои дарёҳо	Қисмати 2	
Маъмурияти маҳаллӣ	Қисмати 2	
Идораҳои ҳифзи муҳити зист	Қисмати 2	
Кумитаи ҳолатҳои фавқулӯда	Қисмати 2	

Стратегияи пешниҳодшуда барои ворид кардани назари гурӯҳҳои осебпазир

Раванди машваратҳои огоҳона барои дарёфти назари гурӯҳҳои осебпазир истифода мешавад. Омодасозии лоиҳа огоҳии онҳоро дар бораи лоиҳа, муайян кардани нуктаи назари онҳо, гирифтани дастгирии васеи ҷомеа ва таҳияи тарҳрезии лоиҳа ва воситаҳои муҳофизатиро дар бар мегирад. Инҳо метавонанд дохил карда шаванд:

- Мубодилаи ҳадафҳо ва фаъолиятҳои лоиҳа бо ҷомеаҳои осебпазир ё камбизоат;
- Арзёбӣ ва пешгирӣ кардани оқибатҳои манфии эҳтимолӣ;
- Омӯзиш ва баланд бардоштани манфиатҳои эҳтимолии лоиҳа;
- Арзёбии (потенсиали) низоъҳо бо дигар ҷамоатҳо ва пешгирӣ аз онҳо;
- Гирифтани дастгирии васеи ҷомеа барои лоиҳа;
- Мониторинг ва арзёбии иштирок ва машварати гурӯҳҳои осебпазир ё камбизоат ҳангоми татбиқи лоиҳа.
- Гурӯҳҳои осебпазир ё камбизоат бояд маълумоти лоиҳаро дар формати мувофиқ гиранд. Аъзоёни ҷомеаи тамоми наслҳо ва манбаи иҷтимоию иқтисодӣ бояд дохил карда шаванд, аз ҷумла занон ва аъзоёни наслҳои гуногун ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ.